

**T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİMDALİ**

**SİGORTA İŞLETMELERİNDE GERÇEĞE UYGUN DEĞER YAKLAŞIMININ
KULLANILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Rafet AKTAŞ**

**Tez Danışmanı
Prof.Dr.Hasan KAVAL**

ANKARA - 2005

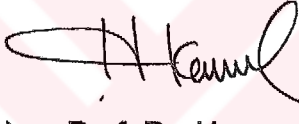
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Rafet AKTAŞ'a ait "SİGORTA İŞLETMELERİNDE GERÇEĞE UYGUN DEĞER YAKLAŞIMININ KULLANILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ" adlı çalışma, jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Orhan SEVİLENGÜL

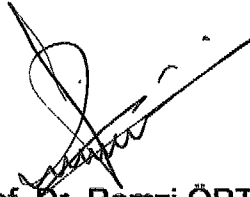
ye (Danışman)

Prof. Dr. Hasan KAVAL

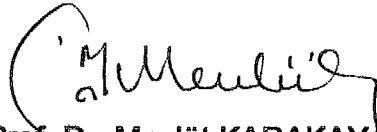
ye

Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN

ye

Prof. Dr. Remzi ÖRTEN

ye

Prof. Dr. Mevlt KARAKAYA

ÖNSÖZ

Sigorta sektörü ve bu sektörde faaliyet gösteren sigorta işletmeleri finansal piyasalarda önemli bir konuma sahiptir. Günümüzde sigorta işletmeleri toplamış oldukları primleri finansal piyasalara kanalize ederek, bu piyasalarda etkin rol oynamaktadır. Sigorta işletmelerinde yürütülen muhasebe uygulamaları, diğer sektörlerde yürütülen muhasebe uygulamalarından oldukça farklı özelliklere sahiptir. Bu farklılığın temelinde, sigorta faaliyetinin bir özelliği olarak ayrılan sigorta teknik karşılıkları yer almaktadır.

Sigorta muhasebesine ilişkin olarak yürütülen mevcut uygulamalar, yasal düzenleyici otoriteler tarafından yönlendirilmektedir. Özellikle tarihi maliyet (itfa değeri) esasında yürütülen muhasebe uygulamaları, yasal düzenleyici otorite dışındaki diğer finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Uluslararası alanda karşılaştırılabilir, anlaşılabilir ve şeffaf nitelikte güvenilir bilgi ihtiyacının artması, mevcut uygulamaların yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir.

Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde; her konuda olduğu gibi, sigorta sektörüne ilişkin düzenlemelerde ve uygulamalarda da uyumlaştırılma faaliyetleri hız kazanmak durumundadır. Muhasebe uygulamalarına ilişkin olarak Avrupa Birliği'nde, borsada faaliyet gösteren şirketler için Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları (IAS/IFRS) 2005 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, ülkemizin Avrupa Birliği'ne ilişkin yürütülen çalışmalarında da IAS ve IFRS'lere uyum taahhüdü bulunmaktadır. Sigorta sektörü uygulamaları için IFRS'ler içerisinde "IFRS-4 Sigorta Sözleşmeleri" standardı bulunmaktadır. Ancak bu standart genel bir çerçeve çizmekle birlikte, sigorta muhasebesine ilişkin detaylı açıklamalar içermemektedir. Ancak standart kurulu, kayıt ve değerlemeye ilişkin çalışmalarına devam etmektedir. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (IASB) son zamanlardaki standart çalışmalarında gerçeğe uygun değere doğru bir yönelişi olduğu gözlenmektedir. Gerçeğe uygun değer, sigorta muhasebesi uygulamalarında kullanılması da mümkün olmaktadır.

Ülkemizdeki önemi gittikçe artan sigorta sektörüne ilişkin olarak, sigorta muhasebesinde yeni bir uygulamaya olanak sağlayan bu konuyu incelememde teşvik ve katkısı bulunan tez danışmanım Prof.Dr.Hasan KAVVAL hocama, çalışmalarım esnasında değerli görüş ve önerilerinden yararlandığım tez izleme komitesindeki hocalarıma ve diğer tüm bölüm hocalarıma çok teşekkür ederim.

Rafet AKTAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
KISALTMALAR.....	iii
ŞEKİLLER	iv
TABLolar.....	v
GİRİŞ.....	vi

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTA VE SİGORTA İŞLETMELERİNDE TEMEL KAVRAMLAR

1. Sigorta	1
1.1.Kavram Olarak Sigorta	2
1.2.Sigortanın İşlevleri	4
1.2.1.Risk Yönetim ve Güvence İşlevleri.....	4
1.2.2.Ekonomik İşlevler	5
1.3.Sigorta İle İlgili Temel Kavramlar	8
1.3.1. Risk.....	8
1.3.2. Riski Üstlenen Taraf	12
1.3.2.1 Riski Üstlenen Tarafın Riski	13
1.3.2.2.Riski Üstlenen Tarafın Risk Dağıtma Yöntemleri	14
1.3.2.2.1. Konservasyon.....	14
1.3.2.2.2. Koasürans	15
1.3.2.2.3. Reasürans	16
1.3.3. Riski Devreden Taraf	20
1.3.4. Sigorta Primi	20
1.3.5. Sigorta Poliçesi ve Türleri	22
1.3.5.1. Meydana Gelme Temelli Poliçeler	23
1.3.5.2. Tazminat Temelli Poliçeler	24
1.3.5.3. Geçmişe Dönük Ayarlamalı Poliçeler	24
1.4.Sigortanın Temel Prensipleri ve Hukuki Çerçeve	25
1.4.1. Temel Prensipler.....	25
1.4.2. Hukuki Çerçeve.....	28
1.4.2.1. Sigorta Murakabe Kanunu	28

1.4.2.2. Türk Ticaret Kanunu.....	28
1.4.2.3. Diğer Düzenlemeler	29
1.5.Sigorta Bölümlenmesi.....	31
1.5.1. Sosyal Sigortalar.....	31
1.5.2. Özel Sigortalar	32
1.5.2.1. Hayat Sigortaları	32
1.5.2.2. Hayat Dışı (Elemantar) Sigortalar	33
2. Sigorta İşletmelerinde Risk Karşılabilme Yeterliliği	34
2.1. En Az Sermaye Yükümlülüğü	36
2.2. Asgari Özkaynak Yükümlülüğü	37
2.2.1. Prim Esasına Göre Asgari Özkaynak Yükümlülüğü	38
2.2.2. Hasar Esasına Göre Asgari Özkaynak Yükümlülüğü.....	39
2.2.3. Diğer Uygulamalar	42
2.3. Teminat Bulundurma Yükümlülüğü.....	44
3. Sigorta İşletmelerinde Teknik Karşılıklar	46
3.1. Karşılıkların Niteliği	47
3.2. Karşılıkların Türleri ve Hesaplama Yöntemleri.....	48
3.2.1. Kazanılmamış Primler Karşılığı	50
3.2.1.1. Günle Orantılı Yöntem	50
3.2.1.2. Götürü Hesaplama Yöntemleri.....	51
3.2.1.2.1. Bire Sekiz Yöntemi	51
3.2.1.2.2. Bire İki Yöntemi	52
3.2.1.2.3. Bire Yirmidört Yöntemi.....	52
3.2.2. Devam Eden Riskler Karşılığı	55
3.2.3. Muallak Hasarlar ve Tazminat Karşılığı.....	55
3.2.3.1. Tek Tek Tahmin Yöntemi	56
3.2.3.2. Ortalama Değer Yöntemi	56
3.2.4. İkramiye ve İndirimler Karşılığı.....	58
3.2.5. Diğer Teknik Karşılıklar	58
4. Ülkemizde Sigorta ve Sigorta İşletmelerinin Genel Durumu	60

İKİNCİ BÖLÜM
SİGORTA MUHASEBESİ, YÖNTEMLERİ,
MUHASEBE DÜZENLEMELERİNDEKİ YERİ

1. Sigorta Muhasebesinin Diğer Muhasebe Branşlarından Farklılığı	64
2. Sigorta Muhasebesi Yöntemleri	68
2.1.Periyodik Yöntem	70
2.1.1.Kapsamı.....	70
2.1.2. Meydana Gelme Temelli Poliçelerde İşleyişi ve Uygulama Örneği	71
2.1.3. Tazminat Temelli Poliçelerde İşleyişi ve Uygulama Örneği	76
2.2.Açık Yıl Yöntemi	78
2.2.1.Kapsamı.....	78
2.2.2.İşleyişi ve Uygulama Örneği.....	80
2.3.Sıfır Bakiye Yöntemi	83
2.3.1.Kapsamı.....	83
2.3.2. İşleyişi ve Uygulama Örneği.....	83
2.4. Sigorta Muhasebesi Yöntemlerinin Karşılaştırılması.....	87
3. Ulusal Düzenlemelerde Sigorta Muhasebesi	89
3.1. Hazine Müsteşarlığı Düzenlemeleri.....	90
3.1.1.Sigorta Denetleme Kurulu	90
3.1.2.Sigortacılık Genel Müdürlüğü.....	90
3.2.Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği.....	92
3.3.Ulusal Muhasebe Standartları (TMS)	93
3.4. Sermaye Piyasası Kurulu Düzenlemeleri.....	94
4.Uluslararası Düzenlemelerde Sigorta Muhasebesi.....	96
4.1.Avrupa Birliği Standart Oluşturma Çalışmaları	96
4.1.1.Genel Direktifler	97

4.1.2. Sigorta Muhasebesi Direktifleri (IAD)	99
4.2. Menkul Kıymetler Komisyonları Uluslararası Örgütü (IOSCO)	101
4.3. Amerikan Ulusal Sigorta Yetkilileri Birliği (NAIC)	102
4.4. Aktüerler Birliği Uluslararası Federasyonu	103
4.5. Basel Komitesi	104
4.6. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB)	106
5. IASB'nin IFRS-4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı	108
5.1. Standardın Amacı ve Kapsamı	114
5.2. Gömülü Türev Araçlar	115
5.3. Sözleşmenin Unsurlarına Ayrıştırılması	120
5.4. Muhasebe Politikaları	122
5.5. Finansal Tablolarda Açıklamalar	125
6. IASB'nin Hazırlık Halindeki Standart Çalışması	127
6.1. Önerilen Muhasebe Yöntemleri	128
6.1.1. Klasik Tahakkuk Yöntemi	130
6.1.2. Varlık Yükümlülük Ölçme Yöntemi	132
6.1.2.1. Gerçeğe Uygun Değer	136
6.1.2.2. Birimin (İşletmenin) Özel Değeri	137
6.2. Önerilen Raporlama Yöntemleri	142
6.2.1. Bilanço	145
6.2.2. Gelir Tablosu	147
6.2.3. Nakit Akış Tablosu	151
7. Çalışmalara İlişkin Eleştiri ve Destek Görüşler	152
7.1. Kapsama Yönelik	152
7.2. Kayıt Sistemi ve Değerlemeye Yönelik	156
7.3. Finansal Raporlamaya Yönelik	164

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİGORTA İŞLETMELERİNDE GERÇEĞE UYGUN DEĞER YAKLAŞIMININ KULLANILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Genel Sigorta Muhasebesindeki Mevcut Uygulamaların Dezavantajları ve Yeni Uygulamayı Gerektiren Nedenler.....	166
2. Gerçeğe Uygun Değerle Değerleme ve Sigorta İşletmelerinde Uygulanması	175
2.1.Genel Olarak Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı	176
2.1.1. Gerçeğe Uygun Değer Kavramının Ortaya Çıkışı	176
2.1.2. Tanımı ve Özellikleri.....	179
2.1.3. Sahip Olduğu Avantaj ve Dezavantajlar.....	182
2.2. Sigorta İşletmelerinde Uygulanması	183
3. Gerçeğe Uygun Değerle Değerleme Uygulanması.....	188
3.1.Varlıkların Değerlemesi.....	188
3.2.Yükümlülüklerin Değerlemesi ve Değerleme İlkeleri	189
3.2.1.Genel Değerleme İlkeleri	191
3.2.2. Özel Değerleme İlkeleri.....	192
3.2.2.1. İşletmenin Özel Değerinin Kullanılması.....	192
3.2.2.2. Tek Tek yada Toplu Olarak Poliçe Değerlemesi.....	194
3.2.2.3. Gelecekteki Sözleşmeleri (Yenilemeleri) İçerme Durumu	195
3.2.2.4. Prim yada Tazminat Bedelinin Kullanılması	195
3.2.2.5. Diğer Hususlar	196
3.3. Yükümlülüklerin Gerçeğe Uygun Değere İndirgenmesinde Özellikli Hususlar	197
3.3.1. Belirsizliğe İlişkin Risk Priminin Dikkate Alınması	197
3.3.2. Yatırımların Getirisinin Dikkate Alınması.....	199
3.3.3. İşletmenin Kredibilite Derecesinin Dikkate Alınması	200

3.4. İndirgeme Oranının Tespitinde Alternatif Modeller	202
3.4.1. Makul Prim Tespitindeki Oranın Esas Alınması	202
3.4.2. Sermaye Varlıkları Değerleme	
Modelinin (CAPM) Kullanılması.....	210
3.4.3. İçsel Getiri Oranı (IRR)Modelinin Kullanılması.....	214
3.4.4. Tek Dönem Risk Ayarlamalı İskonto Oranı	
(RAD)Modelinin Kullanılması	219
3.4.5. Diğer Aktüeryal Modellerin Kullanılması	222
3.4.6. Reasürans Piyasa Oranlarının Kullanılması	222
3.4.7. Risksiz Faiz Oranının Kullanılması.....	223
3.4.8. Aktif (Yatırım) Getiri Oranının Kullanılması	224
4. Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı Uygulamasında	
Kayıt Sistemi ve Raporlama	226
4.1.Varsayımsal Uygulama.....	226
4.2.Sigorta Yükümlülüklerinin Muhasebeleştirilmesi.....	231
4.2.1.Yükümlülük Olarak İzlenmesi.....	231
4.2.1.1.Risksiz Faiz Oranı Kullanımı	232
4.2.1.2.Aktif Getiri Oranı Kullanımı.....	237
4.2.2.Yükümlülüklerin İlişkilendirilmiş Varlık	
Değerinde İzlenmesi	240
4.2.3.Uygulamaların Karşılaştırılması	245
4.3.Risk Ayarlamasında Muhasebe Uygulaması	247
4.3.1. Yükümlülük Olarak İzlenmesi	247
4.3.1.1. Risksiz Faiz Oranı Kullanımında Risk Priminin	
Dahil Edilmesi	247
4.3.1.2. Aktif Getiri Oranı Kullanımında Risk Priminin	
Dahil Edilmesi.....	253
4.3.2.Yükümlülüklerin İlişkilendirilmiş Varlık	
Değerinde İzlenmesi	256
4.3.3. Uygulamaların Karşılaştırılması	260

5. Genel Örnek Uygulaması.....	263
5.1. İşletmeye İlişkin Genel Bilgiler	263
5.2. İşletmede Gerçekleşen Muhasebe İşlemleri	263
5.3. Klasik Tahakkuk Yöntemi Uygulaması	266
5.4. Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı Uygulaması.....	280
 SONUÇ	 293
KAYNAKÇA.....	304
EKLER	
ÖZET	

KISALTMALAR:

ACLI	:Amerikan Hayat Sigorta Konseyi
AIMR	:Amerikan Yatırım ve Araştırma Kurulu
ASB	:İngiltere Muhasebe Standartları Kurulu
CAPM	:Sermaye Varlıklarını Fiyatlandırma Modeli
CASACT	:Aktüerler Birliği
FASB	:Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
GDV	:Alman Sigorta Birliği
IAA	:Uluslararası Aktüerler Birliği
IAD	:Sigorta Muhasebesi Direktifleri
IAIS	:Uluslararası Sigorta Denetçileri Birliği
IAS	:Uluslararası Muhasebe Standartları
IASB	:Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IBNR	:Meydana Gelmiş Ancak Henüz Ödenmemiş Hasarlar
IFAA	:Aktüerler Birliği Uluslararası Federasyonu
IFAC	:Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
IFRS	:Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
IOSCO	:Uluslararası Menkul Kıymetler Kurulu
IRR	:İçsel Getiri Oranı
JWG	:Muhasebe Standartları Ortak Çalışma Grubu
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
KVK	:Kurumlar Vergisi Kanunu
LIAJ	:Japon Hayat Sigorta Birliği
NAIC	:Amerikan Ulusal Sigorta Denetçileri Birliği
RAD	:Tek Dönem Risk Ayarlı İskonto
RBC	:Risk Bazlı Sermaye
ROE	:Özsermaye Getiri Oranı
SMK	:Sigorta Murakebe Kanunu
SPK	:Sermaye Piyasası Kurulu
TMS	:Türkiye Muhasebe Standartları
TMSK	:Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TTK	:Türk Ticaret Kanunu
VUK	:Vergi Usul Kanunu

ŞEKİLLER:

Şekil-1:Risk ve Riskle İlişkili Kavramlar	9
Şekil-2:Sigortacı Riskini Dağıtma Yöntemleri Sistematiği.....	19
Şekil-3:Uluslararası Sigorta Muhasebesi İçin Uluslararası Örgütlerin Konumları	105
Şekil-4:Gömülü Türev Ürün Ayrıştırılması	119
Şekil-5:Sözleşmenin Ayrıştırılması	121
Şekil-6:İçsel Getiri Oranı Modeli Uygulama Aşamaları	217

TABLolar:

Tablo-1:Türk Ticaret Kanununda Sigorta Mevzuatı	29
Tablo-2:Yıllar İtibari ile Sektördeki Acenteler, Çalışanlar ve Düzenlenen Poliçe Sayısı	60
Tablo-3:Direkt Prim Üretimleri (Milyar TL)	61
Tablo-4:Sigorta Sektörü Yatırım Kalemleri (Milyar TL)	62
Tablo-5:Ödenen Tazminatlar (Milyar TL).....	62
Tablo-6:Yıllar İtibariyle Teknik Ve Mali Sonuçlar (Hayat Branşı Hariç -Milyar TL-)	63
Tablo-7:Klasik Tahakkuk Yöntemi - Varlık Yükümlülük Ölçme Yöntemi Karşılaştırılması	141
Tablo-8:Değişik Kurum ve Organizasyonların Gerçeğe Uygun Değer Hakkındaki Görüşleri	187

GİRİŞ

Geçmişte insanoğlu hayatını ve ekonomik varlığını tehdit eden tehlikelere karşı bireysel olarak değişik korunma yöntemleri geliştirerek can ve mal güvenliğini sağlamaya çalışmıştır. Topluluk bilincinin gelişmesi ile birlikte bireysel korunma olgusu yerini toplu olarak yeni önlemlerin geliştirilmesine bırakmıştır. Günümüz modern yaşantısı, geçmişte karşılaşılan risklerin azalmasına değil, tam tersine çeşitlenerek artmasına neden olmuştur. Değişen hayat tarzı ve ekonomik koşullar, bireyler ve işletmeler açısından yeni tehlikeleri de beraberinde getirmiştir.

Kişilerin ve işletmelerin karşılaşmaları muhtemel tehlikelere karşı önceden bireysel önlemler alarak korunmaları finansal açıdan oldukça zor olmaktadır. Gerek bireylerin ve gerekse işletmelerin bireysel tasarrufları tehlikelere karşı güvence sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Bir çok kişi ve işletmeyi tehdit altına alan bu tehlikeler, zaman içinde bunlardan bazılarını zarara uğratmaktadır. Tehlikelerin fiziksel olarak yok edilmesinin mümkün olamayacağı bilincinden hareketle, belirli bir tehlikenin tehdidi altında bulunan kesimlerin bir araya gelerek bu tehlikenin neden olacağı hasarları birlikte karşılamaya karar vermeleri ile sigorta kavramı ortaya çıkmıştır.

Sigorta işletmeleri teminat temelinde, riskin meydana getirdiği olumsuzlukları, diğer riskten kurtulmak isteyenlerin de katkısıyla bireyler açısından ortadan kaldırmaya çalışan kuruluşlardır. Sigorta işletmeleri güven esasına dayalı olarak faaliyet gösteren işletmelerdir.

Sigorta işletmelerinde yürütülen muhasebe uygulamaları, diğer sektörlerde yürütülen muhasebe uygulamalarından farklı özelliklere sahiptir. Özellikle diğer işletmelerde ve dolayısıyla muhasebe uygulamalarında yer almayan, sigorta faaliyetinin özelliği gereği ayrılması gereken “sigorta teknik karşılıkları” bu farklılığın temelini oluşturmaktadır. Mevcut uygulamada, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan tazminat ödemesi yapılıncaya kadar,

ilgili yükümlülüğe ilişkin olarak elde edilen primlerin ilgili muhasebe dönemine ait olmayan kısmı ertelenmekte ve “kazanılmamış primler karşılığı” olarak ayrılmakta, tahakkuk etmiş ancak ekspertiz incelemesinin yapılmaması gibi çeşitli nedenlerle yıl sonuna kadar henüz ödenmemiş tazminat tutarları için ise “muallak hasar ve tazminat karşılıkları” ayrılmakta ve bilançoda gösterilmektedir. Ancak bir gelir unsurundan (primden) hareketle yükümlülük tutarının tespit edilmesi gerçekçi bir yaklaşım olmamaktadır. Ayrıca sigorta işletmeleri açısından son derece önemli olan yükümlülük kalemlerinin de daha gerçekçi bir şekilde bilançoda yansıtılması gerekmektedir. Varlıklarını gerçeğe uygun değer ile değerleyen bir sigorta işletmesinin, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerini gerçeğe uygun değerle değerlememesi de tutarsızlık yaratmakta ve özkaynakların gerçekçi bir şekilde raporlanmasını olanaksız kılmaktadır.

Sigorta muhasebesine ilişkin olarak yürütülen mevcut uygulamalar, yasal düzenleyici otoriteler tarafından yönlendirilmektedir. Özellikle tarihi maliyet (itfa değeri) esasında yürütülen muhasebe uygulamaları, diğer finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Ayrıca uluslararası alanda sigorta muhasebesine ilişkin olarak ortak bir uygulamanın bulunmaması, global bir yapıya kavuşan sermaye piyasalarındaki mevcut ve muhtemel yatırımcıların karşılaştırılabilir, güvenilir ve doğru bilgi ihtiyaçlarının karşılanamamasına yol açmaktadır. Uluslararası alanda karşılaştırılabilir, anlaşılabilir ve şeffaf nitelikte güvenilir bilgi ihtiyacının artması, mevcut uygulamaların yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir.

Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde; her konuda olduğu gibi, sigorta sektörüne ilişkin düzenlemelerde ve uygulamalarda da uyumlaştırılma faaliyetleri hız kazanmak durumundadır. Muhasebe uygulamalarına ilişkin olarak Avrupa Birliği'nde, borsa şirketleri için Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları (IAS/IFRS) 2005 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Sigorta muhasebesine ilişkin bir ulusal muhasebe

standardının olmadığı, yasal düzenleyici otoritelerin yönlendirdiği ülkemiz uygulamalarında da Avrupa Birliği'ne uyumun sağlanması açısından IAS ve IFRS'lerin incelenmesi gerekmektedir.

Sigorta sektörü için "IFRS-4 Sigorta Sözleşmeleri" standardı bulunmaktadır. Ancak bu standart genel bir çerçeve çizmekle birlikte, sigorta muhasebesine ilişkin kayıt sistemi ve değerlemeye ilişkin açıklamalar içermemektedir. Standart kurulu kayıt ve değerlemeye ilişkin çalışmalarına devam etmektedir. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (IASB) son zamanlardaki standart çalışmalarında gerçeğe uygun değere doğru bir yönelişi olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla gerçeğe uygun değer, sigorta muhasebesi ve özellikle sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin değerlemesinde kullanılması da mümkün olmaktadır.

Tez konumuz, elemanter branşta faaliyet gösteren sigorta işletmelerinde gerçeğe uygun değer yaklaşımının uygulanmasıdır. "IFRS- 4 Sigorta Sözleşmeleri" muhasebe standardı ve standart kurulunun konuya ilişkin diğer çalışmaları doğrultusunda, sigorta muhasebesi uygulamasında gerçeğe uygun değer yaklaşımının incelenmesi ve uygulama çalışmalarının yapılması araştırma konusu olarak alınmıştır. Yapılan çalışmada öncelikle ülkemiz muhasebe uygulamalarına, yapılacak standart çalışmalarına ve ilgililere katkı sağlaması amaçlanmıştır. Tez çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; sigorta ve sigorta işletmeleri hakkında temel kavramlar açıklanarak, ülkemizdeki sigorta sektörünün ve sigorta işletmelerinin genel durumu hakkında genel nitelikli bilgi verilecektir. İkinci bölümde; sigorta muhasebesinin diğer muhasebe branşlarından farklılığı ortaya konularak, sigorta muhasebesi yöntemleri üzerinde durulacaktır. Ayrıca, ulusal ve uluslararası muhasebe düzenlemelerinde sigorta muhasebesinin konumu incelenerek, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (IASB) sigorta sektörüne ilişkin olarak yayınladığı Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarından (IFRS) "IFRS-4 Sigorta Sözleşmeleri" standardı ve uluslararası muhasebe standardı kurulunun sigorta

sözleşmelerinin kayıt ve değerenmesine yönelik yaptığı çalışmalar hakkında bilgi verilecektir. Üçüncü bölümde ise; dünyadaki sigorta muhasebesi uygulamalarının eksiklikleri ortaya konularak yeni uygulamayı gerektiren nedenler açıklanmaya çalışılacaktır. Sigorta muhasebesinde yeni bir yaklaşım olarak kullanılacak olan gerçeğe uygun değer yaklaşımı hakkında kısa bilgiler verilerek, bu yaklaşımın sigorta muhasebesi uygulamasında kullanım özellikleri ve uygulama örnekleri yapılacaktır. Son olarak klasik tahakkuk yöntemi ve gerçeğe uygun değer yaklaşımına göre bir uygulama yapılarak iki yöntemde raporlara yansıyan sonuçlar değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTA VE SİGORTA İŞLETMELERİNDE

TEMEL KAVRAMLAR

Çalışmamızın bu kısmında, genel olarak temel oluşturması ve izleyen aşamalarda ele alınacak hususlara açıklık getirmesi bakımından öncelikle, sigorta kavramı, sigorta işletmelerinde risk karşılayabilme yeterliliği ve kaynak yapılarına ilişkin genel bilgiler verilerek açıklanmaya çalışılacaktır.

1. Sigorta

İnsanoğlu her çağda risk taşıyıcısı olarak, canını ve malını tehdit eden değişik tehlikelerle karşılaşmış ve bu tehlikelere karşı değişik önlemler alarak hayatını ve ekonomik varlığını korumaya çalışmıştır. İlk zamanlarda bunu gerçekleştirmek için bireysel olarak hareket eden kişiler, daha sonraları topluluk bilincinin yerleşmesi ile olanakların birleştirilmesi yolu ile önlemler almaya başlamışlardır. Günümüz koşullarındaki mevcut durum, teknolojik ve ekonomik gelişmeler, tarih boyunca insanoğlunun karşı karşıya kaldığı tehlikeleri azaltamamış, tam tersine tehlikelerin çeşitlenmesine neden olmuştur. Değişen hayat tarzı ve dünya koşulları, her bir birey için yeni tehlikeleri de beraberinde getirmiştir.

Kişilerin bu olası tehlikelerin her birine karşı önceden önlem alması, bu kişilerin maddi güçlerini aşmaktadır. Bireysel tasarruflar istenen güvenceyi sağlamakta yetersiz kalmaktadır. İşletmelerin faaliyetlerinde kullanabilecekleri fonları güvence amacı ile atıl tutmaları mal ya da hizmet üretim güçlerinin azalmasına neden olmaktadır. Ayrıca bilinmektedir ki, bu tehlikeler bir çok kişi ve kuruluşu tehdit etmekte, fakat bu kesimlerden sadece bir kısmı bu tehlikelerden doğan zarara maruz kalmaktadır.

Tehlikelerin fiziksel olarak yok edilmesinin mümkün olamayacağı bilincinden hareketle, belirli bir tehlikenin tehdidi altında bulunan kesimlerin bir araya gelerek bu tehlikenin neden olacağı hasarları birlikte karşılamaya karar vermeleri ile sigorta kavramı ortaya çıkmıştır.

1.1. Kavram Olarak Sigorta

Sigorta kavramının tek bir tanımı bulunmamaktadır. Sosyoloji, risk teorisi, aktüer bilimler, tarih, ekonomi ve yasal düzenlemeler gibi bir çok disiplinin bakış açısından sigorta tanımlanabilir.¹ Bir kaç bakış açısından sigorta tanımlamaları şu şekilde oluşmaktadır;

“Sigorta, aynı riskle karşı karşıya bulunan çok sayıda kişinin, bireysel olarak belirsiz olan hasar olasılığını belirgin duruma getirmek ve bu olasılığın gerçekleşmesiyle ortaya çıkan zararları birlikte karşılamak amacı ile, risk yönetim ve sorumluluğunu taşıyan bir kişi ya da kurum tarafından bir araya getirilmesidir”² şeklinde ekonomik açıdan bir tanım yapmak mümkündür.

Bireysel açıdan sigorta; riskin transfer edilmesi yolu ile büyük miktarda ve belirsiz bir kayıp için küçük miktarda belirli bir maliyetin (prim ödemesi) kullanılmasına olanak sağlayan bir araçtır.³

Sosyal açıdan ise sigorta; “bir büyük insan grubunun gruba dahil bütün fertlerin maruz kalabileceği belirli ve para ile ölçülebilen ekonomik kayıplarını kısmen azaltmak veya tamamen ortadan kaldırmak üzere, karşılıklı ve eşit katılım esasına dayanan sosyal bir dayanışmadır.”⁴ Bir çok kişinin yada bir çok grubun bireysel riskinin transferi sayesinde, belirsiz olan kayıplarının karşılanması için birikime olanak sağlayan sosyal bir araçtır.⁵

“Sigorta, aynı riskin tehdidi altında bulunan bir topluluğun bir araya gelerek doğabilecek zararlara birlikte karşı koymasısıdır. Sigortanın amacı meydana gelecek hasara engel olmak değil, bu hasarı grup üyeleri arasında dağıtmak, böylece hasar yükünü grubun her üyesi için taşınabilir hale getirmektir. Bir diğer ifade ile, şansı az olanların karşılaştığı zararı, aynı risk

¹ George E. REJDA: Principles of Risk Management and Insurance, (Sixth Edition, Addison Wesley Educational Publishers 1998), 19.

² Özdemir AKMUT: Hayat Sigortası: Teori ve Türkiye’deki Uygulama, SBF Yayınları, (Ankara, 1980), 9.

³ Emmett J. VAUGHAN, Therese M. VAUGHAN: Fundamental of Risk and Insurance, (Eight Edition, John Wiley Sons Co., 1999), 20.

⁴ Hüseyin AKAY: Hayat Sigorta Şirketlerinde Hesap İşleri Düzeni, Türkmen Kitabevi, (İstanbul, 2001), 2.

⁵ John H. MAGEE: Property and Liability Insurance, (Irwin Series, 1967), 12.

ile karşı karşıya olmalarına rağmen tesadüfen kurtulan kişiler arasında paylaştırmaktır.”⁶

“Kanun ve mukavele ile tespit edilen belirli bir riskin aynı derecede tehdidi altında bulunan çok sayıda ve benzer ünitelerin, tesadüfi olarak meydana gelen, para birimi ile ölçülmesi ve istatistiki olarak kavranması mümkün hasar olayını, birlikte karşılamak üzere bir araya getirilmesiyle, meydana getirilen bir organizasyondur.”⁷

Türk Ticaret Kanunu (T.T.K.)’nun 1263. md. göre ise; “Sigorta bir akittir ki, bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır.”

İlgili tanımlara bakıldığında sigortanın unsurlarının kısaca; a) riskin kanun yada poliçe ile önceden tespit edilmesi, b) hasarın para ile ölçülebilmesi, c) hasarın tesadüfi olarak ortaya çıkması ve ölçülebilir olması, d) çok sayıda benzer ünitelerin birlikteliği şeklinde oluştuğu görülmektedir

Riskin önceden belirlenmemiş olması, hasarda kasıt olması, hasarın tek başına karşılanması, hasarın manevi nitelikte olması ve para ile ölçülememesi durumlarında sigortanın unsurları oluşmayacaktır. Yukarıdaki unsurların yanında sigorta ilişkisinin doğabilmesi için üç temel koşulun da bulunması gerekmektedir. Bunlar:⁸

1-Sigorta edilebilir riskin hukuk bakımından sigorta edilebilir nitelikte olması gerekmektedir. Yasalara ve genel ahlaka ya da kasıtlı eylemlerden doğacak zararlar sigorta edilemezler.

⁶ Enver Alper GÜVEL, Afitap Öndaş GÜVEL: Sigortacılık, Seçkin Yayınları, (Ankara, 2002), 23.

⁷ Kamuran PEKİNER: Sigorta İşletmeciliği Prensipleri – Hesap Bünyesi, (Formül Matbaası, 1981),17.

⁸ Enver Alper GÜVEL, Afitap Öndaş GÜVEL: a.g.e.,26.

2-Sigortacı, sigorta edilebilir nitelikteki her riski sigortalamak zorunluluğunda değildir. Risk, sigorta tekniği açısından değerlendirildikten sonra sigorta edilmektedir.

3-Riskin prim bedelinin hem sigortacı hem de sigorta ettiren bakımından makul düzeyde olması gerekmektedir.

Kısaca sigorta, her şeyden önce, iki taraf arasında olası zararların karşılanması amacı ile yapılan bir poliçeye dayanan, kendisine has çeşitli unsurları içeren, hukuksal bir sistemi ifade etmektedir. Sigorta, aynı yada benzer tehlikelere maruz kalma ihtimali bulunan gerçek ve tüzel kişilerin oluşturduğu topluluk ile ilgili olarak, tehlikenin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkan zararın, daha önceden belirlenmiş bir prim karşılığında giderilmesine yönelik olarak yapılan poliçeyi kapsayan hukuksal bir kavramdır.

1.2. Sigortanın İşlevleri

Sigorta, mikro açıdan gerçek ve tüzel kişilerin menfaatlerini koruma faaliyetini gerçekleştirirken, makro açıdan da toplamış olduğu fonlar yardımı ile ekonomiye kaynak aktaran bir yapıya sahiptir.

Dolayısıyla sigortanın işlevleri; Risk Yönetim ve Güvence İşlevleri ile Ekonomik İşlevler şeklinde ikiye ayrılabilir.⁹

1.2.1. Risk Yönetim ve Güvence İşlevleri

Sigorta işletmelerinin geleneksel işlevi, ekonomik zararı önlemek ve telafi etmek işlevidir. İnsanlar, ölüm, hastalık, kaza, işsizlik gibi risklerle karşı karşıya bulunmaktadır. İşletmeler de yangın, hırsızlık, patlama, kaza gibi nedenlerle aktiflerini kaybetme, kasıtsız eylemleri ile üçüncü kişilere zarar verme, yanlış pazarlama ve üretim politikaları izleme gibi risklerle karşı

⁹ Şebnem DUMAN: Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar, Bilaraş, (İstanbul, 1990), 17.

karşıyadır. Öte yandan çağımızda yurtiçi ve yurtdışı ekonomik faaliyetlerin son derece karmaşık bir niteliğe sahip olması risk olasılığını artırmaktadır. Bu noktada sigorta bir risk yönetimi ve güvence aracı olarak devreye girmekte ve bir dizi işlev üstlenmektedir. Sigortanın risk yönetimi ve güvence ile ilgili işlevleri sekiz başlık altında şu şekilde oluşmaktadır;¹⁰

- Sigorta bir dayanışma işlemleri organizasyonudur.
- Sigorta güven sağlamaktadır.
- Sigorta, girişimcinin yatırım kararlarını olumlu etkilemektedir.
- Sigorta, girişimcinin daha ucuz fiyata yatırım sermayesi bulmasını sağlamaktadır.
- Risk karşılığı için tutulan sermaye miktarını en aza indirmektedir.
- Sigorta güvencesi, girişimcinin kredi bulmasını kolaylaştırmaktadır.
- Sigorta önleyici önlemleri geliştirmektedir.

1.2.2. Ekonomik İşlevler

Geçmişte ekonomik işlevler açısından sigortacılık yatırımları yok denecek kadar az iken, geçen zaman ile birlikte sigortacılık işlevleri ekonomiler için vazgeçilmez bir hale gelmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan hatta kalkınma çabası içinde bulunan ülkelerin hemen hemen tümü sigortacılık faaliyetlerine gereken önemi vererek, büyüme, gelişme ve kalkınma çabalarında bu sektörden faydalanmışlardır. Özellikle ekonomik işlevler sigortacılığın güvence ve risk yönetimi işlevlerini geri planda bırakacak kadar önem kazanmıştır.¹¹ Sigortanın ekonomik işlevleri altı başlık altında incelenmektedir.

Tasarruf Kaynağı Olarak Sigorta: Ekonomiler açısından en önemli konulardan birisi yatırımlar için gerekli olan sermaye birikiminin sağlanmasıdır. Ekonomi içerisinde karşılaşılabilecek kısır döngünün aşılmasında

¹⁰ Enver Alper GÜVEL, Afitap Öndaş GÜVEL: a.g.e., 28.

¹¹ Şebnem DUMAN: a.g.e., 11.

çeşitli itici güçlere ihtiyaç duyulmaktadır. Sahip olduğu nitelikler ile sigorta sektörü bu ihtiyaca cevap verebilecek konumda bulunmaktadır.

Sigorta sektörü kurumsal tasarrufların oluşturulması ve bu tasarrufların yatırım alanlarına sunulması ile ekonomik gelişmeye önemli derecede katkıda bulunmaktadır. Sigorta işletmeleri de finansal sistem içerisinde yer alan bir finansal kurum halini almaktadır.

Sigorta faaliyetleri geniş halk kitlelerine yayılabilme özelliğine sahip olduklarından gerek ülke fertlerinin büyük bir kesiminin ve gerekse ülke dışı fertlerin gelirlerinin bir kısmını rezervleri içinde toplamak olanağına sahiptirler. Bu değer birikimleri yatırım alanlarına aktarıldıklarında milli geliri artırmaktadırlar. Geliri artan kişiler ise daha fazla miktarda tasarruf yapabilme olanağına sahip olmaktadır.¹²

Sosyo-Ekonomik Kayıpların Önlenmesi Açısından Sigorta: Sigorta, oluşacak hasarı geniş kitlelere dağıtarak üretim azalması, iflas, işsizlik ve aile huzurunun bozulması gibi çeşitli çöküntüleri önlemekte, denetim ve hasar önleme faaliyetleri ile de ekonomik kayıpların önleyicisi olma işlevini yerine getirmektedir.

Sosyal Refah Düzeyinin Geliştirilmesi Açısından Sigorta: Sigortanın, meydana getirdiği tasarruflar ile yapılan yatırımlardan elde edilen gelirlerin genel ekonomiyi canlandırması, ayrıca hasarları tazmin etmesi ile işyeri kapanması ve üretim azalmasının önüne geçmesi, sosyal refah düzeyini olumlu bir şekilde etkilemektedir.

Uluslararası Ekonomik İlişkiler ve Ticaretin Geliştirilmesi Açısından Sigorta: Sigorta sektörünün, ekonomik koşulları olumlu yönde geliştirdiği bir gerçektir. Girişimcilerin, risklerini üstlenen bir kuruluşun bulunmasından aldıkları cesaret ve yine tasarrufların sağladığı nakit bir araya geldiğinde, giderek daha büyük ve gelişmiş sanayi yada ticari kuruluşların meydana

¹² Şebnem DUMAN: a.g.e., 18.

gelmesi doğal olmaktadır. Bir başka ifade ile, sigorta dev sanayi ve ticaret kuruluşlarının oluşumunu mümkün kılmaktadır.¹³

Ayrıca, uluslararası ekonomide, sigortacılık sektörünün gelişmesinin etkisi ile de büyük gelişmeler yaşanmıştır. Nakliye sigortaları, ihracat kredisi sigortaları gibi sigorta türleri ticaretin uluslararası alanda daha emniyetli bir şekilde yapılmasına imkan sağlamış ve bu ticaretin işlem hacmini artırmıştır.

Vergi Kaynağı Olarak Sigorta: Sigorta işlemlerinin ülke ekonomisi açısından bir başka önemi, tasarruflara kaynak teşkil eden vergilere de büyük oranda katkıda bulunmasıdır. Sigorta işletmeleri yıl sonu bilançolarına göre kendilerine düşen vergi miktarını ödemektedirler. Bunun dışında, ellerindeki tahvil, hisse senedi, gayrimenkul gibi yatırım unsurlarının da ilgili vergilerini ödemektedirler. Ayrıca sigortacılık faaliyetlerine göre çeşitli vergiler de ödenmektedir.¹⁴

Ekonominin Gelişmesi Açısından Sigorta: Sigorta işletmeleri, hizmet üreten sektör içerisinde faaliyet göstermekte, işgücü istihdam etmekte, faaliyetlerinden gelirler elde ederek ekonomik gelişmeler açısından önemli katkılar sağlamaktadır.

Sigorta sektörü, bir tarafta taşıdığı risklere karşı güvence altına alınmak isteyen sigortacı ve diğer tarafta sigorta teminatı sunan sigorta işletmesi başta olmak üzere, sigorta pazarlamasını yapan acenteler, brokerler, prodüktörler ve risk yönetimi faaliyetinde bulunan reasürör firmalardan oluşan, hukuki düzenlemeler ve genel prensipler ile çevrelenmiş bir sektör konumundadır.

Ayrıca, sigortalı açısından bakıldığında sigorta; güven yaratan, olası hasarı önlemeye yönelik önlemleri aldırarak, kişi için önemli bir tasarruf aracı niteliğinde olan ve bireysel kredi işlemlerinin gelişmesine olanak sağlayan bir olgudur. Ulusal açıdan bakıldığında ise sigorta; ekonomide sermaye birikimine olanak sağlayan, ödemeler dengesine önemli ölçüde katkıda

¹³ Şebnem DUMAN: a.g.e., 22.

¹⁴ A.g.e., 23.

bulunan ve gelir dağılımını iyileştirici yönde etkileyen, ulusal değerleri koruyan finans sektörünün içinde ekonomik bir sektördür.¹⁵

1.3. Sigorta İle İlgili Temel Kavramlar

Yasalar ve yönetmelikler çerçevesinde, kişi ve kuruluşların risk faktörlerinin ortaya çıkarabileceği zararlarla başa çıkmalarına yardımcı olan ve bu yardımı sistematik bir şekilde sürdürüp yönlendiren bir sistem olan sigorta, özelde bazı temel kavramların incelenmesi ile daha da iyi anlaşılabilir.

1.3.1. Risk

Risk konusunda ekonomistler, istatistikçiler ve sigortacılar çeşitli tanımlar yapmaktadırlar. Riskin tanımını yapan kaynaklar araştırıldığında kesin bir risk tanımı olmadığı görülmektedir. Her tanım kendi disiplin alanındaki gereksinimlere cevap verir niteliktedir.¹⁶ Riskin sigorta açısından ne anlam ifade ettiğinin belirlenmesi açısından öncelikle risk terminolojisinin incelenmesinde yarar bulunmaktadır.

"Risk, zarar ihtimali veya arzu edilmeyen bir olayın meydana gelme ihtimali olarak belirtilebilir."¹⁷ Risk bir kayıp şansıdır¹⁸. Risk bir ekonomik kaybın oluşumuna yönelik belirsizlik durumunu da ifade etmektedir.

Terminolojide risk ile ilişkili bir çok kavram bulunmaktadır. Bunlar;

- a) tehlikeye yol açan ve kaybın şiddet ve ihtimalini artıran koşul (hazard)¹⁹,
- b) riskin sebebi olarak adlandırılan²⁰ ve bir başka ifade ile kayba yol açabilecek beklenmedik olayı ifade eden tehlike (peril)²¹, c) kayıp (loss)

¹⁵ Y.Kemal ÇUHACI: "Sigorta Tanımları", Birlik'ten Dergisi, Sayı: 1, (Ocak, 2000), (www.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayi1/tanim.html), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

¹⁶ Serdar KILIÇKAPLAN: "Sigortacılıkta Kullanılan Bazı Temel Kavram ve Tanımlar Üzerine", G.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:5, Sayı:1-2, (1989), 234.

¹⁷ Eryaşar EYÜBOĞLU: "Sigortacılığa Genel Bir Bakış", Mükellefin Dergisi, Sayı 60, (Aralık 1997), 80.

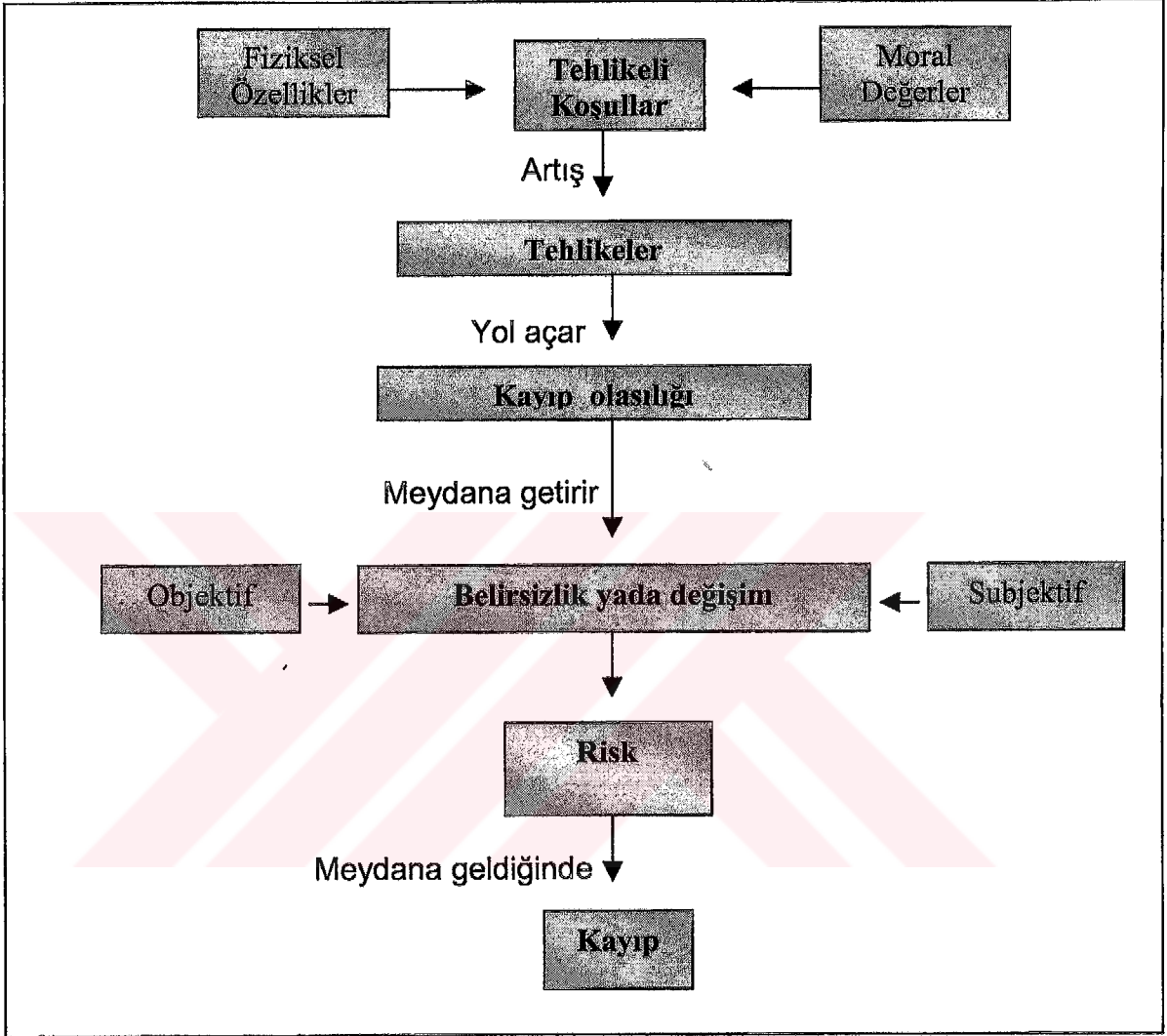
¹⁸ Mark R. GREENE: Risk And Insurance, 4th Edition, South Western Publishing Co., (1977), 2.

¹⁹ David L. BICKELHAUPT: General Insurance, Irwin Inc., (1979), 7.

²⁰ A.g.e., 7.

²¹ Mark R. GREENE: a.g.e., 9.

şeklinde sıralanabilir. Risk ile ilişkili kavramların sistematik oluşumu şu şekilde olmaktadır;²²

Şekil - 1 : Risk ve Riskle İlişkili Kavramlar

Hasar meydana getirme ve hasar şiddetini artırma olasılığını etkileyen koşullar fiziki yada moral özellik göstermektedir. Yangın sigortalarında, kolayca yanma özelliği bulunan maddelerin depo edildiği binalar yüksek derecede fiziki tehlikeli koşulu oluşturmaktadır. Moral tehlike koşulu ise, hasarın meydana gelmesini önlemek veya hasarın maliyetini azaltmak üzere gerekli özenin gösterilmemesidir. Fiziki ve moral olarak tehlikeli koşulların

²² David L. BICKELHAUPT: a.g.e., 8.

ayırımının yapılması her zaman mümkün olmamaktadır. Örneğin; çok yüksek sürat yapabilen spor bir araba, sigortacılar açısından gerek fiziki ve gerekse moral olarak tehlikeli koşul içermektedir. Spor arabanın kendisinin normal bir arabadan farklı bir koşul olarak yüksek sürate ulaşabilir olması ve sürat yapmaya niyetli kişiler tarafından satın alınma ihtimali, hem fiziki hem de moral bakımdan bu arabayı tehlikeli koşul haline getirmektedir.²³

Risk ile ilişkili tüm kavramları bir örnek yardımı ile açıklarsak; buzlu yol durumu fiziki olarak tehlikeli bir koşulu oluşturmaktadır. Bunun sonucunda çarpışma tehlikesi meydana gelmektedir. Bu tehlike kayıp olasılığını meydana getirmekte, bu durumda belirsizlik oluşturmaktadır. Bu belirsizlik durumu risk olarak ifade edilmekte ve risk gerçekleştiğinde (çarpışma olduğunda) ise kayıp meydana gelmektedir.

Kısaca, aslında risk ve tehlike birbirine bağlı iki kavramdır. Tehlike olduğu için risk vardır. Yangın, hırsızlık, ölüm ve hastalık gibi, günlük yaşantımız, sayısız tehlikeler ile doludur. Bu tehlikelerin varoluşu riski yaratmaktadır.²⁴ Tehlikelerin toplamı da riski oluşturmaktadır.²⁵ Risk sigorta terminolojisinde, sigorta teminatı altına alınmış olan sigortalı şeyin karşı karşıya bulunduğu tehlikeleri ifade etmektedir.²⁶

Genel sigorta kuramında tehlike, risk ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Risk, en yaygın deyişle kayıp olasılığı ya da arzu edilmeyen bir olayın meydana gelmesi olasılığı şeklinde tanımlanabilir. Bu tanımla, muhtemel tehlikeler birlikte düşünüldüğünde tehlikenin riski de kapsadığı görülmektedir. Yani, tehlikenin varoluşu kayıp olasılığını beraberinde getirmektedir. Dolayısı ile tehlikenin olduğu yerde risk de bulunmaktadır.²⁷

²³ Y.Kemal ÇUHACI: "Sigorta Tanımları", Birlik'ten Dergisi, Sayı: 5, (Mayıs, 2000), (www.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayı5/tanitim5.htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

²⁴ Kamuran PEKİNER: a.g.e., 10.

²⁵ John H. MAGEE, Oscar N. SERBEIN: Property and Liability Insurance, Irwin Series, (1967), 4.

²⁶ Y.Kemal ÇUHACI: "Sigorta Tanımları", Birlik'ten Dergisi, Sayı: 2, (Şubat, 2000), (www.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayı2/tanitim2.htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

²⁷ Serdar KILIÇKAPLAN: Sigortacılıkta Kullanılan ..., a.g.e., 225.

Riski saf risk ve spekülâtif risk olarak ikiye ayırmak mümkündür. Saf riskde belirsizlik, bir nesnenin yok olma veya zarar görme olasılığı, meydana gelip gelmeme şeklinde oluşmaktadır. Saf risk sadece kayıp meydana getirmektedir. Spekülâtif riskde ise, bir olay hakkındaki belirsizlik, ya kar ya da zarar üretebilmektedir. Saf risk ile sigorta yolu ile baş etmek mümkün iken, spekülâtif risk sigorta dışı araçlar yardımı ile elimine edilmektedir.²⁸

Sadece saf riskler sigorta kapsamında değerlendirilmekte ancak tüm saf risklerin sigortalanması da mümkün olamamaktadır. Sigorta kapsamına alınabilecek saf riskin bazı özellikler taşıması gerekmektedir. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir;²⁹

- Risk büyük miktarlarda meydana gelmelidir,
- Kasıt olmaksızın, kaza eseri meydana gelmelidir,
- Oluşan kayıp ölçülebilir ve belirlenebilir olmalıdır,
- Çok büyük ölçüde (felaket şeklinde) meydana gelmemelidir,
- Kaybın meydana gelme ihtimali hesaplanabilmelidir,
- İlgili prim, sigortalı açısından ekonomik olarak uygun olmalıdır.

Bu riskler yanında, poliçenin düzenlenmesinden sonra poliçeye ilişkin bazı risklerde ortaya çıkmakta ve bu risklerinde incelenmesi gerekmektedir. Poliçe dönemi başlangıcından, son tazminatın ödenmesine kadar geçen süreçte ortaya çıkan poliçe riskleri şu şekilde oluşmaktadır;³⁰

- Meydana Gelme Riski; sigortalanan olay sayısının beklenenden farklı olması durumu,
- Tazminat Riski; meydana gelen olayların maliyetinin, beklenenden farklı olması durumu,
- Finansal Risk; primlerin yatırıma dönüştürülmesi neticesinde ilgili dönemde yatırım getirilerinin farklılık göstermesi durumu,
- Gelişme Riski; poliçe dönemi bitiminden sonra, sigorta işletmesinin yükümlülüklerinde değişiklik olması durumu ifade etmektedir.

²⁸ Mark R. GREENE: a.g.e., 10.

²⁹ George E. REJDA: a.g.e., 21.

³⁰ www.iasc.org.uk/docs/ins/appa1.pdf, (Erişim Tarihi: 09.06.2003)

Gelişme riskinde ortaya çıkan bu değişiklik, en son belirlenen sigortalanmış olaydan meydana gelebilir. Tazminatın çok çabuk çözülmesi gerekebilir ve tazminat tutarı beklenenden fazla olabilir. Bu durum sigorta işletmesinin tazminat ödemesini ve dolayısı ile maliyetini artırabilir.

1.3.2.Riski Üstlenen Taraf

Bir sigorta sözleşmesi, sigorta teminatı sunarak riski üstlenen sigortacı ve bu teminatı taşıdığı risklere karşı alan sigortalı olmak üzere iki taraftan oluşmaktadır. Sigortacılar, aynı riskin tehdidi altında bulunan ve sigorta güvencesi almak isteyen gerçek ve tüzel kişileri bir araya getirerek, belirli bir bedel karşılığında onlar adına risk yönetimi faaliyetinde bulunan, riskin gerçekleşmesi durumunda ise meydana gelen hasarı ödemeyi taahhüt eden işletmelerdir.

Sigorta, esas bakımından kendi kendine yardım fikrine dayanmaktadır. Fakat kendi kendine yardımı, tek bir kişinin kendisine yapmış olduğu yardım olarak değil de bir topluluğun belirli riskler karşısında, bir araya gelerek meydana gelecek hasarlara birlikte karşı koymaları şeklinde anlamak gerekmektedir. Aynı riskin tehdidi altında bulunan kişileri bir araya getirmek ancak bir organizasyon aracılığı ile olabileceğinden, sigorta işletmelerinin var oluş nedeni kendiliğinden ortaya çıkmış olmaktadır.³¹

Sigorta işletmeleri, sigorta hizmetini sunmak, poliçe düzenlemek, prim tahsil etmek, sigortalılar adına risk yönetimi faaliyetinde bulunmak ve teminat altına alınan risklerden doğan zararları karşılamak gibi çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır.

³¹ Kamuran PEKİNER: a.g.e.,15.

Diğer taraftan sigorta işletmeleri, kişi ve kuruluşların karşı karşıya oldukları çeşitli riskleri azaltan ve sundukları hizmetin karşılığı olarak sigortalıların ödedikleri primlerden oluşan fonları çeşitli piyasalara aktaran aracı kuruluş konumundadırlar.³²

Ülkemizde sigortacılık faaliyeti sadece sigorta işletmeleri tarafından yürütülebilmekte, gerçek kişiler sigortacılık faaliyetinde bulunamamaktadır. Sigortacılık faaliyetinin yaygınlaşması amacı ile sigorta işletmeleri geniş bir teşkilat yapılanmasına sahiptirler. Bu teşkilat yapılanmasının özünde genel merkez bulunmakta, çeşitli merkezlerde bölge müdürlükleri görev yapmaktadır. Sigorta işletmeleri tarafından yetkilendirilen acenteler bölge müdürlüklerine bağlı olarak faaliyette bulunmaktadır. Ayrıca broker ve prodüktörler de aracılık faaliyeti yürütmektedirler.

İlerleyen kısımlarda daha ayrıntılı bir biçimde incelenecek olan ve kısaca sigortacının sigortalanması olarak ifade edilen reasürans işlemini yerine getiren reasürans işletmeleri de özünde sigorta işletmesi olmalarına rağmen normal sigortacılık faaliyetinde bulunmamakta sadece reasürans faaliyetinde bulunmaktadır. Kısaca bu işletmeler, sigorta işletmeleri ile reasürans işlemleri için çalışmaktadırlar. Bu iş içinde reasürans aracıları bulunmaktadır. Sigorta aracıları sigorta işletmeleri ile sigortalıları bir araya getirirken reasürans aracıları sigorta işletmelerini bir araya getirmektedir.

1.3.2.1. Riski Üstlenen Tarafın Riski

Belirtildiği üzere sigortanın esasını, risklerin meydana gelmesi sonucu ortaya çıkması muhtemel zararların istatistiki tahminlere dayanılarak, sigortalıların oluşturduğu topluluğa dağıtılması oluşturmaktadır. Fakat yapılan bu tahminler genellikle ortalama olarak yapılmakta ve dolayısıyla da bunlardan sapmaların meydana gelmesi muhtemel olmaktadır.

³² Yıldırım B.ÖNAL, Canan MARDAN: "Türk Sigortacılık Sektöründe Pazarlama Sorunları – Bu Sorunların Sektörün Finansal Yapısı Üzerine Etkileri ve Çözüm Önerileri", İstanbul:Sigortacılık Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması 1997, Milli Reasürans Türk A.Ş., 1997), 81.

Sigortacının geleceğe yönelik kayıplara ilişkin yaptığı tahmin ile gerçekleşen kayıplar arasında bir farkın bulunması normaldir. Bu fark riskin olası değerinden küçük ve ona eşit ise sigortacı açısından bir sorun bulunmamaktadır. Ancak farkın beklenen değerden büyük olması durumunda elinde bulundurduğu primler gerçekleşen kayıpları karşılayamaz. Bu durum sigorta işletmesini “sigortacılık riski” denilen bir risk ile karşı karşıya bırakmaktadır.³³

Sigortacılık riski, sigortacı tarafından sigortalı gruba ilişkin, istatistiki teknikler yardımı ile geleceğe yönelik olarak yapılan hasar tahminlerinden, gerçekleşen hasarların daha fazla olması ihtimali şeklinde de tanımlanabilir.

1.3.2.2. Riski Üstelenen Tarafın Risk Dağıtma Yöntemleri

Sigorta yolu ile sigortalının taşıdığı riski devir alan sigortacının da, taşıdığı bu riske karşı korunma ihtiyacı vardır. Sigortacı, taşıdığı riske karşı korunabilmek ve taşımış olduğu finansal yükümlülüğü azaltabilmek için “sigorta politikası” adı verilen bazı tedbirlere başvurur. Bunlar kısaca; koasürans ve reasürans işlemleri olarak sıralanır.

Bu yöntemlere başvurulması öncesinde, sigorta işletmesinin üzerinde ne kadarlık risk taşımaya razı olduğunu (konservasyon) belirlemesi gerekir. Üzerine aldığı riski aşan kısmı için belirtilen bu risk dağıtma yöntemleri kullanılır.

1.3.2.2.1. Konservasyon

“Sigorta işletmesinin, sahip olduğu finansal gücü göz önünde bulundurarak, teminat altına almış bulunduğu risklerden kabul edip üzerine aldığı bölüme konservasyon (saklama payı) adı verilmektedir.”³⁴

Konservasyon haddi, sigorta işletmesinin sigorta politikası altında dağıtacağı risk tutarının belirlenmesinde ilk aşamayı oluşturur. Sigorta işletmesi, kendi konservasyon haddini aşan kısım için reasürans işlemini

³³ Serdar KILIÇKAPLAN: “Sigortanın Yapısı ve Sigortacılıkta Riskin Dağıtımı”, Gazi Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:4, Sayı: 1-2, (Ankara, 1988), 262.

³⁴ Kamuran PEKİNER: a.g.e., 180.

gerçekleştirir yada sahip olduğu konservasyon haddine bağlı olarak ilgili sigorta işlemlerinde koasürans işlemine başvurur.

1.3.2.2.2. Koasürans

Sigorta işletmeleri özellikle büyük risklerin sigortalanmasında sorumluluğu tek başına almazlar. Birkaç sigorta işletmesi bir araya gelerek müşterek bir şekilde büyük çaptaki riski sigortalayabilirler. Bu şekilde, ortaya çıkacak büyük miktardaki hasar sigorta işletmeleri arasında paylaştırılmış olur. Bu şekilde gerçekleştirilen uygulamaya koasürans, birlikte sigorta adı verilmektedir.

Birlikte sigorta adı verilen uygulamadan bahsedebilmek için beş şartın birlikte ve aynı zamanda olması gerekmektedir. Bu şartlar ve uygulama şu şekilde oluşmaktadır;³⁵

- Birden çok sigortacı bulunmalıdır.
- Sigorta konusu edilen menfaat aynı olmalıdır.
- Sigorta edilen risk aynı olmalıdır.
- Birden çok sigorta işletmesi ile ayrı ayrı yapılmış olan sigorta sözleşmelerinin hepsinin aynı menfaati aynı zamanda sigortalamış olmaları gerekmektedir.
- Sigorta sözleşmelerinin sürelerinin aynı olması gerekmektedir.

Uygulamada, koasürans işleminde tek bir poliçe düzenlenmekte ve bu işin yönetimini yapan ve poliçeyi düzenleyen sigorta işletmesine "jeran ", diğerlerine ise "koasürör" adı verilmektedir. Koasürans işleminde her bir sigorta işletmesinin payı belirli oranlarda tespit edilmekte, her bir sigorta işletmesinin sigortalıya karşı sorumluluğu kabul etmiş olduğu sigorta meblağı üzerinden olmaktadır. Ayrıca poliçeyi düzenleyen "jeran", sigortalı ile direkt olarak ilişkide bulunmakta, prim tahsilatlarını gerçekleştirmekte, diğer koasürör işletmelere karşı hisseleri oranında borçlanmaktadır.

³⁵ Güven Sigorta, Sigorta Eğitim Rehberi, (2001), 10.

1.3.2.2.3. Reasürans

Bir sigorta işletmesinin, üzerine almış olduğu risklerin tamamını üzerinde tutması çok güçlü bir finansal yapı gerektirmektedir. Dolayısı ile bir sigorta işletmesi yüklendiği risklerin tamamını taşımak istemeyebilir. Sigorta işletmeleri konservasyon hadleri dışında kalan risklerini, çeşitli anlaşmalarla reasürans şirketlerine devir edilebilmektedir.

“Mükerrer sigorta olarak da adlandırılan reasürans sigortacının sigortalanmasıdır”.³⁶ Sigortacının herhangi bir sigorta muamelesinde kendi konservasyon imkanını kullandıktan sonra arta kalan sigorta meblağını diğer bir sigortacıya aktarmasını (sigortalamasını) ifade etmektedir.³⁷ Sigorta işletmelerinin risklerinin dağıtımına ilişkin geçerli en etkin yöntem olan reasürans tekniği genel olarak şu şekilde açıklanabilir;³⁸

Reasürans olayında bir sigorta işletmesi riskin bir kısmını yüklenmekte, kalanını bir başka sigorta işletmesine aktarmaktadır. Aktarmayı yapan ilk sigortacıya “sedan işletme” ya da “sedan”, aktarmayı kabul eden ikinci sigortacıya da “reasürans işletmesi” ya da “reasürör” denilmektedir. Riskin aktarılan kısmına “sesyon”, reasürans yolu ile devir alınan (reasüre edilen) bu kısmın başka bir sigorta işletmesine kısmen ya da tamamen aktarılmasına “retrosesyon” denilmektedir. Reasürör de kabul ettiği riskin üzerinde tutabileceği kadarını üzerinde tutarak geri kalanını başka sigorta işletmelerine aktarmaktadır. Aktarmayı kabul eden bu işletmelere “retrosesyoner” denilmektedir. Retrosesyoner de reasürör gibi davranıp risk aktarmasında bulunabilir. Aktarmayı kabul eden sigorta işletmesine de yine “retroasesyoner” adı verilmektedir.

Sigorta işletmeleri almış oldukları risklerin kendi konservasyonlarını aşan kısmını temelde iki şekilde reasürans işletmelerine dağıtmaktadır. Bunlar; isteğe bağlı (ihtiyari) ve trete (anlaşmalı) reasürans yöntemleridir. Bu yöntemlerin türleri ve özellikleri aşağıdaki biçimde oluşmaktadır.³⁹

³⁶ Çetin ALANYA: Reasürans Nottarı, (İstanbul, 1993), 7.

³⁷ Kamuran PEKİNER: a.g.e., 183.

³⁸ Serdar KILIÇKAPLAN: Sigortanın Yapısı..., a.g.e., 264.

³⁹ Cahit NOMER: Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans, (İstanbul, 1977), 136-143.

İsteğe Bağlı Reasürans: Bu sistemde sedan işletmenin herhangi bir risk üzerinden sesyon vermek mecburiyeti olmadığı gibi, reasüröründe kabul mecburiyeti yoktur. Her iki tarafta kendi menfaatleri çerçevesinde hareket etmektedir. Bu sistemde sedanın, reasürör peşine düşüp onun reasürans almasını sağlaması gerekir. İsteğe bağlı reasürans yolu, trete yolu ile reasürans anlaşması ile belirlenen sigorta tutarını aşan kısmın sigorta ettirilmesi durumunda doğmaktadır.

Anlaşmalı Reasürans: Bu reasürans çeşidinde, sigorta işletmesi (sedan) ve reasürans işletmesi açısından her iki taraf için mecburi bir durum söz konusudur. Burada reasürör anlaşma çerçevesinde sedan işletmesinin göndereceği sesyonları kabul etmek zorundadır. Burada yapılan trete hem reasürör'ü ve hem de sedan işletmeyi yasal olarak bağlamaktadır. Orantılı ve orantısız olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Orantılı Reasürans belirli bir oranda reasürans işlemi yapılması durumunu ifade etmektedir. Bu şekildeki reasürans anlaşması kendi içerisinde Belirli Paylı (Kot-Par), Aşkın bedel (Eksedan) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Belirli Paylı (Kot-Par) diye bilinen mecburi reasürans anlaşmasında, sedan tarafından kabul edilen bilumum sigortaların, önceden belirlenen bir oran üzerinden, sedan tarafından devredilme, reasürör işletme tarafından da kabul edilme zorunluluğu vardır.

Aşkın Bedel (Eksedan) çeşidinde ise, Kotpar anlaşmasından farklı olarak, bilumum riskler reasüröre devredilmemekte, sadece sigorta işletmesinin konservasyonunu aşan kısımlar devredilmektedir.

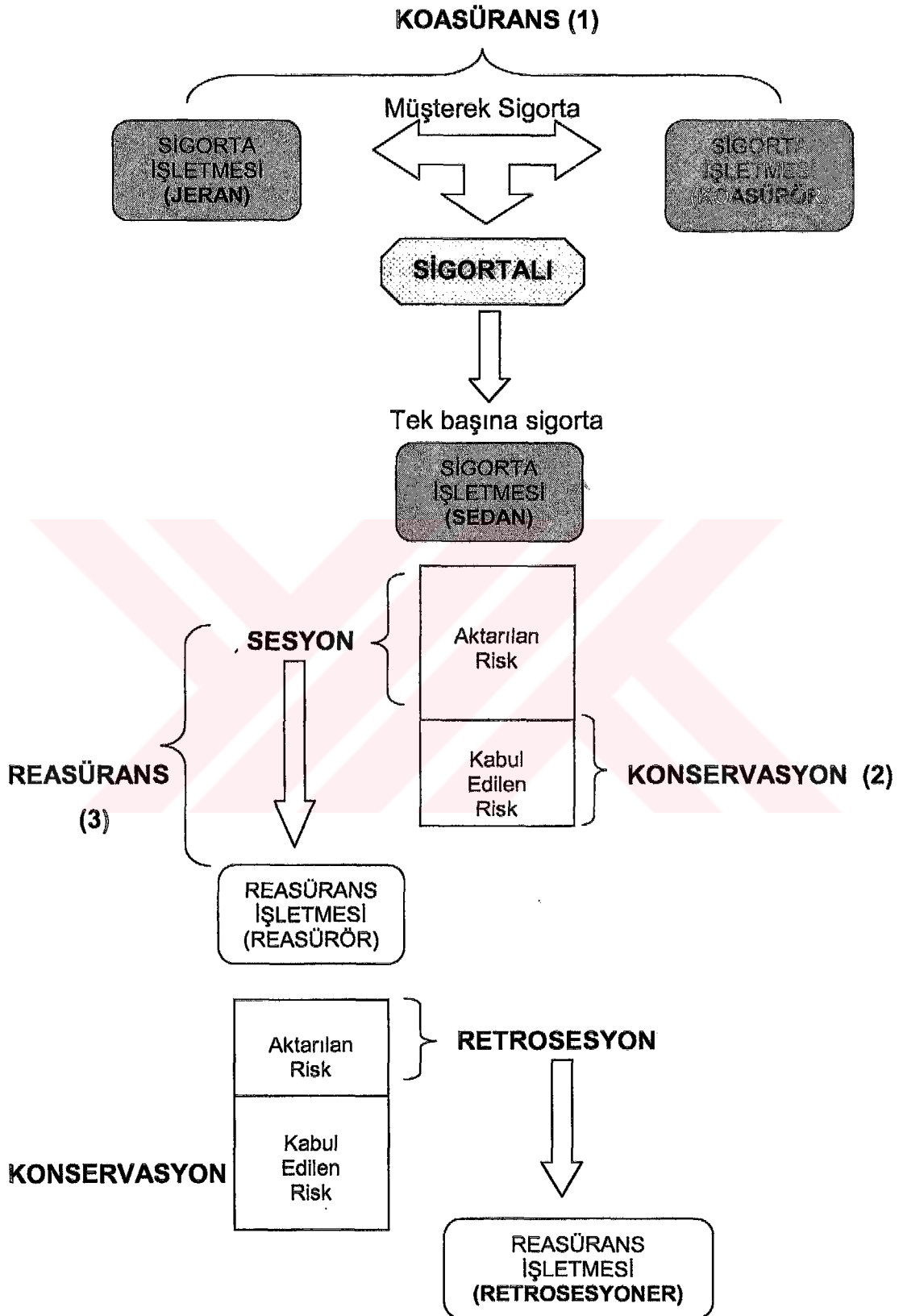
Orantısız Reasürans anlaşmalarında ise bir oran sözkonusu olmamakta, tutar olarak anlaşma sağlanmaktadır. Orantısız reasürans anlaşması ise hasar fazlası (Excess of loss) ve toplam hasar fazlası (Stop loss) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Hasar Fazlası (Excess of loss); önceki reasürans anlaşmalarından farklı olarak, riskin belirli bir kısmı değil, önceden belirlenmiş bir hasar tutarının üzerindeki kısmın tamamen karşılanması öngörülmektedir.

Toplam Hasar Fazlası (Stop loss) ise; belirtilen bir süre (genelde bir yıl) içerisinde meydana gelen hasarların, yine anlaşmada belirtilen belirli bir tutarı aşması halinde ortaya çıkan anlaşma türüdür.

Reasürans işlemi, ilk sigortacıdan ilk sigortacıya yoluyla yada sadece reasürans muamelesi yapan sigorta işletmeleri (reasürans işletmeleri) kanalıyla yapılabildiği gibi, önceden tespit edilmiş bulunan belirli sigorta faaliyetlerine ilişkin olarak sigorta işletmeleri yada reasürans işletmeleri tarafından oluşturulan topluluklar (pools) yolu ile de yapılabilmektedir. Bu anlaşmalar genelde büyük hasarların meydana gelmesine sebep olabilecek afetler için yapılmaktadır.

Buraya kadar anlatılan sigortacı riskini dağıtma yöntemleri içinde yer alan kavramların, daha rahat görülebilmesi için şu şekilde bir sistematik oluşturulabilir.

Şekil- 2 : Sigortacı Riskini Dağıtma Yöntemleri Sistematığı

1.3.3. Riski Devreden Taraf

Bir sigorta sözleşmesinde, sigortacı tarafından sunulan sigorta teminatıyla taşıdığı risklere karşı teminat altına alınan taraf sigortalı olarak adlandırılır. Sigortalılar, sigorta işletmesinden belirli bir prim karşılığında sigorta sözleşmesinde belirlenmiş bulunan tehlikelere karşı sigorta güvencesi almak isteyen ve hasarın meydana gelmesi halinde tazminat talebinde bulunan gerçek veya tüzel kişilerdir.

Sigorta sözleşmesinden doğan borçlar ve haklar sadece sigortalıya ait olmaktadır. Sigorta sözleşmesi kimin ekonomik çıkarlarını güvence altına alıyorsa sigortalı o kişidir. Sigortayı, sigorta edilen kişinin ya da bir başkasının yaptırmış olması bu durumu değiştirmemektedir. Ancak, sigortayı bir başkasının yaptırmış olması durumunda sigorta sözleşmesinde doğan borcun sorumlusu sigorta ettiren olmaktadır. Haklar ise yine sigortalıya aittir.⁴⁰

1.3.4. Sigorta Primi

Sigorta primi; sigortacının üzerine almış olduğu risk karşılığı olarak, sigortalının sigortacıya para olarak ödediği miktardır.

Prim poliçenin en önemli unsurlarından birisidir ve poliçenin bütün şartları yerine getirilmiş olsa dahi, primin ödenmemesi hali poliçenin yürürlüğe girmesini engelleyen bir durumdur.⁴¹

Primin ne ile ödeneceği hususu, T.T.K. 1294. maddesinde belirtilmiştir ve buna göre sigorta primi para olarak ödenir. Ödeme için senet verilmesi halinde ise senet bedelinin tahsil edildiği tarihte ödeme yapılmış sayılır. Primin aylık veya yıllık olarak taksitle ödenmesi kararlaştırılabilir. Ancak böyle bir mukavele yoksa sigorta primin toptan ödenmesi gerekmektedir. Ayrıca sigorta priminin peşin tahsili esastır.

Sigorta Murakabe Kanunu'nun 26. md. göre, sigorta primleri belirli esasları derleyen kurallar olarak ifade edilen tarifeye göre belirlenmektedir.

⁴⁰ Enver Alper GÜVEL, Afıtap Öndaş GÜVEL: a.g.e., 54.

⁴¹ Y.Kemal ÇUHACI: Sigorta Tanımları", Birlik'ten Dergisi, Sayı: 4, (Nisan, 2000), (www.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayı4/tanitim4.htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

Yapılması zorunlu kılınan sigortaların primleri ile bunların tarife ve talimatları Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu Bakanlık tarafından tespit edilmekte ve Resmi Gazete'de yayımlanmaktadır. Hayat sigortaları ve süresi bir yılı aşan sağlık sigortaları ile zorunlu sigortalar dışında kalan sigorta sözleşmelerinde uygulanacak tarifeler sigorta işletmesi tarafından serbestçe belirlenmektedir.

Sigorta primi, net sigorta primi ve brüt sigorta primi biçiminde ikiye ayrılmaktadır. Sigortacının önde gelen amacı, prim gelirlerinin, her şeyden önce, meydana gelmesi beklenen hasarlara ait tazminat giderlerini karşılamasını sağlamaktır. Sigorta işletmeciliğinde "uygunluk prensibi" olarak adlandırılan ve literatürde bazı yazarlarca "risk primi" olarak tanımlanan, prim gelirlerinin beklenen tazminat giderlerine uygunluğunu sağlayacak bu prim haddi, **net prim** olmaktadır.⁴²

Net sigorta, primi çeşitli yöntemlerle belirlenebilmektedir. Bu yöntemlerden ikisi şu şekilde oluşmaktadır;⁴³

1. Sigorta konusu her birim ayrı ayrı ele alınarak risk derecelerine göre uygulanacak net prim oranı (tarife fiyatı) belirlenir.
2. Sigorta konusu birimler ayrı ayrı ele alınmaz, sadece risk derecelerine göre sınıflandırılır ve net prim oranı (tarife fiyatı) belirlenir.

Bu yöntemlerden ikincisi sigorta mantığına daha uygundur. Çünkü, bilindiği gibi sigortacılık, katılımcı sayısının olabildiğince artırılması ve riskin çok sayıda birim arasında paylaştırılması esasına dayanmaktadır. Bu yöntem çerçevesinde net sigorta primi aşağıdaki formül ile hesaplanmaktadır.

⁴² Kamuran PEKİNER: a.g.e., 141.

⁴³ Enver Alper GÜVEL, Afetap Öndaş GÜVEL: a.g.e., 64.

NET SİGORTA PRİMİNİN (NSP) HESAPLANMASI	
[NSP = H * L]	
H=Hasarın meydana gelme sıklığı	H= F / K
F=Belirli bir dönemdeki hasar olaylarının sayısı.	
K=Aynı dönemdeki sigorta mevcudu.	
L=Ortalama hasar yüksekliğidir. L= S / M	
S=Aynı dönemdeki ortalama hasar tutarı.	
M=Aynı dönemdeki ortalama sigorta tutarı.	

Sigortalının sigortacıya ödediği toplam ödemenin sadece net sigorta primi tutarından meydana gelmediği açıktır. Çünkü, sigorta işletmeleri, faaliyette bulundukları sürece bir dizi maliyete de katlanmaktadırlar.

Brüt prim, net sigorta primi üzerine, üretim, yönetim, pazarlama giderleri ile, beklenmedik olağanüstü hasar olaylarının yol açacağı zararlara karşılık ayrılan ve emniyet payı olarak adlandırılan güvence fonunun ve nihayetinde sigorta işletmesinin tespit ettiği kar marjının eklenmesi sureti ile belirlenmektedir.

1.3.5. Sigorta Poliçesi ve Türleri

“Sigortacının, elde ettiği prim karşılığında, bir kimsenin para ile ölçülebilir menfaatini zarara uğratan bir riskin meydana gelmesi halinde tazminat ödeme yükümlülüğünü üzerine aldığı sözleşmeye sigorta poliçesi denilmektedir.”⁴⁴

T.T.K.’nın 1265. maddesine göre ise; “Sigortacı sigorta ettirene sigorta mukavelesi gereğince, her iki tarafın haiz olduğu hak ve borçları gösteren ve kendi tarafından imza edilen bir sigorta poliçesi veya onun yerine geçmek üzere bir muvakkat sigorta ilmühaberini ekleriyle beraber vermeye mecburdur” denilmektedir. T.T.K.’nunda da belirtildiği üzere, sigortacılık

⁴⁴ Ali BOZER: Sigorta Hukuku, (Ankara, 1998), 28.

uygulamasında sigorta sözleşmesi poliçe adı verilen bir senetle yapılmaktadır.

T.T.K.'nın 1266. maddesinde poliçenin sahip olması gereken hususlar şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Sigortacının ve sigorta ettirenin ve varsa sigortadan faydalanan kimsenin adı, soyadı veya ticaret ünvanı ve ikametgahları,
2. Sigortanın mevzuu,
3. Sigortacının üstüne aldığı rizikolarla bunların başlayacağı ve son bulacağı an,
4. Sigorta bedeli,
5. Prim tutarı ile ödeme zamanı ve yeri,
6. Sigortacının üzerine aldığı rizikoların hakiki mahiyetlerini tamamen tayine yarayacak bütün haller,
7. Tanzim tarihi.

Ele alınan bu sigorta poliçesi, süreç yani hasar oluşum ve hasar bildirim tarihleri bakımından da bazı özelliklere sahip olmaktadır. Bu özellikleri bakımından poliçeleri, meydana gelme temelli, tazminat temelli ve geçmişe dönük ayarlamalı poliçeler olarak ayırmak mümkündür. Bunların işleyiş özellikleri ve açıklamaları şu şekilde oluşmaktadır.⁴⁵

1.3.5.1. Meydana Gelme Temelli Poliçeler

Sigortaya konu işlem, poliçe üretimi (tanzimi) ve prim tahsili ile başlamaktadır. Poliçe süresi boyunca, sigortaya konu olan ve güvence altına alınan olay meydana gelmekte, poliçe sahibi tazminat talep etmekte, sigorta işletmesi ise tazminatı ödemektedir. Sigorta işletmesi poliçe süresinin bitiminde, teminat altına alınan olay ile ilgili güvencenin kalktığını poliçe sahibine bildirir. Ancak, poliçe sahibi teminat süresi içerisinde doğmuş tazminatların talebine devam edebilir. Bu poliçe türünde, tazminatların ödenmesi ile ilgili olarak sigorta işletmesinin yükümlülüğü, poliçe süresi

⁴⁵ www.iasc.org.uk/docs/ins/appa1.pdf, (Erişim Tarihi: 09.06.2003), A3-A5.

içerisinde ortaya çıkmış ve ödenmesi poliçe bitim tarihinden sonrasına sarkmış ve ödenmesi kararlaştırılmış son tazminat talebinin yerine getirilmesine kadar devam etmektedir.

1.3.5.2. Tazminat Temelli Poliçeler

Meydana gelme temelli poliçelerde son tazminat ödeme zorunluluğu, poliçe bitiminden kısa bir süre sonrasını da kapsamaktadır. Tazminat temelli poliçelerde ise aksine, sigorta işletmesinin tazminat ödeme sorumluluğu, poliçe süresi ile sınırlı olmaktadır. Poliçe süresinden sonra bildirilmiş tazminat talepleri yerine getirilmemekte yani ödenmemektedir.

1.3.5.3. Geçmişe Dönük Ayarlamalı Poliçeler

Bu tip poliçeleri diğer poliçelerden ayıran en önemli özellik poliçe nakit akışlarında ortaya çıkmaktadır. Bu tür sigorta poliçeleri sigorta işletmelerine, sigortacının tazminat taleplerinin fazla olması durumuna göre, ilave prim yükleme hakkını tanımaktadır. Şayet sigortacının tazminat talepleri önceden belirlenmiş tutarları aşar ise, bu fazlalık durumuna göre sigorta işletmesi ek prim talep edebilir. Bu tür poliçelerde önceden tespit edilen tazminat tutarından daha az bir tazminat ödemesi olur ise, prim iadesi de söz konusu olabilmektedir.

Örneğin, Yangın Sigortaları'nda, işyerindeki stokların aylık düzende beyan edilmesi esasıyla çalışan abonman poliçelerinin primleri ayarlanabilir nitelikte belirlenmekte ve dolayısıyla bu poliçeler geçmişe dönük ayarlamalı olarak düzenlenmektedir.⁴⁶

Bu poliçe türünde tazminat ödemelerinin süresi ve yapısı, meydana gelme temelli poliçeler ile benzerlik göstermektedir. Yani sigorta işletmesinin yükümlülüğü poliçe süresi içerisinde ortaya çıkmış ve ödenmesi kararlaştırılmış ve ödeme işlemi poliçe süresi sonunda yapılacak olan son tazminat talebinin karşılanmasına kadar devam etmektedir.

⁴⁶ <http://www.tsrb.org.tr/private/trk/sayi32/tanimlar.htm> (Erişim Tarihi: 24/01/2005)

Hasar oluşum ve bildirim tarihleri bakımından poliçe türleri arasındaki temeldeki farklılık muhasebe açısından şu şekilde oluşmaktadır. Tazminat temelli poliçelerde, meydana gelme temelli poliçelerde karşımıza çıkan meydana gelmiş ancak henüz bildirilmemiş (IBNR) tazminat karşılıkları söz konusu olmamaktadır. Primlerin geçmişe dönük ayarlanması (prim iadesi veya ek prim talebi) ise sadece geçmişe dönük ayarlamalı poliçelerde söz konusudur.

EK (1), (2), ve (3)'de sunulan şekiller, bu poliçe türlerine ilişkin işlemleri, işlemlere ait nakit akışlarını ve içerdikleri poliçe risklerini sistematik bir şekilde sunmaktadır.

1.4. Sigortanın Temel Prensipleri ve Hukuki Çerçeve

Ülkemizde sigortacılık faaliyetleri bazı temel prensiplere ve hukuki düzenlemelere bağlı olarak yerine getirilmektedir. İzleyen kısımlardaki incelemelerde temel alınacak olan ve uygulamalara yön veren bu prensipler ve hukuki altyapı ana başlıklar altında şu şekilde oluşmaktadır.

1.4.1. Temel Prensipler

Sigortacılık uygulama alanında önemli bir yer tutan temel prensipler birkaç başlık altında toplanmaktadır. Bu temel prensipler ve kısa açıklamaları şu şekilde oluşmaktadır.

Azami İyi Niyet Prensibi: Sigorta sözleşmesi, tarafların birbirlerine uygun bir biçimde karşılıklı rızalarını beyan etmeleri ile ortaya çıkan, taraflara karşılıklı bazı borçlar yükleyen bir sözleşmedir. Her sözleşmenin temelinde iyi niyet muhakkak ki bulunmaktadır. Ancak sigorta sözleşmelerinde bu iyi niyet azami ölçülerde olmaktadır.

Sigortalı sigortalanacak menfaat hakkında tüm bilgileri eksiksiz olarak sigortacıya vermek, sigortacı ise riskin oluşması durumunda hasarı tam ve hızlı bir şekilde karşılamak durumundadır. Kısaca taraflar sözleşme

süresince ve sözleşme sonunda davranışlarında azami iyi niyetten ayrılmamalıdır.⁴⁷

Tazminat Prensibi: Bu prensipte amaç; sigorta olunan menfaatin tam değerini ifade eden "sigorta değeri" ile, sigortacının ödemekle yükümlü bulunduğu azami tazminat miktarını ifade eden "sigorta bedeli" göz önünde bulundurularak, tehlikenin gerçekleşmesi sonucunda sigortalının uğradığı hasarı gidermek, ilgili menfaatin hasardan bir gün önceki duruma getirilmesini sağlamaktır.

Tazminat prensibi çerçevesinde sigorta değeri ile sigorta bedeli arasında bulunması gereken eşitliğin bozulması durumunda "aşkın sigorta" / "eksik sigorta" durumları ortaya çıkmaktadır. Sigorta değerinin sigorta bedeline eşit olması durumunda "tam sigorta", sigorta bedelinin sigorta değerinden daha az gösterilmesi durumunda "eksik sigorta", sigorta bedelinin sigorta değerini aşması durumunda ise "aşkın sigorta" söz konusu olmaktadır.⁴⁸

Yakın Sebep Prensibi: Sigortalının hasar tazminatını alabilmesi için, hasarın sigortalanmış bir risk yada onun yakın sebebi olan bir risk sonucu oluşmuş olması gerekmektedir. Örneğin; hırsızlık güvencesi verilmiş bir yerde hırsızın kapıyı kırması ve hiçbir şey çalmadan kaçması halinde, kapının hasarı da bu sözleşme ile ödenecektir. Çünkü hasarın yakın nedeni, çalma durumu gerçekleşmemiş olmasına rağmen hırsızlık olayıdır.⁴⁹

Rücu Prensibi: Bu prensip; sigortacının, sigortalının yerine geçerek, hasara sebebiyet veren taraftan, ödemiş olduğu hasar tazminatı tutarında, dava yolu ile, tazminatı geri isteme hakkını ifade etmektedir. Burada, sigortalının hem sigortacıdan tazminat alması ve hem de zarara neden olan tarafa karşı dava açıp tazminat alarak haksız kazanç elde etmesini önlemek amacı bulunmaktadır.

⁴⁷ Erdoğan SERGİCİ: Sigorta ve Pazarlama- Makaleler, Can Matbaası, (İstanbul, 2001), 69.

⁴⁸ Kamuran PEKİNER: a.g.e, 156-158.

⁴⁹ Enver Alper GÜVEL, Afitap Öndaş GÜVEL: a.g.e, 96.

Sigortalanabilir Menfaat Prensibi: Tazminatın kime ödeneceğini ve tazminatın miktarını belirleyen şart, bu prensibe dayanarak ortaya çıkmaktadır. Sigortalı olayın, ortaya çıkan zarar ile doğrudan doğruya bağlı olması şartı bu prensibin gereğidir. Örneğin, bir kiracı, üzerine ipotek konulmuş bir binanın yangın sigortasını yaptırabilir. Bu poliçede, sigortalının yerine ipotek alacaklısı konumundaki banka, hasardan sonra tazminatı isteme hakkına sahip olur.⁵⁰

Tüm bu makro bazdaki prensipler dışında Uluslararası Sigorta Denetçileri Birliğinin (IAIS: International Association of Insurance Supervisors) çalışmaları sonucunda geliştirilerek, sigorta işletmelerinin ve sektörün sağlıklı işlemesi için hazırlanan, mikro bazda sigorta işletmeciliği prensipleri de bulunmaktadır. Bu prensipler;

1. Sigorta Denetçisinin Örgütlenmesi
2. Ruhsat Verme ve Yönetim Değişiklikleri
3. Kurumsal Yönetim
4. Şirket İçi Denetim
5. Sağduyu (Basiret) Kuralları
6. Piyasa Yönlendirme
7. İzleme ve İşyerinde Denetim
8. Yaptırımlar
9. Sınır ötesi Ticari İşlemler
10. Eşgüdüm, İşbirliği ve Gizlilik şeklinde oluşmaktadır.

IAIS tarafından hazırlanan ve yukarıda sıralanan sigorta temel prensipleri "Sigortacılık Düzenleme ve Denetim Kanunu Tasarısı" çalışmalarının sürdürüldüğü bir ortamda sigorta sektörü açısından evrensel ve güncel nitelik taşıyan ve öncelikle sigortalının haklarını korumaya yönelik yasal altyapının kanun koyucu tarafından oluşturulmasında göz ardı edilmemesi gereken prensipleri içermektedir. Ayrıca, söz konusu sigortacılık temel prensipleri Sigortacılık Düzenleme ve Denetim Kanunu paralelinde

⁵⁰ Erdoğan SERGİCİ: a.g.e, 70.

hazırlanacak olan yönetmelik ve benzeri idari düzenlemelere de yol gösterici bir nitelik taşımaktadır.⁵¹

1.4.2. Hukuki Çerçeve

Sigortacılık faaliyetleri Türk Hukuk Sistemi içerisinde, Sigorta Murakabe Kanunu'nda bir bütün olarak ele alınmakla birlikte, Türk Ticaret Kanunu ve Karayolları Trafik Kanununun bazı bölümlerinde de hükümlere bağlanmıştır. Ayrıca çeşitli tarihlerde yayımlanan değişik kanun hükmünde kararnameler ile de uygulamaya yön verilmiştir.⁵²

1.4.2.1. Sigorta Murakabe Kanunu⁵³

7397 Sayılı Kanunun 1. maddesinde bu kanunun amacı; "ülke sigortacılığının geliştirilmesini, güven içinde yürütülmesini, sigorta sektöründe yer alan kişi ve kuruluşların mesleki kurallar içinde yürütülmesini, sigorta sektöründe yer alan, kişi ve kuruluşların mesleki kurallar içerisinde faaliyet göstermelerini, bu sektörde yaratılacak fonların ekonomik kalkınmaya katkısını sağlamak ve sigorta poliçelerinden doğan hak ve alacakları teminat altına almak üzere sigorta ve reasürans şirketlerinin kuruluşunu, yönetimini, çalışma esaslarını tasfiyelerini, murakabeleri ile sigortacılıkla ilgili ihtisas komite ve kuruluşların teşkilini, eksperlik, aktüerlik, acentelik, brokerlik ve prodüktörlük faaliyetlerini ve özel sigortacılıkla ilgili diğer hususları düzenlemektir" şeklinde belirtilmiştir.

1.4.2.2. Türk Ticaret Kanunu

Türk Ticaret Kanunu'nda da sigortaya ilişkin tanıma yer verilmekte , hususi sigortalar mal, can ve denizcilik sigortaları şeklinde üçlü bir ayırıma

⁵¹ "IAS, Insurance Core Principles", Çev: Bora GÜRER: Birlik'ten Dergisi, Sayı:26, (Mart-Nisan 2002), (www.tsrbs.org.tr/private/trk/sayi26/ince26/htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

⁵² Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet ÜLGER: Özel Sigortacılık Mevzuatı, Yasa Yayınları, (İstanbul 1997).

⁵³ 11/6/1987 tarih ve 3379 sayılı kanuna kadar "Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanun" iken bu tarihten sonra "Sigorta Murakabe Kanunu" olarak isimlendirilmiştir.

tabi tutulmakta, bazı mali mesuliyet sigortaları ise bu ana başlıklar altında yer almaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan sigortacılığa ilişkin düzenlemeler ve ilgili maddeler şu şekilde olmaktadır.

Tablo: 1- Türk Ticaret Kanununda Sigorta Mevzuatı

	Konu	Maddeler	Maddeler
A) Birinci Fasıl	Umumi Hükümler		1263 - 1268
B) İkinci Fasıl	Mal Sigortası		1269 - 1320
1.Kısım	Umumi Hükümler	1269 - 1303	
2.Kısım	Yangın	1304 - 1310	
3.Kısım	Taşıma Rizikosu Sigortası	1311 - 1315	
4.Kısım	Zirai Sigorta	1316 - 1319	
5.Kısım	Hırsızlığa Karşı Sigorta	1320 -	
C) Üçüncü Fasıl	Can Sigortası		1321 - 1338
1.Kısım	Hayat Sigortası	1321 - 1333	
2.Kısım	Kazaya Karşı Sigorta	1334 - 1338	
D) Dördüncü Fasıl	Denizcilik Sigortası		1339 - 1459
1.Kısım	Umumi Hükümler	1339 - 1362	
2.Kısım	Mukavelenin Yapıldığı Sıradaki İhbar Mükellefiyeti	1363 - 1370	
3.Kısım	Sigortalının Borçları	1371 - 1378	
4.Kısım	Rizikonun Şumulu	1379 - 1412	
5.Kısım	Zararın Şumulu	1413 - 1440	
6.Kısım	Zararın Ödenmesi	1441 - 1452	
7.Kısım	Çeşitli Hükümler	1453 - 1459	

1.4.2.3. Diğer Düzenlemeler

Sigortacılığa ilişkin bazı kanun hükmündeki kararnameler ve yönetmelikler ise şu şekilde olmaktadır.

- 22 Haziran 1994 Sayı: 21968 "7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname"
- Sigorta ve Reasürans şirketlerinin kuruluş ve çalışma esaslarını düzenleyen, 26 Aralık 1994 Tarih, 22153 Sayılı "Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği"
- Sigortacılık konusunda bilgi ve uzmanlık sahibi kişilerden oluşacak sigorta ihtisas komitelerinin kuruluş ve faaliyetlerini düzenleyen, 15

Haziran 1995 Tarih, 22314 Sayılı “Sigorta İhtisas Komiteleri Yönetmeliği”

- Sigorta acentelerinin faaliyetlerine ilişkin usul ve esasları düzenleyen, 14 Aralık 1994 tarih, 22141 Sayılı “Sigorta Acenteleri Yönetmeliği”
- Sigorta ve reasürans brokerlerinin faaliyetlerine ilişkin usul ve esasları düzenleyen, 26 Aralık 1994 Tarih, 22153 Sayılı “Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği”
- Sigorta eksperlerinin nitelikleri, çalışma şekilleri ve şartları ile tabi olacakları denetim esaslarının belirleyen, 11 Mayıs 1992 Tarih, 21225 Sayılı “ Sigorta Eksperleri Yönetmeliği”

Tüm bu düzenlemeler dışında Türk Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği tarafından taslak olarak hazırlanan ve ilgili kamu otoritelerine sunulan “Sigortacılık Düzenleme ve Denetim Kanunu” taslağı bulunmaktadır. Bu kanun taslak çalışmasının bazı önemli hususları şu şekilde oluşmaktadır:⁵⁴

1. Kamu tüzel kişiliğine haiz, idari ve mali açıdan özerkliğe sahip “Sigortacılık Denetim Kurulu”nun oluşturulması,
2. Şirket kuruluş sermayesinin, risk karşılama yeterliliği ve garanti fonu koşulları dikkate alınarak branş gruplarına göre tesis edilmesi,
3. Şirketlerin kuruluş aşamasında kuruluş sermayesinin yanı sıra, sermayenin ilk tesis giderleri ile yetersiz kalmasını önlemek üzere kuruluş sermayesinin belirli bir oranında “organizasyon fonu” oluşturmaları,
4. Sigorta branşlarının, Avrupa Birliği mevzuatı paralelinde branş ve risk türü bazında sınıflandırılması ve ruhsatların belirlenen branş gruplarına göre verilmesi,
5. Teknik karşılıkların, Avrupa Birliği direktifleri çerçevesinde yeniden ayrıntılı bir şekilde tanımlanması, yatırımlardaki sınırlamalara ve yatırım alanlarına ilişkin ayrıntılı hükümlere yer verilmesi,

⁵⁴ Cahit NOMER: “Sektör Gözüyle”, Birlik'ten Dergisi, Sayı:25, (Ocak-Şubat 2002), (www.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayi25/bskocs02/htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

6. Sigorta aracıları, broker, acente ve tali acente tanımlarının, Avrupa Birliği'nin bu konudaki direktifi paralelinde yeniden yapılması, acentelere "portföy hakkı tanınma" olanağı sağlanması,
7. Sigortalı ile sigortacı arasındaki uyuşmazlıkların yargıya intikal etmeden çözülmesi amacı ile tüm gelişmiş ülkelerde uygulanan "sigorta ombudsmanı" sisteminin kurulması,
8. Aktüerler ve sigorta eksperlerine ilişkin hükümlerin güncellenmesi.

Görülebileceği üzere, Sigortacılık Düzenleme ve Denetim Kanunu taslak çalışmasının esasını, Avrupa Birliği ile uyum sağlayabilmesi oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'nde sigortacılık sektörünün tek bir piyasaya dönüştürülmesi amacı ile yürürlüğe konulmuş ve halen yürürlükte bulunan "AB Sigortacılık Mevzuatı"⁵⁵ bulunmaktadır. Bu mevzuatın detaylı bir şekilde incelenmesi, ülkemiz sigorta uygulamaları bakımından ve uyumlaştırma çalışmalarının yapılması açısından son derece önemlidir.

1.5. Sigorta Bölümlenmesi

Literatürde sigorta bölümlenmesinin çeşitli açılardan yapıldığı görülmektedir. Ancak bu bölümlendirmelere bakıldığında daha çok özel sigortanın bölümlendirildiği görülmektedir. Sigorta hukuku açısından ele alındığında da , özel sigorta hukuku ve sosyal sigorta hukuku ayrımı belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

1.5.1. Sosyal Sigortalar

Sosyal sigorta toplumun tümünü veya bir kesimini tehdit eden riskleri karşılamak için Devlet eliyle kurulmuş ve tekel olarak işletilen bir sigorta koludur.⁵⁶ Sosyal sigortalar, sosyal güvenliğin sağlanmasında başvurulan yöntemlerin başında gelmektedir. Sosyal güvenlik ile bireyler, sosyal risklere ve bunların yol açacağı ekonomik kayıplara karşı korunmaktadır. Bireylerin

⁵⁵ AB Sigortacılık Mevzuatı hakkında geniş bilgi için bkz; Burcu ÇILSAL: "Avrupa Birliği Sigortacılık Mevzuatı", Birlik'ten Dergisi, Sayı:22, (Ekim 2001), (www.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayi22/ince221/htm)

⁵⁶ Yaşar KARAYALÇIN: Risk-Sigorta-Risk Yönetimi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No:156, (Ankara, 1984), 29.

karşılaşılabileceği başlıca sosyal riskler, hastalık, sakatlık, yaşlılık, iş kazası, mesleki hastalık, işsizlik vb. şeklinde sıralanabilir. Sosyal sigortada bireyler risklere karşı sorumluluk almakta ve prim ödeyerek sosyal sigortanın finansmanına katkıda bulunmaktadır. Ülkemizde Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ-Kur devlet güvencesi altında sosyal güvenlik faaliyetinde bulunmaktadır.

1.5.2. Özel Sigortalar

Özel sigorta, herkese açık bir şekilde, isteğe bağlı olarak, mukavele esasına göre özel çıkarların korunması amacı ile düzenlenmiş bir sigorta çeşididir. Sosyal sigortada bulunan genel çıkarların korunması amacına karşılık özel sigortada özel çıkarların korunması amaçlanmaktadır. T.T.K.'da özel sigorta özünde mal ve hayat sigortası olarak ikili bir ayırıma tabi tutulmuştur. Genel bölümlere ise şu şekilde oluşmaktadır;

1. Mal Sigortası (1269. - 1303. maddeler)
2. Yangın Sigortası (1304. – 1310. maddeler)
3. Karada ve İç Sularda Taşıma Rizikolarına Göre Sigorta (1311. – 1315. maddeler)
4. Zirai Sigorta (1316. – 1319. maddeler)
5. Hırsızlığa Karşı Sigorta (1320.madde)
6. Hayat Sigortası (1321. – 1333. maddeler)
7. Kazaya Karşı Sigorta (1334. – 1338. maddeler)

Özel sigortacılığa ilişkin düzenlemeleri ele alan 7397 Sayılı S.M.K.'nın 7. maddesinde ise sigortacılık faaliyetlerinin, genelde hayat sigortaları ve hayat dışı sigortalar olmak üzere iki ana gruba ayrıldığı görülmektedir.

1.5.2.1. Hayat Sigortaları

Hayat sigortalarında sigortanın konusu bizzat sigortalının kendisidir. Hayat sigortaları, ne zaman gerçekleşeceği kesin olarak bilinmemekle birlikte bir gün gerçekleşme olasılığı çok yüksek olan, hatta bazı sigorta türlerinde

kesin olan riskleri sigorta güvencesi altına almaktadır.⁵⁷ Hayat sigortalarını fert ve toplum açısından tanımlamak mümkündür. Şöyle ki; ⁵⁸

“Fert açısından bakıldığında hayat sigortası; sigorta ettirenin, sigortacıya prim ödemesi karşılığında, sigortalıyı yaşlılık, maluliyet ve ölüm gibi risklere karşı koruma amacı ile teminat altına alan bir sigortadır.”

“Toplum açısından bakıldığında ise hayat sigortası; bir fert ya da grubun yaşamlarına ilişkin mali riskleri transfer ettikleri sosyal bir araçtır. Bu transfer neticesinde bir fon birikmiş olur. Bu tanımın iki temel unsuru bulunmaktadır. Birincisi riskin fertten bir gruba veya bir gruplar topluluğuna transferi, ikincisi ise riskin grup üyeleri arasında paylaştırılmasıdır.”

1.5.2.2. Hayat Dışı (Elemanter) Sigortalar

Varlık sigortaları şeklinde de adlandırılabilen bu tür sigortalar, mal ve maddi varlıklarda meydana gelebilecek hasarları teminat altına alan sigorta türüdür. Burada mal ve malvarlığı sigortaları şeklinde bir ayırıma gidilmesi mümkündür. Mal sigortaları, çeşitli risklerin doğrudan yada dolaylı olarak sigortalının mal varlığında yol açacağı hasarların neden olacağı finansal kayıpları güvence altına almaktadır. Mal sigortası bölümlerinin güvence altına aldığı varlık kavramı, işletmenin bilançosunun aktifinde yer alan bina, makine, stok vs, somut değerleri ve işletmenin üçüncü kişilerden alacaklarını ifade eden somut olmayan haklarını kapsamaktadır. Mal varlığı sigortasında ise, malvarlığı, belirli risklerin ekonomik sonuçlarına karşı bir bütün olarak korunmaktadır. Mal sigortasının yalnızca aktifle ilgili olmasına karşılık, malvarlığı sigortası aktifle ya da pasifle ilgili olabilir. Malvarlığı sigortası, sigortalının aktifindeki ve pasifindeki varlıkların bir bütün olarak sigorta edilmesidir. Mal varlığı sigortasında sigortacının karşı karşıya kaldığı risk, aktifte azalmaya ya da pasifte artmaya yol açabilmektedir. Başlıca dalları mali sorumluluk ve kar kaybı sigortasıdır.⁵⁹

⁵⁷ Enver Alper GÜVEL, Afif Öndaş GÜVEL: a.g.e.,102.

⁵⁸ Hüseyin AKAY: a.g.e., 25.

⁵⁹ Enver Alper GÜVEL, Afif Öndaş GÜVEL: a.g.e.,102.

Değişen dünya ve paralelinde gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda sigorta branşlarında artışlar meydana gelmiştir. Çalışmamıza konu olan elementer branşlarda da çeşitli risklere karşı sigorta teminatı sunan çok sayıda sigorta branşı bulunmaktadır.

2.Sigorta İşletmelerinde Risk Karşılabilme Yeterliliği

Sigorta işletmelerinin ekonomide mali sektörün önemli işletme türlerinden olduğuna, sermaye birikimi sağlamasına ve diğer ekonomik fonksiyonlarına önceki kısımlarda değinilmiş bulunmaktadır.⁶⁰ Ekonomideki ağırlıklı konumu nedeniyle, özellikle tasarrufların kötü niyetli veya başarısız ellere geçmesini önlemek amacıyla devlet sigorta işletmelerine diğer mali sektör işletmeleri gibi müdahalede bulunmaktadır. Müdahalenin amacı; sigorta işletmelerinin mali bünyelerini güçlü tutmalarını, sigortanın yükümlülüklerini zamanında karşılayabilmelerini sağlayarak ve iflas riskini minimuma indirerek sigorta sektörüne olan toplum güveninin korunmasıdır. Müdahalenin şekli ekonomik gelişmişlikle de paralel gitmektedir. Ekonominin az geliştiği veya yeni gelişme trendinde olduğu ülkelerde sadece maktu bir başlangıç sermayesi öngörülürken, ülkenin ve ekonominin gelişmesine paralel şekilde daha modern yöntemlerle müdahale olabilmektedir. Bunlar, taşınan riske karşılık asgari öz kaynak tutarının belirlenmesi, sermayenin belirli varlık gruplarına yatırılarak teminat tesis edilmesi ve yeterli seviyede teknik karşılık ayrılması şeklinde olabilmektedir.

Bir sigorta işletmesinin risk karşılayabilme yeterliliği, bir başka ifadeyle mali yeterlilik içinde bulunması, hasarlarını ve giderlerini ödeyebilecek durumda olması anlamına gelmektedir. Bu durumun aksi ise, ödemelerde kullanılacak aktiflerin yetersiz veya zamanında paraya çevrilemez durumda olması anlamındadır. Başka bir ifade ile; sigorta işletmesinin mali gücü veya risk karşılayabilme yeterliliği, sorumluluklarını ve taahhütlerini karşılayabilecek ölçüde teknik karşılıklarının ve yeterli sermaye güvencesinin

⁶⁰ Bakınız, sayfa 4 - 8.

bulunup bulunmadığına bağlı olmaktadır. Mali yeterlilik seviyesi sermaye yapısı veya tabanını belirlemektedir.⁶¹

İşletmenin sorumluluklarını karşılayabilecek ölçüde güçlü bir mali yapıda bulunup bulunmadığının belirlenmesi bakımından, yani sahip olduğu varlık değerinin risklerini (yükümlülüklerini) karşılayabilecek yeterlilikte olup olmadığını göstermesi açısından, risk (yükümlülük) karşılama yeterliliği (solvency margin) oranı son derece önemlidir. Kısaca mali yeterlilik, sigorta işletmesinin tüm sorumluluklarını karşılayabilecek düzeyde bir varlık birikimine sahip olması, bu varlıklarında oldukça likit bir yapıda olması şeklinde ifade edilebilir. Ancak bu kavram ile işletmenin tüm varlıklarını satarak yükümlülüklerini karşılaması yani bir tasfiye sürecine girmesi kastedilmemektedir. Burada önemli olan husus, sigorta işletmesinin tüm yükümlülüklerini vadelerinde veya oluştuklarında ödeyebilme kabiliyetidir.

Devlet tarafından mali yeterlilik kuralları, sigorta sözleşmesi sahiplerini korumak ve sigorta piyasasının devamının sağlanması amacıyla konulmuştur. Bu amacın gerçekleşmesi için; denetim otoritesi sigortacının edimini yerine getirme yeterliliğinde odaklanmıştır. Sözleşmeler ile hasar ödeme taahhüdü altına giren sigorta işletmesinin, gelecek dönemlerde toplam olarak ne kadar tutarda tazminat ödeyeceği hiçbir zaman kesin olarak önceden belirlenemeyecektir. Bu belirsizliğe rağmen poliçe primlerini yatırıma yönlendiren sigorta işletmesinin, bu prim tutarları ile oluşan hasarların ödenmesini devamlı surette dengeli götürmesi gerekmektedir. Mali yeterlilik, sigorta denetimi açısından iflas ettirmeyecek bir sermaye düzeyinde, kısaca taşınan riski karşılayacak sermaye düzeyinin sigorta işletmesinde bulunup bulunmadığında odaklanmaktadır.⁶²

Devletin yaptığı müdahalelerde sigorta işletmesinin sermayesi temel bir görev görmektedir. İşletmenin sermayesi arttıkça borç ödeyebilme veya yükümlülüğü zamanında ödeyebilme beklentisi artmaktadır. Gerçekten de eğer işletmenin özkaynağı (pasifte) ne denli yüksek ise bu sermayenin

⁶¹ Eryaşar EYÜPOĞLU: a.g.e., 84.

⁶² Tercan TİRYAKI: "NAIC, Riske Dayalı Sermaye Sistemi'nde Teknik Riskin Hesaplanması", *Active Dergisi*, Yıl:7, Sayı:37, (Temmuz-Ağustos 2004), 24.

yatırıldığı varlıkların tutarı da (aktifte) yüksek olacaktır. Bir tasfiye sürecinde sigorta yükümlülüğü dışında borçlar karşılandıktan sonra da yükümlülük karşılamaya kalacak tutar artacaktır. Böylece sermaye güvence sağlama fonksiyonunu sağlayacaktır. İşte sigorta işletmelerinde yükümlülüğe karşılık olacak, bilançoda artık değer anlamındaki sermaye aşağıda kısaca özetlenmeye çalışılacaktır.

2.1. En Az Sermaye Yükümlülüğü

Sigorta işletmelerinin tüm ekonomiyi kapsayan geniş halk kitleleri ile ilişkisi olan bir kurum olduğu, dolayısıyla sağlam bir mali bünye gereksinimi içinde olduğunun varsayımından hareketle ilk önlem olarak en az bir ödenmiş sermaye gereksinimi çoğu ülke düzenlemelerinde yer alır. Bankalar ve diğer mali sektör işletmeleri gibi sigorta işletmelerinin yükümlülüklerine karşın bir sigorta olarak görülen sermayeye bir alt taban getirilerek işletmeye minimum bir mali güç verilmeye çalışılmaktadır. Gerek faaliyete başlayabilmek için gerekli masrafların bir garantisi, gerekse yükümlülükleri karşılamakta bir güvence olarak görülen başlangıç en az sermaye tutarı, diğer taraftan sigortanın farklı kollarda faaliyet göstermesine olanak sağlar.

Türkiye’de de bu düşünce tarzı geçerlidir. Sigorta Murakebe Kanunu’nun 2. maddesi, c bendine göre şu anda asgari sermaye 10,3 Trilyon liradır. Bu tutar ekonominin gelişmesi ve fiyat düzeylerine göre değişebilmektedir.

Asgari sermaye sigortanın faaliyetleri arttıkça toplam riski karşılamada yeterli olmayabilir. İşletmenin taşıdığı risk ile asgari sermaye yükümlülüğü kapsamında işletmeye koyduğu sermaye arasındaki oran yeterli olmayabilir. Faaliyetlerin düzeyi ve buna paralel bir şekilde taşınmakta olan risk arttıkça, asgari sermayenin sağladığı varlık düzeyi yetersiz kalır. Bu nedenle taşınan risk düzeyi arttıkça sermayenin başka bir bakış açısıyla sağlanan güvencenin miktarının da artırılması gerekir. Bu ise asgari sermaye düzeyinin tespitinin

yeterli olmadığı, risk arttıkça sermayenin de artırılması gerektiği gibi bir sonuca götürür.

Diğer taraftan sermayeyi, kuruluştaki veya daha sonra sermaye artırımlarında ortaklar tarafından işletmeye konulan sermaye olarak da algılamamak gerekir. İşletmenin kazandığı halde dağıtmadığı yedekler veya dağıtılmamış karlarda sermayenin bir unsurudur. Yani ödenmiş sermaye yerine öz kaynağının bir güvence tamponu olarak görülmesi gerekir. Çünkü aktifler ile borçlar karşılandıktan sonra, ödenmiş sermaye değil, öz kaynak kalır.

Burada öz kaynak ile ilişkilendirilecek riskin ölçümü de ayrı bir sorun olarak doğar. Bu konuda da değişik yaklaşımlar söz konusudur. Risk, tahsil edilen prim ile ifade edilirken, ödenen veya ödenmesi beklenen hasar olarak da ifade edilebilir. Bu düşünce şekline göre asgari öz kaynak düzenlemeleri aşağıda özet olarak verilmektedir.

2.2. Asgari Özkaynak Yükümlülüğü

Sigorta işletmelerinde likiditenin korunması bakımından asgari öz kaynak yapısı solvabilite sistemi tarafından belirlenmektedir.⁶³ Ülkemiz mevzuatında da mevcut olan solvabilite, asgari öz kaynak tutarının belirlenmesi ve bu öz kaynağın prim ve hasar esasına göre hesaplanan risk karşılayabilme yeterliliği tutarından düşük olamayacağı kuralına dayanmaktadır.⁶⁴

14.07.1995 tarih 22343 sayılı ve 27.08.2001 tarih 68911 sayılı yönetmelikler ile değişik, 22153 sayılı Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliğinin 30. maddesi risk karşılama yeterliliğini düzenlemektedir. Buna göre, risk karşılama yeterliliği, hayat dışı ve hayat branşları için ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Risk karşılama yeterliliği,

⁶³ Niyazi BERK: Sigortacılıkta Fon Yönetimi, (İstanbul, 2001), 48.

⁶⁴ Erdoğan SERGİCİ: "Solvency: Yükümlülük Karşılama Yeterliliği 2", (Ankara: Sigorta ve Pazarlama Makaleler, 2001), 265.

hayat dışı branşlarda (sağlık ve ferdi kaza dahil), prim ve hasar esasına göre bulunan tutarlardan yüksek olanından; hayat branşında ise yükümlülüğe ve riske ilişkin sonuçların toplamından oluşmaktadır. Her iki branşta faaliyet gösteren işletmeler için risk karşılama yeterliliği hayat dışı ve hayat branşları için ayrı ayrı hesaplanan iki sonucun toplamından oluşmaktadır. İlgili maddeye göre prim esasına ve hasar esasına göre asgari öz kaynak yükümlülüğü şu şekilde hesaplanmaktadır

2.2.1. Prim Esasına Göre Asgari Özkaynak Yükümlülüğü

Bu yeterlilik tutarının belirlenmesi Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluşu ve Çalışma Esasları Yönetmeliği'nin 30.maddesinin a bendinde; "son bir yıllık süre içinde yazılan primlerden (vergi ve harçlar hariç) fesih ve iptaller düşüldükten sonra kalan tutarın 3.6 Trilyon TL'ye kadar olan kısmının %18, geri kalan kısmının ise yüzde 16 ile çarpılmasından sonra bulunan sonuçların toplamının; son bir yıllık süre içinde şirket üstünde kalan hasar tutarının brüt hasara oranı yüzde 50'den aşağı ise yüzde 50, yüksek ise bulunan oranla çarpılması sonucunda bulunan tutar" olarak belirtilmiştir.

İlgili hesaplama sistematik bir biçimde şu şekilde yapılmaktadır.

Prim esasına göre risk karşılama yeterliliği

A. Son bir yıla ilişkin üretilen prim (vergi ve harçlar hariç)

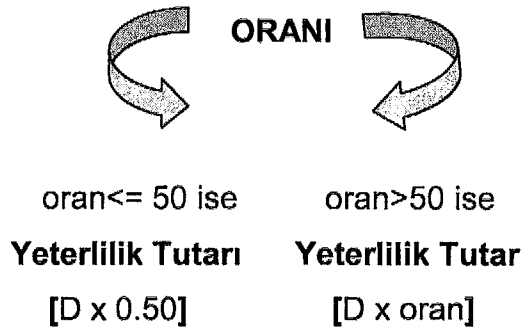
B. Fesih ve İptaller (-)

C. Net prim (A-B)

D. Hesaplama Matrahı :

$[(3.6 \text{ trilyona kadar } \% 18) + (\text{Net Prim (C)} - 3.6 \text{ trilyon} \times \% 16)]$

E. $[\text{Bir yıl içerisinde işletme üstünde kalan hasar} / \text{Brüt hasar}]$

2.2.2. Hasar Esasına Göre Asgari Özkaynak Yükümlülüğü

Yine aynı yönetmeliğin 30.maddesinin c bendinde hasar esasına göre risk karşılama yeterliliği; “son bir yıllık sürede ödenen brüt hasarlara muallak hasar karşılığı eklenerek rücu yoluyla tahsil edilen hasar tazminatları ile bir yıl önce ayrılan muallak hasar karşılıkları düşüldükten sonra tespit edilecek miktarın ilk 2.7 Trilyon TL'ye kadar olan kısmı yüzde 26, kalanının yüzde 23 ile çarpılması sonucu bulunan tutarlar toplamının son bir yıllık sürede şirket nezdindeki hasar tutarının brüt hasar tutarına oranı yüzde 50'den aşağı ise yüzde 50, yukarı ise bulunan oranla çarpılması sonucunda bulunan tutar” olarak belirtilmiştir. Yeterlilik tutarının sistematik hesaplaması şu şekilde olmaktadır.

Hasar Esasına Göre Risk Karşılama Yeterliliği

A. Son Bir Yılda Ödenen Brüt Hasarlar

B. Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı (+)

C. Rücu Yolu İle Tahsil Edilen Hasar Tazminatları (-)

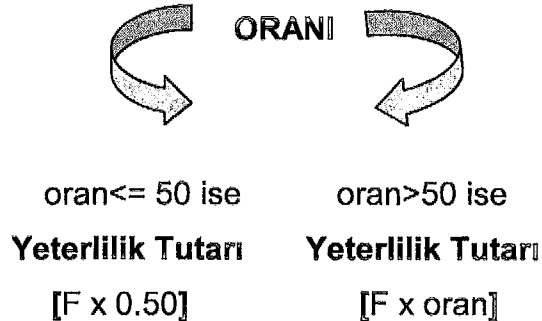
D. Önceki Dönem Muallak Hasar ve Tazminat Karşılıkları (-)

E. Hasarlar Toplamı [(A+B-(C+D))]

F. Hesaplama Matrahı

[(2.7 Trilyona kadar %26)+ (Hasarlar Toplamı (E) - 2.7 Trilyon x % 23)]

G. [Bir yıl içerisinde işletme üstünde kalan hasar / Brüt hasar]

Risk karşılama yeterliliği olarak ele alınacak tutar, prim esasına göre risk karşılama yeterliliği tutarı ile hasar esasına göre risk karşılama yeterliliği tutarından büyük olandır. Sigorta işletmesine ilişkin öz kaynağın, hesaplanan

bu yeterlilik tutarlarından az olmaması gerekmektedir. Ayrıca elemanter branşlara ilişkin prim alacakları bu sigortalara ilişkin olarak son bir yıllık sürede yazılan prim tutarının %30'undan fazla olursa, fazla olan bu tutarın yarısı risk karşılama yeterliliğine ilave edilmektedir.

Yükümlülük karşılama yeterliliğine ilişkin olarak şu şekilde bir örnek uygulama verilebilir;

A sigorta işletmesinin 31.12.2004 Tarihi itibariyle yükümlülük karşılama yeterliliğine ilişkin olarak tespit edilen kalemler milyar TL cinsinden aşağıdaki gibidir.

1. Son bir yıla ilişkin üretilen primler (vergi ve harçlar hariç)	= 5.000
2. Fesih ve iptaller	= 200
3. Son bir yılda ödenen brüt hasarlar	= 3.000
4. Dönemdeki muallak hasar ve tazm.karş. (net)	= 1.000
5. Rücu yolu ile tahsil edilen hasar tazminatları	= -
6. Önceki dönemde ayrılan muallak has.ve tazm.karş.(net)	= 800
7. Reasürör hasar payı	= 900
8. Öz kaynak toplamı	= 900

Yükümlülük Karşılama Yeterliliği (Asgari Öz kaynak) Hesaplaması

1.Prim esasına göre;

a.Son bir yıla ilişkin üretilen primler	= 5.000
b.Fesih ve iptaller	= (200)
c.Net Prim (a-b)	= 4.800
d.Matrah	= 840

$$[3.600 \times 0.18] + [4.800 - 3.600 \times 0.16]$$

$$648 \quad + \quad 192$$

e. [İşletme üstünde kalan hasar / brüt hasar]	= 0.70
$[(3.000 - 900) / 3.000]$	

f.Yeterlilik tutarı	= 588
$[840 \times 0.70]$	

2.Hasar esasına göre;

a.Son bir yılda ödenen brüt hasarlar	= 3.000
b.Dönemdeki muallak hasar ve tazm.karş. (net)	= 1.000
c.Rücu yolu ile tahsil edilen hasar tazminatları	= -
d.Önceki dönemdeki muallak has.ve tazm.karş.(net)	= (800)
e.Hasarlar toplamı $[(a+b)-(c+d)]$	= 3.200
f.Matrah	= 817

$$[2.700 \times 0.26] + [3.200 - 2.700 \times 0.23]$$

$$702 \quad + \quad 115$$

g.[İşletme üstünde kalan hasar / brüt hasar]	= 0.70
$[(3.000 - 900) / 3.000]$	

h.Yeterlilik tutarı	= 571,9
$[817 \times 0.70]$	

3.Gerekli Özkaynak Yeterlilik Tutarı

Prim ve Hasar esasına göre bulunandan büyük olanı	= 588
---	-------

4.Mevcut Özkaynak Tutarı

5. SONUÇ (Öz kaynak fazlası)

= 900
= 312

Görüldüğü gibi iki türlü hesap modelinden büyük olanı esas alınmakta, eğer sigorta işletmesinin öz kaynağı bu tutarı altında ise sermaye yeterliliğinin olmadığı varsayılmakta, aksi halde sermayenin yeterli olduğu gibi bir sonuca varılmaktadır.

S.M.K.'nın 20.maddesinde sigorta işletmesinin mali bünyesinin sigortalıların hak ve menfaatlerini tehlikeye düşürecek şekilde zayıfladığı haller ve yükümlülüğü karşılayamaması durumunda Müsteşarlıkça alınacak tedbirler ayrıca sıralanmıştır.

İlgili yönetmelik hükümlerine göre hesaplanan risk karşılama yeterliliklerine ilişkin olarak üç aylık hesap özetleri ile, altı aylık dönem sonları itibari ile düzenlenen cetveller Hazine Müsteşarlığına gönderilmektedir.

2.2.3. Diğer Uygulamalar

Avrupa Birliği'ndeki risk karşılayabilme yeterliliğine ilişkin uygulamaya bakıldığında da, sigorta işletmelerinin yükümlülüklerini karşılamada öz kaynak sınırının saptanmış olduğu görülmektedir. Öz kaynağın bu sınırı sigorta işletmesinin ürettiği prim hacminden tamamen bağımsız, belirli bir miktardan oluşmaktadır. Garanti fonu olarak isimlendirilen bu miktar, iki şekilde uygulanmaktadır. Topluluk dışı ülkelerin sigorta işletmelerinin topluluğa ait ülkelerdeki şubeleri, belli bir miktar garanti fonunu tesis etmek zorundadırlar. Topluluğa dahil ülkelerin sigorta işletmeleri ise bu fonu hesaben oluşturmaktadır. Garanti Fonu miktarı sigorta işletmesinin çalıştığı sigorta branşına ve işletmenin yasal yapısına göre değişmektedir.⁶⁵

Avrupa Birliği'nde ödeme gücü marjı (solvabilite), hayat dışı branşlarda 1973 yılında, hayat branşında ise 1979 yılında yürürlüğe konulan direktifler çerçevesinde belirlenmiştir. Hayat dışı branşlar için ödeme gücü marjı hesaplanırken, “prim esası” ve “hasar esası” olmak üzere iki hesaplama yöntemi kullanılmakta, bu hesaplamalar sonucunda hangi değer yüksek çıkar

⁶⁵ Jean BIGOT, “Traite de Droit des Assurances”, Paris, Çev: Gül Metezade, “Avrupa Birliği'nde Yükümlülük Karşılama Yeterliliği Garanti Fonu”, Birlik'ten Dergisi, Sayı 10, (Ekim 2000), (www.tsrbs.org.tr/private/trk/sayi91/incele94.htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

ise o değer ödeme gücü marjı (solvabilite) olarak kabul edilmektedir. Eğer işletme ödeme gücü marjını koruyabiliyor ise, o işletme mali açıdan sağlam sayılmaktadır.⁶⁶ Görüldüğü üzere, Avrupa Birliği'ndeki solvabilite yöntemleri ile ülkemiz uygulaması benzerlik göstermekle birlikte, tek farklılık garanti fonu uygulamasında ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde garanti fonu şeklinde bir uygulama bulunmamakta, ancak buna benzer bir şekilde teminat tesisi söz konusu olmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki uygulama ise, eyaletteki sigorta işlemlerinin Federal Hükümet tarafından değil her bir eyaletin kendisi tarafından denetlenmesi ve düzenlenmesi açısından diğer ülkelerden farklılık göstermektedir. Eyaletler arasındaki düzenlemeyi "Ulusal Sigorta Denetçileri Birliği" (NAIC) sağlamaktadır. NAIC zor durumdaki işletmelerin belirlenmesi için yıllık olarak bir dizi orandan oluşan "Erken Uyarı Testi" oluşturmuştur. Aynı zamanda finansal açıdan zor durumda bulunan işletmelerin işlemlerine denetçiler tarafından müdahale edilmesini hızlandırmak üzere NAIC tarafından risk esaslı sermaye (RBC) kavramı geliştirilmiştir.⁶⁷ RBC sistemi aktüeryal, finansal analiz temeline dayanan ve sigorta işletmesinin karşılaştığı risklere göre kendini koruması gereken sermaye tutarının rakamsal olarak hesaplanmasına dayanan bir finansal analiz yöntemi olarak görülebilir.⁶⁸

Risk esaslı sermaye, daha önceleri bankalar ve diğer bazı işletmeler tarafından kullanılmakta olan "aktif" ve "pasiflerin yönetimi" tekniklerinin sigorta işletmeleri tarafından kullanılması sonucunda ortaya çıkmıştır. Risk esaslı sermaye uygulamasına başlanmasının nedeni, bir çok eyalette işletme iş hacminden bağımsız olarak sabit bir sermaye tutarının belirlenmesi nedeniyle sermaye koşulunun yetersiz olmasıdır. Risk esaslı sermaye

⁶⁶ UNCTAD, "Review of Critical Areas With Regard to Insurance Legislation, Regulation and Supervision" Geneva 1995, Çev: Bora Gürer, Birlik'ten Dergisi, Sayı:6, (Haziran 2000), (www.tsrbs.org.tr/private/trk/sayi6/incele63.htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

⁶⁷ UNCTAD: a.g.e, (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

⁶⁸ Tercan TIRYAKI: a.g.e., 23.

koşullarında, riske dayalı devam eden sermaye düzeyleri için formüller düzenlenmektedir.⁶⁹

Şu anda uygulanmakta olan sabit rasyo risk karşılama yeterliliğinin (fixed ratio solvency margin), söz konusu mali yetersizlik sebeplerini önceden neden gösteremediği üzerinde odaklanması gerekmektedir. Bu açıdan risk unsuru olarak görülen teknik karşılıklarda muhtemel eksikliğin ve verilen taahhütlere göre yetersiz prim belirlenmesinin zaman içerisinde oluşturacağı sermaye azalışının objektif olarak belirlenmesi ve bu eksikliğin tespiti halinde yapılacak işlemlerin açık şekilde belirlenmesi gerekmektedir. RBC sistemi halen kullanılmakta olan sabit oran risk karşılama metoduna göre riske, risk kaynaklarına daha fazla inmekte, şirkete ve sigorta denetim otoritesine kademeli bir müdahale yetkisi vermektedir.⁷⁰

Ülkemiz uygulaması açısından risk karşılayabilme yeterliliğinin tespitinde sabit rasyo risk karşılama yeterliliği yerine RBC sisteminin incelenerek kullanılması, risk üzerinde odaklanarak daha doğru bir yeterlilik seviyesinin belirlenmesine imkan sağlayacaktır.

2.3. Teminat Bulundurma Yükümlülüğü

Asgari öz kaynak ve riske karşılık sermaye düzeyi belirlemeleri işletmeye ve dolayısıyla sigortalılara bir güvence sağlaması açısından yararlı ise de, bazı eksiklerini de bünyesinde kapsamaktadır. Bir işletmenin ödenmiş sermayesi veya öz kaynağı gerekli sınırdan olabilir. Ancak sermayenin tutarı kadar, bunun nereye bağlandığı başka bir deyimle nasıl kullanıldığı da önemlidir. Çünkü bu sermaye eğer ağırlıklı olarak duran varlıklara (bina, arsa, arazi, iştirak, bağlı ortaklık gibi) bağlanır ise, işletmenin varlıkları yeterli olabilir ama, likiditesi yeterli olmayabilir. Dolayısıyla borcunu ödeme gücü olabilir, ancak zamanında ödeme yapamaz. Alacaklılarına ödeme takvimi vermek zorunda kalabilir. Buda sigorta işletmesinin genelleştirildiğinde sigorta sektörünün güvenilirmez olduğu şeklinde halkta bir şüphe yaratabilir.

⁶⁹ UNCTAD: a.g.e, (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

⁷⁰ Tercan TIRYAKI: a.g.e., 36.

Diğer taraftan varlıkların duran varlıklara bağlanmasının dışında likit varlıklara da bağlanabilir. Ancak bağlanan bu likit varlıklar spekülâtif, çok kısa sürede yüksek karlar getirecek şekilde riskli sektörlerle de bağlanabilir. Bu durumda işletmenin beklediğini bulamadığında olağan üstü zararlar etme olasılığı da artar. Böyle bir durumun neticesi önce zarar etmek, daha sonra sermayeyi kaybetmek şeklinde olabilir. Bu da kanun koyucu tarafından istenmeyen bir durumdur. İşte bu durumları dikkate alan kanun koyucu varlıkların sigorta işletmesi tarafından serbestçe kullanılmasına sınır getirir ve varlıkların belirli bir bölümünü daha garantili, fazla spekülâtif olmayan, istikrarlı alanlara yatırılmasını ve teminat tesis edilmesini talep edebilir.

Nitekim; S.M.K. Madde 11'e göre "sigorta işletmeleri, sigorta poliçelerinden doğan taahhütlerine karşılık olmak üzere, sigorta primleri ile orantılı olarak teminat göstermek zorundadırlar". Sigorta işletmelerinin gösterecekleri teminatlara ilişkin düzenlemeler, 16.01.1998 Tarih 23232 sayılı ve 24.09.1998 Tarih ve 23473 sayılı yönetmeliklerle değişik, 26 Aralık 1994 tarih 22153 sayılı Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliğinin 18., 19., 20., 21., ve 22. maddelerinde yer almaktadır. Bu düzenlemelere göre;

- İlgili yönetmeliğin 19.maddesinde sıralanan kıymetler teminat olarak kabul edilmektedir. Teminat olarak gösterilen Türk Lirası ve dövizler ile menkul kıymetler, Türkiye'de faaliyet gösteren bankalarda veya İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Takas ve Saklama Bankası A.Ş. nezdinde Müsteşarlık adına bloke edilir. Gayri menkuller ise teminat gösterilecekleri miktar için Müsteşarlık lehine birinci derecede ve birinci sırada ipotek edilir.
- Yeni kurulan sigorta işletmeleri, teminat tesis dönemine kadar ödenmiş sermayelerinin %20'si oranında teminat tesis etmektedirler. Sigorta işletmelerinin tesis edecekleri teminatlar her halükarda ödenmiş sermayelerinin %20'sinden az olamamaktadır.

- Sigorta işletmelerinin hayat dışı (elemanter) branşları için teminat, yıl boyunca üretilen primlerden fesih ve iptaller düşüldükten sonra kalan tutarın %15'i oranındadır. Hayat branşı için ise teminat; yıl sonu itibari ile ayrılan matematik karşılıkları ile muallak hasar karşılıklarının toplamından, sigortalılara poliçe karşılığı yapılan ikrazlar ve henüz vadesi gelmemiş prim alacakları tutarına isabet eden matematik karşılıkların düşülmesinden sonra kalan tutar kadar olmaktadır.
- Risk karşılama yeterliliğinin tesis edilemediği durumlarda işletmenin mevcut teminatlarından ayrı olarak muallak hasar karşılığı tutarını aşmamak kaydı ile ek teminat tesisi müsteşarlık tarafından istenebilmektedir.
- Teminatın kullanılmasına ilişkin olarak ilgili yönetmeliğin 22. maddesinde; "Teminat, sigortalıların alacaklarına karşılık teşkil etmekte ve sigorta işletmelerinin tasfiyesi veya iflası halinde öncelikle tesis edildiği sigorta branşındaki sigortalıların alacaklarının ödenmesine tahsis edilmekte, artan kısım, diğer branşlara ait bulunan teminata eklenir" denilmektedir.

3. Sigorta İşletmelerinde Teknik Karşılıklar

"Sigorta teknik karşılıkları, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'na göre sigorta işleri ile uğraşmak üzere anonim şirket şeklinde kurulan sigorta işletmeleri tarafından, hesap döneminin son gününde hükmü devam eden sigorta mukaveleleri için ayrılan ve K.V.K'nun 14/4 maddesine göre gider olarak hasılatından indirilen karşılıklardır."⁷¹

⁷¹ Nuray ARSLANHAN: "Sigorta Teknik İhtiyatları", Vergi Sorunları Dergisi, (Eylül, 1996), 102.

3.1. Karşılıkların Niteliği

Sigorta teknik karşılıkları, sigorta işletmelerinin düzenlemiş oldukları sözleşmelerinden dolayı üstlenmiş oldukları risklere ilişkin yükümlülükler için ayrılan kalemlerdir. Bu karşılıkların en önemli fonksiyonu sigortalanmış olan olayın meydana gelmesinden dolayı ortaya çıkacak olan tazminat taleplerinin karşılanabilmesi için bir güvence sağlamasıdır. Ayrıca finansal bilgi kullanıcılarına sigorta işletmesinin üzerine almış olduğu risk durumunu göstermektedir.

Sigorta işletmelerinin kaynak yapıları içerisinde prim gelirleri ve tahmini verilerle belirlenen ve bir anlamda poliçe sahiplerine olan yükümlülükleri gösteren sigorta teknik karşılıkları bu işletmeleri oldukça borçlu kılmaktadır.⁷²

Sigorta literatüründe bu gruba ilişkin olarak bazen sigorta teknik karşılıklar, bazen de sigorta teknik ihtiyatları kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca gerek K.V.K ve gerekse S.M.K.'da ihtiyat olarak adlandırılmaktadır. Bu aşamada şu hususun da açıklanması gerekmektedir.

İhtiyatlar (yedekler) ile karşılıklar arasında bir çok benzerliklere karşın, aralarında farklılıklar da bulunmaktadır. Bu fark ve benzerlikler şu şekilde sıralanabilir,⁷³

- a) Karşılıklar doğması muhtemel, konusu belirli zararları karşılamak üzere ayrılırken, yedekler konusu belirsiz zararları karşılamak üzere ayrılırlar. Yedeklerin ayrılmasına neden olan zararlar ne konu, ne de miktar olarak belirlidir.
- b) Yedeklerin teşkili belirli ve yeterli bir karın varlığına bağlı iken, karşılık ayırmak için karın olması şart değildir. Dönem zararı da olsa karşılık ayrılabilir.

⁷² Niyazi BERK: a.g.e., 51.

⁷³ Hasan KAVAT: "Karşılıklarla İlgili Mevzuat ve Standart Genel Hesap Planı'nda Karşılıkların Düzenlenmesi", Uygulamalı Mevzuat Dergisi, (Ankara, 1990), 18.

- c) Özellikle Türk Mevzuatında bütün yedekler vergilendirilirken, karşılıklardan stok değer düşüklüğü karşılığı ve şüpheli alacaklar karşılığı yasadaki koşulların varlığı halinde vergilendirilmezler. Bunların dışındaki tüm karşılıklar, ayrıldıkları dönemin veriye esas olacak mali karın hesabında gider kabul edilmezler.
- d) Karşılıklar, kaynakların bölümlenmesinde yabancı kaynak olarak kabul edilirken, yedekler öz kaynak grubunda yer alırlar.

Sigorta işletmeleri tarafından ayrılan bu kalemler her ne kadar, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 25. maddesinde sigorta teknik ihtiyatları şeklinde adlandırılmış olsa da özü itibari ihtiyat değil karşılık tanımını karıştırmaktadır.

Sigorta teknik karşılıkları da, özü itibari ile kar olup olmadığına bakılmaksızın, işletmenin almış olduğu sigorta priminden ayrıldığı ve sahip olduğu özellikler açısından karşılık tanımına uygun olduğu için çalışmamızda karşılıklar olarak adlandırılmıştır.

3.2. Karşılıkların Türleri ve Hesaplama Yöntemleri

Gerek Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 14/4 maddesinde, gerek 539 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu'nun 25. maddesinde yer alan sigorta teknik karşılıkları; kesinleşmemiş (muallak) hasarlar için ayrılmış tazminat karşılıklarını, hayat sigortaları matematik karşılıklarını ve kazanılmamış primler için ayrılmış karşılıkları içermektedir.⁷⁴ Bu karşılıklara ilaveten ülkemiz sigorta muhasebesi uygulamasında devam eden riskler karşılığı, ikramiye ve indirimler karşılıkları, deprem hasar karşılıkları ve diğer teknik karşılıklar da ayrılmaktadır.

Avrupa Birliği'nde teknik karşılıklar ise; sigorta teşebbüslerinin senelik ve konsolide hesaplarını düzenleyen 91/674 sayılı Avrupa Birliği Direktifinde

⁷⁴ İbrahim YELMENOĞLU: "Sigorta Murakabe Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Sigorta Teknik İhtiyatları", Vergi Dünyası, Sayı: 190, (Haziran, 1997), 105.

düzenlenmiştir. Buradaki prensip, “bir sigorta teşebbüsünün her an ve gerçekçi bir yaklaşımla, sigorta sözleşmelerinden doğan taahhütlerini karşılayacak bir meblağın” hazır bulundurulmasıdır. Bir sigorta teşebbüsünün hesaplarında yer alması öngörülen teknik karşılıklar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır;⁷⁵

- Kazanılmamış Primler Karşılıkları,
- Hasar Karşılıkları,
- Karlara İştirak Karşılıkları,
- Dengeleme Karşılıkları ve Diğer Karşılıklar,
- Matematik Karşılıklar ve Bileşimleri.

Elemanter branşlarda faaliyet gösteren sigorta işletmeleri genel olarak kazanılmamış primler karşılığı, muallak hasar ve tazminat karşılığı ve deprem hasar karşılığı tahsis etmektedirler. Ayrıca devam eden riskler karşılığı, ikramiye ve indirimler karşılığı da hesap ederler.

K.V.K.'na göre sigorta işletmeleri, 14.madde de sayılan giderlerin yanında 4. bentte yer alan teknik karşılıkları da indirim konusu yapmaktadır. Bu konuda indirim sadece sigorta işletmelerine tanınmış olup, aracı nitelikte olan sigorta acente ve prodüktörlerine tanınmamıştır.⁷⁶ İlgili karşılıklar bilanço gününde geçici pasif hesaplara geçirilmek suretiyle hasılatından indirilmekte ve bu yıl ayrılan karşılıklar ertesi yıl başında aynen kar yazılmaktadır.⁷⁷ Karşılıklar genel anlamı ile asıl yeri olan Vergi Usul Kanunu'nda yer alırken, sigorta teknik karşılıklarının K.V.K.'da yer aldığı görülmektedir.⁷⁸

⁷⁵ OECD Aspects Fondamentaux, “Des Assurances”, Çev: Gül METAZADE: “Avrupa Birliği'nde Teknik Karşılıklar”, Birlik'ten Dergisi, Sayı:11, (Kasım, 2000), (www.tsrsb.org.tr/private/trk/sayi92/inceks92.htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

⁷⁶ Nuray ARSLANHAN: a.g.e., 101.

⁷⁷ A.g.e., 105.

⁷⁸ Refik Yaşar DURUSOY: “Sigortacılık Sektöründe Ortaya Çıkan Vergisel Sorunlar”, Vergi Dünyası, Sayı:165, (Mayıs, 1995), 60.

3.2.1. Kazanılmamış Primler Karşılığı

Yasadaki terimi “Cari Muhataralar İhtiyatı” olan ve literatürde “Cari Riskler Karşılığı” olarak da adlandırılan bu karşılık, bir yıldan uzun süreli, hayat sigortaları ve deprem teminatları dışındaki taahhütler için ayrılmaktadır.

Kazanılmamış primler karşılığı, yürürlükte bulunan poliçeler için tahakkuk etmiş primlerden komisyonlar düşüldükten sonra kalan tutarın gün esasına göre ertesi yıla sarkan kısmından oluşmaktadır.⁷⁹ Bu karşılığın ayrılma prensibi alacak ve borç senetleri reeskontu ile aynıdır.⁸⁰ Esasında bu karşılık tutarı, dönemsellik ilkesi gereği bilançonun pasifinde yer alan gelecek döneme ilişkin gelir kalemidir. V.U.K’na göre de pasif geçici hesap kıymetlerindendir.

Düzenlenen sigorta sözleşmesinin prim gelirlerinden, gelecek döneme sarkan kısım için ayrılan kazanılmamış prim karşılığı tutarının hesap edilmesinde kullanılan yöntemler, günle orantılı yöntem ve götürü hesaplama yöntemleri şeklinde iki ana gruba ayrılmaktadır.

3.2.1.1. Günle Orantılı Yöntem

Günle orantılı yöntemde, cari dönemi aşan primler tespit edilmektedir. Bu yöntemde ilgili karşılık aşağıdaki formül yardımıyla bulunmaktadır.⁸¹

Gelecek döneme ait poliçe günü	
Kaz. Prim Karşılığı =	$\frac{\text{Gelecek döneme ait poliçe günü}}{365^*} \times \text{Alınan Primler}$
* Poliçenin yıllık olarak düzenlenmesi durumunda.	

Bu yöntemde düzenlenmiş olan poliçelere ilişkin genel bir varsayım söz konusu değildir. Her bir poliçe sahip olduğu özelliklere göre değerlendirilmektedir. Ayrıca yukarıdaki formülde yer alan alınan primler kalemi, poliçe ile ilgili komisyonlar düşüldükten sonra kalan tutarı ifade

⁷⁹ Nuray ARSLANHAN: a.g.e., 104.

⁸⁰ İbrahim YELMENOĞLU: a.g.e., 107.

⁸¹ Necdet SAĞLAM: Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve Avrupa Birliği’ne Uyum, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Eskişehir, 1996), 115.

etmektedir. Şayet bir poliçenin ertesi muhasebe dönemine sarkan bir süresi söz konusuysa, ilgili muhasebe dönemine isabet eden süreye ilişkin olan tutar kazanılmış prim olarak belirlenmekte, kalan kısım kazanılmamış prim karşılığı olarak hesap edilmektedir. Örneğin 365 günlük bir poliçenin 215 günü ilgili muhasebe dönemi içinde kalmakta iken, 150 günü bir sonraki muhasebe dönemine sarkıyor ise; ilgili primin kazanılmış kısmı $[(\text{prim} / 365) \times 215]$ olarak hesap edilirken, kazanılmamış prim karşılığı $[(\text{prim} / 365) \times 150]$ olarak belirlenir.

3.2.1.2. Götürü Hesaplama Yöntemleri

Kazanılmamış primin tam olarak hesaplanabilmesi için yukarıda verilen hesaplama yönteminin her bir poliçe bazında ayrı ayrı yapılması gerekmektedir. Poliçe bazında kazanılmamış primler karşılığının ayrılmaması durumunda, bu karşılığın hesaplanması için götürü hesaplama yöntemleri kullanılmaktadır. Bu Yöntemler ;⁸²

- 1- Bire Sekiz Yöntemi
- 2- Bire İki Yöntemi
- 3- Bire Yirmi dört Yöntemi şeklinde oluşmaktadır.

3.2.1.2.1. Bire Sekiz Yöntemi

Bu yöntemde, bütün poliçeler bir yıl üzerinden üçer aylık (çeyrek) dönemlere ayrılarak kazanılmamış primler karşılığı hesap edilir. Poliçelerin, üç aylık sürenin ortasında başladığı ve her çeyreğin toplam riskinin de, her çeyreğin yarısında başlamış olduğu varsayılmaktadır. Örneğin, birinci çeyrek, (Ocak-Mart) 15 Şubat'ta başlamakta, birinci çeyrekten başlayan ve 4. çeyrek sonuna kadar yeni alınan primler dahil olmak üzere bütün primler, faktör oranı ile çarpılarak karşılık toplamı tespit edilmektedir. Aşağıdaki hesaplama tablosu yardımı ile karşılık tutarı hesap edilmektedir.⁸³

⁸² Recep KOÇAK: Tekdüzen Hesap Planı Açıklamalı Sigorta Muhasebesi, (İstanbul 2000), 223.

⁸³ Necdet SAĞLAM: a.g.e., 118.

Dönem	8'de Oranı	Faktör Oranı	Alınan Primler	Kazanılmamış Primler Karşılığı
1.Çeyrek	1/8	0.125	1,000	125
2.Çeyrek	3/8	0.375	2,000	750
3.Çeyrek	5/8	0.625	3,000	1,875
4.Çeyrek	7/8	0.875	4,000	3,500
TOPLAM			10,000	6,250

Yılın değişik dönemlerinde alınan, toplam 10.000 TL tutarındaki primden 6.250 TL kazanılmamış primler karşılığı tutarı hesap edilmektedir.

3.2.1.2.2. Bire İki Yöntemi

Bu yöntemde bir yıl içerisinde elde edilen prim tutarından komisyonlar düşüldükten sonra kalan kısmın % 50'si kazanılmış, % 50'si kazanılmamış prim olarak kabul edilmektedir.⁸⁴ Yarım yıl yöntemi olarak da adlandırılan bu yöntemin bir başka şekilde uygulanması da şu şekilde olmaktadır. Faaliyet döneminin ilk yarısında yapılan sigorta poliçesi miktarının, faaliyet döneminin ikinci yarısında yapılan sigorta poliçesi miktarına eşit olduğu varsayımı yapılmakta ve ikinci yarıda yapılan bütün poliçelerin bir yılı doldurmadığı düşünülerek bu poliçelere ait prim tutarı kadar karşılık ayrılmaktadır.⁸⁵

3.2.1.2.3. Bire Yirmi Dört Yöntemi

Diğer oransal yöntemlere göre gerçeğe daha yakın olması nedeni ile en çok kullanılan yöntem olan bu sistemde, gelecek yıla sarkan risk priminin hesaplanmasında 3'er aylık dönemler yerine aylık primlerin her ayın 15'inde olduğu kabul edilmektedir.⁸⁶ Bir yıl içinde elde edilen poliçelerden 31 Aralık tarihinde (dönem sonunda) Ocak ayına ait primlerin 1/24'ünün, takip eden ayda ait primlerin 3/24'ünün ve Aralık ayına ait olanların 23/24'ünün kazanılmadığı varsayılır. Bu yöntemde, her aya ait alınan primleri, o aya ait faktör oranı ile çarpılarak kazanılmamış primler karşılığı hesap edilir.⁸⁷

⁸⁴ Recep KOÇAK: a.g.e., 223.

⁸⁵ Uygur TEMİZER,: Sigorta Muhasebesinde Karşılıklar, G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Ankara, 1987), 88.

⁸⁶ Recep KOÇAK: a.g.e., 223.

⁸⁷ Necdet SAĞLAM: a.g.e., 119.

Aylar	24'te Oranı	Faktör Oranı	Alınan Primler	Kazanılmamış Primler
Ocak	1/24	0.04160	10,000	416
Şubat	3/24	0.12500	20,000	2,500
Mart	5/24	0.20833	20,000	4,167
Nisan	7/24	0.29167	30,000	8,750
Mayıs	9/24	0.37500	50,000	18,750
Haziran	11/24	0.45833	80,000	36,666
Temmuz	13/24	0.54167	90,000	48,750
Ağustos	15/24	0.62500	100,000	62,500
Eylül	17/24	0.70830	110,000	77,913
Ekim	19/24	0.79167	150,000	118,751
Kasım	21/24	0.87500	90,000	78,750
Aralık	23/24	0.95834	70,000	67,084
TOPLAM			820,000	524,997

Bu yönteme göre; yıl içindeki toplam 820.000 TL tutarındaki primden Aralık sonu itibari ile 524.997 TL kazanılmamış primler karşılığı tutarı hesap edilmektedir.

Götürü hesaplama yöntemleri, uygulamada uzun veya kısa vadeli poliçelerin çoğunlukta olması gibi nedenlerle yanıltıcı sonuçlar verebileceğinden, kazanılmamış primler karşılığı genellikle toplam olarak kanuni oranlar üzerinden ayrılmaktadır.⁸⁸ Branşlar bazında götürü yönteme göre karşılık tutarının tespit edilmesi gerçekçi rakamların tespit edilmesi amacına hizmet etmemektedir. Gerçekçi bir şekilde karşılık ayırma işlemi günlük yöntemle göre mümkün olmaktadır.

7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanununun 25.maddesinin 3. fıkrasında poliçe bazında karşılık ayrılamaması durumunda, yukarıda belirtilen oranların kullanılabileceği belirtilmektedir. Yani aslında gün bazında karşılık tutarının ayrılması istenmekte, bunun yapılamaması durumunda oransal yöntemin kullanılmasına izin verilmektedir. Bu çerçevede 1 Ocak 2003 tarihinden itibaren kazanılmamış prim karşılıklarının yeni bir mevzuat düzenlemesine gerek olmaksızın T.C. Hazine Müsteşarlığı'nca kabul edilebilecek makul

⁸⁸ Uygur TEMİZER: a.g.e, 90.

sebepler dışında poliçe bazlı ayrılması gerektiği hususu tüm sigorta ve reasürans işletmelerine duyurulmuştur. Yasal düzenlemeler gereği bu tarihten itibaren kazanılmamış prim karşılıklarının gün esasına göre ve poliçe bazında hesaplanması gerekmektedir.

K.V.K.'nın 14. maddesinde yapılan değişiklikle de kazanılmamış prim karşılıklarının gün esasına göre ayrılma esası getirilmiştir. Yapılan değişiklikle K.V.K.14.madde de; “ Kazanılmamış prim karşılıkları yürürlükte bulunan sigorta sözleşmeleri için tahakkuk etmiş primlerden komisyonlar düşüldükten sonra kalan tutarın gün esasına göre bilanço gününden sonraya sarkan kısımdan reasürör payının düşülmesinden sonra kalan tutardır. Ancak bu tutar, nakliyat emtia sigortalarında, yıllık primin komisyon düşüldükten sonra kalanının %25'ini geçemez. Kazanılmamış prim karşılığının gün esasına göre hesaplanması mümkün olmayan reasürans ve retrosesyon işlemlerinde 1/8 yöntemi uygulanabilir” denilmektedir. Görüleceği üzere sadece süresi belirli-olmayan nakliyat sigortaları ile reasürans ve retrosesyon işlemlerinde bir istisna olmakla birlikte kazanılmamış prim karşılıklarının hesaplanmasında gün esası kabul edilmektedir.

Bu değişiklik ile 27.01.2004 tarih 25359 sayılı resmi gazetede yayımlanan Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 23. Maddesinde ki esaslar kanun değişikliği ile örtüşmektedir. Sadece belirli bir bitiş tarihi olmayan nakliyat emtia sigortalarında son üç ayda tahakkuk etmiş primlerden komisyonlar düşüldükten sonra kalan tutarın %50'sinin kazanılmamış prim karşılığı olarak ayrılacağı ilgili yönetmelikte ayrıca yer almaktadır.

Günümüz bilgisayar teknolojisinin göstermiş olduğu gelişmeye paralel olarak sigorta işletmeleri zaten her türlü kayıtlarını bilgisayar ortamında tutmakta olup poliçe bazında takip yapmaktadırlar. Sigorta işletmelerinin işlemlerini poliçe bazında takip etmeleri yasal bir zorunluluk olduğundan, ayrılacak kazanılmamış prim karşılıklarını poliçeler üzerinden ayrı ayrı

hesaplayıp, kurum kazancının tespitinde bu tutarların teknik karşılık olarak indirilmesi daha doğru bir yaklaşım olmaktadır.⁸⁹

3.2.2. Devam Eden Riskler Karşılığı

Gün esası üzerinden prim reeskontu şeklinde hesaplanan kazanılmamış prim karşılığı, gelirin dönemsel olarak ayrılmasını sağlamaktadır. Ancak, oluşan hasarların yıl içerisinde günlere ve hatta aylara eşit olarak dağıtılamaması ve ayrıca yapılan risk değerlendirmesi sonucunda sigortalının riske göre eksik fiyatlandırma yapıldığının tespiti halinde veya daha sonra riskin arttığına tespiti halinde ve poliçe süresi bitmiş olsa dahi şirket üstünde hala risk varsa, kazanılmamış primler karşılığı, şirketin taşıdığı risk düzeyine göre yetersiz kalmakta veya alınan prim tutarı tamamen kazanılmış hale gelmesine rağmen şirket üzerindeki riskin devam etmesi söz konusu olmaktadır. Bu karşılık bu gibi durumlar için ayrılan tutarı ifade etmektedir. Geçmiş tecrübelerle dayanarak hesaplanan beklenen hasar prim oranı yardımıyla ilgili tutar hesap edilir. Beklenen hasar prim oranının %100'ün üzerinde olması durumunda, bu fazlalık devam eden riskler karşılığı olarak ayrılır.⁹⁰

3.2.3. Muallak Hasarlar ve Tazminat Karşılığı

Muallak "askıda", hasar ise "zarar-ziyan" anlamındadır. Dolayısı ile bu karşılığa "askıda kalmış hasar karşılığı" da denilmektedir. Hayat branşı hariç yangın, kaza, nakliyat gibi diğer branşlarda uygulanmaktadır.⁹¹ "Cari yıl içinde tahakkuk etmiş ancak, bazı nedenlerle henüz ödenmemiş, izleyen yıllarda ödenmesi muhtemel hasarlara muallak hasarlar denilmektedir."⁹²

Dönem sonu itibarıyla ihbar edilmiş ancak henüz ödenmemiş hasarlara ait tüm mükellefiyetler için muallak hasar karşılığı ayrılır. Muallak hasar karşılığı, eksper raporlarına veya sigortalı veya eksperin ilk

⁸⁹ İbrahim YELMENOĞLU: a.g.e., 109.

⁹⁰ Sigortacılık Genel Müdürlüğü: Sigortacılık Muhasebe Sistemi, (Ankara 2004), 170.

⁹¹ Nuray ARSLANHAN: a.g.e., 102.

⁹² İbrahim YELMENOĞLU: a.g.e., 106.

değerlendirmelerine uygun olarak belirlenmektedir. Bu tutar dönem içinde oluşmuş ancak dönem sonu itibarıyla henüz ödenmemiş tazminatlardan oluşmaktadır.

Bir kısım hasarların kesin tutarı bilanço tarihinde belli olmayıp, ancak tahmin edilmek sureti ile karşılık ayrılmaktadır. Örneğin, 28 Aralık tarihinde yangın çıktığı haber verilen ve hasar miktarının saptanması uzun ekspertiz çalışmalarını gerektiren büyük bir işhanının yanması halinde, ödenecek tazminat tutarı, bilanço rakamlarının muhasebeye intikal etmesine kadar kesin olarak saptanamayabilir. Bu durumda, Ocak ayı içinde ödenecek olan tazminat tutarı için tahmini olarak muallak hasarlar karşılığı ayrılır.⁹³

Muallak hasar ve tazminat karşılığının tutarının saptanması bakımından belli başlı iki yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin türleri ve hesaplanması şu şekilde oluşmaktadır:⁹⁴

3.2.3.1. Tek Tek Tahmin Yöntemi

Bu yöntem, özellikle yangın ve makine sigortalarında sağlıklı bir şekilde uygulanabilir. Sigorta işletmelerinin hasar dosyalarında bulunan ve henüz sonuçlandırılmamış hasar tazminat talepleri, tek tek incelenerek her bir tazminat talebi için ödenecek tazminat tutarı tahmin edilir.

3.2.3.2. Ortalama Değer Yöntemi

Ortalama değer yöntemi, çok sayıda hasar tazminat taleplerinin olduğu ve tazminat talepleri arasında büyük farkların bulunmadığı durumlarda sağlıklı sonuç verir. Ortalama değer yönteminde; sigorta işletmeleri geçmişteki deneyimlerinden yararlanmak sureti ile çeşitli tipteki hasar tazminat talepleri için ortalama değer saptarlar. Bu işlemlerden sonra, hasar dosyalarında henüz sonuçlandırılmamış bir şekilde bulunan hasar tazminat talepleri, saptanmış olan ortalama değer ile çarpılarak muallak hasarlar karşılığı olarak belirlenir. Ortalama değer yönteminde, her tazminat talebi için

⁹³ Uygur TEMİZER: a.g.e., 91.

⁹⁴ Kamuran PEKİNER: a.g.e., 131.

ayrı ayrı tazminat tutarı belirlenmediği için sigorta işletmeleri tarafından yaygın olarak kullanılan ve “tek tek tahmin yöntemi”ne göre tercih edilen bir yöntemdir.

Muallak hasar ve tazminat karşılıkları, rapor edilmiş ve henüz ödemesi yapılmamış ancak tahakkuk etmiş olan tazminat tutarları yanında, meydana gelmiş ancak henüz rapor edilmemiş tazminat karşılıklarını da içermektedir.

Meydana gelmiş ancak henüz sigorta işletmesine bildirilmemiş, “raporlanmamış” tazminatlar, sigorta literatüründe IBNR (Incurred But Not Reported) şeklinde kısaltılarak da kullanılmaktadır. Tazminat ödemelerinin, hasarın ortaya çıkmasından daha sonra gerçekleştirilmesi özelliğinden dolayı, özellikle sorumluluk sigortalarında rastlanmaktadır. Bu karşılık içerisinde sadece henüz bildirilmemiş hasarlar yer almamakta, ayrıca bildirilmiş hasarlardan tutarı artabilecek olanlar, yani eksik bildirim yapıldığı düşünülen hasarlar da yer almaktadır.

Burada ele alınan meydana gelmiş ancak henüz rapor edilmemiş hasarlar (IBNR), bir mali yıl içerisinde gerçekleşmiş olmasına rağmen herhangi bir şekilde ihbarı yapılmamış hasarları ifade etmektedir. Örneğin Aralık ayında meydana gelen deprem sonucu, depremin meydana geldiği ilde sigorta işletmesinin deprem poliçesi olmasına rağmen herhangi bir ihbar yapılmaması durumunda, sigorta işletmesinin tahmini olarak ayıracağı karşılık tutarını IBNR hasarları oluşturur. Ancak vergi kanunlarımız IBNR hasarlarını gider olarak kabul etmemektedir.⁹⁵ Meydana gelmiş ancak ihbarı yapılmamış (IBNR) için karşılık ayırma işlemine mevzuatımızın izin vermemesi büyük bir eksikliktir.

Gerçekleşmiş ancak henüz rapor edilmemiş hasar ve tazminat bedellerinin hesaplanması sırasında hesap dönemi sonları (31.12.200X) dikkate alınır. Dolayısıyla bu tarihlerden önce meydana gelmiş ancak bu tarihlerden sonra ihbar edilmiş hasar ve tazminatlar gerçekleşmiş ancak rapor edilmemiş hasar ve tazminat bedelleri olarak kabul edilir. Gerçekleşmiş ancak henüz rapor edilmemiş hasar ve tazminat bedellerinin hesaplanması

⁹⁵ Recep KOÇAK: a.g.e., 233.

sırasında, sigorta işletmelerinin bu bedelle ilgili olarak son 5 veya daha fazla yıllardaki yıllık prim üretimleri ile söz konusu yıllara ait gerçekleşmiş ancak dönem sonundan sonra rapor edilmiş hasar ve tazminat bedellerinin ağırlıklı ortalamaları dikkate alınır. Cari dönem için ilgili karşılık tutarı daha önce hesap edilmiş ağırlıklı ortalama ile cari yıl prim üretiminin çarpılması ile bulunur. 31.12.2004 tarihi itibarıyla, muallak hasar karşılığı yeterlilik oranının; cari hesap dönemi hariç olmak üzere, son üç yıl ortalamasının %90'ın altında olması halinde, cari hesap döneminde sigorta işletmelerince bu bulunan oran ile %90 arasındaki fark tutarı, cari yıl muallak hasar ve tazminat karşılıkları ile çarpılarak bulunan tutar, yeterlilik farkı olarak karşılığa ilave edilir.⁹⁶

Sigorta ve Reasürans işletmeleri 31.12.2004 tarihi itibarıyla branşlar itibarıyla yukarıdaki esasa göre hesapladıkları karşılıkları gösteren, muallak hasar ve tazminat karşılığı yeterlik tablosu düzenlemek ve diğer finansal tablolar ile birlikte yayımlamak durumundadır.

3.2.4. İkramiye ve İndirimler Karşılığı

Elementer branşlar için, primlerin düzgün ödenmesi nedeniyle poliçe gereği öngörülen ikramiye ve gelecekte yapılacak prim indirimleri için ayrılan karşılıklardır.⁹⁷

3.2.5. Diğer Teknik Karşılıklar

Sigorta işletmeleri yukarıda sayılan teknik karşılıklara ilaveten, takip eden dönemlerde meydana gelebilecek hasar oranlarındaki dalgalanmaları dengelemek veya katastrofik mahiyetteki riskleri karşılamak için "Dengeleme ve Felaket Karşılıkları" ayırmaktadır. Bununla birlikte, uzun vadeli sigorta poliçeleri için prim tutarı ve yükümlülüklerin belirlenmesi ve hesaplanmasındaki varsayılan ekonomik koşul ve beklentilerin değişmesi sonucunda oluşan risk ve yükümlülükler için "Finansal Riskler Karşılığı" hesap etmektedir.⁹⁸

⁹⁶ T.C. Hazine Müsteşarlığı, Birlik Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Teknik Karşılıklarına İlişkin Genelge, 10.12.2004 Tarih, 75762 Sayı.

⁹⁷ Sigortacılık Genel Müdürlüğü: a.g.e., 170.

⁹⁸ Sigortacılık Genel Müdürlüğü: a.g.e., 171.

Görüldüğü üzere, sigorta işletmesinin düzenlemiş olduğu poliçeden dolayı üzerine almış olduğu riski (yükümlülüğü) yansıtmaması bakımından, çok çeşitli sigorta teknik karşılıkları ayrılmaktadır. Bu karşılıkların tamamı, aslında sigorta işletmesinin üzerine aldığı tazminat yükümlülüklerini tam olarak yansıtmak durumundadır. Elbetteki bu tutarların hesap edilmesi bazı tahmin ve varsayımları gerekli kılmakta ve bu husus, karşılık tutarlarının tam ve kesin olarak belirlenmesine engel bir durum oluşturmaktadır. Ancak unutulmaması gereken nokta, zaten sigorta işinin özünde de tahmin ve varsayımlar bulunmaktadır.

Ancak primler üzerinden gün esasına göre bile olsa bir karşılık tutarının ayrılması, gelir kalemi üzerinden bir yükümlülük tespiti yapılması gerçekçi bir yaklaşım olarak nitelendirilemez. Bu işlem aslında gelirin ayrıştırılmasından ibarettir. Bunun yanında kazanılmamış primler karşılığındaki eksiklikleri gidermek amacıyla devam eden riskler karşılığı ayrılması, poliçeden kaynaklanan riskleri tam olarak yansıtmaya olanak sağlamaz.

Muallak hasarlar ve tazminat karşılıklarını da, tahakkuk etmiş ve raporlanmamış tutarlar olarak belirlemek poliçe riskini kısmen yansıtmaktan ibarettir.

Aslında tek bir kalem altında, tazminat yükümlülükleri veya ödenecek tazminatlar şeklinde tek bir karşılık kalemiyle devam eden poliçe risklerinin yansıtılması daha gerçekçi olacaktır. Aktüeryal çalışmalar bu risk karşılığını hesaplayabilecek niteliktedir. Özellikle prim tutarının belirlenmesi esnasında zaten tazminat yükümlülüğüne, yani poliçe riskine ilişkin bir hesaplama söz konusu olmaktadır. Aktüeryal yöntemler ile bu hesaplama dönemler itibarıyla tek bir kalem altında yapılabilir. Bu hususa ilişkin yöntem ve görüşler ilerleyen kısımda ele alınarak incelenecektir.

4. Ülkemizde Sigorta ve Sigorta İşletmelerinin Genel Durumu⁹⁹

30.06.2004 tarihi itibariyle, ülkemizde toplam 47 sigorta işletmesi faaliyette bulunmaktadır. Bunların 40'ı özel, 2'si kamu işletmesi, 5'i Türkiye'de kurulu yabancı işletmedir. Bu işletmelerin 9'u hayat, 11'i emeklilik, 15'i hayat dışı, 12'si ise kompozit işletmedir. Türkiye'de kurulu reasürans işletmesi sayısı 3 olup, 2 tanesi faal durumdadır.¹⁰⁰

Ülkemizde faaliyette bulunan sigorta işletmeleri işgücü istihdamı ve fon yaratma kapasitesi bakımından bir çok faydalar sağlamaktadır. Sigorta işletmelerinin istihdam ettikleri çalışanlar, faaliyetlerini yürüten acenteler ve düzenlenen poliçe sayısı yıllar itibariyle tek bir tabloda altında şu şekilde oluşmuştur.

Tablo 2: Yıllar İtibari ile Sektördeki Acenteler, Çalışanlar ve Düzenlenen Poliçe Sayısı

Adet	2003	2002	2001	2000	1999
Acente	17.576	17.134	15.632	14.718	13.567
Çalışan	11.426	10.750	10.168	10.302	9.971
Düzenlenen Poliçe (Net)	19.451.411	16.585.409	17.352.170	14.981.957	16.452.638

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı, 2003 Türkiye'de Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor (Ankara) www.hazine.gov.tr/sdk2003/icindekiler/tablolari (Erişim Tarihi: 05/01/2005)

Sigorta işletmelerinin teknik faaliyetleri sonucunda oluşan fonların kaynağını, düzenlenen poliçelerden elde edilen primler oluşturmaktadır. Sigorta işletmelerinin yıllar ve branşlar itibari ile prim üretim hadleri aşağıdaki gibi oluşmuştur.

⁹⁹ Bu kısmın hazırlanmasında; Sigortacılık Düzenleme Kurulu'nun "2003 yılı Türkiye'de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor" ve Sigortacılık Genel Müdürlüğü'nün "Sigortacılık Sektörü İstatistikleri" verilerinden yararlanılmıştır.

¹⁰⁰ <http://sigortacilik.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: 05.01.2005)

Tablo 3: Direkt Prim Üretimleri (Milyar TL)

YIL	Yangın	Nakliyat	Kaza	Makine Montaj	Ziraat	Sağlık	Hayat	Toplam
2003	820.635	193.980	2.190.804	206.553	20.301	512.077	1.026.876	4.971.154
2002	650.026	158.690	1.547.975	182.262	15.292	408.755	668.350	3.631.350
2001	440,855	107,717	1,097,579	120,589	8,564	271,720	461,349	2,508,373
2000	256,342	70,618	862,027	67,170	6,456	188,776	326,197	1,777,585
1999	156,527	43,768	450,176	37,787	3,905	107,454	174,869	974,486

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı, 2003 Türkiye’de Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor (Ankara)
www.hazine.gov.tr/sdk2003/doc/rapor2.pdf (Erişim Tarihi: 05/01/2005)

Sektörde prim üretimi ciddi bir artış göstermektedir. 1981 fiyatlarıyla 23 Milyar TL olan direkt prim üretimi yaklaşık olarak dokuz kat artış göstererek 2004 yılının ilk altı ayı itibariyle 203 Milyar TL olmuştur. Son yirmi yılda 1994 ve 2001 yılları hariç sektörde hep ekonomik büyümenin üstünde bir büyüme yaşanmıştır. 2004 yılının ilk altı ayı itibariyle sigorta işletmelerinin direkt prim üretimleri, bir önceki yıla göre %36.5 oranında artarak 3.3.Katrilyon TL'ye yükselmiştir.

Direkt prim üretiminin Gayri Safi Milli Hasılaya oranı 2003 Haziran ayı sonunda %1.21 iken 2004 Haziran sonu itibariyle %3.45'e çıkmıştır. Gelişmiş ülkelerde bu oranın genelde %5'lerin üstünde olduğu düşünülürse, yaşanan gelişmeye rağmen hala önemli bir potansiyel atıl bir şekilde durmaktadır. Prim üretiminin sigorta branşlarına göre dağılımına bakıldığında en büyük payı kaza branşının aldığı görülmektedir. Kaza branşında üretilen prim, yaklaşık olarak toplam primlerin yarısıdır. Branşlar itibariyle prim artışlarına bakıldığında, branşların pay dağılımına uygun artışlar gösterdiği görülmektedir. Sigorta sektöründe elde edilen primlerin yıllar itibariyle yönlendirildiği yatırımlar kalemler bazında şu şekilde oluşmuştur.

Tablo 4: Sigorta Sektörü Yatırım Kalemleri (Milyar TL)

YIL	Devlet Tahvili, Haz. Bonusu, Diğer Kamu Borç Senetleri	Özel Sektör Tahvilleri	Hisse Senetleri	Diğer Kıymetler	Sabit Değerler	Toplam Yatırım
2000	1.089.427	1.676	118.958	127.317	291.630	1.629.007
2001	1.701.911	9.252	185.870	242.473	481.608	2.621.114
2002	2.706.852	26.263	16.207	205.751	755.905	3.710.977
2003/6	3.356.258	18.557	16.190	223.396	871.546	4.485.946
2004/6	4.839.851	10.657	40.752	374.269	1.088.549	6.354.078

Kaynak: <http://sigortacilik.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: 05.01.2005)

Görüldüğü üzere, yatırımlar risksiz ve güvenilir varlıklarda yoğunlaşmıştır. Toplam yatırımlar içerisinde en büyük payı devlet tahvili, hazine bonusu ve diğer kamu borç senetleri almaktadır.

Sigorta işletmelerince verilen güvenceye karşılık tahsil edilen primlerden, komisyon ödemeleri ve tazminat ödemeleri düşüldükten sonra net teknik kar oluşmaktadır. Net teknik karın oluşumunda ana kalemi oluşturan tazminat ödemeleri sigorta işletmeleri açısından oldukça önemlidir. Yıllar itibari ile ödenen tazminat tutarları dallar itibari ile aşağıdaki şekilde oluşmuştur.

Tablo 5 : Ödenen Tazminatlar (Milyar TL)

YIL	Yangın	Nakliyat	Kaza	Makine Montaj	Ziraat	Sağlık	Hayat	Toplam
2003	251.336	88.473	1.192.917	128.485	11.556	352.358	628.485	2.653.610
2002	252.855	57.964	869.896	224.393	6.432	257.786	536.013	2.205.339
2001	168.476	38.318	613.061	54.081	3.311	180.539	449.511	1.507.297
2000	145.632	30.314	425.497	35.154	2.708	121.535	240.682	1.001.523
1999	164.434	19.300	267.774	17.832	2.434	72.573	100.891	645.238

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı, 2003 Türkiye'de Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor (Ankara) www.hazine.gov.tr/sdk2003/doc/rapor3.pdf (Erişim Tarihi: 05/01/2005)

Bir yıl öncesine göre 2003 yılında tazminat ödemeleri %20.33 oranında artış göstermiştir. Aynı dönemde prim üretim artışının % 36.9 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ödenen tazminatlardaki artış daha

düşük gerçekleşmiştir. Ayrıca, prim üretim hacmindeki büyüklüğe paralel olarak tazminat ödemelerinde de kaza branşı birinci sırada yer almaktadır.

Ülkemizde yıllar itibari ile sigorta işletmelerinin dönem karları da şu şekilde oluşmaktadır.

Tablo 6 : Yıllar İtibariyle Teknik Ve Mali Sonuçlar (Hayat Branşı Hariç -Milyar TL-)

YIL	Yangın	Nakliyat	Kaza	Makine Montaj	Ziraat	Sağlık	Toplam
2004/6	47.171	34.840	26.264	17.132	1.382	13.585	140.374
2003	42.166	61.246	32.512	22.672	2.005	27.275	187.877
2002	59.610	46.894	120.865	19.159	1.842	51.493	299.863
2001	21.134	30.331	103.566	18.240	672	27.750	201.693
2000	44.793	20.128	106.902	14.169	1.357	23.321	210.670
1999	28.850	11.624	11.778	8.068	190	8.294	68.804

Kaynak : Hazine Müsteşarlığı, 2003 Türkiye'de Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor (Ankara) www.hazine.gov.tr/sdk2003/doc/rapor7.pdf ve www.sigortacilik.gov.tr/# (Erişim Tarihi: 05/01/2005)

Görüldüğü üzere, sektör 2003 yılında 187.877 Milyar TL kar elde etmiştir. Dikkat edilirse bir önceki yıla göre karlarda önemli düşüşler gerçekleşmiştir. Bunun başlıca nedenleri kazanılmamış prim karşılıklarının hesaplanmasında yapılan yöntem değişikliği ve sektörde yaşanan çarpıcı fiyat rekabetidir.

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTA MUHASEBESİ, YÖNTEMLERİ, MUHASEBE DÜZENLEMELERİNDEKİ YERİ

Çalışmamızın bu kısmında, sigorta muhasebesi, yöntemleri ve sahip oldukları özellikli hususlar ile sigorta muhasebesinin diğer muhasebe branşlarından farklı yönleri ele alınarak, sigorta muhasebesine yön veren ulusal ve uluslararası muhasebe düzenlemelerinin incelenmesine çalışılacaktır.

1. Sigorta Muhasebesinin Diğer Muhasebe Branşlarından Farklılığı

“Muhasebe; bir örgütün kaynaklarının oluşumunu, bu kaynakların kullanılma biçimini, örgütün işlemleri sonucunda bu kaynaklarda meydana gelen artış ve azalışları ve örgütün finansal açıdan durumunu açıklayan bilgileri üreten ve bunları ilgili kişi ve kuruluşlara ileten bir “bilgi sistemi”dir.”¹ Sigorta muhasebe sistemi de, bu tanımda yer alan amaç ve özelliklere ilaveten kendine özgü bazı hususları da bünyesinde barındıran bir sistem konumundadır.

Ticari faaliyetler, elde mevcut üretim faktörlerinin en çok üretim miktarını sağlayacak şekilde kullanılması veya belirli bir üretim miktarının en az üretim faktörü kullanılmak suretiyle elde edilmesi prensibi göz önünde bulundurularak yürütülmektedir. Ticari faaliyetlerin en verimli bir şekilde görülebilmesi, her şeyden önce, bu faaliyetlerin açık olarak belirtilmesini ve bir sistem içinde tasnif edilmesini zorunlu kılmaktadır. Muhasebe bu faaliyetlerin görüldüğü hesapları, açık bir şekilde ortaya koyarak belirli bir tasnif şeması içinde sıralamak suretiyle bu görevi yerine getirmektedir. Sigorta işletmelerinde de bu prensip aynen geçerli olup, bunun gerçekleştirilebilmesinde sigorta muhasebesine büyük bir görev düşmektedir. Sigorta muhasebesi, belirli bir faaliyet dönemi içinde işletmenin varlıklarında meydana gelen değişiklikleri belirli bir sistem içinde toplamak, sınıflandırmak,

¹ Orhan SEVİLENGÜL: Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu Genel Muhasebe, 9. Baskı, Gazi Kitabevi, (Ankara, 2000), 9.

bunları para birimi ile ifade etmek ve ilgili hesaplara kaydetmek suretiyle işletmenin varlıkları hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir. İşletmenin varlıklarında meydana gelen bu değişiklikler belirli zamanlarda düzenlenen bilançolarda gösterilmektedir. Diğer taraftan sigorta muhasebesi, aynı dönem içerisinde, işletmenin ana konusunu oluşturan sigortacılık faaliyetleri ve yan faaliyetleri ile, öz varlığında meydana gelen artış ve azalışlarını göstermek suretiyle faaliyet sonuçları hakkında da bilgi vermektedir.²

Sigorta işletmelerini ticaret ve üretim işletmelerinden ayıran başlıca özellik, üretmiş oldukları hizmet olan sigorta güvencesinin taşımış olduğu niteliklerdir. Sigorta güvencesi üretiminde üretim satış döngüsü, diğer üretim faaliyetlerinden farklılık göstermektedir. Sigorta güvencesinde, önce ürünün satışı yapılmakta daha sonra üretimi gerçekleştirilmektedir. Yani sigorta güvencesi diğer ürünler gibi önceden üretilip satılmamakta, teminatın satışı üretimden önce gelmektedir. Üretilen ürünün nitelikleri güvence talebinde bulunanlara göre değişebilmekte ve ürünün depolanması söz konusu olmamaktadır.

Ayrıca, ticaret ve üretim işlemlerinde sonuç hesapları genellikle sadece bir hesap dönemine ait işlemleri içermektedir. Ancak sigorta faaliyetlerine ilişkin muhasebe sistemleri finansal tabloların hazırlandığı tarihte tamamlanmamış olan işlem ve bakiyeleri de rapor etmektedir. Tüm primler yılın ilk gününde tahsil edilmiş ve sigorta sözleşmeleri üstünden ödenecek tazminat tutarının son günden itibaren ödenmiş olması durumunda, sigorta işlemlerinin özel olarak ele alınmasına gerek kalmayacağı açıktır. Ancak, sözleşmelerin çoğunun vadesi bir hesap dönemini aşmakta, sözleşmenin sona erdiği süreden sigorta sözleşmesi üstünden yapılacak son ödemeye kadar geçen süre uzun yıllar alabilmekte ve son poliçe ödemesi yapılana kadar, sigortalının toplam maliyeti bilinmemektedir.

Sigorta işlemlerinin gösterdiği özellikler sigorta muhasebesine de yansımaktadır. Sigorta işletmelerinde her bir sigorta sözleşmesinin karlımı

² Kamuran PEKİNER: a.g.e., 17.

yoksa zararlımı sonuçlanacağını önceden saptamak olanaksızdır. Sigorta işletmelerinde olasılıklar önceden kesin olarak saptanamadığından, alınan sigorta primlerinin ne kadarının hizmet maliyetine, ne kadarının kar yada zarara ait olduğu önceden bilinmemektedir. Sigortalıların ödedikleri primlerin önemli bir bölümü hasar güvencesi olarak sigortalılara geri ödenmektedir. Sigorta işletmeleri sigortalılardan güvence karşılığı tahsil ettikleri sigorta primlerinin önemli bir kısmını hasar güvencesi olarak sigortalılara geri ödemektedir. Ancak, ödemenin hangi koşullarda ve hangi sigortalıya yapılacağı ve süresinin önceden bilinmesine olanak yoktur.³

Sigorta işletmelerinin kendine özgü üretim yapısı ve işlemleri genel muhasebe işlemleri yanında ek bazı uygulamaları da bünyesinde barındırmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, sigorta sektörü ile aşina olmayan muhasebeciler ve finansal tablo kullanıcıları sigorta muhasebesini oldukça karmaşık bulmaktadır.

Sigorta muhasebesi, güvence altına alınan risklerin karşılanması, hizmet maliyetinin oluşumu, hizmet satış fiyatının belirlenmesi gibi oldukça karmaşık, karmaşık olduğu kadar da çok yönlü hesapların toplandığı bir hesap düzenini içermektedir.⁴

Sigorta işletmelerinde de muhasebe öteki işletmelerde olduğu gibi oluşan kıymet hareketlerini izlemekte ve kayda almakta, bir bilanço ile sonuca ulaştırmaktadır. Bunun yanında, sigorta işletmeleri hizmet üreten işletmeler olduğundan öteki işletmelerden farklı olarak, hizmet özelliklerinden türeyen ayrıntıları da içerecek biçimde hesaplar düzenlenmek durumundadırlar. Sigorta muhasebesi genel hatları ile genel muhasebeye benzemekte ve onun gibi işletme faaliyetlerini izleyerek bir düzen içinde ve kendi yöntemleri ile gerekli kayıtları yapmaktadır.⁵

Bu çerçevede, "sigorta muhasebesi, genel muhasebe de kullanılan esaslar ve muhasebe ve sistemleri uygulanmak sureti ile, sigorta faaliyetleri

³ Yurdakul ÇALDAĞ: Sigorta İşletmeleri ve Muhasebesinin İncelenmesi, AİTİA Yayınları, Yayın No:125, (Ankara, 1979) 77.

⁴ A.g.e., 4.

⁵ A.g.e., 75.

ile ilgili işlemlerin kaydedilmesine yönelik özel olarak oluşturulan hesapları da içeren bir ihtisas muhasebesidir.”⁶ “Sigorta muhasebesi; genel muhasebe sistemini uygulamakla birlikte, faaliyet konusu itibari ile farklı muhasebe tekniği kullanmak durumunda olan bir ihtisas muhasebesi dalıdır.”⁷

Sigorta işletmelerinde muhasebe kayıtları iki gruptan oluşmaktadır. Bunlardan ilki; aynen diğer gerçek ve tüzel kişi işletmelerinde olduğu gibi oluşan işlemlerin kayıtlara alınmasıdır. Birinci grupta toplanan işlemlerin ayrı bir özelliği bulunmadığı için, bu işlemlere ait muhasebe kayıtları genel, finansal ve şirketler muhasebesi ilkeleri çerçevesinde izlenmektedir.⁸

İkinci grupta ise sigorta işletmelerinin kendine has işlemlerinin muhasebeleştirilmesi yer almaktadır. Sigorta işletmelerinde muhasebeleştirilmesi gereken bu işlemler kısaca ;

- Sigortalılardan tahsil edilen veya edilecek olan primlerin kayıtları ile bu primlerden iptal edilecek olanlara ilişkin kayıtlar,
- Ödenen yada ödenecek duruma gelmiş bulunan tazminatlara ilişkin işlemler ile bunlara ilişkin gider kayıtları,
- Aracılar ile yapılan işlemler neticesinde ortaya çıkan olaylara ilişkin kayıtlar,
- Reasürans işlemleri ile ilgili olan olayların ve bunlara ilişkin giderlerin kayıtları,
- Sigorta teknik karşılıklarına ilişkin kayıtlar,
- Diğer işlemler, şeklinde sıralanabilir.⁹

Sigorta işletmelerince ödenecek tazminatlar, bilanço gününden önce kesin miktarları ile tespit edilmesi ve ödenmesi halinde ödenen tazminatlar hesabında doğrudan gider yazılmaktadır. Ancak çeşitli nedenler ile (belge eksikliği, ekspertiz işlemlerinin yapılmaması vb.) tazminat tutarının

⁶ Uygur TEMİZER: a.g.e., 30.

⁷ Melih ALGÜNEY: Sigorta Muhasebesi Uygulamaları, (İstanbul, 1998), 2.

⁸ Mehmet ÖZKAN: Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi, Bilim Teknik Yayınevi, (İstanbul, 1998), 477.

⁹ Mehmet Ali AKTUĞLU: İhtisas Muhasebeleri, Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Yayın No: 6, (İzmir, 1984), 98-99.

belirlenemediği durumlar ve benzeri hasarlar için dönem sonu itibari ile “Muallak Hasarlar ve Tazminat Karşılığı” adı altında bir karşılık ayrılmaktadır.¹⁰

Ayrıca sigortacılık işlemlerinde alınan primlerin birden fazla muhasebe dönemi ile ilgili olması nedeni ile , dönem içinde gelir olarak kayıt edilmiş primlerin bir sonraki döneme isabet eden kısmı için “Kazanılmamış Prim Karşılığı” diğer bir ifade ile “Cari Riskler Karşılığı” şeklinde karşılık ayrılmaktadır.

Sigorta işletmelerinin ayırmış oldukları bu teknik karşılıklar, oluşmuş dönem karından değil, sigortalıların ödemiş olduğu veya ödeyeceği primlerden ayrılmaktadır. Ayrıca bu teknik karşılıklar bazı olasılık hesaplamalarına dayanılarak hesap edilmekte ve kayıtlara alınmaktadır. Dolayısıyla da sigorta işletmelerinin bilançoları çoğu kez bir öngörme hatası taşımaktadır.¹¹ Teknik karşılıkların gerçekçi ve dikkatli bir şekilde hesap edilmesi yolu ile bu hata oranı azaltılabilmektedir.

2. Sigorta Muhasebesi Yöntemleri

Sigorta primlerinin yıl başında tahsil edilemiyor olması, aynı zamanda tüm hasarların yıl sonunda ödenemiyor olması, sigorta sözleşmelerinin döneminin muhasebe dönemini aşmasına yol açmaktadır. Prim üretimi ile hasar talebinin ödenmesi arasındaki süre bir kaç yılı kapsayabilmektedir.¹² Bu nedenle, sigortacılıkta özel muhasebe yöntemlerine gereksinim duyulmuş ve muhasebedeki dönemsellik kavramına istisnalar getirilmesi de gündeme gelmiştir.

Bununla birlikte, sigorta sözleşmesinden elde edilen primin hemen gelir olarak kayıt altına alınması veya dönemler itibari ile itfa edilmesi hususu, ödenecek tazminat maliyetlerinin ve meydana gelmiş ancak henüz çeşitli nedenlerle ödenecek aşamaya gelmemiş tazminat maliyetlerinin tutarının

¹⁰ Sanem CANDAR: Sigorta Muhasebesi ve Mali Tablolarının Diğer Sektörlerden Farklılaşması ve Analizi, Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, (Kasım, 2001), 30.

¹¹ Yurdakul ÇALDAĞ: a.g.e, 77.

¹² Sanem CANDAR: a.g.e., 28.

güvenilir bir biçimde tespit edilememesi durumunda karşılaşılan sorunlar da, sigorta faaliyetlerinden kaynaklanan varlıkları, yükümlülükleri, gelir ve giderleri farklı şekilde tanımlayan, kayıt altına alan ve raporlayan muhasebe yöntemlerinin geliştirilmesine neden olmuştur. Bu yöntemler ; a) periyodik yöntem, b) açık yıl yöntemi, c) sıfır bakiye yöntemi olarak adlandırılmaktadır.

Uluslararası çeşitli düzenlemelerde de, sigortacılık faaliyetlerinden kaynaklanan varlık, yükümlülük, gelir ve giderler için farklı tahakkuk yöntemleri ve tanımlamalara olanak sağlandığı görülmektedir. Örneğin Avrupa Birliği'nde, Sigortacılık Direktifinin hükümlerinden, üç tip sigorta muhasebesi yönteminin kullanılabileceği anlaşılmaktadır.¹³ ABD ve İngiltere'de ise IAS 18 "Hasılat" standardı 20.maddesinde belirtilen hususların sağlanması durumuna kadar açık yıl yönteminin kullanımına olanak sağlanmaktadır.¹⁴

Diğer bir çok sektöre ilişkin finansal raporlamada periyodik yöntem, sıfır bakiye yöntemi ve açık yıl yönteminden daha tutarlı olmaktadır. Ancak sigorta sektörü ile ilgili olarak bazen primler, tazminat talepleri ve bunlara ilişkin giderler hakkında bilgilerin oldukça kısıtlı olması durumunda, sıfır bakiye yönteminin veya açık yıl yönteminin kullanılabilmek olasılığı da bulunmaktadır.

Aşağıda izleyen alt bölümlerde ilgili yöntemlerin kapsamı ele alınacak, yöntemlerin işleyişi bir "uygulama örneği" ile açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmamızda yöntemlerin işleyişine ilişkin açıklamalara temel olacak örnek büyük ölçüde Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulunun¹⁵ internet sitesinde yer alan örnekten uyarlanmıştır.

Aşağıdaki örnek, genel sigorta yöntemlerinin; bir sigorta priminin alınması, poliçe süresince meydana gelen değişiklikleri ve poliçe ödemeleri

¹³ İbrahim Erdem ESENKAYA: Sigorta Şirketlerinde Mali Denetim Türkiye Avrupa Topluluğu Karşılaştırması, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (İstanbul, 2000), 52.

¹⁴ <http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main04.pdf>, (Erişim Tarihi : 21/10/2003), 84.

¹⁵ <http://www.iasc.org.uk/docs/ins/appa1/pdf>, (Erişim Tarihi: 09/06/2003), A6.

ile ilgili sigortalıya ödenecek meblağların ödenmesi hususlarının nasıl yansıtıldığını göstermek amacı ile hazırlanmıştır.

İzleyen kısımda yer alan örnek, genel sigorta sözleşmeleri için yapılan muhasebe işlemlerine ilişkin farklı yaklaşımları gösteren bir dizi standartlaştırılmış varsayımı içermektedir. Muhasebe yaklaşımını kayıtlamak ve çeşitli konulara ilişkin uygulamaların finansal tablolarda rapor edilen tutarları nasıl etkilediğini açıklamak için, söz konusu standartlaştırılmış varsayımlarda daha sonradan değişiklik yapılmıştır. İzleyen aşamalarda incelenecek her bir uygulama örneği için geçerli olan standart varsayımlar şu şekilde oluşmaktadır.

Örneklerin tamamında, sigorta işletmesi, almış olduğu primleri altı aylık %2.5 oranında altı ayda bir bileşik oranda yatırım kazancı sağlayan bir yatırım aracına yönlendirmiştir. Basit olması amacıyla, örnekte primlerin ilk günde alındığı ve poliçe edinim maliyetlerinin de ilk günde ödendiği varsayılmaktadır. Poliçe ödemeleri sözleşmenin son gününde yapılmakta ve yatırım gelirleri de her 6 aylık dönemin son gününde kazanılmaktadır. Yine basitlik sağlaması amacıyla, poliçe ödemeleri kavramı, poliçe ödemelerinin tutar tespiti ve ödenmesini ifade etmektedir. Anlaşılabilirliği sağlamak amacı ile 6 aylık ara finansal tablolar da örneklerde sunulmaktadır.

2.1. Periyodik Yöntem

2.1.1.Kapsamı

Bu yöntemde, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan varlık, yükümlülük, gelir ve giderler diğer ticari faaliyetlerde olduğu gibi, sözleşme dönemi süresince finansal tablolara yansıtılmaktadır. Süre olarak genellikle bir yıla kadar olan dönemleri kapsadığından bu yönetime bir yıllık muhasebe yöntemi de denilmektedir.

Yöntemde, dönemsellik kavramı gereği, gelecek döneme ilişkin gelir ve giderlerin belirlenmesi gerekmektedir. Belirleme işlemi tahmin yöntemlerine göre yapılmaktadır. Gelecek dönemi ilgilendiren prim gelirleri, hasar ve tazminatlar her muhasebe dönemi sonunda "karşılık ayrılması yolu"

ile gelecek döneme aktarılarak muhasebeleştirilmekte ve böylece dönemin teknik faaliyet sonuçları belirlenmektedir.¹⁶

Meydana gelme temelli ve tazminat temelli poliçe türlerinde bu yöntemin işleyişi, bu poliçe türlerinin sahip oldukları ve önceki bölümde belirtilmiş nitelikleri nedeni ile farklılık göstermektedir.

2.1.2. Meydana Gelme Temelli Poliçelerde İşleyişi ve Uygulama Örneği

Ertelenmiş prim yöntemi olarak da ifade edilen periyodik yöntem, genellikle genel sigorta şirketleri tarafından genel sigorta sözleşmelerinin muhasebe işlemleri için geniş çapta kullanılmaktadır. Primler önce kazanılmamış primler hesabında tutulmakta ve sözleşme süresi içinde dönemsel olarak gelirlere aktarılmaktadır. Sigorta edilen olay meydana geldiğinde ve gider yüklenildiğinde maliyet olarak ilgili dönem gelir tablosuna yansıtılmakta, eş zamanlı olarak da, poliçe üstünden yapılacak tazminat ödemeleri bilançonun pasifinde yükümlülük (ödenecek tazminatlar) olarak kayıt altına alınmaktadır.¹⁷

Örnekte, dönemlere ilişkin gerçekleşen finansal olaylar ve bunlara ait yevmiye kayıtları şu şekilde oluşmaktadır;

30 Haziran 2003 tarihinde, sigorta işletmesi 12,000 TL prim üretimi (sigorta sözleşmesi) yapmış ve **1 yıllık** genel sigorta sözleşmesi üzerinden 1,000 TL poliçe edinim maliyetine katlanmıştır. Primden elde edilen tutar ile varsayımlar kısmında nitelikleri açıklanan yatırım aracı satın alınmıştır.

NAKİT VE NAKİT BENZERİ DEĞERLER POLİÇE EDİNİM MALİYETİ KAZANILMAMIŞ PRİMLER Prim alımı ve poliçe edinim maliyeti ödenmesi kaydı .../.../...	11,000	12.000
	1,000	

¹⁶ İbrahim Erdem ESENKAYA: a.g.e., 52.

¹⁷ <http://www.iasc.org.uk/docs/ins/appa1/pdf>. (Erişim Tarihi: 09/06/2003), A9.

YATIRIMLAR	.. / .. / ..	11,000	
NAKİT VE NAKİT BENZERİ DEĞERLER			11.000
Yatırım satın alınması kaydı			

31 Aralık 2003 tarihinde, poliçe sahipleri toplam 4,000 TL tutarında tazminat talebinde bulunmuşlardır. Sigorta işletmesi, 1,000 TL poliçe ödemesi daha olduğunu ancak beyan edilmediğini tahmin ederek, bu tutarda meydana gelmiş ancak henüz raporlanmamış tazminat karşılığı (IBNR) ayırmıştır.

TAZMİNAT MALİYETLERİ	.. / .. / ..	5,000	
ÖDENECEK TAZMİNATLAR			4,000
MUALLAK HASARLAR KRŞ. (IBNR)			1,000
Police sahibi tarafından bildirilmiş ve tahmini belirlenmiş tazminatlar			
NAKİT VE NAKİT BENZERİ DEĞERLER	.. / .. / ...	275	
YATIRIM GELİRLERİ			275
Yatırım kazançları $(11.000 \times 0.025 = 275)$			
KAZANILMAMIŞ PRİMLER	.. / .. / ..	6.000	
PRİM GELİRLERİ			6.000
Dönem prim gelirlerinin gelir tablosuna intikali			

30 Haziran 2004 tarihinde, poliçe sahipleri toplamı 4,750 TL'yi bulan tazminat ödemesi bildirmişlerdir. Sigorta işletmesi, 1,250 TL tazminat ödemesi daha olduğunu, ancak beyan edilmediğini tahmin etmektedir. Bu nedenle beyan edilmemiş tazminat taleplerinde (IBNR) 31 Aralık 2003 tarihinden bu yana 250 TL'lik bir artış meydana gelmiştir.

TAZMİNAT MALİYETLERİ ÖDENECEK TAZMİNATLAR MUALLAK HASARLAR KRŞ. (IBNR) Poliçe sahibi tarafından bildirilmiş ve tahmini belirlenmiş tazminatlar	.. / .. / ..		5,000 4,750 250	
NAKİT VE NAKİT BENZERİ DEĞERLER YATIRIM GELİRLERİ Yatırım kazançları $(11.000 + 275) \times 0.025 = 282$	.. / .. / ..		282 282	
KAZANILMAMIŞ PRIMLER PRİM GELİRLERİ Dönem prim gelirlerinin gelir tablosuna intikali	.. / .. / ..		6.000 6.000	

31 Aralık 2004 tarihinde, poliçe sahipleri ilave 1,000 TL tazminat ödemesi bildirmiştir. Bu tutar önceden meydana gelmiş ancak raporlanmamış tazminatlar (IBNR) şeklinde bildirilmiş tazminatlardan oluşmaktadır. Sigorta işletmesinin toplam 1,250 TL olan IBNR hesabında 250 TL'lık bir tutar kalmıştır.

MUALLAK HASARLAR KRŞ. (IBNR) ÖDENECEK TAZMİNATLAR IBNR'den poliçe sahibi tarafından bildirilenler	.. / .. / ..		1,000 1,000	
NAKİT VE NAKİT BENZERİ DEĞERLER YATIRIM GELİRLERİ Yatırım kazançları $(11.000+275+283) \times 0.025 = 289$	.. / .. / ...		289 289	

31 Aralık 2005 tarihinde sigorta işletmesi 10,500 TL tazminat ödemesi yapmıştır (bunlardan 500 TL'si daha önceden poliçe sahipleri tarafından hiç beyan edilmemiştir). Sigorta işletmesi dönem sonunda beyan edilmemiş veya ödenmemiş tazminat ödemesi olmadığını da tespit etmiştir.

TAZMİNAT MALİYETLERİ	500	
MUALLAK HASARLAR KRŞ. (IBNR)	250	
ÖDENECEK TAZMİNATLAR Daha önce tahmin edilerek karşılık ayrılan poliçelere ilişkin ödeme talebi		750
ÖDENECEK TAZMİNATLAR	10.500	
NAKİT VE NAKİT BENZERİ DEĞERLER Tazminat ödemesi *		10.500
NAKİT VE NAKİT BENZERİ DEĞERLER	600	
YATIRIM GELİRLERİ 2 altı aylık yatırım kazancına ilişkin olarak; Yatırım kazançları (11.000 +275 +282 + 289) x 0.025 = 296 12.142 x 0.025 = 304 (296+304= 600)		600

İşlemler neticesinde dönemler itibari ile bazı özellikli hesapların büyük defter hesap görüntüleri ve özet finansal veriler şu şekilde oluşmaktadır.

TAZMİNAT MALİYETLERİ HESABI		ÖDENECEK TAZMİNATLAR HESABI	
12/03	5,000		4,000 12/03
6/04	5,000		4,750 6/04
12/05	500		1,000 12/04
			750 12/05
	10,500	12/05	10,500

* Poliçe tazminat ödemesinin poliçe süresi sonunda yapıldığı varsayılmakla birlikte, şayet dönem içinde ödeme yapılırsa bu kaydın aynısı ilgili ödeme tutarında yapılır. Bu şekilde bilançoda ödenecek tazminatlar hesabı, ödenmemiş tazminat tutarının kalanını gösterir.

MUALLAK HASARLAR KRŞ. (IBNR) HESABI			
12/04	1,000	1,000	12/03
12/05	250	250	6/04
	<u>1,250</u>	<u>1,250</u>	

YATIRIM GELİRLERİ HESABI		
	275	12/03
	282	6/04
	289	12/04
	600	12/05
	<u>1,446</u>	

	30 Haziran 2003	31.12.2003 Yılı Sonu	30 Haziran 2004	30.12.2004 Yılı Sonu	31.12.2005 Yılı Sonu
Nakit Akışı					
Dönem Başı	-	-	11,275	11,275	11,846
Alınan Primler	12,000	12,000	-	-	-
Polçe Edinim Maliyeti	(1,000)	(1,000)	-	-	-
Tazminat Ödemeleri	-	-	-	-	(10,500)
Yatırım Kazançları	-	275	282	571*	600
Dönem Sonu	<u>11,000</u>	<u>11,275</u>	<u>11,557</u>	<u>11,846</u>	<u>1,946</u>
Bilanço					
Aktif	11.000	11.275	11.557	11.846	1.946
Nakit ve Benzeri Değerler/Yatırım	11,000	11,275	11,557	11,846	1,946
Pasif	11.000	11.275	11.557	11.846	1.946
Kazanılmamış Primler	12,000	6,000	-	-	-
Ödenecek Tazminatlar	-	4,000	8,750	9,750	-
Muallak Has.Karşılığı (IBNR)	-	1,000	1,250	250	-
G.Yıl Kar (Zararı)	-	-	275	275	1.846
Dönem Kar (Zararı)	<u>(1,000)</u>	<u>275</u>	<u>1,282</u>	<u>1,571</u>	<u>100</u>
Gelir Tablosu					
Prim Gelirleri	-	6,000	6,000	6,000	-
Yatırım Gelirleri	-	275	282	571	600
Polçe Ed. Maliyeti	(1,000)	(1,000)	-	-	-
Tazminat Maliyeti	-	(5,000)	(5,000)	(5,000)	(500)
Net Kazanç – (Kayıp)	<u>(1,000)</u>	<u>275</u>	<u>1,282</u>	<u>1,571</u>	<u>100</u>
Örnek - Meydana Gelme Temelli Polçelerde Periyodik Yöntem					

* 282 + 289 = 571

2.1.3. Tazminat Temelli Poliçelerde İşleyişi ve Uygulama Örneği

Bu kısımda, örnek uygulamaya konu olan sigorta sözleşmesinin meydana gelme bazında yapılan poliçe değil de, tazminat ödemelerine dayanan tazminat temelli türünde bir poliçe olduğu varsayılmaktadır.

Bu poliçe türünün özelliği nedeni ile sigorta işletmesi, sözleşme süresinin bitiş tarihi olan 30 Haziran 2004 itibariyle beyan edilmemiş poliçe ödemelerinden sorumlu olmamaktadır. Bu tür poliçelerde periyodik yöntem uygulaması aşağıdaki şekilde oluşmaktadır.

Tazminat temelli poliçe olması nedeni ile, meydana gelmiş ancak henüz raporlanmamış tazminatlar (IBNR) dikkate alınmamakta ayrıca sözleşme süresi 30.6.2004 tarihinde sona erdiği için, bu tarihten sonraki tazminat talepleri de kabul edilmemektedir. Bu verilerden hareketle dönemlere göre, tazminatlara ilişkin kayıtlar şu şekilde oluşmaktadır.

TAZMİNAT MALİYETLERİ Bildirilmiş tazminatlar	31/12/03	ÖDENECEK TAZMİNATLAR	4.000	4.000
TAZMİNAT MALİYETLERİ Bildirilmiş tazminatlar	30/6/04	ÖDENECEK TAZMİNATLAR	4.750	4.750

Prim kayıtları ise şu şekilde oluşmaktadır;

NAKİT VE NAKİT BENZERİ DEĞERLER POLİÇE EDİNİM MALİYETLERİ Prim üretimi	30/6/03	KAZANILMAMIŞ PRİMLER	11.000	1.000	12.000
---	----------------	-----------------------------	---------------	--------------	---------------

KAZANILMAMIŞ PRİMLER	31/12/03	PRİM GELİRLERİ	6.000	6.000
	Prim gelirlerinin gelir tablosuna intikali			
KAZANILMAMIŞ PRİMLER	30/06/04	PRİM GELİRLERİ	6.000	6.000
	Prim gelirlerinin gelir tablosuna intikali			

Özellik gösteren bu kayıtlar dışında diğer kayıtlar bir önceki örnektekiler ile benzerlik göstermektedir. Bunun sonucunda ilgili tablolar şu şekilde oluşmaktadır.

	30 Haziran 2003	31.12.2003 Yılı Sonu	30 Haziran 2004	30.12.2004 Yılı Sonu	31.12.2005 Yılı Sonu
Nakit Akışı					
Dönem Başı	-	-	11,275	11,275	11,846
Alınan Primler	12,000	12,000	-	-	-
Poliçe Edinim Maliyetleri	(1,000)	(1,000)	-	-	-
Tazminat Ödemeleri	-	-	-	-	(8,750)
Yatırım Kazançları	-	275	282	571	600
Dönem Sonu	<u>11,000</u>	<u>11,275</u>	<u>11,557</u>	<u>11,846</u>	<u>3,696</u>
Bilanço					
Aktif	11,000	11,275	11,557	11,846	3,696
Nakit ve Benzeri					
Değerler / Yatırımlar	11,000	11,275	11,557	11,846	3,696
Pasif	11,000	11,275	11,557	11,846	3,696
Kazanılmamış Primler	12,000	6,000	-	-	-
Ödenecek					
Tazminatlar	-	4,000	8,750	8,750	-
G.Yıl Kar (Zararı)		-	1,275	1,275	3,096
Dönem Kar (Zararı)	<u>(1,000)</u>	<u>1,275</u>	<u>1,532</u>	<u>1,821</u>	<u>600</u>
Gelir Tablosu					
Prim Gelirleri	-	6,000	6,000	6,000	-
Yatırım Gelirleri	-	275	282	571	600
Poliçe Ed. Maliyeti	(1,000)	(1,000)	-	-	-
Tazminat Maliyeti	-	(4,000)	(4,750)	(4,750)	-
Net Kazanç – (Kayıp)	<u>(1,000)</u>	<u>1,275</u>	<u>1,532</u>	<u>1,821</u>	<u>600</u>

Meydana gelme temelli poliçelerde yıllara göre kazanç (kayıp) şu şekilde oluşmaktaydı.

	30 Haziran 2003	31.12.2003 Yılı Sonu	30 Haziran 2004	30.12.2004 Yılı Sonu	31.12.2005 Yılı Sonu
Net Kazanç - (Kayıp)	(1,000)	275	1,282	1,571	100

Meydana gelme temelli poliçe hesaplamaları ile tazminat temelli poliçe hesaplamaları neticesinde 2005 yılı sonunda oluşan özkaynak kalemlerine bakıldığında farklılık göze çarpmaktadır. Oluşan bu fark, henüz bildirilmemiş tazminatlar (IBNR) ve sözleşme süresi sonunda ortaya çıkan 500 TL'lik ek tazminatın işlemler içine katılmamasından kaynaklanmaktadır.

30.06.2004 tarihinden sonra ortaya çıkan tazminat talepleri dikkate alındığında tazminat temelli poliçeler ile meydana gelme temelli poliçelerin 2005 yılı özkaynak artışı aynı tutarı vermektedir.

Meydana gelme temelli poliçe işlemlerinde 2005 yılı özkaynak tutarı olan 1.946 TL ye 30 Haziran tarihindeki bildirilmemiş tazminatlar (IBNR) 1.250 TL ve 31 Aralık 2005'de sonradan ortaya çıkan 500 TL'lik tazminat ilave edildiğinde 3.696 TL rakamına ulaşılmakta ve bu rakamda tazminat temelli poliçe uygulamasına ilişkin 2005 yılı sonu özkaynak artış rakamı olmaktadır.

2.2. Açık Yıl Yöntemi

2.2.1. Kapsamı

Bu yöntem ile ilgili olarak IAS 18 "Hasılat" standardında bazı hususlar açıklanmış bulunmaktadır. Şöyle ki; her ne kadar IAS 18 sigorta faaliyetlerini kendi alanı dışında bırakmış olsa da, sıfır bakiye ve açık yıl yöntemlerinin tanımlanmasında ve kullanılma alanlarında bazı bilgiler barındırmaktadır. İlgili standartta hizmet faaliyetlerinden elde edilen hasılatların kayıt altına alınması koşulları 22. maddede şu şekilde ifade edilmektedir.

"Hizmet işlemlerinin sonucunun güvenilir bir biçimde tahmin edilebilmesi durumunda, bilanço tarihindeki işlemin tamamlanma derecesine

göre, bu işlem ile ilgili hasılat, kayıt altına alınmalıdır. Aşağıdaki durumların tamamının ikna ediciliği neticesinde, işlem sonucu güvenilir biçimde tahmin edilebilir;

- a- Hasılat tutarının,*
- b- Bilanço tarihindeki işlemin tamamlanma derecesinin,*
- c- İşlem için o anda oluşmuş maliyetlerin ve işlemin tamamlanması neticesinde oluşacak maliyetlerin güvenilir biçimde ölçülebilmesi.”*

Ülkemiz mevzuatında da benzer düzenlemeler yer almaktadır. SPK Seri XI, 25 Nolu Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğin 5. Kısım “Hasılat” standardının 136. maddesinde de paralel bir şekilde *“Hizmet sunumu ile ilgili işlemlerin sonuçlarının güvenilir bir şekilde tahmin edilebildiği durumda, işlemle ilgili hasılat ilgili işlemin bilanço tarihindeki tamamlanma düzeyi dikkate alınarak mali tablolara alınır. Hasılatın miktarının güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi, işlemle ilgili ekonomik faydanın işletme tarafından elde edileceğinin muhtemel olması, bilanço tarihi itibarıyla işlemin tamamlanma düzeyinin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi ve işlem için katlanılan maliyetlerin ve işlemin tamamlanması için katlanması gereken maliyetlerin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi halinde, ilgili işlemin sonuçlarının güvenilir bir şekilde tahmin edilebileceği kabul edilir”* ifadesi yer almaktadır.

Yukarıda belirtilen şartların sağlanması durumunda elde edilen hasılatın kayıt altına alınması sağlanmaktadır. Ancak işlem sonuçlarının güvenilir bir biçimde ölçülebileceği tarihe kadar, işlem tutarlarının nasıl raporlanacağı hususu, açık yıl yönteminin uygulanmasını gündeme getirmiştir. Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan gelir ve giderler gelecekteki bir dönemde gelir tablosuna yansıtılmaktadır. Geçici olarak tutarlar bilançoda gösterilmekte ve ileriki dönemlerde gelir ve giderler gelir tablosuna aktarılmaktadır.

Gelecek dönemlere aktarma, elde edilen hasılat veya giderler üzerinden gelecekte bir etkisi olacak nakit tahsilat veya ödemelerinin, bir aktif

veya borç olarak kayda alınma sürecini ifade etmektedir. Devretme, ertelenen işlem ve olayın, sonraki bir dönemde hasılat veya gider olarak kayda alınmasıdır. Başka bir ifade ile, gelecek dönemleri ilgilendiren işlemlerin, gelecek dönemlere aktarılmasıdır. Aktarılma işlemi, cari dönemin hasılatından çıkarılacak gelecek dönemin hasılatı ile ilişkilendirilme biçiminde olmaktadır.¹⁸

2.2.2. İşleyişi ve Uygulama Örneği

Yukarıdaki yöntemlerde, prim gelirleri ile tazminat maliyetleri dönemler itibariyle mantıklı bir biçimde eşleştirilememektedir.

Fon yöntemi olarak da ifade edilen açık yıl yönteminde ise, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan gelir ve giderler, tutarlarının kesin olarak belirlenebildiği bir dönemde gelir tablosuna yansıtılmaktadır. Geçici olarak tutarlar bilançoda yer almakta ve sonra ilerleyen dönemde gelir tablosuna aktarma işlemi yapılmaktadır. Yani prim, poliçe tazminat ödemeleri ve masraflar güvenli bir şekilde hesaplanabildiği zaman gelir tablosuna alınmaktadır. Güvenilir bilgi elde edilene kadar miktarlar bilançonun pasifinde tutulmakta, yeterli bilgi elde edildiğinde gelir ve giderler gelir tablosunda rapor edilmektedir. Şayet poliçe üzerinden yapılacak ödemelerin ve giderlerin tutarının, prim tutarını geçtiğine dair kesin bir bilgi var ise zarar derhal kayıt edilmektedir.¹⁹

Bu yöntemin uygulanmasında sigorta işletmesinin ne zaman güvenilir bir tahmin yapabildiğinin bilinmesi gerekmektedir. Örneğin uygulanmasında, sigorta işletmesinin 31 Aralık 2005 tarihine kadar primleri, poliçe üzerinden yapılacak ödemeleri ve giderleri güvenilir bir şekilde tahmin edemeyeceğini bilgisi de dikkate alınmaktadır. Söz konusu tarihte, sigorta işletmesi açık yıl bakiyesini gelir tablosuna aktarma işlemini gerçekleştirecektir.

¹⁸ İbrahim Erdem ESENKAYA: a.g.e., 52-53.

¹⁹ <http://www.iasc.org.uk/docs/ins/appa1/pdf>, (Erişim Tarihi: 09/06/2003), A11.

Primlerin yatırıma dönüştürülmesi ve bundan elde edilen yatırım kazancı kayıtları önceki örnekler ile aynıdır. Bu aşamada tekrardan kaçınmak amacı ile bu kayıtlar yapılmamıştır. Ayrıca burada tutarların kesin olarak belirlenebildiği 31.12.2005 tarihine kadar poliçe edinim maliyetleri de bilançoya alınmakta ve kar zararın kesin olarak belirleneceği tarihe kadar ertelenmektedir. İlk olarak poliçe satış tarihinde poliçeye ilişkin tutarların kayıt altına alma işlemi gerçekleştirilecektir.

30/6/03 NAKİT VE NAKİT BENZERİ DEĞERLER/YATIRIM ERTELENMİŞ POLİÇE EDİNİM MALİYETLERİ KAZANILMAMIŞ PRIMLER Poliçeye ilişkin kalemlerin bilançoya alınması	11.000 1.000	12.000
---	---------------------	--------

Poliçeye ilişkin hususların kesin olarak belirlendiği 31.12.2005 tarihindeki kayıtlar şu şekilde oluşacaktır.

31/12/05 KAZANILMAMIŞ PRIMLER PRİM GELİRLERİ Prim gelirlerinin gelir tablosuna intikali	12.000	12.000
31/12/05 POLİÇE EDİNİM MALİYETLERİ ERTELENMİŞ POLİÇE EDİNİM MALİYETLERİ Poliçe edinim maliyetlerinin gelir tablosuna intikali	1.000	1.000
31/12/05 TAZMİNAT MALİYETLERİ NAKİT VE NAKİT BENZERİ DEĞERLER/YATIRIM	10.500	10.500

Görüldüğü üzere, burada yıllar itibari ile poliçeye ilişkin tutarlar bilançoda rapor edilmekte ancak kazanç ve kayıplar bekletilmektedir. Sadece ilgili yatırımın getirisi finansal tablolara aktarılmaktadır. 31.12.2005 tarihinde ise ilgili poliçenin kazanç kayıp durumu gelir tablosuna yansıtılmaktadır.

	30 Haziran 2003	31.12.2003 Yılı Sonu	30 Haziran 2004	30.12.2004 Yılı Sonu	31.12.2005 Yılı Sonu
Nakit Akışı					
Dönem Başı	-	-	11,275	11,275	11,846
Alınan Primler	12,000	12,000	-	-	-
Poliçe Edinim Maliyetleri	(1,000)	(1,000)	-	-	-
Tazminat Ödemeleri	-	-	-	-	(10,500)
Yatırım Kazançları	-	275	282	571	800
Dönem Sonu	<u>11,000</u>	<u>11,275</u>	<u>11,557</u>	<u>11,846</u>	<u>1,946</u>
Bilanço					
Aktif	11,000	11,275	11,557	11,846	1,946
Nakit ve Benzeri					
Değerler / Yatırımlar	11,000	11,275	11,557	11,846	1,946
Pasif	11,000	11,275	11,557	11,846	1,946
Kazanılmamış Primler	12,000	12,000	12,000	12,000	-
Ert Poliçe Ed. Maliyeti	(1,000)	(1,000)	(1,000)	(1,000)	-
Açık Yıl Dengesi	11,000	11,000	11,000	11,000	-
Ödenecek Tazminat	-	-	-	-	-
Muallak Has.Krş. (IBNR)	-	-	-	-	-
G.Yıl Kar (Zararı)	-	-	275	275	846
Dönem Kar (Zararı)	<u>-</u>	<u>275</u>	<u>282</u>	<u>571</u>	<u>1,100</u>
Gelir Tablosu					
Prim Gelirleri	-	-	-	-	12,000
Yatırım Gelirleri	-	275	282	571	800
Elde Etme Maliyeti	-	-	-	-	(1,000)
Tazminat Maliyeti	-	-	-	-	(10,500)
Net Kazanç – (Kayıp)	<u>-</u>	<u>275</u>	<u>282</u>	<u>571</u>	<u>1,100</u>
Örnek - Açık Yıl Yöntemi					

Periyodik yöntemde yıllara ilişkin kazanç kayıp durumuna bakıldığında 1.100 TL yatırım geliri dışındaki poliçe karı diğer dönemlere dağılmakta iken bu yöntemde sadece 31.12.2005 tarihinde ilgili tutar finansal tablolara alınmaktadır.

2.3. Sıfır Bakiye Yöntemi

2.3.1. Kapsamı

Daha önceden de belirtildiği gibi, her ne kadar IAS 18 “Hasılat” standardı sigorta faaliyetlerini kendi alanı dışında bırakmış olsa da, sıfır bakiye ve açık yıl yöntemlerinin tanımlanmasında ve kullanılma alanlarında bazı bilgiler barındırmaktadır.

IAS 18 Hasılat standardının 28. maddesinde “Paragraf 22” de belirtilen koşulların tatmin edici seviyede olmaması durumunda; hasılat, kayıt altına alınmış giderlerin tutarında kayıt altına alınmalıdır” ifadesi de yer almaktadır.

Benzer şekilde SPK Seri XI, 25 Nolu Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğin 5. Kısım “Hasılat” standardının 136. maddesinde de, *“Hizmet sunumuyla ilgili işlemin sonuçlarının güvenilir bir şekilde ölçülememesi durumunda, hasılat kayıtlara alınan giderlerin geri kazanılabilir tutarı kadar mali tablolara alınır”* denilmektedir.

Böylece hizmet sunumuyla ilgili işlemin sonuçlarının güvenilir bir şekilde ölçülememesi durumunda, ilgili dönemde kar ya da zarar rapor edilmemesine olanak sağlanmaktadır. Yani bazı durumlarda hizmet işlem sonuçları güvenilir bir biçimde tahmin edilememektedir. Ancak bu hizmet ile ilgili giderler de yapılmış olabilir. İşte bu durumda, katlanılan gider tutarı kadar hasılatı kayıt altına almakta ve kar zararı sıfır olarak raporlamaktadır. Bu şekildeki bir uygulama sıfır bakiye yöntemini ifade etmektedir.

Sigorta sözleşmesinin cari dönem gelir ve giderleri ile hasar ödeme giderleri (böylece yükümlülükleri) net teknik kar sıfır olacak şekilde raporlanmakta, ilerideki bir tarihte, hasar ödeme yükümlülükleri teknik kar tahakkukuna izin verecek şekilde düzenlenmektedir.

2.3.2. İşleyişi ve Uygulama Örneği

Zaman zaman maliyet-düzeltilme yöntemi olarak da ifade edilen sıfır bakiye yöntemi, primleri, poliçe ödemelerini ve giderleri tahmin edebilene kadar karın kayıt edilmemesi konusunda açık yıl yöntemlerine benzemektedir. Karların beyan edilmesini önlemek için sigorta işletmesi,

poliçe tazminat giderlerini yazılan karı sıfıra düşürecek bir tutarda kayıt etmektedir. Yani prim tutarı kadar tazminat ödemesi tahakkuku yapılmaktadır. Açık yıl yönteminde tutarlar bilançoda bekletilirken bu yöntemde bir dönemde gelir tablosuna aynı miktarda gelir ve gider aktarılmaktadır. Böylece gelir tablosuna aktarılan tutarlar karı sıfır yapan tutarlar olmaktadır. Tazminat yükümlülüğü bilançoda, muallak hasarlar karşılığı hesabı altında alt hesap olarak henüz bildirilmemiş tazminat talepleri (IBNR) hesabında izlenmektedir. Tazminat ödeme tutarları ortaya çıktığında bu hesaptan ödenecek tazminatlar hesabına aktarmalar yapılmaktadır. Tazminat tutarı ödendiğinde ödenecek tazminatlar hesabı kapatılmaktadır. Poliçe üzerinden yapılacak ödemeler ve giderler primleri geçiyorsa, geliri aşan kısımda o dönemde gider yazılmaktadır. Daha sonra poliçe üzerinden yapılan ödemelere ilişkin giderler ileri bir döneme göre düzenlenmektedir.²⁰

Buradaki örnekte de aynen açık yıl yönteminde olduğu gibi sigorta işletmesinin, 31 Aralık 2005 tarihine kadar primleri, poliçe üzerinden yapılacak tazminat ödemelerini ve giderleri güvenilir bir şekilde tahmin edemeyebilecek olduğu varsayılmaktadır. Söz konusu tarihe kadar, sigorta işletmesi, poliçe üzerinden yapılacak tazminat ödemelerine ilişkin aktif bir hesapta (bildirilmemiş tazminat talepleri de burada yer alacaktır), karla sonuçlanmayacak bir bakiye tutmaktadır. 31 Aralık 2005 tarihinde, sigorta işletmesi poliçe borçlarının bakiyesini tahmin edilen miktara ayarlamakta ve fiilen, yazılı olan karı o zaman kayıt etmektedir. Primlerin yatırıma dönüştürülmesi ve bundan elde edilen yatırım kazancı kayıtları önceki örnekler ile aynıdır. Tekrardan kaçınmak amacı ile bu kayıtlar yapılmamıştır.

30/6/03		
NAKİT VE NAKİT BENZERİ DEĞERLER/YATIRIM	11,000	
POLİÇE EDİNİM MALİYETLERİ	1,000	
	PRİM GELİRLERİ	12,000
Polİçe satışı kaydı		

²⁰ <http://www.iasc.org.uk/docs/ins/appa1/pdf>, (Erişim Tarihi: 09/06/2003), A12.

TAZMİNAT MALİYETİ	30/6/03	MUALLAK HASARLAR KRŞ (IBNR)	11.000	11.000
Karı sıfır yapan tutarda tazminat maliyeti kayıtlaması				
MUALLAK HASARLAR KRŞ (IBNR)	31/12/03	ÖDENECEK TAZMİNATLAR	4.000	4.000
Sigortacı tarafından bildirilmiş ve tahmini belirlenmiş tutarlar				
MUALLAK HASARLAR KRŞ (IBNR)	30/6/04	ÖDENECEK TAZMİNATLAR	4.750	4.750
MUALLAK HASARLAR KRŞ (IBNR)	31/12/04	ÖDENECEK TAZMİNATLAR	1.000	1.000
MUALLAK HASARLAR KRŞ (IBNR)	31/12/05	ÖDENECEK TAZMİNATLAR	1.250	1.250
ÖDENECEK TAZMİNATLAR	31/12/05	NAKİT VE NAKİT BENZERİ DEĞERLER	11.000	10.500
Tazminat ödemesi		POLİÇE KARI		500

Bu yöntemin uygulanması sonucunda oluşan finansal veriler özet bir şekilde ve dönemler itibariyle aşağıdaki gibi oluşmaktadır.

	30 Haziran 2003	31.12.2003 Yılı Sonu	30 Haziran 2004	30.12.2004 Yılı Sonu	31.12.2005 Yılı Sonu
Nakit Akışı					
Dönem Başı	-	-	11,275	11,275	11,846
Alınan Primler	12,000	12,000	-	-	-
Police Edinim Maliyetleri	(1,000)	(1,000)	-	-	-
Tazminat Ödemeleri	-	-	-	-	(10,500)
Yatırım Kazançları	-	275	282	571	600
Dönem Sonu	11,000	11,275	11,557	11,846	1,946
Bilanço					
Aktif	11,000	11,275	11,557	11,846	1,946
Nakit ve Benzeri Değerler / Yatırım	11,000	11,275	11,557	11,846	1,946
Pasif	11,000	11,275	11,557	11,846	1,946
Kazanılmamış Primler	-	-	-	-	-
Ödenecek Tazminatlar	-	4,000	8,750	9,750	-
Mutlak Has. Karşılığı (IBNR)	11,000	7,000	2,250	1,250	-
G.Yıl Kar (Zararı)	-	-	275	275	846
Dönem Kar (Zararı)	-	275	282	571	1,100
Gelir Tablosu					
Prim Gelirleri	12,000	12,000	-	-	-
Yatırım Gelirleri	-	275	282	571	600
Police Ed. Maliyeti	(1,000)	(1,000)	-	-	-
Tazminat Maliyeti	(11,000)	(11,000)	-	-	-
Police Karı	-	-	-	-	500
Net Kazanç – (Kayıp)	-	275	282	571	1,100
Örnek - Sıfır Bakiye Yöntemi					

Burada elde edilen police kazanç tutarı, kesinleştiği tarihte kar yazılmakta ve raporlanmaktadır. Dikkat edilirse açık yıl yöntemi ve sıfır bakiye yöntemi arasındaki fark; açık yıl yönteminde son yılda toplam gelir ve giderler rapor edilirken sıfır bakiye yönteminde son yılda kesin kar/zararın rapor edilmesi olarak ortaya çıkmaktadır.

2.4. Sigorta Muhasebesi Yöntemlerinin Karşılaştırılması

Yöntemlerin çıkış noktaları şu şekilde özetlenebilir;

- (a) Periyodik Yöntem: Prim belirli bir dönem için üstlenilen riskler karşılığında elde edilmektedir. Bu nedenle sözleşme süresine paylaştırılmalıdır. Buna karşılık tazminat ödeme olayı hangi dönemde meydana gelmiş ise o dönemde gider yazılmalıdır.
- (b) Açık yıl yöntemi: Periyodik yöntemde dönemler itibariyle gelir ve gider eşleştirilmesi gereği gibi yapılamamaktadır. Tüm tazminat giderleri bir dönemde toplanabilmektedir. Bunu önlemek için poliçe dönemi bir bütün olarak kabul edilmeli ve poliçe dönemi sonunda prim gelirleri ile tazminat ödemeleri karşılaştırılmalıdır.
- (c) Sıfır bakiye yöntemi: Poliçe dönemi boyunca prim gelirleri kadar tazminat ödemesi olacağı varsayılarak gelir tablosuna eşit tutarlarda yansıtılmalı, primi aşan bir tazminat ödemesi olursa bu tutar veya tazminatı aşan prim geliri bunların kesinleştiği tarihte gelir tablosuna yansıtılmalıdır.

Uygulamada sigorta işletmeleri, ilk yıllarda geçici tedbir olarak açık yıl veya sıfır bakiye yöntemini kullanabilmekte, sonra da gerekli bilgiler elde edilir edilmez periyodik yöntemle dönebilmektedir. Bazı sigorta işletmeleri de sabit bir veya iki yıllık erteleme süresiyle, bazı sigorta dalları için açık yıl yöntemini, bazıları için ise sıfır bakiye yöntemini kullanabilmektedir. Uygulama veya uygulamaya verilen ad ne olursa olsun, genel sigorta muhasebesine yönelik üç yöntem aşağıdaki şekilde özetlenebilir:²¹

- (a) periyodik yöntem (yıllık bazlı kullanan yöntem), bir sigorta sözleşmesinin aktifleri, pasifleri, gelir ve giderlerini söz konusu sözleşme süresi üzerinden, diğer ticari faaliyetlerin raporlanmasına benzer şekilde yansıtmasını ifade etmektedir.
- (b) açık yıl yöntemi bir sigorta sözleşmesinin ileri bir dönemdeki gelir ve giderlerini yansıtmaktadır. Geçici olarak, miktarlar bilançoya

²¹ <http://www.iasc.org.uk/docs/ins/appa1/pdf>, (Erişim Tarihi: 09/06/2003), A13.

aktarılmakta, poliçe bitim tarihinde, açık yılın gelir ve giderleri gelir tablosunda düzenlenmektedir.

- (c) sıfır bakiye yöntemi ise, bir sigorta sözleşmesinin cari dönemdeki gelir ve giderlerini net karı sıfır olacak şekilde gelir tablosuna yansıtmaktadır. Net kar veya zarar sigorta sözleşmesinin vadesinin bitiminde belli olmaktadır.

Uygulanan sigorta muhasebesi yöntemlerinin karşılaştırılması yapıldığında; açık yıl yönteminde tutarlar geçici olarak bilançoya alınmakta ve gelir tablosuna bir tutar yansıtılmamakta iken, sıfır bakiye yönteminde ilk yıl gelir tablosuna karı sıfır yapacak şekilde bir tazminat maliyeti tutarı yazılmakta ve bilançoda da yükümlülük tutarı takip edilmektedir. Sıfır bakiye ve açık yıl yöntemi, yıllar itibari ile aynı yatırım gelirlerinin ve dönem sonunda poliçe karının raporlanmasına olanak sağlarken, periyodik yöntemde poliçe karı dönemlere dağılmaktadır.

Net Kazanç (Kayıp)	30 Haziran 2003	31.12.2003 Yılı Sonu	30 Haziran 2004	30.12.2004 Yılı Sonu	31.12.2005 Yılı Sonu
Sıfır Bakiye Yönteminde	-	275	282	571	1,100
Açık Yıl Yönteminde	-	275	282	571	1,100
Periyodik Yöntemde	(1,000)	275	1,282	1,571	100

Sigorta işletmeleri açısından; şayet belirsizlik koşulları sözleşme sonuçlarının güvenilir bir biçimde tahmin edilmesini olanaksız hale getiriyor ise, buna ilişkin IAS 18 "Hasılat" standardının 28. maddesinden ziyade, 22.maddesi bağlamında kayıtlanmalıdır, yani açık yıl yönteminden ziyade sıfır bakiye yöntemi uygulanmalıdır şeklinde görüşler bulunmaktadır.²²

Bununla birlikte açık yıl yöntemini savunan görüşlere göre ise; IAS 18 de belirtilen sıfır bakiye yönteminin yanıltıcı bir duruma yol açmaktadır. İşlem ile ilgili karı sıfır şeklinde raporlayan bir uygulama, finansal tabloların analizi esnasında yanıltıcı sonuçlara yol açabilecektir. Bu açıdan, açık yıl yöntemi bu şekilde ortaya çıkabilecek sorunlara bir çözüm yolu teşkil etmektedir. ABD ve İngiltere'de IAS 18 md. 20'de belirtilen hususların var olması durumunda açık yıl yönteminin kullanımına izin verilmektedir. Diğer taraftan L'loyds

²² <http://www.iasc.org.uk/docs/ins/appa1/pdf>, (Erişim Tarihi: 21/10/2003), 84

şeklinde faaliyet gösteren işletmelerin açık yıl yöntemini kullandıkları, kendi faaliyetleri ile bu yöntemin tutarlı bir şekilde işlediği ve sayede bilgi kullanıcılarına daha iyi hizmet ettiğini ifade ettikleri de bilinmektedir.²³

3.Ulusal Düzenlemelerde Sigorta Muhasebesi

Sigorta işletmelerinde de, diğer işletmelerde olduğu gibi Tek Düzen Hesap Planı Sistemi uygulanmaktadır. 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununun 39. maddesi 539 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (K.H.K) ile değiştirilmeden önce, sigorta işletmelerinin, “şekli Ticaret ve Maliye Bakanlıklarınca müştereken belirlenecek tek tip Bilanço ve Kar – Zarar cetvelleri” düzenleyecekleri ve bunları ilan edecekleri hükmü bulunmaktaydı. Bu düzenleme her ne kadar sigorta işletmelerini aşağı yukarı aynı hesap planını kullanmaya yöneltmiş ise de, 539 sayılı KHK ile getirilen değişiklik ile, “sigortacılık sektöründe muhasebe kayıtlarında ve raporlamada yeknesaklığı sağlamak ve sektörün ve şirketlerin maddi gelişimini sağlıklı biçimde değerlendirerek ilgililerin ihtiyacı olan bilgilerin elde edilmesini sağlamak” amacı ile Tek Düzen Hesap Planı uygulaması getirilmiştir.²⁴

Ülkemizde sigorta muhasebesinin yasal dayanağını; değiştirilen bu hükmü ile 7397 sayılı “Sigorta Murakabe Kanunun Kayıt Düzeni, Bilanço ile Kar ve Zarar Cetvelleri ile İlgili Mercilere Gönderilmesi ve İlanı ile Mali Bünyeye İlişkin Rasyolar” başlıklı 39. maddesi oluşturmaktadır.

Bununla birlikte sigorta muhasebesine ilişkin olarak, Hazine Müsteşarlığı düzenlemeleri, Muhasebe Sitemi Genel Tebliği, Ulusal Muhasebe Standartları ve Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemeleri içerisinde yer yer bazı hususlara da rastlanmaktadır.

²³ <http://www.iasc.org.uk/docs/ins/appa1/pdf>, (Erişim Tarihi: 21/10/2003), 84.

²⁴ Melih ALGÜNEY: Avrupa Birliği Normları ve Türk Denetim Yasası Açısından Mali Analizler, Karşılıklar ve Rasyolar, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları, No: 56, İstanbul 2000,16.

3.1. Hazine Müsteşarlığı Düzenlemeleri

Sigorta sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesi görevi, 31.12.1959 tarihli ve 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na verilmiştir. Daha sonra, 7397 sayılı Kanun ve ilgili diğer mevzuatın sigorta hizmetleri hususunda Sanayi ve Ticaret Bakanlığına vermiş olduğu görev ve yetkiler, 18.12.1987 tarih ve 303 sayılı K.H.K. ile Başbakanlığa ve müteakiben Hazine Müsteşarlığı'na devredilmiştir. Müsteşarlık bünyesinde sigortacılık faaliyeti ile ilgili iki birim bulunmaktadır.

3.1.1. Sigorta Denetleme Kurulu

Sigorta Denetleme Kurulu, 1963 yılında Sigorta Murakabe Kurulu adıyla 7397 Sayılı Kanun ile diğer kanunların özel sigortacılıkla ilgili hükümlerinin ve her türlü sigortacılık işlemlerinin denetimini gerçekleştirmek amacı ile kurulmuştur. Sigorta Denetleme Kurulu, 7397 sayılı Kanun ve 09.12.1994 tarihli ve 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile diğer kanunlarda öngörülen görevleri yerine getiren bir merkezi denetim konumundadır.

3.1.2. Sigortacılık Genel Müdürlüğü

Sigorta işletmeleri 3379 sayılı kanunla tadil edilen 7397 sayılı kanun hükümleri uygulamaları ile ilgili olarak, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü'ne karşı sorumlulukları bulunmaktadır.

Sigortacılık Genel Müdürlüğü, 20.12.1994 tarih ve 4059 sayılı Hazine Müsteşarlığı teşkilat kanunu ile kurulmuştur. Sigorta sektörünün düzenlemelerine ilişkin görevler, halen bu müdürlük tarafından yürütülmektedir. Müdürlüğün görevleri, kanunların sigortacılıkla ilgili hükümlerinin ve bunların ek ve değişikliklerinin verdiği görevleri yürütmek, sigortacılık ile ilgili konularda mevzuatlar hazırlamak, uygulamak ve ilgililer tarafından uygulanmasını izlemek, yönlendirmek ve bu mevzuatı Avrupa Birliği ile uyumlaştırılması çalışmalarını yürütmektir.

Müdürlük, Müsteşarlığın tek tip muhasebe sisteminin uygulanması ile ilgili olarak, sigorta ve reasürans şirketleri tek düzen hesap planı açıklaması

yayınlayarak muhasebe uygulamaları hususunda sigorta işletmelerine yardımcı olmuştur. Önceki kısımlarda belirtildiği üzere, bu tekdüzen hesap planında ekleme ve çıkarmalar ancak, Sigortacılık Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulacak komisyon görüşü ile mümkün olmaktadır. Dolayısı ile bu şekildeki bir talebin değerlendirilmesi de Müsteşarlık tarafından yapılmaktadır.

Müsteşarlığın düzenlemeleri sigorta sektörü açısından uyulması gereken esasları belirtmektedir. Örneğin; Müsteşarlığın 28 Ocak 2004 tarih ve B.02.HM.0.SGM.0311 sayılı yazısında Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na (IFRS) uygun sigortacılık muhasebe sistemine 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren geçilmesinin planlandığı belirtilerek tüm sigorta şirketlerinin 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren enflasyon muhasebesi uygulamasına geçmelerine karar verildiği belirtilmiştir.

Sigortacılık Genel Müdürlüğü'nün sigortacılık muhasebe sistemi ile ilgili olarak yaptığı mevzuat çalışmaları da sonuçlandırılmıştır. Bu çalışma temel üç ana kısımdan oluşmaktadır.

- a- 31.12.2004 Tarih 25687 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan; Sigortacılık Muhasebe Sistemi (SMS) Yönetmeliği,
- b- 31.12.2004.Tarih 25686 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan; Sigortacılık Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkındaki Tebliğ, (Sigortacılık Muhasebe Sistemi – Tebliğ No:1) ve
- c- Sigortacılık Finansal Raporlama Standartları (SFRS) (Mali Tabloların Sunumu Hakkında Tebliğ, Sigortacılık Muhasebe Sitemi – Tebliğ No:2)

Bu çalışmalar, ülkemiz sigorta muhasebesi uygulamalarında bazı önemli değişiklikleri içermektedir. Örneğin; sigorta işletmelerinin bilanço yapılarının dönemsel olarak ayrılması, dönen ve duran varlık ayırımı yanında kısa ve uzun vadeli olarak yükümlülük ayırımı söz konusu olmaktadır. Ayrıca teknik gelir ve teknik gider bölümünden oluşan teknik kar zarar sonuçlarının, faaliyet giderleri ile yatırım gelirlerini de içermesi öngörülmektedir. Bunlara ilaveten hesap planı içerisinde ilgili taraf işlemlerine ilişkin borç ve alacak

kalemleri yanında, ertelenmiş vergi hesabı gibi bazı yenilikleri de bünyesinde barındırmaktadır.

3.2. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği

1972 yılından itibaren Kamu İktisadi Teşebbüslerinde Tekdüzen Muhasebe Sistemi (7/2767 sayılı Kararname) uygulamaya konulmuş, 1.1.1994 tarihinden itibaren de bütün özel ve kamu müesseselerinin uymak zorunda olduğu muhasebe kurallarının yer aldığı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) yürürlüğe girmiştir. MSUGT'nin giriş bölümünde; 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 175. ve mükerrer 257. maddelerinin Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na verdiği yetkiye dayanılarak;²⁵

- muhasebenin temel kavramları,
- muhasebe politikalarının açıklanması,
- finansal tablo ilkeleri,
- finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulması,
- tekdüzen hesap çerçevesi, hesap planı ve işleyişi konularında düzenlemeler yapıldığı ve bu düzenlemelerin Tebliğin ekini oluşturduğu belirtilmektedir.

Yapılan düzenlemenin kapsamına bilanço esasına göre defter tutan gerçek ve tüzel kişiler girmektedir. Ancak bilanço esasına göre defter tutmakla beraber faaliyet konuları itibarıyla farklı muhasebe tekniği kullanmak durumunda bulunan;

- banka ve sigorta şirketleri,
- özel finans kurumları,

²⁵ İbrahim Erdem ESENKAYA: "Sigorta Şirketleri Bakımından Muhasebe Temel Kavramlarının ve Muhasebe Politikalarının Türkiye ve Avrupa Topluluğu Arasında Karşılaştırılması", Birlikten Dergisi, Sayı:20, (Ağustos, 2001), (www.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayi20/ince201/htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

- finansal kiralama şirketleri (faktoring v.b. alanlarda faaliyet gösterenler dahil),
- menkul kıymet yatırım fonları, aracı kurumlar ve yatırım ortaklıkları,

belirlenen "muhasibenin temel kavramlarına", "muhasabe politikalarının açıklanmasına" ve "mali tablolar ilkelerine" uymaları kaydıyla bu Tebliğin diğer mecburiyetlerini yerine getirmekle yükümlü olmadıkları belirtilmektedir.

3.3. Ulusal Muhasebe Standartları (TMS)

19 Aralık 1999 tarih ve 23910 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan 4487 Sayılı Kanun ve Sermaye Piyasası Kanunu' na eklenen bir madde ile kurulan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK), daha önceden ulusal muhasabe standartlarını oluşturan Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu'nun (TMUDESK) yerini almıştır. TMUDESK tarafından oluşturulan ve TMSK tarafından da ilke olarak kabul edilen, Türkiye Muhasebe Standartları içerisinde sigorta sektörüne ilişkin olarak özel bir standart yer almamakla birlikte, bazı standartlarda bazı düzenlemelere rastlamak mümkündür.

TMS 1- "Finansal Tabloların Sunuluşu" standardının 4. maddesinde "Bu standart, banka ve sigorta şirketlerini de kapsamak üzere her türlü işletme tarafından uygulanır. Standardın belirlediği esaslara uyumlu olan, banka ve benzeri finansal kurumların finansal tablolarının düzenlenmesi ve sunulmasıyla ilgili esaslar ve ilkeler bu standarda uyumlu bir biçimde TMS-16 "Banka ve Benzeri Finansal Kuruluşların Finansal Tablolarının Kamuya Açıklanması" standardında belirlenir " denilmektedir.

TMS 19- "Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Aktifler" standardının 3. maddesinde ise "İşletmeler tarafından karşılıklar, koşullu borçlar ve koşullu aktiflerin muhasebeleştirilmesinde bu standart uygulanır" denilmekte, ancak, sigorta şirketlerinin poliçe sahipleri ile yaptıkları sözleşmelerle ilgili olanlar kapsam dışında tutulmaktadır.

3.4. Sermaye Piyasası Kurulu Düzenlemeleri

Sermaye Piyasası Kanunu'nda da TMS düzenlemelerinde olduğu gibi sigorta sektörüne ilişkin olarak, sadece dahil edilmeme veya kapsam dışında bırakılma hususunda açıklamalar yer almaktadır. Şöyle ki; Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ'in (Seri: XI, No:25) 5.Kısım "Hasılat" madde 131'de; sigorta işletmelerinin sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan hasılatın muhasebeleştirilmesine ilişkin hususlara yer verilmediği belirtilmiştir. Aynı şekilde sekizinci kısım "Maddi Olmayan Duran Varlıklar" madde 177'de; burada yer alan hükümlerin sigorta işletmelerinde, poliçe sahipleri ile yapılan sözleşmelerden kaynaklanan maddi olmayan varlıkların muhasebeleştirilmesini ele almadığı belirtilmektedir.

On birinci kısım "Finansal Araçlar" 245. madde paragraf c'de ise; sigorta sözleşmeleri ile belirlenen haklar ve yükümlülüklerin bu standart hükümlerine tabi olmadığı, ancak sigorta sözleşmesi şeklinde düzenlenmekle birlikte esas olarak finansal risklerin transferini içeren finansal araçlara ve sigorta sözleşmelerinde gömülü bulunan türev araçlara bu kısım hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

Ayrıca, *"Bu kısım amaçları kapsamında, sigorta sözleşmesi; ölüm, hastalık, maluliyet, maddi varlıklarda meydana gelen hasarlar, diğer kişilere verilen zararlar ve faaliyetin yarıda kesilmesi dahil olmak üzere, belirli bir dönemde ortaya çıkan veya keşfedilen olay ve durumlar nedeniyle sigortalayan tarafı belirli zarar risklerine maruz bırakan bir sözleşmedir. Sigorta şirketleri ve diğer işletmelerce çıkarılan finansal sigorta yenileme sözleşmeleri ve garantili yatırım sözleşmelerinin bazı çeşitleri gibi, sigorta sözleşmeleri şeklinde düzenlenmekle birlikte, esas olarak finansal risklerin transferini içeren finansal araçlara bu kısım hükümleri uygulanır. Sigorta sözleşmeleri kapsamında yükümlülükleri bulunan işletmelerce, bu tür yükümlülüklerin finansal tablolarda gösteriminde ve açıklanmasında bu kısım hükümlerinin uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi şarttır."*

İklimе dayalı, coğrafi ve diğer fiziki değişkenlere dayanan bir ödeme gerektiren sözleşmeler sigorta poliçelerinde yoğun olarak kullanılır. Bu tür

durumlarda sigortalanan işletmenin zararı kadar ödeme yapılır. Esas olarak finansal risklerin transferini içermeyen sigorta sözleşmeleri kapsamındaki haklar ve yükümlülükler bu kısım kapsamı dışındadır. İklimle dayalı, coğrafi veya diğer fiziki değişkenlere dayanan bir ödeme gerektiren bazı sözleşmeler uyarınca yapılan ödemeler sigortalanan işletmenin zararına bağlı değildir; ancak bu tür sözleşmeler bu kısım kapsamı içinde yer almaz” denilmektedir.

Son olarak onsekizinci kısım “ Karşılıklar, Şarta Bağlı Yükümlülükler ve Şarta Bağlı Varlıklar” standardının 438.maddesi ile; sigorta işletmelerinde, poliçe sahipleri ile yapılan sözleşmelerden kaynaklanan varlık ve yükümlülükler bu standardın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Görüldüğü üzere, sadece finansal araç niteliğinde olan sigorta sözleşmeleri için onbirinci kısım “Finansal Araçlar” standardında bir hüküm yer almakta, yine bu standart içerisinde sigorta sözleşmelerine ilişkin bir tanım verilmektedir. Bunun dışında genel sigorta sözleşmeleri için bir düzenleme bulunmamaktadır.

Ancak kurul, Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları tebliğinin 2. maddesinde; *“işletmeler tarafından, Kanunun 50/(a) maddesi çerçevesinde özel mevzuatlarına göre belirlenmiş şekil ve esaslar çerçevesinde finansal tablo ve raporların düzenlenmesi bu Tebliğde öngörülen düzenleme yükümlülüğünün yerine getirilmesi hükmündedir”* diyerek, sigorta işletmelerinin tabi olduğu 3379 sayılı kanunla tadil, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu hükümleri çerçevesinde yapılacak düzenlemeleri kabul ettiğini belirtmektedir.

Ulusal düzenlemeler ve standartlarda yer alan tüm bu uygulama ve hükümlerin, sigorta muhasebesi standardı bağlamında sigorta sektörü için yeterli olmadığı açıktır. Uluslararası düzenlemeler açısından da sigortacılık sektörüne ilişkin bir yeknesaklığın henüz mevcut olmaması dikkate alındığında, yeni ve özel ulusal bir standardın oluşturulmasında uluslararası yeni düzenlemelerin dikkatle incelenmesi yerinde olacaktır.

4. Uluslararası Düzenlemelerde Sigorta Muhasebesi

Uluslararası sigorta sektörü ABD'deki dünya ticaret merkezinde meydana gelen trajedik olay nedeniyle beklenmedik bir kriz ile karşı karşıya kalmıştır. Bu ve benzeri olaylar sigorta işletmelerinin düzenlemelerinde radikal değişikliklere neden olmuştur. Özellikle sigorta işletmelerinin yeterlilik durumlarının ölçülmesi ve bunlar için muhasebe uygulamalarının nasıl olacağı konularında tartışmalar yapılmış ve bunun sonucunda da değişimler yaşanmıştır. Bu değişimler büyük ölçüde muhasebe metodunda reformlar ile sağlanılmaya çalışılmaktadır.²⁶

Sigorta muhasebesindeki radikal değişim ile ilgili çalışmalarda bulunan bir çok uluslararası kurum, kuruluş ve organizasyon bulunmaktadır. Bunlara ilişkin kısa ve önemli bir liste şu şekilde oluşturulabilir;²⁷

- Avrupa Birliği (AB)
- Uluslararası Menkul Kıymetler Kurulu (IOSCO)
- Uluslararası Sigorta Yetkilileri Birliği (NAIC)
- Uluslararası Aktüer Birliği (IAA)
- Finansal Muhasebe Standartları Birliği (FASB)
- Muhasebe Standartları Ortak Çalışma Grubu (JWG)
- Basel Komitesi
- Aktüerler Birliği (CASACT)
- Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB)

4.1. Avrupa Birliği Standart Oluşturma Çalışmaları

Avrupa Birliği üyeleri arasında farklı muhasebe standartları uygulamalarını en aza indirmek amacıyla birlik tarafından bir çok direktif yayınlanmıştır. Direktifler üye ülkeler tarafından belirli bir süre içinde kendi iç hukuk düzenlerine uyumlaştırmaları gereken hukuki belgeler olarak nitelendirilmektedir.

²⁶ Hitesh PATEL: What's Ahead for Insurance Accounting, (www.wtexec.com/finance/IFI/ifiarticles/insacct.htm) (Erişim Tarihi: 28.10.2002)

²⁷ Morris W.CHAMBERS: The Impending Revolution in Insurance Accounting, 1st Contractual Savings Conference, Washington D.C. (May 2, 2002), (www.worldbank.org/wbi/banking/insurance/contractual/pdf.) , (Erişim Tarihi: 06/03/2003)

4.1.1.Genel Direktifler

Avrupa Birliği bünyesinde muhasebe ile ilgili 3 adet direktif bulunmaktadır. Bu Direktiflerden ilki, 25 Temmuz 1978 yılında kabul edilen ve 18 Haziran 2003 tarihli yasal düzenleme ile güncellenen dördüncü direktif olup, bu direktif finansal tablolarda bulunması gereken unsurlar ile firmalar tarafından kamuya açıklanmasında geçerli olan temel esasları belirlemektedir. Bu direktiflerden ikincisi olan, 13 Temmuz 1983 tarihli yedinci direktif ise; grup şirketlerin konsolide mali tablo esaslarını belirlemektedir. Son direktif olan, 10 Nisan 1984 tarihli sekizinci direktif ise; AB ülkeleri arası muhasebe uyumlaştırma çalışmalarının bir sonraki aşaması olup, denetim işlevinin bağımsız ve işin uzmanı kişiler tarafından yapılması gerektiğini belirtmektedir.²⁸

Avrupa Birliği (AB) bünyesinde başlangıçta, muhasebe standartlarının uyumlaştırılmasının, direktifler vasıtası ile gerçekleştirilmesi politikası benimsenmiştir. Ancak direktiflerin teknik olarak eksiklikler taşıması, direktiflerin üye ülkeler tarafından ulusal mevzuata zamanında aktarılmaması nedeniyle, ülkeler arasında farklılıkların devam etmesi, muhasebe ile ilgili direktiflerde yayımlandıkları tarihten itibaren değişiklik yapılmaması sonucu güncelliğin sağlanamaması ve kalite geliştirici mekanizmaların oluşturulamaması gibi, muhasebe standartlarında uyumlaştırmanın sağlanamaması sorunları ile karşılaşmıştır. AB 1990'lı yılların başından itibaren sözkonusu sorunların önüne geçilebilmesi için mevcut direktiflerin gözden geçirilmesi, Avrupa çapında muhasebe standardı oluşturacak bir kurulun kurulması gibi hususları da içeren alternatif uyumlaştırma stratejileri üzerinde çalışmıştır.²⁹

²⁸ Servet ÖZKÖK: "Avrupa Birliği'ne Üye Ülkeler Arasında Muhasebe Standartlarını Uyumlaştırma Çalışmaları" Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, (Ekim, 2000), 91-92.

²⁹ Saim ÜSTÜNDAĞ: "Global Muhasebe Standartlarına Doğru", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Yıl:5, Sayı:28, (Ocak-Şubat, 2003), 12.

Çalışmalar neticesinde, 14 Kasım 1995'de Avrupa Komisyonu muhasebe standartlarının harmonizasyonunda AB'nin yeni stratejisini benimseyerek Avrupa Konseyi'ne ve Avrupa Parlamentosu'na bildirmiştir. Buna göre, AB'nin yeni stratejisi; uluslararası muhasebe standartlarının belirlenmesinde IASB/IOSCO girişimlerinin desteklenmesi ve AB muhasebe uygulamalarının IAS ve IFRS'ler ile uyumlu hale getirilmesi olarak şekillendirilmiştir. Bu politikaya paralel olarak Avrupa Komisyonu belirlediği hareket planı çerçevesinde Haziran 2002'de 5 yıl içinde (2005) hisse senetleri borsaları ve diğer teşkilatlanmış piyasalarda işlem gören şirketlerin (bankalar ve sigorta şirketleri dahil olmak üzere) konsolide mali tablolarının IAS (IFRS) ile uyumlu olarak hazırlanması yönündeki iradesini açıklamıştır. Anılan gelişmeyi takiben, Mart 2002'de Avrupa Parlamentosu söz konusu düzenlemeyi onaylamış ve Eylül 2002'de düzenleme yayımlanmıştır. Tüm üye ülkelerin tabi olacağı yeni düzenleme uyarınca en geç 2005 yılına kadar bu kapsamdaki şirketler konsolide mali tablolarının düzenlenmesinde IAS (IFRS) uygulamakla yükümlü tutulmuş olup, üye ülkelerce bu yükümlülüğün tüm şirketleri kapsayacak şekilde genişletilmesi de serbest bırakılmıştır.³⁰

29 Eylül 2003 tarihinde yayımlanan yasal düzenleme ile IAS 32 "Finansal Araçların Sunumu ve Açıklanması" ve IAS 39 "Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi ve Değerlemesi" standartları ile bunların ekleri, IASB tarafından revize edilmeleri nedeniyle uygulanacak standartlar kapsamı dışında tutulmuştur. Bu standartların revize edilir edilmez uygulama kapsamına alınacağı belirtilmiştir. 9 Aralık 2003 tarihinde yayımlanan yasal düzenleme ile de bu standartların revize edilmiş halleri ile kabul edildiği açıklanmıştır.

Ancak, IAS ile AB muhasebe yönergeleri arasında bir çok teknik sorun bulunmaktadır. Özellikle muhasebe yönergelerinin tarihsel maliyet ilkelerine dayanmış olması, buna karşın IAS'ın gerçeğe uygun değerle değerlendirme ilkelerini birçok standart da benimsemiş olması farklılıkları artırmaktadır. Aynı

³⁰ Saim ÜSTÜNDAĞ: Global Muhasebe..., a.g.e, 12.

şekilde muhasebe yönergelerindeki ihtiyatlılık ve gerçekleşme ilkelerine sıkı sıkıya bağlılık bu farklılıkların dayanağını oluşturmaktadır.³¹

4.1.2. Sigorta Muhasebesi Direktifleri (IAD)

Avrupa Birliğinde sigorta muhasebesi 19 Aralık 1991 tarihli ve 91/674/EEC sayılı Sigorta Muhasebesi Direktifine (IAD) dayanmaktadır. 91/674/EEC sayılı sigorta muhasebe direktifinde 4.ncü direktife atıfta bulunan pek çok hüküm yer almaktadır.³²

Sigorta Muhasebesi Direktifi, AB'ye üye ülkelerde faaliyet gösteren sigorta işletmelerinin finansal tablolarının karşılaştırılabilmesine olanak sağlaması açısından kredi verenler, borçlular, yatırımcılar, poliçe sahipleri, yöneticiler ve kamu yararı için son derece önemli bir konuma sahiptir. AB direktifleri bireysel veya özel organizasyonlara değil üye ülkelere hitap etmektedir. Bu seçenekler hemen hemen, yalnız üye ülkelere tanınmakta, bu ülkelerde yasama çatısı içinde benimsenmekte veya benimsenmemektedir. Bu nedenle IAD üye ülke seçeneklerinde üç biçimde; a) zorunlu olması, b) izin verilmesi c) yasaklanması şeklinde oluşmaktadır.³³

Sigorta işletmeleri için sunulan seçeneklerin kullanılacağı durumlar kısaca;

- Poliçe edinim maliyetleri,
- Teknik Karşılıklar,
- Ödenecek tazminatlar için ayrılan karşılıkların net şimdiki değere indirgenmesi,
- Yatırımların değerlendirilmesi,

ile ilgili olmaktadır.

³¹ Nalan AKDOĞAN: "Avrupa Birliğine Üye Ülkeler Arasında Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş, Dördüncü ve Yedinci Yönerge Muhasebe Standartları'nın IAS'e Yakınlaştırma Çalışmaları", Prof.Dr. Yüksel Koş Yalkın'a Armağan, SBF Yayın No: 590, TÜRMÖB Yayın No:221, (Ankara, 2003), 35.

³² Sanem CANDAR: a.g.e., 67.

³³ Options in European Insurance Accounting Rules; (<http://www.kpmg.de/library/english-language-publications/satellit/options>), (Erişim Tarihi: 03.07.2002)

Bu ana başlıklar ile ilgili olarak AB bünyesindeki bazı ülkelerin bu belirtilen durumlar için mevcut uygulamaları şu şekilde oluşmaktadır;³⁴

IAD (c.f.5.3.1),Madde 18 (1); Edinim maliyetlerinin ertelenmesine (aktifleştirilmesine) ve poliçe süresi üzerinden itfa edilmesine izin vermektedir. Bu madde ile ilgili olarak edinim maliyetlerinin ertelenmesi işlemini zorunlu tutan veya izin veren ülkeler; Danimarka, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, İspanya, İsveç ve İngiltere'dir. Edinim maliyetlerinin ertelenmesi işleminin yasaklandığı ülkeler ise; Avusturya, Belçika, Almanya ve İtalya şeklinde sıralanmaktadır.

IAD (c.f.5.3.8) Madde 30 (1); Teknik Karşılıkların kayıt edilmesine ilişkin hususları açıklamaktadır. İsveç ve Yunanistan dışındaki bütün ülkeler burada yer alan hükümleri uygulamaktadır.

Ödenmemiş tazminatlar için ayrılan karşılıkların belirli bir iskonto oranı üzerinden indirgenerek bilançoda gösterilmesi hususu IAD (c.f.5.6.21) madde 60 (1) par. g'de ele alınmaktadır. Buna izin veren ülkeler; Belçika, Danimarka, Finlandiya, İrlanda, Hollanda, İsveç ve İngiltere'dir. Bu indirgeme işlemini yasaklayan ülkeler ise; Avusturya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Lüksemburg, Portekiz ve İspanya şeklinde sıralanmaktadır.

Yatırımların gerçeğe uygun değerle değerlendirilmesi IAD, (c.f.5.6.9.), Madde 46 (1)'de ele alınmıştır. Bu ilkeye uyulmasını zorunlu tutan ülkeler; Danimarka, Yunanistan, Portekiz ve İngiltere, izin veren ülkeler; Finlandiya, İrlanda, Hollanda, İspanya, İsveç, bunu yasaklayan ülkeler ise; Avusturya, Belçika, Fransa, Almanya, İtalya ve Lüksemburg şeklinde oluşmaktadır.

Birlikteki ülkelerin sigorta muhasebesi uygulamalarının değişiklik göstermesi, birliğin muhasebe kurallarının birleşmesine izin vermemiştir.

³⁴ Options in European Insurance Accounting Rules; (<http://www.kpmg.de/library/english-language-publications/satellit/options>), (Erişim Tarihi: 03.07.2002)

Uyum sağlama çalışmaları, ilgili kanunların (özellikle vergi kanunları) ve üye ülkelerden üye ülkelere farklılık gösteren birlik kurallarının uyumsuzluğu nedeniyle engellenmektedir.³⁵

AB'nin muhasebe standartları ile ilgili olarak, IAS ve IFRS standartları ile uyum konusunda Eylül 2002 tarihinde yayımladığı yasal düzenleme, tabiidir ki sigorta muhasebesini de kapsamaktadır. Dolayısıyla IASB tarafından sigorta muhasebesine ilişkin olarak çıkarılan IFRS 4 "Sigorta Sözleşmeleri" standardı da birlik tarafından kabul edilmiştir.

4.2. Menkul Kıymetler Komisyonları Uluslararası Örgütü (IOSCO)

1970'li yıllarda uluslararası sermaye hareketleri artmış ve işletmeler aynı anda birden çok ülkede menkul kıymet ihraç etmeye başlamışlardır. Yatırımcı açısından yabancı bir ülkede yatırım yapmak şüphesiz belli riskler taşımaktadır. Yatırım yapılan ülkelerdeki muhasebe ilkelerinin yatırımcı tarafından kavranabilmesi ve güvenilir olması önemli bir konudur. Yabancı yatırımcı, yatırım yapacağı ülkedeki muhasebe standardını daha sıkı sorgulamakta, finansal tabloların gerçek durumu yansıtıp yansıtmadığından emin olmak istemektedir. Ulusal muhasebe standartlarındaki farklılıklar, özellikle uluslararası alanda faaliyet gösteren firmalar açısından büyük sorun yaratmaktadır. Bu nedenle gerek sermaye piyasalarının küreselleşmesi, gerek uluslararası stratejik yatırım kararları ve sermaye hareketleri ile şirket alım-satım ve birleşmeleri; doğru güvenilir, karşılaştırılabilir, açık ve anlaşılabilir, ihtiyaca uygun şeffaf etkin finansal raporlamaya duyulan ihtiyaç uluslararası finansal raporlama standartlarının gerekliliğini artırmıştır. Bunun paralelinde, sermaye piyasaları düzenleyici kuruluşları tarafından oluşturulan ve 1983 yılında kurulmuş bulunan Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü (International Organization of Securities Commissions – IOSCO) ülkeler arasındaki farklılığı ortadan kaldırmak için çalışmada bulunmuştur.³⁶

³⁵ Options in European Insurance Accounting Rules; (<http://www.kpmg.de/library/english-language-publications/satellit/options>), (Erişim Tarihi: 03.07.2002)

³⁶ Nalan AKDOĞAN: a.g.e., 31-32.

Dünya menkul kıymet borsaları ile ilgili düzenlemeleri yapan IOSCO 1989 yılında , belirli koşulların yerine getirilmesi halinde IASB tarafından kabul edilen standartları (IAS) destekleme kararı almıştır.³⁷

1995 yılında IOSCO kurulu muhasebe uygulamalarındaki farklılıklar nedeni ile karşılaştığı sorunlar sonucunda IASB'ye, özellikle uluslararası işletmeler tarafından kullanılacak uluslararası standartların oluşturulması yönünde talepte bulunmuştur.³⁸

IASB'nin çalışmalarını destekleme politikasını benimsemiş olan IOSCO, bu konuda yürüttüğü bir projenin bir sonucu olarak, 2000 yılı Mayıs ayında uluslararası menkul kıymet ihraçlarında kullanılmak üzere IASB tarafından oluşturulan temel standartlar setini onaylamıştır. IOSCO kararları üye ülkeler açısından bağlayıcı olmamakla birlikte, SEC'nin de IOSCO üyesi olduğu düşünüldüğünde, IOSCO ve IASB'nin ortak girişimlerinin muhasebe standartlarının uluslararası harmonizasyonu çabalarında ulaştığı nokta kayda değer bir gelişmedir.³⁹

IOSCO'nun IASB standartlarını benimsemesi, Avrupa Ülkelerindeki bu konudaki çalışmaları da artırmıştır. Aynı şekilde Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) da IASB ile 18 Eylül 2002 tarihinde yaptığı anlaşmayla, Amerikan standartları ile uluslararası standartları yakınlaştırma taahhüdünde bulunmuşlardır. Uluslararası muhasebe standartları bundan sonra uluslararası finansal raporlama standartları olarak (International Financial Reporting Standards- IFRS) anılacaktır. IFRS standartlarının bütün dünyada kabul görmüş muhasebe standartları olarak kabul görmesi konusunda eğilimler bulunmaktadır.⁴⁰

4.3. ABD Ulusal Sigorta Yetkilileri Birliği (NAIC)

"1871 yılında kurulan "Ulusal Sigorta Yetkilileri Birliği" (NAIC) ABD'nin 50 eyaletinin sigortacılığı düzenleyen yetkililerin oluşturduğu gönüllü bir

³⁷ Servet ÖZKÖK: Avrupa Birliğine..., a.g.e., 93.

³⁸ Morris W.CHAMBERS: a.g.e., (Erişim Tarihi: 06/03/2003)

³⁹ Saim ÜSTÜNDAĞ: Global Muhasebe..., a.g.e., 14.

⁴⁰ Nalan AKDOĞAN: a.g.e., 33.

organizasyondur. Amacı, rekabetçi bir piyasanın tesis edilmesi ile sigorta müşterilerine adil davranılmasını teşvik etmek, sigorta kuruluşlarının mali gücünü, sermaye yeterliliğini ve güvenilirliğinin artmasını teşvik etmek, sigortacılığın kamu tarafından düzenlenmesini geliştirmek ve desteklemektir. Bu amaçları gerçekleştirmeye çalışırken, sigorta şirketlerinin mali tablolarında kullanılmak üzere, muhasebe ilkeleri oluşturmaktadır. Adı geçen birlik tarafından oluşturulan Muhasebe İlkeleri 1 Ocak 2001 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş ve ABD deki tüm sigorta şirketlerince kullanılmaya başlamıştır." ⁴¹

4.4. Aktüerler Birliği Uluslararası Federasyonu

Finansal faaliyetlerin sınırlar ötesine taşınması ve bunun da giderek artması standart oluşturma süreçlerini artırmış bir çok kurum bu konuda çalışmalarda bulunmuştur. Aktüerler de bu prosesin bir kolunu oluşturmaktadır. Aktüer, basit olarak, istatistik ve olasılık hesapları yoluyla sigorta risklerini ve primlerini hesaplayan kişi olarak tanımlanabilir. Aktüerler, insan yaşamındaki doğum, hastalık, işsizlik, kaza, emeklilik ve ölüm gibi öngörülemeyen çeşitli durumların olasılığını hesaplarlar. ⁴²

Aktüerler Birliği Uluslararası Federasyonu (IFAA) standartlar oluşturmak için bir alt komisyon oluşturmuştur. Aynı zamanda Amerikan Aktüer Akademisi de aynı şekilde bir alt komisyon kurmuştur. Bu kurumlar tarafından, oluşturulan ve oluşturulacak olan uluslararası standartların, GKM'lilerinin yerine geçmesi beklenmemektedir. Ancak, sigorta sözleşmeleri için geliştirilen standardın, finansal raporlama için önemli anlamlara sahip olacağı da düşünülmektedir. ⁴³

⁴¹ Sanem CANDAR: a.g.e, 81.

⁴² <http://www.sigortacilik.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: 03.09.2004)

⁴³ Bruce MOORE: International Accounting Standards for Insurance: A Work in Progress, (<http://www.casact.org/pubs/actrev/nov97/intrnat.htm>) , (Erişim Tarihi.: 03.07.2002)

4.5. Basel Komitesi

Bankacılık düzenleyici otoriteleri tarafından oluşturulmuş olan Basel Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision), IAS'lar üzerinde yürüttüğü çalışmalar sonucunda, Nisan 2000'de IASB'yi ve uluslararası muhasebe uygulamalarında harmonizasyon çabalarını desteklediğini açıklamıştır.⁴⁴

Kurum ve kuruluşların ilgili çalışmalarına bakıldığında hemen hemen hepsinin uluslararası muhasebe standartlarına ihtiyacın farkına vardığı, bu konuda IASB'yi desteklediği görülmektedir. Sigorta muhasebe standardı ile ilgili olarak Uluslararası Sigortacılar Birliği (IAIS) ile uluslararası muhasebe standartları kurulu ve diğer bazı kuruluşların mevcut konumlarının şekil yardımı ile açıklanması şu şekilde olmaktadır.

⁴⁴ Saim ÜSTÜNDAĞ: Global Muhasebe..., a.g.e, 14.

ULUSLARARASI SİGORTA MUHASEBESİ İÇİN ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN KONUMLARI

4.6. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB)

Kurul ilk olarak Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi, (International Accounting Standart Committee -IASC-) adı ile 1973 yılında 9 ülkenin katkılarıyla merkezi Londra'da olmak üzere kurulmuştur. Bu kurulun oluşturmuş olduğu standartlar ulusal standartlar yanında oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bugün için Meksika'da olduğu gibi, yerel standartların bulunmadığı bazı konularda direkt olarak başvuru bir standart halini almıştır.⁴⁵

2001 yılında IASC kendisine yöneltilmekte olan eleştirilerinde ışığında geniş bir görüş alışverişinin sonucunda hukuki ve operasyonel yapısında önemli değişiklikler gerçekleştirmiştir. Yeni yapıya paralel olarak ünvanı “Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu” (International Accounting Standards Board –IASB-) olarak değiştirilmiş ve standartlar da “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları” (International Financial Reporting Standards IFRS) olarak anılmaya başlanmıştır. IASB, standart koyma görevine haiz olmayan bir yönetim organı (Mütevelli Heyeti) ve ayrı bir standart koyucu Yönetim Kurulu'ndan oluşan ikili organizasyon yapısı ile yerine kurulduğu IASC den farklı bir yapıya sahiptir.⁴⁶

IASB'nin tüzüğünde yer alan amaçları kısaca⁴⁷;

a- Kamu yararına, yüksek kaliteli, anlaşılabilir ve uygulanabilir global muhasebe standartlarını geliştirmek, bu sayede, dünyada bulunan sermaye piyasalarındaki yatırımcılar ve diğer ekonomik karar alıcılar için, finansal tablolar ve finansal raporlardaki bilgilerin karşılaştırılabilir ve şeffaf bir şekilde, yüksek kalitede sunulmasını sağlamak,

⁴⁵ Morris W.CHAMBERS: a.g.e., (Erişim Tarihi: 06/03/2003)

⁴⁶ Saim ÜSTÜNDAĞ: Global Muhasebe..., s.12'den naklen (Alexander DAVID and Archer SIMON, “2002 International Accounting Standards Guide”, Apsen Law&Business, New York, 2001)

⁴⁷ www.iasplus.com (Erişim Tarihi: 06/03/2003)

- b- Bu standartların kullanımını ilerletmek ve özenli (dikkatli) bir şekilde uygulanmasını sağlamak,
- c- Mümkün olduğunca, ulusal muhasebe standartları ile uluslararası muhasebe standartlarının yaklaştırılmasını sağlamaktır.

Küreselleşme ile birlikte muhasebe standartlarının uluslararası rolü ve önemi de artmıştır. Günümüzde muhasebe standartlarında uluslararası harmonizasyonun sağlanması ve ortak muhasebe standartlarının oluşturulması için değişik kurum ve kuruluşlarca girişimler sürdürülmekte, bu alana önemli kaynaklar ayrılmaktadır.⁴⁸ Muhasebe standartlarının harmonizasyonu ihtiyacı üzerindeki genel fikir birliğini takiben, uluslararası alanda hangi standartların esas alınacağı sorusu gündeme gelmektedir.

ABD'de esas alınan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri olan US GAAP, halen Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) tarafından oluşturulmaktadır. US GAAP, geniş bir şekilde uluslararası kabul gören, gelişen ve gelişmekte olan ülkelere örnek alınan standartlardır.⁴⁹

IFRS ise, IASB tarafından oluşturulan standartlardır. IASB öncesinde Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC), 1973 yılında 9 ülkenin özel sektör kuruluşlarının katılımıyla kurulmuştur. 1983 tarihinden bu yana Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants IFAC) üyesi olan tüm kuruluşlar IASC üyeleri kapsamına alınmıştır. Ülkemizden " Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği" ve "Türkiye Serbest Muhasebeciler Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği" (TÜRMOB) IASC üyesi olmuştur.⁵⁰

Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu'nun (FASB), IASB ile 2002 tarihinde yaptığı anlaşmayla aldığı, FASB ile IFRS standartlarını yakınlaştırma kararı, hangi standartların izleneceği yönündeki belirsizliğe bir cevap niteliğindedir.

⁴⁸ Saim ÜSTÜNDAĞ: "Muhasebe Standartları Oluşturma Süreci", Muhasebe ve Denetime Bakış, Yıl:1, Sayı:1, (Nisan, 2000), 44.

⁴⁹ Saim ÜSTÜNDAĞ: Global Muhasebe..., a.g.e., 10.

⁵⁰ Saim ÜSTÜNDAĞ: Global Muhasebe..., a.g.e., 12.

Bunun yanında son dönemlerde finansal faaliyetlerin sınırlar ötesine taşması ve bunun da giderek hızlı bir şekilde artması, IFRS'nin önemini iyice artırmıştır. Bunun sonucunda işletmeler potansiyel olarak birçok farklı ulusal muhasebe standartlarına göre hazırlanmış finansal tabloların yükü ile karşı karşıya kalmıştır. İlave maliyetten kaçınmak ve bu yükün zahmetinden kurtulmak için, menkul kıymet borsası kurulları, finansal tablolar için genel kabul görmüş IFRS'yi kabul etmektedir.⁵¹

Gerek AB ve IOSCO'nun, IFRS uygulamalarına ilişkin destek ve uygulama kararları, ve gerekse FASB'in standartlarını IFRS ile yakınlaştırma kararı, IFRS'nin uluslararası alanda genel kabul görmesi açısından önemini ve misyonunu daha da artırmıştır.

5. IASB'nin IFRS-4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı

Günümüzde kabul görmüş global bir sigorta muhasebesi uygulaması bulunmamaktadır. Farklı ülkelerde yürütülen sigorta muhasebesi uygulamaları arasındaki farklılık, finansal tablo kullanıcılarının sigorta işletmelerinin finansal tablolarını anlamalarını ve karşılaştırmalarını olanaksız kılmaktadır. Bu husus, sigorta sektörünün karmaşık yapısı ile birlikte, sigorta işletmeleri için temel bir finansal raporlama ihtiyacına yol açmıştır. Sigorta sektörü için yürütülen mevcut uygulamaların yeteri kadar açık olmaması ve hisse sahiplerinin, sahip olunan risklerin nasıl azaltıldığı ve yönetildiği hususundaki daha fazla bilgi talepleri bu finansal raporlama ihtiyacını artırmıştır.⁵² Sigorta işletmelerinin, dünya sermaye piyasasında büyük oyuncular konumuna gelmesi, bu işletmelerin yatırıma dönüştürülebilecek büyük miktardaki fonları, hem yatırımcılar ve hem de poliçe sahipleri açısından, sigorta muhasebe standardına olan ihtiyacı daha da artırmaktadır.⁵³

⁵¹ Bruce MOORE: a.g.e., (Erişim Tarihi: 03/07/2002)

⁵² Deloitte Touche Tohmatsu,; Global Executive Briefing, August 2003, (<http://www.iasplus.com/dttdpubs/ed5briefglobal.pdf>), (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁵³ Tham Chee SOON: Are You Ready For an Insurance Accounting Standard, Asia Insurance Review, October 2002, (http://www.ey.com/Global/content.nsf/singapore/GFS_Article) (Erişim Tarihi: 06.03.2003)

Uluslararası muhasebe standartları kurulu (IASB), sigorta sözleşmeleri için uluslararası bir muhasebe standardının hazırlanmasında öncülüğü üstlenmiş, ciddi bir boşluk olarak gördüğü uluslararası sigorta muhasebesi uygulaması eksikliğini, mümkün olan en kısa sürede tamamlamayı hedeflemiştir.⁵⁴ IASB, çerçeve çalışması ile uyumlu bir standart oluşturabilmek için çalışmalarını hızlı bir biçimde yürütmüştür. Çıkarılacak sigorta sözleşmeleri standardının, kurulun daha önce çıkarmış olduğu 1 Nolu IFRS standardı çerçevesi ile uyumlu bir standart olmasına özen göstermektedir.⁵⁵ IASB, bütün endüstrilerde genel kabul görecektir. Sigorta sektörü muhasebesi de bunlardan birisidir ve kurul açısından oldukça önemli bir önceliğe sahiptir.⁵⁶

IASB, 1997 yılının ortasında ilgisini sigorta muhasebesinde yoğunlaştırmış ve sigorta muhasebesine ilişkin bir projeyi bu tarihte başlatarak yönlendirici komiteye bu özel konu ile ilgili olarak bir öneri sunmuştur. 1999 tarihinde de sigorta konusunda yapılan ön çalışmaların sonuçlarını hazırlamış ve yayınlamış, Mayıs 2000 tarihine kadar da bu çalışma hakkındaki yorum ve eleştirileri kabul etmiştir.

Sigorta muhasebe standardına ilişkin olarak yapılan ön çalışmada; sigorta sözleşmelerinin değişik formları ve bunların değişik özellikleri, bunlara ilişkin uygun muhasebe işlemleri ile birlikte açıklamaları yer almaktadır. Ayrıca muhasebe ve raporlama konularına ilişkin hususlar ele alınarak, bunlara ilişkin muhtemel sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşlere yer verilmiştir. Son kısımda ise, komitenin kesin olmayan görüşleri bulunmaktadır. Mayıs 2000 tarihine kadar bu çalışma ile ilgili olarak, çeşitli ülkelerden odalar, birlikler, denetim şirketleri gibi benzer kurum ve kuruluşlardan 138 adet yorum mektubu (comment letter) kurula ulaşmıştır.

⁵⁴ Tham Chee SOON: a.g.e., (Erişim Tarihi: 06.03.2003)

⁵⁵ PWC, The Interim Solution – Insurance Accounting for 2005, October 2002, (<http://www.pwcglobal.com/images/gx/eng/fs/insu/ias/101702iasinterim.pdf>), (Erişim Tarihi: 11/03/2004)

⁵⁶ Bruce MOORE: a.g.e., (Erişim Tarihi: 03.07.2002)

IASB tarafından yapılan bir çok toplantıda, sigorta sözleşmelerinin açıklanması ve muhasebesi ile ilgili görüşmeler yapılmış, hazırlanan İlkeler Rapor Taslağı (DSOP) incelenerek değerlendirilmiştir.

Eylül - Kasım 2000 tarihlerinde IASB tarafından gerçekleştirilen toplantılar sonucunda ön İlkeler Rapor Taslağı hazırlanmıştır. Haziran 2001 tarihinde Paris'te yapılan toplantıda ise ilkeler rapor taslağına son şeklini vermek üzere görüş alış verişinde bulunulmuştur. Bu çalışmalar neticesinde Eylül 2001 tarihinde yapılan toplantıda IASB, sigorta muhasebe standardı için kurulan komitenin bu tarihten sonraki çalışmalarını, sigorta işletmelerinin çalışma sahaları içerisinde yürütmesi kararını almıştır.⁵⁷

IASB yapılan toplantılar neticesinde, ön taslak çalışmasını Kasım 1999 yılında yayınladığı standart çalışmasının, 2005 yılına kadar bir bütün halinde tamamlanamayacağına farkına varmıştır. Ayrıca 2005 yılından önceki uygulamalar konusunda da bazı rehberlik çalışmalarına ihtiyaç duyulması nedeniyle de, Mayıs 2002 tarihinde projeyi iki bölüme ayırmıştır. Projenin iki bölüme ayrılma nedenlerinden birisi de, birinci bölümün, Avrupa Birliği'nin 2005 yılında yapacağı IFRS uyarlamaları için rehberlik sağlamasının amaçlanması olarak açıklanmıştır.⁵⁸

IASB'nin sigorta sözleşmelerine ilişkin yürüttüğü projenin amacı; sigorta sözleşmeleri için gerçeğe uygun değer temelli bir finansal raporlama standardı kurmaktır. 2005 yılına kadar tamamlanması mümkün olmayan bu çalışmaya ilişkin bazı hususlar birinci bölümde ele alınmış, bazı konuların ileri bir tarihe ertelenmesine karar verilmiştir. Bölümler itibari ile ele alınan konular şu şekildedir;⁵⁹

⁵⁷ Deloitte Touche Tohmatsu; Futuristic Presentation of the Balance Sheet of an Insurance Group under Future IAS, (<http://www.iasplus.com/resource/insa5a.pdf>), (Erişim Tarihi: 17/6/2002)

⁵⁸ Deloitte Touche Tohmatsu; ED 5, Insurance Contracts, Detailed Summary, (<http://www.iasplus.com/iasplus/iasp0307ed5.pdf>), (Erişim Tarihi: 21/10/2003)

⁵⁹ Deloitte Touche Tohmatsu; Global Executive Briefing, August 2003, (<http://www.iasplus.com/dttdpubs/ed5briefglobal.pdf>), (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

Sigorta Sözleşmeleri Finansal Raporlama Standart Çalışması	
Bölüm 1- Tamamlandı IFRS 4 “Sigorta Sözleşmeleri” 1 Ocak 2005 tarihinde uygulamaya geçti.	Bölüm 2- Devam Ediyor 1 Ocak 2007 tarihinde uygulamaya geçmesi planlanıyor
• Sigorta sözleşmelerinin tanımı	• Gerçeğe uygun değer ölçülmesi
• Finansal araçlar - IAS 39	• Varlık ve Yükümlülük yöntemi
• Yatırım kısmının ayrılması - IAS 39	• Gelecekteki nakit akış tahminleri
• Gömülü türev ürünler - IAS 39	• Sigorta sözleşmelerinin yenilenmesi
• Felaket ve Dengeleme karşılıklarının eliminasyonu	• İndirgeme
• Kayıtlarda yer alan sigorta yükümlülük karşılıklarının yeterlilik durumunun tespiti	• Risk ve belirsizlik
	• Performans raporlaması

IASB projesi iki bölüme ayırdıktan sonra, ilk bölüme ait Ön Taslağı (Exposure Draft) Temmuz 2003 tarihinde yayımlamıştır. 31 Ekim 2003 tarihine kadar 133 adet yorum mektubu alınmış, bunların incelenmesi neticesinde 31 Mart 2004 tarihinde ise, geçerlilik tarihi 1 Ocak 2005 olarak belirlenen IFRS-4 “Sigorta Sözleşmeleri” standardı kabul edilmiştir. Projenin ikinci kısmının yürütülmesi ile ilgili olarak da IASB, Eylül 2004 tarihinde yeni bir “Sigorta Çalışma Kurulu” kurmuş ve çalışmaları bu kurul bünyesinde devam ettirme kararı almıştır.

Standart çalışmaları sırasında çalışmanın kapsamının, sigorta işletmelerinin tüm faaliyetleri üzerinde mi yoksa sadece sigorta sözleşmesinden kaynaklanan işlemlerin raporlanmasında mı yoğunlaşması gerektiği hususunda tartışmalar yaşanmıştır. Ayrıca sigorta sözleşmesinde finansal araç unsurunun mu, yoksa hizmet unsurunun mu daha ağırlıklı olduğu hususunda da belirsizlik olduğu yönünde görüşler ileri sürülmüştür.

IASB’nin yaptığı çalışmalarda sigorta muhasebesi standardının sigorta sözleşmeleri için mi, yoksa sigorta işletmeleri için mi geliştirilmesi hususuna

ilişkin olarak sigorta sözleşmeleri için sigorta muhasebesi uygulamasına karar verilmiştir. Bunun nedeni olarak da sigorta sözleşmelerinin sadece sigorta işletmeleri tarafından satılmadığı, bazı diğer finansal kuruluşlar (örneğin bankalar) tarafından da satılmakta olduğu gösterilmektedir.⁶⁰

IASB, sigorta sözleşmelerinin sahip oldukları özellikler nedeniyle finansal araçlar olarak düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu durumda sigorta sözleşmeleri ile finansal araçlar arasındaki farklılıkların ortaya konulması gerekmektedir.

Sigorta sözleşmesini diğer finansal araçlardan ayıran en önemli özellik, önceden tanımlanmış olan olayın gerçekleşmesi riski ile ilgili olarak, sigortacının sigortalıya ödeme yapma riskidir. Buna göre sadece fiyat riskini transfer eden sözleşmeler (örn; türev araçlar) sigorta sözleşmesi kapsamına girmemeli, finansal araçlar kapsamında değerlendirilmelidir. Sigorta sözleşmeleri, eğer ileride ödeme yapmayı gerektiren belirsiz olay sadece faiz, hisse senedi fiyatı, mal fiyatı, döviz kuru, fiyat endeksi, kredi faizi gibi değişkenlerdeki farklılıktan kaynaklanıyor ise bunları kapsam dışı bırakmaktadır.⁶¹ Bir başka ifadeyle türev araçlarda yer alan risk "fiyat riski"ni yansıtmakta iken, sigorta sözleşmesinde yer alan risk "sigorta riski" olarak ele alınmaktadır. Sigorta sözleşmesinin bedelini teşkil eden prim belli başlı faktörlerden etkilenebilmektedir. Ancak faiz oranı, hisse senedi gibi faktörlere göre primin belirlenmesi durumunda sigorta sözleşmesinin türev ürün niteliğini de içermesi söz konusu olmaktadır.

Belirtildiği üzere standart çalışması kapsamında sigorta sözleşmesi finansal araç olarak belirlenmiş, belirli bir nakit akışı ve sözleşmeden doğan hak ve yükümlülükler yarattığı kabul edilmiştir. Sigorta sözleşmesinin finansal araç olarak kabul edilmesi durumu, hem farklı bir standart ihtiyacını gösterecek şekilde sigortacılığın diğer finansal araçlardan farkının belirtilmesi, hem de sigorta sözleşmesinin finansal olmayan diğer araçlardan ayrılması gerekliliğini ortaya çıkartmıştır.⁶² Bu aşamada bu amacın

⁶⁰ Morris W.CHAMBERS: a.g.e, (Erişim Tarihi: 06/03/2003)

⁶¹ Sanem CANDAR: a.g.e., 48.

⁶² A.g.e., 48.

gerçekleştirilmesinde, Mart 2004 tarihinde yayınlanan IFRS-4 "Sigorta Sözleşmeleri" standardı bu soruna bir cevap niteliği taşımaktadır.

Sigorta sözleşmelerine ilişkin standardın bir bütün halinde 2005 yılında uygulanacak şekilde yayımlanmasının mümkün olmaması, AB'nin 2005 yılında IFRS Standartlarını uygulamak durumunda olması, 2005 yılı için bir ara çözümün ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bu ara çözüm projenin ilk bölümüne ilişkin olarak çıkarılan IFRS-4 "Sigorta Sözleşmeleri" standardı ile sağlanmaya çalışılmaktadır.⁶³ IFRS-4 sigorta muhasebesi konusunda IASB'nin yayınladığı ilk standarttır.

Yürütülen projenin birinci bölümü olarak hazırlanan IFRS-4 standardı, sigorta muhasebesi için, mevcut IFRS'lere başvurulması hususunda yol göstermekte ve mevcut uygulamalara ilişkin ilave açıklamalar getirmektedir. Bu standart, reasürans sözleşmeleri de dahil olmak üzere bütün sigorta sözleşmelerine uygulanmaktadır. Ancak, sigorta sözleşmelerini düzenleyen sigorta işletmelerinin diğer varlık ve yükümlülüklerine uygulanmamakta, bunlara diğer ilgili IFRS'ler uygulanmaktadır.⁶⁴

Bu standart, sigorta sözleşmelerinin kayıt altına alınması ve değerlendirilmesi konusunu ele alan geniş kapsamlı ikinci kısım öncesinde oluşturulmuş bir çalışmadır. IFRS-4, sigorta sözleşmesine özel bir tanım getirmiş ve muhasebe uygulamalarına geçici bazı özel düzenlemeler getirmiştir. IFRS-4, sigorta işletmelerinin 2005 tarihinde IFRS'ler altında raporlama yapmalarına imkan verecek şekilde dizayn edilmiştir. Standart aynı zamanda reasürans muhasebesi içinde prensipler koymuş, sigorta sözleşmesi için açıklanması gereken hususları belirtmiştir.⁶⁵

Kurul tarafından yayınlanmış bulunan Sigorta Sözleşmeleri Standardı (IFRS- 4) ana hatları ile şu şekilde oluşmaktadır.

⁶³ PWC; The Interim Solution – Insurance Accounting for 2005, October 2002, (<http://www.pwcglobal.com/images/gx/eng/fs/insu/ias/101702iasinterim.pdf>), (Erişim Tarihi:11/03/2004)

⁶⁴ Deloitte Touche Tohmatsu; ED 5, Insurance Contracts, Detailed Summary, (<http://www.iasplus.com/iasplus/iasp0307ed5.pdf>), (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁶⁵ Deloitte Touche Tohmatsu; Global Executive Briefing, August 2003, (<http://www.iasplus.com/dttdpubs/ed5briefglobal.pdf>), (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

5.1. Standardın Amacı ve Kapsamı

Standardın amacı; yürütülen projenin ikinci bölümü tamamlanmadan önce, temel değişiklikler gerektirmeden, bir ara çözüm niteliğinde, sigorta sözleşmeleri için yürütülen muhasebe uygulamalarında ve finansal raporlamada sınırlı da olsa bir ilerleme sağlamaktır. Standart, sigorta işletmelerinin finansal tablolarını kullanan grupların daha iyi ve güvenilir bilgi almalarını sağlamak amacı ile, sigorta sözleşmeleri hakkındaki bilgilerin finansal tablolarda açıklanmasına yönelik düzenlemeler yapmayı amaçlamıştır (IFRS-4, Mad.1).

Standartta sigorta sözleşmeleri; "sigorta işletmesinin kesin olmayan, gelecekteki bir olayın kötü ve menfaate aykırı etkisinden dolayı, poliçe sahibinin veya diğer hak sahibinin (kullanıcının), sigortaya konu olan kayda değer ve belirgin riskinden kaynaklanan zararını karşılayacağını kabul ettiği bir sözleşmedir" şeklinde tanımlanmıştır (IFRS-4, EK, A).

Standart; sigorta sözleşmeleri ile reasürans sözleşmelerini, bir başka ifadeyle sigorta sözleşmesini düzenleyen ve reasürans sözleşmesine sahip olan işletmeleri kapsamakta (IFRS-4, Mad.2), sigorta işletmesinin IAS 39 kapsamında yer alan diğer varlık ve yükümlülüklerine uygulanmamaktadır (IFRS-4, Mad.3). Standardın kapsam dışı bıraktığı diğer hususlar ve bu hususların hangi IAS ve IFRS'lerde incelendiği şu şekilde oluşmaktadır (IFRS-4, Mad.4).

Ürün Garantileri	IAS 18, IAS 37
Çalışanlara Sağlanan Faydalar	IAS 19, IFRS 2
Emeklilik Planları	IAS 26
İşletme Birleşmeleri	IFRS 3
Diğer bazı sözleşmesel hak ve yükümlülükler (Finansal kiralama vb...)	IAS 17, IAS 18, IAS 38

Ayrıca sigorta işletmesinin sahip olduğu direkt sigorta sözleşmelerine (ki bu durumda sigorta işletmesi, poliçe sahibi yani sigortalanan hükmünde olmaktadır) bu standart uygulanmamaktadır (IFRS-4, Mad.4).

5.2. Gömülü Türev Araçlar

Bazı durumlarda bir türev araç, karma bir finansal aracın nakit akışlarının türeve benzer bir şekilde değişmesi suretiyle hem türev, hem işletme sözleşmesini kapsayan karma bir finansal araç unsuru olabilir. Bunlar gömülü türevler (embedded derivatives) olarak adlandırılır.⁶⁶

IAS ve IFRS'ler çerçevesinde gerçekleştirilen ülkemiz SPK muhasebe standartlarında gömülü türev araçlara ilişkin olarak şu şekilde bir hüküm bulunmaktadır;⁶⁷

"Gömülü türev araç, türev araç olmayan bir sözleşme içeren bir birleşik aracın parçası olup, birleşik aracın bazı nakit akımlarının tek bir türev araçla benzer şekilde değişmesi etkisinde bulunur. Bir gömülü araç; belirli bir faiz haddi, mal veya menkul kıymet fiyatı, döviz kuru, fiyat veya oran endeksleri ya da diğer bir değişkene bağlı olarak sözleşmenin gerektirdiği nakit akımlarının tamamı veya bir kısmı üzerinde değişikliğe neden olabilir. Bir finansal araca iliştilmiş ancak bu araçtan bağımsız olarak transfer edilmesinin sözleşmeye aykırı olmadığı veya bu araçla farklı karşı tarafları olan bir türev araç, gömülü türev araç değil ayrı bir finansal araçtır. Sadece aşağıdaki şartların tamamının varlığı durumunda, gömülü bir türev araç bağlı olduğu sözleşmeden ayrıştırılır ve bu kısım kapsamında bir türev araç olarak dikkate alınır.

- a- *Gömülü türev aracın ekonomik özellikleri ve risklerinin bağlı olduğu sözleşmenin ekonomik özellikleri ve risklerine yakın bir şekilde bağlı olmaması,*
- b- *Gömülü türev araçla aynı koşulları taşıyan ayrı bir aracın türev araç tanımını karşılaması,*
- c- *Birleşik aracın – gelir tablosu ile ilişkilendirilen gerçeğe uygun değer değişikliklerini yansıtacak şekilde – gerçeğe uygun değerle değerlendirilmesi.*

⁶⁶ Uluslararası Muhasebe Standardı 39- Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi ve Değerlemesi, md.22., (Çev: Aylin POROY: MUFAD, Sayı: 6, (Nisan, 2000), 108.

⁶⁷ SPK Seri:XI, No:25, Tebliği, Onbirinci Kısım Finansal Araçlar, md. 252.

Gömülü bir türev araç bağı olduğu sözleşmeden ayrıştırıldığında, bu sözleşmenin bir finansal araç olması halinde bu kısım hükümleri, bir finansal araç olmaması halinde ilgili diğer kısımda yer alan hükümler uygulanmaktadır.

Ülkemiz SPK uygulamasında sözleşme içerisinde yer alan ve belirli bir endekse göre fiyatı belirlenen gömülü türev araç ana sözleşmeden ayrılmakta ve gerçeğe uygun değerle değerlendirilmektedir. Ancak bunun için ana sözleşme ile gömülü türev araç arasında yakın ve açık bir ilişki olmamalıdır.

Günümüzde bazı gelişmiş sigorta sözleşmesi formatları⁶⁸, finansal sözleşmelere benzer özellikler taşımaktadır. Geleneksel sigorta sözleşmeleri içerisinde gömülü türev araçlar barındırmazken, yeni sigorta sözleşme türlerinin bazıları bünyelerinde bu çeşit türev araçları ihtiva etmektedir. Örnek olarak, bir hisse senedi fiyatına yada hisse senedi endeksine bağlı hayat sigorta sözleşmeleri yapılabilmektedir. Bu sigorta türünde emeklilik maaşı yada ölüm tazminatı ödemesi belirlenen hisse senedine endekslenmiştir. Prim ödemeleri de bu endekse bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Bu şekildeki poliçelerde, tazminat talebi sigortaya konu olan olayın meydana gelmiş olmasına bağlı olduğu için ana sözleşme sigorta sözleşmesi olmakta, ancak içinde gömülü bir türev aracı da barındırmaktadır. Bu hususa ilişkin olarak standart ekinde gömülü türev araç örnekleri de ayrıca verilmiştir.⁶⁹

Sigorta işletmeleri tarafından çıkarılan bazı reasürans sözleşmeleri ve garantili yatırım sözleşmeleri de yasal olarak sigorta sözleşmesi olsalar bile, temelde finansal risk transferini içermektedir. Bu nedenle bu türden olan sözleşmelerin incelenmesi ve finansal nitelikte olanların IAS-39 kapsamı içerisinde ele alınması gerekmektedir.⁷⁰

⁶⁸ Uluslararası sigorta sözleşme türleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. IFRS-4 Insurance Contracts, Appendix B, B18-21, Examples of Insurance Contracts.

⁶⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. IFRS-4 Insurance Contracts, Guidance Implementing, Mad.IG.4.

⁷⁰ PWC;The Interim Solution – Insurance Accounting for 2005, October 2002, (<http://www.pwcglobal.com/images/gx/eng/fs/insu/ias/101702iasinterim.pdf>), (Erişim Tarihi:11/03/2004)

IASB, IFRS-4 standardında gömülü türev araçları da göz önünde bulundurmuş ve daha önce çıkarılmış bulunan IAS-32 ve 39 nolu standartlarda yer alan hükümlere paralel hükümlere yer vermiştir.

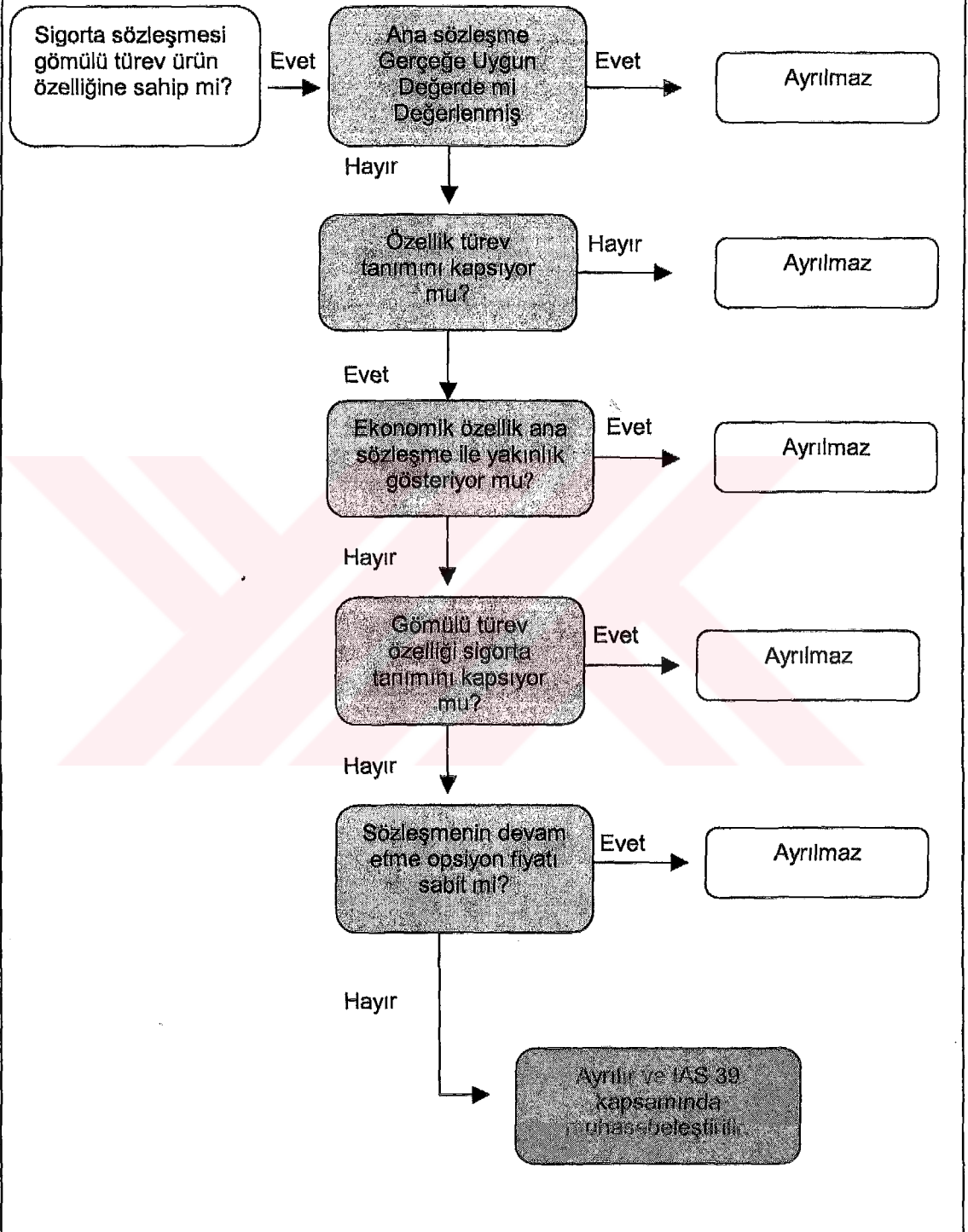
IAS-39 standardı işletmeleri, sahip oldukları sözleşmelerden bu sözleşmelerin içinde yer alan bazı gömülü türev ürünleri ayırmayı, bunları gerçeğe uygun değer ile değerlemeyi, bunların gerçeğe uygun değerlerindeki değişimleri kar zarar olarak kayıtlamayı gerekli kılmıştır. Gömülü türev ürünlerin kendisi bir sigorta sözleşmesi, IFRS-4'ün kapsamı içine giren bir sigorta sözleşmesi olmadıkça, IAS-39 standardı sigorta sözleşmeleri içinde gömülü bulunan türev ürünlere uygulanmaktadır (IFRS-4,Mad.7). Bir başka ifadeyle şayet bir sözleşme içerisinde yer alan unsurlar sigorta sözleşmesi tanımı kapsamı içerisine girmiyor ise, bu türden olan gömülü türev araçların gerçeğe uygun değerle değerlendirilmesi ve IAS-39 kapsamında ele alınması gerekmektedir. Standartta belirtilen sigorta sözleşmesi tanımı içine giren sözleşmelere ise IFRS-4 standardı uygulanmaktadır.

Sigorta işletmesinin, sabit bir tutar ve sabit bir faiz oranı temelinde gelişmiş sabit bir prim tutarı için devam eden sigorta sözleşmesinde, poliçe sahibinin devam eden alım opsiyonunu gerçeğe uygun değerde ölçmesine ve ayrı bir şekilde izlemesine gerek yoktur. Ancak ; şayet devam eden fiyat garantisi hisse senedi veya ticari mal fiyatı değişimleri ile doğrudan ilişkili ise, sigorta sözleşmesinde gömülü bulunan alım opsiyonu için IAS-39 uygulanmalıdır (IFRS-4,Mad.8).

Kısaca, IAS-39 gömülü türev araçların kendisi sigorta sözleşmesi olmadıkça, sigorta sözleşmelerinin içindeki türev araçlara uygulanmaktadır. IFRS-4 bu hususu değiştirmemiştir. Şayet poliçe sahibi sabit bir fiyattan sözleşmeyi devam ettirme seçeneğini uygularsa, sigorta işletmesinin bu yatırım ve sigorta sözleşmesi ayırımını yapmasına ve gerçeğe uygun değerde değerlemesine gerek yoktur. Ancak sözleşmeyi devam ettirme fiyatı bir endekse bağlı olarak değişken olur ise bu ayrıcalık tanınmamaktadır.

Bazı görüşlere göre, bir sözleşmede yer alan finansal risk, sigorta riskinden fazla ise, örneğin %51 bile olsa, bu sözleşme finansal sözleşme olarak nitelendirilmektedir. Ancak standartta bu şekilde bir uygulama

Şekil 4: Gömülü Türev Ürün Ayrıştırılması

5.3. Sözleşmenin Unsurlarına Ayırıştırılması

Özellikle reasürans sözleşmeleri olmak üzere bazı sigorta sözleşmeleri, hem sigorta, hem yatırım unsurlarını içermektedir. Sigorta sözleşmeleri için yürütülen muhasebe uygulamalarında sigorta işletmesi, yatırım kısmı için, sigorta sözleşmesi altındaki yatırım tahsil hakkını ve ödeme sorumluluklarını kayıt altına alır. Aynı zamanda, şayet sigorta unsurundan elde edilecek nakit akışları, yatırım kısmı nakit akışlarından etkilenmez ise sigorta işletmesi;

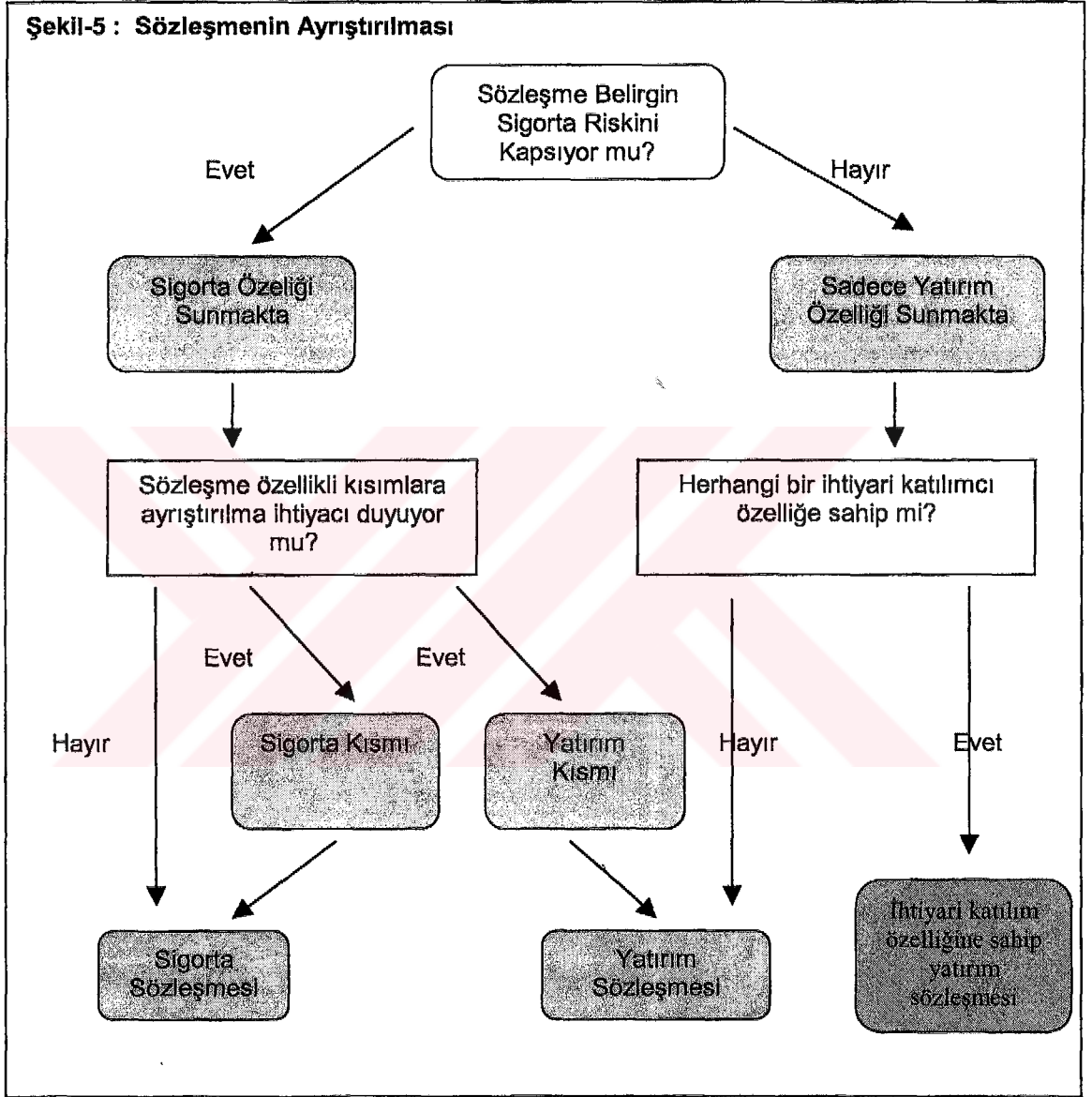
a-) sigorta kısmını sigorta sözleşmesi olarak ele alır,

b-) yatırım kısmını IAS-39 altında finansal varlık yada finansal yükümlülük olarak değerlendirir (IFRS-4, Mad.10-12).

Sigorta işletmesinin sigorta sözleşmesinden kaynaklanan, yatırım unsuru gibi diğer varlık ve yükümlülüklerini bilançonun dışında bırakmamak ve tam olarak göstermek amacı ile yatırım ve sigorta unsurlarının ayrılması ve ayrı ayrı kayıtlanması gerekmektedir. Sözleşmenin sınıflandırılması standart bağlamında yapılmalıdır. Bu işlem için ayırıcı unsur yine belirgin sigorta riskinin mevcudiyetidir.

Sigorta işletmeleri mevcut sözleşmelerinin koşullarından ve özelliklerinden sahip oldukları risklerin sigorta riski mi yoksa finansal risk mi olduğunu tespit etmek durumundadırlar. Sözleşmelerin sigorta sözleşmesi olarak ele alınması için belirgin sigorta riskini transfer etmesi gerekir. Bu bağlamda sözleşmenin ayrıştırılması amacı ile aşağıdaki şekilde belirlenen yol izlenebilir.⁷³

⁷³ PWC; Insurance Contract Phase I: A bridge to an uncertain future, August 2003, (<http://www.pwcglobal.com/images/gx/eng/fs/insu/ias/072903ifrs.pdf>), (Erişim Tarihi:11/03/2004)

Burada belirtilen sigorta riski, önceden belirlenmiş bulunan, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan ve sigorta işletmesinin kabul etmiş olduğu riski ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, önceden var olan ve sigorta güvencesi alandan sigorta güvencesi satan sigorta işletmesine devredilen riski ifade etmektedir. Dolayısıyla sözleşmeden ortaya çıkan yeni bir risk söz konusu olursa bu risk sigorta riski kapsamına girmez.

5.4. Muhasebe Politikaları

Standart muhasebe politikalarına ilişkin olarak diğer IAS ve IFRS'lerden geçici alıntılar yapmıştır. IAS-8 "Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklik ve Hatalar" standardının 10. ve 12. paragrafları, başvurulacak standartların bulunmadığı alanlar için muhasebe politikalarının geliştirilmesinde kullanılacak kriterleri açıkça belirtmektedir. Sigorta sözleşmelerine ilişkin olarak yürütülen projenin 2.kısım tamamlanana kadar, bu standart sigorta işletmelerini IAS-8'deki kriterlerin bazılarının uygulanması hususunda geçici olarak muaf tutmuştur (IFRS-4,Mad.13-14). Özellikle sigorta işletmesi;

- a- gelecekteki sigorta sözleşmeleri altında gelecekte muhtemel tazminatlar ile ilgili herhangi bir felaket (katastrofik) karşılığını ve dengeleme karşılığını yükümlülük olarak kayıt altına almayacaktır,
- b- yükümlülük karşılığı yeterlilik testi yapacaktır,
- c- sigorta yükümlülüğünü veya sigorta yükümlülüğünün bir kısmını, ödendiğinde, özel olarak belirtilmiş olan zorunluluk iptal edildiğinde veya süresi dolduğunda bilançosundan çıkaracaktır,
- d- i) sigorta yükümlülükleri ile ilişkili reasürans varlıklarını veya
ii) reasürans sözleşmesinden doğan gelir ve giderler ile ilgili sigorta sözleşmesinden doğan gelir ve giderleri mahsup etmeyecektir,
- e- Reasürans aktifleri için değer düşüklüğü testi yapacaktır.

Felaket ve dengeleme karşılıklarının iptal edilmesinin nedeni, IAS çerçeve çalışması içinde yer alan yükümlülük tanımı içine girmemesi olarak ifade edilmektedir. Yükümlülük karşılıkları yeterlilik testi ise; sigorta işletmesinin, sigorta sözleşmesi altındaki gelecekteki nakit akışlarının bugünkü değerinin tahmininden yararlanarak, her bir raporlama tarihinde kayıtlarda yer alan yükümlülük karşılığı tutarının yeterli olup olmadığının tespit etmesi durumunu ifade etmektedir. Şayet yapılan bu tahminler sahip olunan sigorta yükümlülüğünün, ilgili edinim maliyetlerinin indirilmesi ile bulunan net defter değerinin, gelecekteki nakit akışlarının tahmin edilmesi neticesinde bulunan değerle karşılaştırıldığında yetersiz olduğunu tespit

ederse, sigorta işletmesi bu pozitif ya da negatif eksikliği kar yada zarar olarak kayıtlayacaktır (IFRS-4, Mad.15).

Sigorta işletmesinin mevcut politikası bu standart açısından minimum gereksinim olan yükümlülük yeterlilik tespitini içeriyor ise, standart daha fazla bir uygulamayı gerekli görmemekte, bunun için bir zorlama getirmemektedir (IFRS-4, Mad.16). Ancak standartta; hangi nakit akışlarının işleme dahil edileceği, nakit akışlarının indirgenip indirgenmeyeceği veya indirgenecek ise nasıl yapılacağı, nakit akışları veya indirgeme oranının risk ve belirsizlik ayarlamasının yapılıp yapılmayacağı veya nasıl yapılacağı açıkça belirtilmemiştir.

Şayet sigorta işletmesinin mevcut muhasebe politikası yükümlülük yeterlilik tespitini gerektirmiyor ve içermiyor ise, sigorta işletmesi;

a) sigorta yükümlülüklerinin net defter değerini tespit etmelidir. Bu tespit ilgili yükümlülükten;

i) her bir ilgili edinim maliyetlerinin defter değeri,

ii) her bir ilgili işletme birleşmeleri ve portfoy transferi ile elde edilmiş olan maddi olmayan duran varlıkların defter değeri çıkarılarak sigorta yükümlülüklerinin net defter değeri tespit edilir.

b) a'da belirtilen net defter değeri ile, şayet sigorta sözleşmesi yükümlülüğü IAS-37 "Karşılıklar, Koşullu Borçlar, Koşullu Aktifler Standardı" kapsamına giriyor ise, burada gerek görülen değerleme ile karşılaştırılır. Şayet IAS-37 altındaki değerleme (a) da belirtilen net defter değerinden büyük ise; sigorta işletmesi farkı kar zarar olarak kayıtlayacak ve ilgili edinim maliyetlerinin veya maddi olmayan duran varlığın net defter değerinde azalış, veya sigorta yükümlülüğünün defter değerinde artış olarak kayıt edecektir (IFRS-4 Mad.17).

Standartın uygulanmasında, yükümlülük yeterlilik testi ile ilgili olarak işletmeler, yasalar gereği ayırmış oldukları karşılıkları test etmek durumundadırlar. Gelecekteki nakit akışlarının bugünkü değerinin tahmininden hareketle buldukları tutarı test edeceklerdir. Potansiyel kayıplar derhal kayıt altına alınacaktır. Şayet mevcut muhasebe politikası buna imkan sağlıyorsa, yeni bir husus gerekmeden uygulamaya devam edilebilecektir.

Standart, sigorta işletmelerinin mevcut yasal muhasebe standartlarını ve diğer uluslararası US GAAP gibi standartların uygulanmasına devam edileceğini belirtmektedir. Mevcut yasal uygulamalarda primler gelir olarak klasik tahakkuk yöntemine göre ele alınacak, karşılıklar yasal muhasebe politikaları ile belirlenecektir.⁷⁴

Önceki bölümlerde belirtildiği üzere, sigorta sözleşmelerine ilişkin yürütülen projenin ikinci bölümü sigorta sözleşmelerinin kayıt altına alınması, gerçeğe uygun değerde değerlendirilmesi ve raporlanması hususlarındaki çalışmalardan oluşmaktadır. IFRS-4'de ele alınan bu hususlar, projenin ikinci kısmı tamamlanana kadar sürdürülecek olan geçici uygulamaları ifade etmektedir.

Standart, sigorta işletmesinin sigorta sözleşmeleri için yürüttüğü muhasebe politikalarını değiştirebileceğini, ancak bu değişikliğin, IAS-8' de belirtildiği gibi, finansal tabloları, kullanıcıların karar almada ihtiyaç duydukları bilgileri sağlamada, etkin kılması ve bu tabloları daha güvenilir bir hale getirmesi gerektiğini belirtmektedir(IFRS-4, Mad.22). Sigorta işletmesi, sigorta sözleşmeleri için muhasebe politikalarındaki değişimi haklı çıkarmak için, değişikliğin IAS-8'deki kriterlerin karşılanmasında yeterli olduğunu kanıtlamalıdır. Ancak IAS-8'de belirtilen kriterlere tam ve eksiksiz bir uyum da aranmamaktadır(IFRS-4, Mad.23).

Sigorta işletmesi sigorta yükümlülüklerinin iskonto edilmeden değerlendirilmesi şeklindeki muhasebe politikasına da devam edebilmektedir (IFRS-4, Mad.25). Bununla birlikte, IFRS-4 standardı sigorta işletmelerine, her dönemde cari piyasa faiz oranlarını yansıtması amacıyla, sigorta yükümlülüklerini yeniden değerlemeyi ve oluşan farkı kar yada zarar olarak kayıtlamaya izin vermiş ancak zorunlu kılmamıştır (IFRS-4, Mad.24).

Görüldüğü üzere standartta, genel sigorta karşılıklarının indirgenmesine ilişkin olarak izin verilmekte, ancak bu aşamada zorunlu tutulmamaktadır. Aynı zamanda sigorta yükümlülüklerinin ölçülmesinde

⁷⁴ PWC, "The Interim Solution – Insurance Accounting for 2005, October 2002, (<http://www.pwcglobal.com/images/gx/eng/fs/insu/ias/101702iasinterim.pdf>), (Erişim Tarihi:11/03/2004)

sigorta varlıklarının getiri oranının iskonto oranı olarak kullanılmasını da yasaklamamıştır. Yürütülen projenin ikinci bölümü tamamlanana kadar elde etme maliyetlerinin ertelenmesi (aktifleştirilmesi) uygulaması devam etmektedir.

Standart, sigorta işletmelerinin muhasebe politikasını değiştirmesine izin vermektedir. Ancak bunun finansal tablolarda sunulan bilgilerin daha güvenilir ve ihtiyaca uygun olmasına olanak sağlaması gerektiğini belirtmektedir. Sigorta yükümlülükleri için politika değiştirildiğinde finansal varlıkların gerçeğe uygun değerde değerlendirilmesine, değerlendirme farklarının kar zarar olarak kayıtlanmasına, yani finansal varlık olarak sınıflandırılmasına da izin vermektedir.

5.5. Finansal Tablolarda Açıklamalar

Sigorta işletmesi, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan tutarların tanım ve açıklamasını finansal tablolarda yapmak durumundadır (IFRS-4, Mad.26). Standart geniş kapsamlı açıklamalar gerektirmektedir. IFRS-4 Mad.37'ye göre sigorta işletmeleri ;

- (a) Sigorta sözleşmesi ve onunla ilgili varlık, yükümlülük, gelir ve giderleri için yürütülen muhasebe politikalarını,
- (b) sigorta sözleşmesi ile ilgili olan varlık, yükümlülük, gelir ve giderler ile nakit akışlarının miktar ve diğer detaylarını,
- (c) bu tutarların ölçülmesinde büyük bir etkiye sahip olan ve varsayımların belirlenmesinde kullanılan işlemleri ve kolaylıkla yapılabilen ise bu varsayımların sayısal açıklamalarını,
- (d) önemli olan varsayımları ve bunlarda meydana gelen değişimleri, açıklayacaktır.

Tüm bunlara ilaveten nakit akışlarının tutarı, zamanlaması ve belirsizliğine ilişkin olarak; sigorta işletmesi, sigorta sözleşmesinden doğan nakit akışlarının belirsizlik, zamanlama ve tutarının tahmininde, finansal bilgi

kullanıcılarının faydalanabileceği aşağıdaki bilgileri de açıklamak durumundadır (IFRS-4, Mad.38). Sigorta işletmesi;

a) risk azaltımı için uygulanan politikaları ve sigorta sözleşmelerinden doğan risk için yönetim amaçlarını,

b) sigorta sözleşmesinin, gelecekteki nakit akışlarının tutar, zaman ve belirsizliğini etkileyecek olan koşul ve terimlerini,

c) sigorta riski hakkındaki bilgileri; bir önceki tahminler ile gerçekleşen tazminatların karşılaştırmasını, (son 5 yıla ilişkin tazminat gelişimini),

d) şayet sigorta sözleşmesi IAS-32 kapsamına giriyor ise faiz ve kredi riski hakkındaki bilgileri,

e) sigorta sözleşmesi içinde yer alan türev ürünlere ilişkin olarak, şayet bu türev ürün gerçeğe uygun değerle değerlendirilmiş ise, bunun faiz ve piyasa riskine ilişkin hususlarını açıklayacaktır (IFRS-4, Mad.39).

Taslak Standartta (ED-5, Mad.30), sigorta işletmesinin, sigorta varlık ve yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerlerini 31 Aralık 2006 tarihine kadar raporlayacağına ilişkin olarak bir hüküm bulunmakta iken, çıkan standart bu hususa ilişkin bir hüküm içermemiştir. IASB yürütülen projenin ikinci kısmında ele alınacağını belirtmiştir.

Bu standart projenin ikinci bölümü tamamlanmadan önce tüm bir standart için ilk adım olarak nitelendirilebilir. Projenin ikinci bölümü tamamlandığında yeniden gözden geçirilmeye ihtiyaç duyulabilecek nitelikte olan durumların bu kısımda ele alınmadığı görülmektedir. IFRS-4 standardı, IASB tarafından sigorta sözleşmelerine ilişkin yürütülen çalışmanın ikinci bölümü tamamlanana kadar, 2005 yılı için sigorta sözleşmelerindeki muhasebe uygulamalarına ilişkin bir bakış açısı sunmak amacı ile hazırlanmıştır. Standartın uygulanmasına ilişkin olarak, sigorta işletmelerinin ürünlerini gözden geçirerek sigorta ve yatırım sözleşmelerini yeniden sınıflandırmaları ve sigorta sözleşmeleri içerisinde yer alan gömülü türev araçları belirlemeleri gerekmektedir.

Elemanter branşlarda faaliyet gösteren sigorta işletmeleri için bu taslağın çok temel değişiklikler getireceği düşünülmemektedir. Ancak bu işletmelerde taslak standartta belirtilen yükümlülük yeterliliği tespiti ile kendi mevcut muhasebe uygulamalarını karşılaştırmak ve uygulamalarını standartta belirtilen şekle uyarlamak durumundadırlar. Sigorta sözleşmelerinin, hem yatırım ve hem de sigorta niteliği taşıdığı durumlara ve sigorta sözleşmeleri içerisinde gömülü türev araçlara elemanter branşlarda çok fazla rastlanmamaktadır. Bunlara ilişkin detaylı açıklamalar daha çok hayat sigorta işletmelerini ilgilendirmektedir. Elemanter branşlarda faaliyet gösteren sigorta işletmeleri için gerekli olan asıl husus projenin ikinci kısmında yer almaktadır. Bu standart çalışması daha çok sigorta sözleşmelerinin özellikli hususlarını ve sigorta sözleşmesinin anlamını ortaya koyan bir çalışmadır.⁷⁵

6. IASB'nin Hazırlık Halindeki Standart Çalışması

IASB, projenin ilk bölümünü oluşturan IFRS-4 "Sigorta Sözleşmeleri" standardını tamamladıktan sonra, ikinci bölüm çalışmalarına yoğun bir şekilde devam etmektedir. Sigorta sözleşmeleri için düzenlenen ilkeler rapor taslağında, kayıt altına alma, değerlendirme ve raporlama konularında incelenen hususlar, ikinci bölüm çalışmalarına temel oluşturmaktadır.

IASB'nin Ocak 2005 tarihinde yaptığı toplantıda, sigorta sözleşmelerine ilişkin olarak yürütülen projenin ikinci bölümünde, kullanılacak muhasebe yöntemleri, değerlendirme, sigorta yükümlülüklerinin indirgenmesi, gerçeğe uygun değerde raporlanması, edinim maliyetlerinin aktifleştirilmesi, risk ayarlamalarının yapılması hususlarındaki çalışmaların sürdürülmesi kararı alınmıştır.⁷⁶

⁷⁵ Deloitte Touche Tohmatsu; Global Executive Briefing, August 2003 (<http://www.iasplus.com/dttdpubs/ed5briefglobal.pdf>), (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁷⁶ www.iasplus.com/agenda/insure2.htm. (Erişim Tarihi: 05.02.2005)

6.1. Önerilen Muhasebe Yöntemleri

IASB, sigorta muhasebesi uygulamasında yer alan alternatif muhasebe yöntemlerinin gerekli olup olmadığı ve bu bağlamda izin verilip verilmemesi tartışmaları ile ilgili olarak, açık yıl yöntemi veya sıfır bakiye yönteminin çoğu sigorta faaliyeti için uygun olmadığını düşünmektedir.

Bununla birlikte IASB, yeterli güvenilirlik ile tahminlerin yapılamadığı ve doğru bir şekilde dönemsel raporlamanın mümkün olmadığı durumlar meydana gelmesi durumunda, IAS-18 "Hasılat" Standardı 28.maddesi ile uyumlu olduğunu düşündüğü sıfır bakiye yöntemini tercih etmektedir. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere periyodik yöntem genel olarak tercih edilmekte ancak güvenilir tahminlerin yapılamaması gibi bazı özel durumlarda sıfır bakiye yöntemi de kullanılabilir.

Kayıt altına alma ve değerlendirme hususundaki çalışma, IAS-1 "Finansal Tabloların Sunuluşu" standardını bir çerçeve çalışma olarak temel almaktadır.

IASB kurulu tarafından yayımlanan IAS-1 "Finansal Tabloların Sunuluşu" standardında finansal tabloların hazırlanmasına ve sunulmasına ilişkin genel çerçeve yer almaktadır. Bu standartta finansal tabloların sunulmasında temel alınacak temel muhasebe kavramları ve finansal tabloların niteliksel özellikleri açıklanmıştır. IAS-1' de yer alan temel muhasebe varsayımları ve finansal tabloların niteliksel özellikleri şu şekildedir;⁷⁷

⁷⁷ Orhan ÇELİK: "Muhasebe Kuramı ve Uygulamaları Açısından Muhasebe Bilgilerinin Niteliği", Prof Dr. Yüksel Koç YALKIN'a Amağan, SBF Yayın No: 590, TÜRMOB Yayın No:221, (Ankara, 2003), 150.

IAS Temel Muhasebe Kavramları ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri

Temel Varsayımlar	1.Tahakkuk Esası (accrual basis)
	2.İşletmenin Sürekliliği (going concern)
Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri	1.Anlaşılabilirlik (understandability)
	2.İhtiyaca Uygunluk (relevance)
	• Önemlilik (materiality) • Güvenirlilik (reliability) • Gerçeğe Uygunluk (faithful representation) • Özün Önceliği (substance over form) • Tarafsızlık (neutrality) • İhtiyatlılık (prudence) • Tam Açıklama (completeness)
	3.Karşılaştırılabilirlik (comparability)

Projenin ikinci kısmında , düzenlenen mali tabloların IAS-1'de ele alındığı şekilde, tahakkuk esası temelinde ve işletmenin tasfiyeye gitme niyetinde olmadan işletmenin sürekliliği kavramı çerçevesinde düzenlendiği ve genel amaca yönelik hazırlandığı belirtilmektedir. Ayrıca finansal tabloların mevcut ve muhtemel kullanıcıları açısından IAS-1'de belirtilen niteliksel özelliklere sahip olması gerektiğinden bahsedilmektedir.

Sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan yükümlülük, sigorta sözleşmesinde belirtilen dönem süresince ortaya çıkması muhtemel zararlardan oluşmaktadır. Bu yükümlülüklerin klasik tahakkuk yöntemindeki gibi, "kazanılmamış primler (ya da prim eksiklik karşılığı)" olarak raporlanması gerektiği şeklinde görüşler yanında, varlık ve yükümlülük ölçme yöntemi ile "süresi dolmamış riskler karşılığı" olarak raporlanması gerektiği yönünde görüşler bulunmaktadır.

Kayıt sistemi ve değerlendirme açısından klasik tahakkuk yönteminin mi (erteleme ve karşılaştırma yöntemi), yoksa varlık yükümlülük ölçme yönteminin mi daha uygun olduğu, varlık ve yükümlülüklerin nasıl değerlendirilmesi gerektiği hususlarında tartışmalar bulunmaktadır.

6.1.1. Klasik Tahakkuk Yöntemi

Klasik tahakkuk yönteminin amacı; sigorta sözleşmesinden kaynaklanan, genelde bilinmeyen ve tahmini zor olan maliyetleri, daha kolay ve hazır olarak değerlendirilebilen gelirlerle ilişkilendirmektir.⁷⁸

Bu yöntemi benimseyenler, genelde gelirin uygun bir biçimde ölçülebilmesinde odaklanmaktadır ve yıldan yıla tahmin edilemeyen nitelikte farklılık gösteren gelir tespiti yerine, sigortayı yıllara yayılan bir girişim olarak niteleyip, devam ettirilebilir bir gelir biçimi ihtiyacını belirtmektedirler. Klasik tahakkuk yönteminin uygulama özellikleri şu şekilde oluşmaktadır,⁷⁹

- (a) Elde etme maliyetlerinin sözleşme dönemi boyunca ilgili prim kazancı ile karşılaştırmasını sağlamak için bu giderler ertelenmekte (aktifleştirilmekte) ve gün veya ay esasına göre itfa edilmektedir. Bir başka ifadeyle, prim gelirleriyle paralel bir şekilde dönemsel olarak giderleştirilmektedir.
- (b) Primler sözleşme dönemi boyunca ertelenmekte, pasifte kazanılmamış prim karşılığı olarak gösterilmekte ve ilgili dönemler itibarıyla gelir olarak kaydedilmektedir.
- (c) Daimi sürdürülebilir bir gelirin raporlanması ve zamanla portföy çeşitliliğini uygun şekilde göstermek amacı ile felaket ve dengeleme karşılıkları ayrılması uygun gözükmemektedir.

⁷⁸ Draft Statement of Principles, md. 154. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main02.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

⁷⁹ Draft Statement of Principles, md. 156. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main02.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

- (d) Sigorta işletmesi, yükümlölüklerini karşılamak için varlıklarını tasfiye etmedikçe, varlık ve yükümlölüklerinin gerçeğe uygun değerindeki değışmeler kayda değer olmamakta ve dikkate alınmamaktadır.

Bu yöntemde, kazanıldığı dönemler ile prim gelirlerinin uyumu açısından primlerin ertelenmesi gerekmektedir. Primlerin nakit girişı olduğu anda hasılat olarak kayıt altına alınmaması, zamanın bir fonksiyonu şeklinde, süre ilerledikçe kazanıldığı kabul edilerek hasılat olarak kayıt altına alınması gerektiğı ifade edilmektedir. IAS-18 "Hasılat" standardının 23. paragrafında belirtilen işin tamamlanma yüzdesi yönteminin ruhunu yansıtan bir şekilde kazanılmamış primlerdeki değışimlerin ilgili dönem üzerinden hasılat yazılması gerektiğı belirtilmektedir.

Bu yöntemde, prim gelirlerinin ertelenmesi ve bunun itfası dönemsel olarak ele alınabileceğı gibi, ilgili dönemde ne kadarlık bir tazminat ödemesinin yapıldığına bakılarak da yapılabilir. Sigorta sözleşmesi satıldığı anda herhangi bir gelir kaydı yapılmamakta, kar, geçen süreçteki zamana paralel bir şekilde hak edilen prim geliri ile, aynı süreçteki ortaya çıkmış tazminat maliyetleri arasındaki farkı yansıtmaktadır.

Sigorta priminin yanlış hesaplanması sonucu ortaya çıkan prim eksikliği ile ilgili olarak bu yöntemde, sigorta işletmesi poliçe edinim maliyetlerinin itfasına karar verebilmektedir. Ayrıca, sözleşmeden elde edilen primlerin yatırıma yönlendirilerek buradan elde edilen kazançlar ile de prim eksikliğinin giderilmesi mümkün olmaktadır. Eksik prim karşılıkları, külfetli sözleşmeler altında yer alan yükümlölüklere benzemektedir. Bu husus IAS-37 "Karşılıklar, Koşullu Borçlar, Koşullu Aktifler" standardının 66. ve 69. maddelerinde ele alınmıştır. Sözleşme altında yer alan kaçınılmaz maliyet karşılama mecburiyeti, sözleşmeden elde edilmesi beklenen ekonomik

faydayı aşar ise, bu durumda ek bir yükümlülük olarak, sözleşmeden doğan en düşük seviyedeki net maliyet kayıt edilmektedir.⁸⁰

Klasik tahakkuk yönteminde, prim geliri ve tazminat ödemelerinin ilişkili olmalarına rağmen iki ayrı husus olduğu göz ardı edilmiştir. Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülük tutarının, kazanılmamış primler şeklinde prim üzerinden tespit edilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Sözleşme dönemi süresince ve dönemin bitimi sonrasında ödenecek tazminat maliyetlerinin, genellikle sözleşme dönemi başlangıcında meydana gelen prim tahsilatıyla ilişkilendirmesi ve sonucun sözleşme dönemi süresince rapor edilmesi daha uygun olmaktadır. Bu durumu en iyi yansıtan yöntem ise varlık ve yükümlülük ölçme yöntemidir.

6.1.2. Varlık Yükümlülük Ölçme Yöntemi

Sigorta muhasebesi ile ilgilenen bazı kesimler, varlıklar ve yükümlülüklerin tanımları ile daha uyumlu olduğunu düşündükleri bir yaklaşımı, sigorta işletmesinin poliçe sahiplerine yükümlülüğünü vurgulayan bir yöntem olarak nitelendirdikleri "varlık yükümlülük ölçme yöntemini" benimsemektedirler.

IAS-1'de varlık; geçmişteki olaylar nedeniyle işletme tarafından kontrol edilen ve gelecekte işletmeye ekonomik yarar sağlaması beklenen değer olarak, yükümlülük; işletmenin geçmişteki olaylardan kaynaklanan ve işletmeden gelecekte kaynak çıkışını gerektirecek mevcut sorumluluğu olarak tanımlanmaktadır. IAS-1'de çerçeve tanımı içerisinde yer alan varlık ve yükümlülük tanımları, bu yöntemin uygulanmasında ana temeli oluşturmaktadır. Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan varlık ve yükümlülüklerin bu tanımlar kapsamında ele alınmasını sağlamakta, bu çerçeve tanımı kapsamına girmeyen kalemleri bilançoya almamaktadır. Bu

⁸⁰ Draft Statement of Principles, md. 311. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main04.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

yöntemde gelir ve giderler varlıklar ve yükümlülüklerdeki değişikliklere göre kayıtlanmaktadır.

Farklı özellikleri olmakla birlikte, bir sigorta sözleşmesi diğer finansal araçlara benzer bir nitelik taşımakta ve dolayısıyla sigorta sözleşmesinden elde edilen kar, varlıklar ve yükümlülüklerin değerlemesindeki (ölçümündeki) değişimlerin sonucu olarak meydana gelmektedir.⁸¹

Varlık ve yükümlülük ölçme yöntemini benimseyenler; genelde bilançodaki tutarların uygun bir biçimde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Varlık ve yükümlülük ölçme yönteminin uygulama nitelikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir;⁸²

- a- Poliçe edinim maliyetleri bir varlığın çerçeve tanımına uymamaktadır ve varlık olarak rapor edilmemelidir. Yani prim edinim maliyetleri (acenta komisyonları vb...) doğdukları dönemlerde gider yazılmaktadır.
- b- Genelde kazanılmamış prim karşılığı olarak tanımlanan yükümlülükler, aslında sözleşme altındaki risklere ait sigorta işletmesinin kalan riskinin değerini yansıtmamaktadır. Bu nedenle sigorta işletmesinin kalan riskini yansıtacak biçimde süresi dolmamış risk karşılığı ayrılmaktadır.
- c- Tazminat yükümlülükleri şimdiki değer ile raporlanmaktadır.
- d- Değerleme varsayımlarının belirlenmesinde sigorta işletmesine ilişkin tahmin ve varsayımlar kullanılmaktadır.
- e- Felaket ve dengeleme karşılıkları yükümlülüklerin çerçeve tanımını karşılamaması nedeniyle yükümlülük olarak rapor edilmemektedir.

⁸¹ Draft Statement of Principles, md. 157. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main02.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

⁸² Draft Statement of Principles, md. 159. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main02.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

- f- Sigorta işletmesinin yükümlülükleri, nakit akışları ve sigorta işletmesinin varlık portföyündeki var olan risklerden ziyade, bu yükümlülüklerde mevcut olan risklere dayalı olarak ölçülmektedir.

IASB'nin çerçeve çalışması ve son uluslararası muhasebe standartları, özellikle IAS-37 "Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Aktifler" standardı ile varlık ve yükümlülük ölçüm yöntemi daha uyumludur. Bu yöntemde, sigorta işletmesi primlerin ertelenmesi yoluyla ayrılan kazanılmamış prim karşılığı yerine, işletmenin kalan riskini yansıtacak şekilde süresi dolmamış risk karşılığı ayırmaktadır. Süresi dolmamış risk karşılığı, mevcut sigorta sözleşmelerinin kapsadığı gelecekteki sigortalı olaylardan kaynaklanan tahmini talep ödemelerinin miktarını yansıtmakla birlikte, sözleşmelerin vadesi içinde mevcut sözleşmeleri iptal ederek poliçe sahiplerine sigorta işletmesinin ödemek zorunda kalacağı geri ödeme tahminlerini de içerecek nitelikte olmalıdır.⁸³

IASB'nin görüşüne göre; bir sigorta sözleşmesi satıldığı zaman gelirin kaydedilmesini yasaklamak için makul bir neden bulunmamaktadır. Dolayısıyla poliçe satımı anında gelir kayıtlanmalı, tazminat maliyetleri ise süresi dolmamış risk karşılığı olarak gider unsuru olarak kayıtlanmalıdır. Bu durumda ;⁸⁴

(a) Başlangıçtaki ilk yükümlülük ölçümü, poliçe sahibinin yüklendiği prim tutarından daha az olabilir ve bu durumda bir kar ortaya çıkacaktır,

(b) Devam eden süreçte, sigorta işletmesi tarafından başlangıçta belirlenen ve ödenecek tazminatı ifade eden süresi dolmamış risk karşılığı tutarının, döneme ait olan ilgili risklerden kurtulunan kısmı gelir olarak kayıt edilecektir.

⁸³ Draft Statement of Principles, md. 316. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main04.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

⁸⁴ Draft Statement of Principles, md. 317. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main04.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

Varlık yükümlülük ölçme yöntemini destekleyenler, prim ertelemesinden ziyade, sözleşmeden doğan yükümlülüklerin bilançoda sunulması gerektiğini iddia etmektedirler. Sözleşme neticesinde elde edilen prim, sigorta işletmesine belirsiz bir yükümlülük yüklemektedir. Dolayısı ile sigorta işletmesi prim ertelemesi yerine, yükümlülük tutarını kayıt altına almalıdır. Gelir veya gider sonuçları, karşılaştırma işleminden ziyade bu yükümlülüklerdeki değişimlerden de etkilenmektedir. Bu bakış açısından, yükümlülük prim alınmasında kayıt altına alınmalıdır ve risk varsayımına ilişkin değişimlerden etkilenmelidir.

Sigorta sözleşmesinin satışındaki yükümlülük kayıtlaması esnasında “biraz” kar yada zararın ortaya çıkacağı belirtilmektedir. Burada ifade edilen “biraz kar yada zarar ortaya çıkması” sözcüğünden; biraz kelimesinin hepsi ve yada önemli bir miktarı ifade etmemesi dolayısıyla, ilk kayıtlamada karın büyük bir bölümünün kayıtlanmadığı anlamı çıkmaktadır. Gerçektende poliçe karı dönem süresi üzerinden ortaya çıkmaktadır.⁸⁵ Karın büyük bölümü sözleşmedeki risk ve belirsizlik karşılığından kurtulma şeklinde ortaya çıkacaktır.⁸⁶ İlk kayıtlama esnasında çok büyük bir kar tutarının ortaya çıkması yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerlerinin doğru bir şekilde tespit edilmediğinin de bir göstergesi olacaktır.

Kurul önerisi ile sigorta muhasebesine ilişkin kayıt sistemi, şu anda bir çok uygulamada kullanılan klasik tahakkuk yönteminden, varlık ve yükümlülük ölçme yöntemine doğru hareket etmektedir. Varlık yükümlülük ölçme yönteminin iki yaklaşımı bulunmaktadır. Bunlardan ilkinde yükümlülükler gerçeğe uygun değer ile ölçülmekte, ikincisinde ise, işletmenin kendi varsayımlarına dayanan “işletmenin özel değeri” ile ölçülmektedir.⁸⁷ Varlık ve yükümlülük ölçüm görüşünü benimseyenler genelde bir sigorta

⁸⁵ Financial Accounting Standards Board; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl03.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

⁸⁶ KPMG; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl87.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

⁸⁷ Hitesh PATEL: a.g.e., (Erişim Tarihi: 28.10.2002)

işletmesinin varlıkları ve yükümlülükleri konusunda gerçeğe uygun değer en belirgin değerlendirme ölçüsü olduğuna inanmaktadır.⁸⁸

6.1.2.1.Gerçeğe Uygun Değer

IASB'nin çerçeve çalışmasının 100.maddesinde, finansal raporlamada tarihi maliyet, cari maliyet, gerçekleşebilir değer ve bugünkü değer olmak üzere dört çeşit değerlendirme temeli öngörülmektedir. Son zamanlarda, piyasa değeri ve gerçeğe uygun değer kavramları da bu kavramlar arasına eklenmiştir. Sigorta sözleşmeleri standardı için yürütülen çalışmalarda izleyen bölümde daha geniş bir şekilde ele alınacak olan gerçeğe uygun değer uygulamasında odaklanıldığı görülmektedir.

IASB, sigorta işletmesine ait tüm finansal araçların gerçeğe uygun değerde değerlendirilmesi yönünde bir görüşe sahiptir. Bu görüşe ilişkin olarak kurul tarafından aşağıdaki hususlar belirtilmektedir.⁸⁹

(a) Eğer diğer işletmeler finansal araçlar için gerçeğe uygun değer uygulaması kullanırsa, sigorta işletmeleri bu uygulama dışında tutulmamalıdır.

(b) Eğer bir sigorta işletmesinin diğer finansal varlıkları ve yükümlülükleri gerçeğe uygun değerde değerlendiriliyor ise, sigorta sözleşmeleri de gerçeğe uygun değerde değerlendirilmelidir.

(c) Bir sigorta işletmesinin finansal varlıkları ve yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerlerindeki hareketler tutarlı bir şekilde rapor edilmelidir. Örneğin varlıkların gerçeğe uygun değerlerindeki bazı oynamalar dönem net karı veya zararı dışında tutulursa ve özkaynak unsuru olarak rapor edilirse, yükümlülüklerdeki ona paralel hareketler de aynı şekilde rapor edilmelidir ve,

(d) Sigorta sözleşmeleri muhasebesi içinde gerçeğe uygun değer uygulaması, finansal araçlar standardı yerine sigorta sözleşmeleri standardı kapsamı içinde olmalıdır.

⁸⁸ Draft Statement of Principles, md. 160. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main02.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

⁸⁹ Draft Statement of Principles, md. 556. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

Sigorta işletmesinin varlıkları ve yükümlülükleri arasındaki değerlendirme tutarlılığı raporlamada ön koşul olarak düşünülmektedir. Bu nedenle sigorta sözleşmeleri sonucu meydana gelen varlıklar ve yükümlülükler gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmeli ve gerçeğe uygun değerdeki tüm hareketler gelir tablosunda raporlanmalıdır.⁹⁰ IASB'nin yürüttüğü projenin bitimi ile birlikte, gerçeğe uygun değerdeki tüm hareketlerin gelir tablosunda raporlanması ve tüm finansal araçların gerçeğe uygun değerde rapor edilmesi konusunda kapsamlı bir yaklaşım benimsenmiş olacaktır.

IASB, çoğu sigorta yükümlülüklerinin genel bir özelliği olan belirsiz nakit akışlarını ele almak için IAS-37'nin genel bir düzenleme olabileceğini ifade etmektedir. IAS-37'de açıklanan değerlendirme yaklaşımları çoğu sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerini tahmin etmek için genel bir yöntem sağlamaktadır. Bu yaklaşımlar, sigorta işletmeleri ve aktüerler tarafından kullanılmakta olan belirli tekniklerde bulunanlara benzer unsurları içermektedir.⁹¹ Bununla birlikte sigorta yükümlülüklerine ilişkin gerçeğe uygun değer tespitinde piyasa temelli verilerden ziyade (işletmenin) birimin sahip olduğu bazı verilerden yararlanılması gerekmektedir.

6.1.2.2.Birimin (İşletmenin) Özel Değeri

Finansal araçlar gerçeğe uygun değer ile raporlanmakta ve sigorta sözleşmeleri de birer finansal araç olarak tanımlanmakta ise, sigorta sözleşmelerinin de gerçeğe uygun değer ile raporlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. IASB bu projedeki çalışmalarda, yükümlülüklerin gerçeğe uygun değeri ile ilgili olarak, "birimin özel değeri" (entity-specific value) kavramını da ortaya atmıştır.⁹²

Varlık ve yükümlülüklerin ölçümünde piyasada somut ve herkes tarafından kabul edilebilir fiyatlar veya veriler her zaman için elde edilebilir olmamaktadır. Özellikle sigorta sözleşmelerinin kapsadığı riskler, sigorta

⁹⁰ Draft Statement of Principles, md. 557. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

⁹¹ Draft Statement of Principles, md. 566. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

⁹² Morris W. CHAMBERS: a.g.e, (Erişim Tarihi: 28/10/2003)

işletmesinin poliçeye yansıttığı özel koşullar nedeniyle diğer sigorta sözleşmelerinden farklılaşabilmektedir. Bu durumda; sigorta işletmesinin, geçmişteki aynı koşullardaki poliçelerindeki risk gerçekleşme durumlarını dikkate alarak, kendi işletmesinin koşullarına uygun aktüerya hesapları ile risk belirlemesi yapması söz konusu olabilmektedir. Bu uygulama sigorta işletmeleri açısından birimin (işletmenin) özel değeri olarak ifade edilebilir.

Açık bir şekilde, bu değerlendirme varsayımı, finansal kurumun özel olarak belirlediği tahminlere dayanmaktadır. Birimin özel değeri yaklaşımı, yükümlülüğün gerçeğe uygun değerinin belirlenmesinde oldukça makul bir yaklaşım olmaktadır.⁹³

Sigorta sözleşmelerine ilişkin yükümlülükler gerçeğe uygun değer yada birimin özel değeri ile değerlendirilecektir. Birimin özel değeri direkt olarak, gerçeğe uygun değer değildir. Çünkü; maliyetler ve gelirler gibi nakit akış varsayımları pazar tahminleri yerine, işletmenin kendi içinde yapılan en iyi tahminler kullanılarak belirlenmektedir. Gerçeğe uygun değer işletmenin sahip olduğu kredi risklerini hesaba katmakta iken, birimin özel değeri bunu hesaba katmamaktadır.⁹⁴

Bir sigorta işletmesinin yükümlülükleri hakkında sigorta işletmesinin tahminlerinin bazen tek elde edilebilen bilgileri sağlayabileceği açıktır. FASB'in önerilen kavramlar raporunun 26.paragrafında;⁹⁵

“Bugünkü değer değerlemesi olarak, gerçeğe uygun değer uygulamasının benimsenmesi, kuruluşun beklentilerine (tahminlerine) dayalı bilgi ve varsayımların kullanımlarını engellemez. Muhasebe ölçümlerinde nakit akışlarını kullanan bir kuruluşun genellikle bir varlık veya yükümlülüğün gerçeğe uygun değerinin ölçülmesinde, piyasa katılımcılarının (oyuncularının) kullanacağı varsayımlar hakkında ya çok az bilgisi vardır veya hiçbir bilgisi bulunmamaktadır. Bu durumlarda işletme (varlık) nakit akış tahminlerini geliştirmede fazla masraf ve çaba gerekmeksizin elde edilebilen

⁹³ Morris W. CHAMBERS: a.g.e, (Erişim Tarihi: 28/10/2003)

⁹⁴ Tham Chee SOON: a.g.e., (Erişim Tarihi: 06/03/2003)

⁹⁵ Draft Statement of Principles, md. 567. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

bilgileri mecburen kullanmak zorundadır. Piyasa katılımcılarının farklı varsayımlar kullandığını gösteren aksine veriler olmadıkça, bir kuruluşun (tüzel kişiliğin) olası nakit akışları hakkında kendi varsayımlarını kullanması gerçeğe uygun değer tahmini ile uyumludur. Eğer bu tür veriler varsa, kuruluş piyasa bilgilerini içerecek şekilde kendi varsayımlarını ayarlamalıdır” denilmektedir.

Kısaca sigorta işletmesinin kendi iç tahminlerinin bazen, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülükler hakkındaki tek erişilebilir ve güvenilebilir bilgi olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu bilgilerin değerlendirme esnasında kullanılması, gerçeğe uygun değerle değerlemenin özüne aykırı bir durumu oluşturmamaktadır.

Ele alınan klasik tahakkuk yöntemi ve varlık yükümlülük ölçme yönteminin taşıdıkları özellikler ve birbirlerinden temelde ayrıldıkları yönler şu şekilde sıralanabilir.

- a-** Klasik tahakkuk yönteminde, poliçe satımı ile gelir ve giderin derhal kayıtlanması söz konusu değildir. Sigorta işletmesi, sigorta sözleşmesi altındaki teminat başladığında, kazanılmamış primler için bir karşılık tutarı kayıt altına alır. Sözleşme süresince, kazanılmamış prim karşılıkları azaltılır ve prim kazanımları gelir olarak kayıt edilir. Bazı durumlarda kazanılmamış prim karşılıkları, süresi dolmamış riskin bugünkü değerinden az olabilir. Bu gibi durumlarda sigorta işletmesi, prim eksikliği için ek karşılık kayıt eder.
- b-** Varlık yükümlülük ölçümü yönteminde ise, poliçe satımı ile hem gelir hem gider tahakkuku yapılır. Sigorta işletmesi, ilgili teminat başladığı anda prim hasılatını gelir olarak kayıt eder. Ayrıca süresi dolmamış riskleri için karşılık ayırır. Bu karşılık süresi dolmamış risklerin bugünkü değerini ifade eder. Ayrılan süresi dolmamış risk karşılığı, ödenmiş tazminatlar ve konusu kalmamış (çözülmüş) risk

olarak azalır. Ayrıca bu süresi dolmamış riskler karşılığı varsayımlarda meydana gelen değişmeler nedeni ile değişme gösterir. Şayet karşılıklar, bugünkü değere indirgeme temelinde belirlenir ise, indirgeme oranı değiştiğinde değişme gösterir. Gelir tablosunda sunulan kar zarar, kayıt altına alınmış varlık ve yükümlülüklerin ilgili dönem içindeki net değerdeki hareketlerinin bir sonucudur.

Tablo-7 : Klasik Tahakkuk Yöntemi - Varlık Yükümlülük Ölçme Yöntemi Karşılaştırılması

PERİYODİK YÖNTEM		Varlık ve Yükümlülük Ölçme Yöntemi		
KONU	Klasik Tahakkuk Yöntemi	Gerçeğe Uygun Değer	İşletmenin Özel Değeri	
Amaç	Karşılaştırma yapabilmek amacı ile gelir ve giderlerin sözleşme dönemine yayılması	Sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan varlık ve yükümlülüklerin ölçümü	Sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan varlık ve yükümlülüklerin ölçümü	
Meydana Gelmiş Ancak Henüz Raporlanmamış Tazminatlar (IBNR) dahil ödenecek tazminatlar var	Evet	Evet	Evet	
Sözleşmenin kalan süresi ile ilgili kazanılmamış prim ertelenmesi	Evet (ertelenmiş tutar, tazminatların şimdiki değerini aşabilir)	Hayır	Hayır	
Süresi dolmamış risk karşılıkları	Evet (sözleşmenin bitmemiş süresi üzerinden kazanılmamış primler yetersiz ise, prim eksikliği varsa)	Evet (sözleşmenin bitmemiş süresi için beklenen tazminatların şimdiki değeri)	Evet (sözleşmenin bitmemiş süresi için beklenen tazminatların şimdiki değeri)	
Felaket karşılıkları / Dengeleme Karşılıkları (Katastrofik karşılıklar)	Mümkün	Hayır	Hayır	
Police edinim maliyeti	Erteleme (aktifleştirme) söz konusu	Erteleme yok (Gider)	Erteleme yok (Gider)	
İndirgeme Etkisi	Uygulanması Yok	Evet	Evet	
Prim Gelirleri	Kazanılmamış primler ertelenir, raporlama dönemine ilişkin olanlar gelir yazılır	Kazanılıp kazanılmadığına bakılmaksızın kayıtlıdır. (Police satışı anında gelir yazılır)	Kazanılıp kazanılmadığına bakılmaksızın kayıtlıdır. (Police satışı anında gelir yazılır)	
Tazminat Maliyetleri	Sigortalanan olay meydana geldiğinde kayıtlıdır.	Prim alındığı zaman, tahmini olarak kayıtlıdır.	Prim alındığı zaman, tahmini olarak kayıtlıdır.	
Yükümlülük tespiti ve değerlendirme	Elde edilen prim temelli	Piyasa Temelli	İşletmenin özel tahminleri temelli	

Kaynak: Draft Statement of Principles, md. 161. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main02.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

IASB, klasik tahakkuk yönteminin IASB'nin çerçeve çalışması ile uyumlu olmadığına inanmaktadır. IASB çerçeve çalışması, varlık ve yükümlülük çerçeve tanımına uymayan kalemlerin kaydına izin vermemektedir. Klasik tahakkuk yöntemi ise, bu çerçeve tanımı içerisinde yer almayan bazı kalemleri bilançoya taşımaktadır. IASB sigortanın kendine özgü özellikleri olduğunu kabul etmekte, ancak bu kendisine has özelliklerin çerçeveden sapmayı gerektirmediğine inanmaktadır. Bu nedenle varlık ve yükümlülük ölçüm yöntemini benimsemekte, bu yöntemin sigorta işletmelerinin kullanıcıların ihtiyaçlarına daha iyi cevap veren finansal bilgileri rapor edeceğine inanmaktadır. Ayrıca, varlık ve yükümlülük ölçümü görüşünün IASB tarafından yayımlanan diğer standartların temelini oluşturduğunu, bu nedenle bu yöntemin kullanıcıların kıyaslamalar yapma kabiliyetini de artıracığını belirtmektedir.⁹⁶

6.2.Önerilen Raporlama Yöntemleri

IFRS-4 Sigorta Sözleşmeleri standardında raporlamaya ilişkin bilgiler incelenmiş olmakla birlikte, bu kısımda bunlara ilaveten sigorta sözleşmeleri standardı çalışmalarındaki prensipler ön taslağında ele alınan hususlar ve özellikle performans raporlaması hususu incelenmeye çalışılacaktır.

Finansal raporlama konusu ile ilgili olarak IASB, varlık ve yükümlülüklerde oluşan değişimin kayıt altına alınarak finansal tablolarda sunulması ve izlenmesine ilişkin performans raporlaması adı altında bir çalışma da yürütmektedir. Temmuz 2001 tarihinde performans raporlama komitesi bu konuya ilişkin ilkeler rapor taslağını tamamlamıştır. Sigorta sözleşmeleri için yürütülen çalışma, bu performans raporlama çalışmasında yer alan hususları da göz önünde bulundurarak yürütülmekte ve performans raporlamasının sigorta sözleşmeleri için kullanılmasını öngörmektedir.⁹⁷

⁹⁶ Draft Statement of Principles, md. 162. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main02.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

⁹⁷ Deloitte Touche Tohmatsu; General Overview on Performance Reporting Issues by Insurance Groups, (<http://www.iasplus.com/resource/insa5pdf>), (Erişim Tarihi: 17/6/2002)

Finansal tablolara ilişkin yayımlanan genel ilkelerde finansal tabloların amacının; geniş kullanıcı kitlelerine ekonomik karar almada faydalı olacak, işletmenin finansal durumu, performansı ve finansal durumundaki değişimleri hakkında bilgi sağlamak olduğu belirtilmektedir. Bu amaç performans raporlamasının da genel çerçevesini oluşturmaktadır. Performansın, finansal tabloların bir unsuru olduğu belirtilmekte, ayrıca karın tek başına bir performans ölçüm aracı olmadığı da ifade edilmektedir.⁹⁸ Finansal durum hakkındaki bilgiler bilançoda, performansı hakkındaki bilgiler ise gelir tablosunda yer almaktadır.

Performans raporlamasının amacı; sorumluluk merkezi yöneticilerinin performansının ölçülmesi ve değerlendirilmesidir. Raporlar, tamamlanmış faaliyetlerin sonuçlarını yansıtmakla birlikte, sorumluluk yöneticilerinin performanslarının yansıtıldığı bir özelliğe sahip olmakta, verimli çalışılıp çalışılmadığını ortaya koyabilmektedir. Performans raporlaması ile, performansı değerlendirilen birim ve onun sorumlu yöneticisi, sonuçları değerlendirerek izlenecek stratejileri belirleyebilir.

Sigorta işletmeleri açısından da performans raporlaması önem taşımaktadır. Şöyle ki; sigorta işletmesi elde etmiş olduğu primleri, yükümlülüklerini karşılamak amacıyla yatırımlara yönlendirmektedir. Sigorta sözleşmesi, yatırıma yönlendirilen primlerden dolayı bir nakit girişi sağlamakta, tazminat ödemeleri nedeniyle de nakit çıkışına yol açmaktadır. Şayet ödenecek tazminat tutarı, yatırımlardan elde edilen gelirleri aşarsa, sigorta işletmesi diğer aktiflerini kullanmak durumunda kalmaktadır. Şayet işletmenin yatırımlarından sağlanan nakit girişleri, tazminat ödemelerini karşılayacak tutarda olmaz ise, sigorta işletmesinin yatırım politikasının veya aktif pasif yönetiminin yetersiz olduğundan bahsedilebilir. Sigorta işletmesinin bu süreçteki performans durumu, performans raporlaması ile ortaya konulabilmektedir.

⁹⁸ Deloitte Touche Tohmatsu; General Overview on Performance Reporting Issues by Insurance Groups, ([http:// www.iasplus.com/resource/insa5pdf](http://www.iasplus.com/resource/insa5pdf)), (Erişim Tarihi: 17/6/2002)

Performans raporlaması sigorta işletmelerinin gelir tablosunun formatında önemli değişikliklere yol açmaktadır. Zaten IASB'da, IAS-1 "Finansal Tablolara İlişkin Genel İlkeler" ve IAS-7 "Nakit Akım Tablosu" standardının gerektirdiklerine ilave olarak sigorta sözleşmelerine ilişkin düzenlenecek bir uluslararası standardın; bilanço, gelir tablosu ve nakit akış tablosu üzerinde sigortaya özgü bazı konuların sunulmasını gerektirebileceğini belirtmektedir.⁹⁹ Sigorta muhasebesi yöntemindeki değişiklikler finansal raporlama unsurlarını da etkilemektedir.

Sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan gelir ve giderlerin finansal tablolarda sunumu, diğer ticari faaliyetlerden kaynaklanandan farklılık göstermektedir. Ancak, finansal raporlamanın genel prensiplerinin finansal durum, performans ve nakit akışları açısından IAS-1 ve IAS-7 standartları altında ele alınarak raporlanması elbetteki sigorta sözleşmeleri için, dolayısıyla sigorta işletmeleri için de geçerli olmaktadır. Bununla birlikte, genel ve hayat sigorta faaliyetlerine ilişkin sonuçların tek bir bilanço, tek bir gelir tablosu ve tek bir nakit akış tablosu sunumu öngörülmektedir. Ancak bölümlere ilişkin ayrı bir raporlama IAS-14 "Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması" standardına göre hazırlanabilir.¹⁰⁰

2003 yılının Şubat ayında, Price Water House Coopers (PWC) isimli denetim şirketi, Avrupa'da sigorta sektöründe çalışan 20 finansal analisti bir araya getirerek bir seminer düzenlemiş ve sigorta sözleşmeleri standardı çalışmalarını değerlendirmiştir. Seminer içerisinde katılımcıların görüşlerini almak üzere Avrupa'daki sigorta işletmelerinin dışa dönük finansal raporlamalarını nasıl bulukları yönünde bir soru sorulmuştur. Avrupa'da yer alan sigorta işletmelerinin finansal raporlamalarının yeterli olmadığı, zayıf olduğu hatta çok zayıf olduğu hususunda katılımcıların %67'si hemfikir iken, %33'ü orta seviyede yeterli olduğunu belirtmiştir. Hiçbir katılımcı

⁹⁹ Draft Statement of Principles, md. 762. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main09.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

¹⁰⁰ Deloitte Touche Tohmatsu; General Overview on Performance Reporting Issues by Insurance Groups, (<http://www.iasplus.com/resource/insa5pdf>), (Erişim Tarihi: 17/6/2002)

raporlamanın iyi olduğu düşüncesine sahip değildir. Katılımcı finansal analistler sigorta işletmelerinin sahip oldukları finansal raporlamaların finansal bilgi kullanıcıları açısından yeterli olmadığını belirterek, anlaşılabilirliğinin ve kullanılabilirliğinin artırılması yönündeki çalışmaları desteklediklerini ifade etmişlerdir.¹⁰¹

6.2.1.Bilanço

IASB tarafından önerilmiş olan varlık ve yükümlülük ölçme yöntemi, klasik tahakkuk yönteminin aksine bilançoda odaklanan bir yöntemdir. Bu yöntem ile sigorta işletmesinin bilançosu, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan varlık ve yükümlülükleri gerçeğe uygun değer ile yansıtmaktadır. Bu şekilde sigorta sözleşmesi ile ilişkili bulunmayan diğer finansal varlık ve yükümlülüklerin değerlendirme özellikleri ile tutarlı bir raporlama sağlanmış olmaktadır.

Aktif	BİLANÇO	Pasif
Gerçeğe Uygun Değerde Sigorta Sözleşmelerine İlişkin Finansal Varlıklar	Gerçeğe Uygun Değerde Sigorta Yükümlülükleri	
Gerçeğe Uygun Değerde Diğer Finansal Varlıklar	Gerçeğe Uygun Değerde Diğer Finansal Yükümlülükler	
	Ekonomik Özkaynak	

Sigorta işletmeleri için finansal raporlamada uyulan/uyulması muhtemel olan standartlar (uluslararası muhasebe standartları ve GAAP) çerçevesinde hazırlanan ve özellik gösteren hesapları içeren bir örnek ayrıntılı bilanço formatı, şu şekilde oluşmaktadır.¹⁰²

¹⁰¹ Price Water House Coopers; Revolution in Reporting – Insurance analysts' perspectives on development in IFRS, May 2003, (<http://www.pwcglobal.com/images/gx/fs/insu/revolutioninreporting.pdf>), (Erişim Tarihi: 11/03/2004)

¹⁰² Deloitte Touche Tohmatsu; Futuristic Presentation of the Balance Sheet of an Insurance Group under Future IAS, (<http://www.iasplus.com/resource/insa5a.pdf> Erişim Tarihi: 17/06/2002)

BİLANÇO		
Varlıklar	IAS	US GAAP
Finansal Varlıklar		
Diğer Alacaklar	IAS 39	ABP 43
Nakit ve Nakit Benzerleri	IAS 7 - IAS 39	FAS 95
Sigortalılardan Alacaklar	DSOP	FAS 60 - FAS 97 - FAS 120
Reasüransdan Alacaklar*	DSOP	FAS 113
Vergi Alacakları	IAS 12	FAS 113
Sigorta sözleşmesi ile ilgili varlıklar	DSOP	
Yatırımlar		
Türev Ürünler	IAS 39	FAS 133 - FAS 138
Yatırım Amaçlı Gayrimenkul	IAS 40	FAS 66 - SOP 78-9 - SOP 3
İştirakler	IAS 27	FAS 94 - ARB 51
Bağlı Ortaklıklar	IAS 28 - IAS 36	ABP 18
Şerefiye	IAS 36 - IFRS 3	ABP 16 - FAS 141 - 142
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	IAS 38 - IAS 36	FAS 121- FAS 141 - 142
Maddi Varlıklar	IAS 16 - IAS 36	ABP 6 - APB 12 - 29
Ertelenmiş Vergi Varlıkları	IAS 12	FAS 109
Finansal Kiralama	IAS 17	FAS 13
AKTİF TOPLAMI		

* Reasürans neticesinde oluşan sigorta varlıkları finansla raporlama çatısı altında yer alan varlık tanımına uyduğu için mahsup edilmeksizin ayrı bir şekilde gösterilmektedir.

BİLANÇO		
	IAS	US GAAP
Yükümlülükler		FAS 34 – 91
Sigorta Borçları	DSOP	FAS 60-97 120
Reasürans Borçları	DSOP	FAS 113
Vergi Borçları	IAS 12	FAS 109
Ticari Olmayan Borçlar	IAS 39	ARB 43
Finansal Kiralama Yükümlülükleri	IAS 17	FAS 13
Verilen Çekler (Mevduatı Aşan)	IAS 7 - 39	FAS 41
Sigorta Sözleşmeleriyle İlgili Yükümlülüklerin Şimdiki Değeri	DSOP	
Türev Ürün Sözleşmelerinin Şimdiki Değeri	IAS 39	
Türev Ürünler	IAS 39	FAS 133 – 138
Çalışanlara Sağlanan Faydalar	IAS 19	FAS 87 – 106
Karşılıklar Diğer Yükümlülükler	IAS 37	FAS 5
Ertelenmiş Vergi Yükümlülükleri	IAS 12	FAS 109
Uzun Vadeli Borçlar	IAS 32 - 39	FAS 47
Özkaynaklar		
Sermaye – Yedekler	IAS 1- 32	ARB 43 – APB 12
Azınlık Hissesi	IAS 1- 27	FAS 94 – ARB 51
PASİF TOPLAMI		

6.2.2. Gelir Tablosu

Varlık ve yükümlülük ölçüm yöntemi her ne kadar bilanço üzerinde odaklanmakta ve gelir tablosunu bilanço kalemlerinin değerlerindeki değişimlerin izlendiği bir format olarak kabul etmiş olsa da, gelir tablosu performans raporlaması açısından oldukça önemli bir konuma sahiptir.

IASB tarafından, Mart 2002 tarihinde yapılan toplantıda, kurul performans raporlamasında 2 alternatif yaklaşımı tartışmıştır. Bunlardan ilki geleneksel raporlama modeli, diğeri ise performans raporlama modelidir.¹⁰³

Geleneksel sigorta raporlama modelinde; faaliyetlerin poliçeye ilişkin faaliyetler ve yatırım - finansal faaliyetler şeklinde bir ayırım söz konusudur.

¹⁰³ <http://www.iasplus.com/agenda/insure.htm> (Erişim Tarihi: 09/03/2004)

GELİR TABLOSU Formatı	
<u>Policeye İlişkin Faaliyetler :</u>	
Prim Kazançları	xxx
Yükümlülük Karşılıkları	(xxx)
Police Edinim Maliyetinin İtfası	(xxx)
Kar (Zarar) – Police Faaliyetleri	xxx
<u>Yatırım ve Finansman Faaliyetleri :</u>	
Yatırım Geliri	xxx
Net Kar (Zarar)	xxx

Gelir Tablosu: Geleneksel Sigorta Raporlama Modeli

Kaynak: <http://www.iasplus.com/agenda/insure.htm>, (Erişim Tarihi: 09/03/2004)

Sigorta işletmeleri açısından dönemde yapılan poliçe üretimi tutarları önemli bir performans göstergesi olmaktadır. Ayrıca, önceki dönemde yapılan poliçe işlemleri ile ilgili olarak bunlara ilişkin primlerin yatırıma yönlendirilmesi neticesinde elde edilen yatırım gelirleri tutarı ile, bu poliçenin tazminat yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerlerinin belirlenmesinde indirgeme oranı etkisinin karşılaştırılması bir diğer önemli performans göstergesini oluşturmaktadır.

Gelir Tablosuna ilişkin olarak kurulun önerisi, önceki dönemde gerçekleştirilmiş olan ve halihazırda devam eden poliçeler ve dönemde yeni düzenlenen poliçeler olarak ayırma yoluna giderek performans raporlaması olgusunda odaklanmaktadır. PWC'nin seminerine katılan finansal analistler açık bir şekilde bu şekildeki bir uygulamayı onaylamakta ve %90'ı bu şekilde bir ayırım ile sigorta hesaplarının anlaşılabilirliğini artıracığını düşünmektedir. Özet bir şekilde önerilen gelir tablosu formatı şu şekilde oluşmaktadır.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Price Water House Coopers; Revolution in Reporting – Insurance analysts' perspectives on development in IFRS, May 2003, (<http://www.pwcglobal.com/images/gx/fs/insu/revolutioninreporting.pdf>), (Erişim Tarihi: 11/03/2004)

GELİR TABLOSU	
Yeni poliçelerin net sonuçları	xxx
Önceki dönemden devreden poliçelerin net sonuçları	xxx
Sigorta işlerinin net sonuçları (Vergi Öncesi Kar)	xxx

Finansal tabloların, kullanıcılar açısından faydalı ve anlaşılabilir olabilmesi için, bunun daha detaylı olması gerekecektir. Bu nedenle Gelir Tablosunun, performans raporlamasında aşağıdaki ana gruplardan oluşması önerilmektedir.¹⁰⁵

A- Yeni Poliçeler: Bu kısım, sözleşmenin başlangıcında, poliçeden doğan gelecekteki nakit akışlarının bugünkü beklenen değerlerini içermektedir. Ayrıca risk ve belirsizlik karşılıkları da burada yer almaktadır. Bu kısım şu şekilde bölümlere ayrılabilir;

- Prim Gelirleri
- Tazminat Maliyetleri
- Risk ve Belirsizlik Karşılıkları
- Poliçe edinim maliyetleri ve diğer giderler.

B- Önceki Yıla Ait Poliçeler: Önceki yıl poliçeleri için yapılan tahminlerdeki değişimler bu grupta yer alır. Önceki yıllara ait poliçelerin tahminleri ile ilgili varsayımlardaki değişim ve ayarlamaları içermektedir. Bunlar;

- Tahmin ve varsayımlardaki değişimler,
- Sigorta yükümlülüğüne ilişkin riskin çözülmesi,
- Risk ve belirsizlik ayarlamasındaki değişimler şeklinde sıralanmaktadır.

C- Finansal Sonuçlar: Gerçeğe uygun değerde oluşan değişimler, iskonto oranındaki değişimin etkisi ve dahil edilmesi durumunda, işletmenin kredibilite durumundaki değişim ve yatırım getirileri bu kısımda yer almaktadır.

¹⁰⁵ Deloitte Touche Tohmatsu; General Overview on Performance Reporting Issues by Insurance Groups, (<http://www.iasplus.com/resource/insa5pdf>), (Erişim Tarihi: 17/6/2002)

Görüldüğü üzere kurul tarafından geliştirilen performans raporlama modeli 3 ana grup içermektedir. Bunlar; yeni işten elde edilen kar zarar, önceki yıl işlerine ait olan ve devam eden işlere ait kar zarar, finansman ve yatırım faaliyetlerinden ortaya çıkan kar ve zarardır. Ayrıntılı bir biçimde performans raporlamasına ilişkin gelir tablosu formatı şu şekilde oluşmaktadır.¹⁰⁶

GELİR TABLOSU	
A- Yeni iş: Yeni Poliçe	
Primler	xxx
Tazminat maliyetlerinin beklenen bugünkü değeri (Süresi dolmamış risk karşılığı)	(xxx)
Risk ve belirsizlik karşılığı	(xxx)
Poliçe edinim maliyetleri	(xxx)
<u>Kar (Zarar) Yeni İş</u>	xxx
B- Önceki Yıl Poliçeleri:	
Tahmin ve varsayımlardaki değişiklikler	xxx
Sigorta Yükümlülüğüne ilişkin riskin çözülmesi	xxx
Risk ve belirsizlik düzenlemelerindeki değişim	xxx
<u>Sigorta İş Kar (Zarar)</u>	xxx
C- Finansman ve Yatırım Faaliyetleri:	
Sigorta karşılıklarının iskonto etkisi	xxx
İskonto oranındaki değişimin etkisi	xxx
Yatırımların Getirisi	xxx
<u>Finansman ve Yatırım Faaliyetleri Kar (Zarar)</u>	xxx
Net Kar (Zarar)	xxx

Gelir Tablosu: Performans Raporlama Modeli

¹⁰⁶ <http://www.iasplus.com/agenda/insure.htm> (Erişim Tarihi: 09/03/2004)

Kanada'da bulunan bir çok sigorta işletmesi mevcut sistemleri içerisinde yukarıda belirtilen performans raporlama modelini kullanmaktadır.¹⁰⁷

Yeni raporlama formatı ile birlikte sigorta işletmelerinin Gelir Tablolarının taşıdığı ana unsur, finansal varlık ve finansal yükümlülüklerde oluşan değişimler olacaktır. Yeni model ile gelir tablosu;¹⁰⁸

- Yıldan yıla risksiz faiz oranlarındaki değişimlerden,
- Gelecekteki nakit akışlarındaki varsayım değişikliklerinden,
- Pazar beklentileri ve gerçekleşen sonuçlar arasındaki farktan,
- Yıllara göre risk ve belirsizliklerdeki azalış ve artışlardan etkilenecektir.

IASB, sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan ilgili varlık ve yükümlülüklerdeki değişimler yanında, prim geliri ve tazminat maliyetinin ayrı bir kalem olarak gelir tablosunda sunulması gerektiğine inanmaktadır.¹⁰⁹ Ayrıca bugünkü değere indirgeme etkisinin, faiz gideri ve faiz geliri ile aynı şekilde sınıflandırılmasını öngörmektedir.¹¹⁰ Performans raporlaması çalışmasında finansal gelir ve gider; finansal yükümlülüklerin gerçeğe uygun değere taşınması neticesinde oluşan artış ya da azalış ve yatırım gelirleri olarak ifade edilmektedir.¹¹¹

6.2.3. Nakit Akış Tablosu

IASB, tüm sigorta işletmelerinin IAS-7'ye göre bir nakit akış tablosu sunmalarını tavsiye etmektedir.¹¹² Sigorta işletmeleri de diğer ticari işletmelerde olduğu gibi nakit akış tablolarını işletme, yatırım ve finansman faaliyetleri ana grupları altında düzenleyeceklerdir.

¹⁰⁷ <http://www.iasplus.com/agenda/insure.htm> (Erişim Tarihi: 09/03/2004)

¹⁰⁸ Deloitte Touche Tohmatsu; Future International Accounting Standard on Insurance Contracts, (<http://www.iasplus.com/resource/insa4a.pdf>) (Erişim Tarihi: 17/06/2002)

¹⁰⁹ Draft Statement of Principles, md. 810. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main09.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

¹¹⁰ Draft Statement of Principles, md. 814. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main09.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

¹¹¹ Deloitte Touche Tohmatsu; General Overview on Performance Reporting Issues by Insurance Groups, (<http://www.iasplus.com/resource/insa5pdf>), (Erişim Tarihi: 17/6/2002)

¹¹² Draft Statement of Principles, md. 774. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main09.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

IASB, sigorta sözleşmesinin nakit akışlarının detaylı açıklanması konusunda bir gereksinimin olup olmadığını belirtmemiştir. Kurul sigorta işletmelerinin geleneksel gelir tablosu biçimlerinin genelde nakit akışları konusunda bilgi içerdiğini ifade etmekte, şayet bu bilgilerin gelir tablosunda ayrı olarak sunulması yeterli olmaz ise, özel açıklama ihtiyacının ortaya çıkabileceğini belirtilmektedir.¹¹³

7. Çalışmalara İlişkin Eleştiri ve Destek Görüşler

IASB tarafından yayınlanan, sigorta sözleşmeleri finansal raporlama standardı İlkeler Rapor Taslağı'na ilişkin olarak, çeşitli ülkelerden, çeşitli kurum ve kuruluşlardan 138 adet yorum mektubu (comment letter) alınmış ve bu mektuplarda yer alan görüş ve öneriler yayınlanmıştır. Uluslararası alanda faaliyet gösteren büyük çaplı sigorta işletmeleri, denetim şirketleri ve uluslararası muhasebe organizasyonlarının perspektifinden, çalışmalar hakkındaki görüş ve yorumları kapsam, kayıt sistemi - değerlendirme ve raporlama ana başlıkları altında şu şekilde oluşmaktadır.

7.1. Kapsama Yönelik

Çalışmaların bir sigorta sözleşmesi için mi yoksa sigorta işletmesi için mi gerçekleştirileceği konusunda değişik görüşler bulunmaktadır.

Yapılan çalışmalarda sigorta işletmesinden ziyade sigorta sözleşmeleri üzerinde odaklanılmıştır. Bu şekilde bir yaklaşımın benimsenmesi uluslararası muhasebe standart düzenleyicileri (IASB, IOSCO), büyük sigorta işletmeleri (Swiss Re, Allianz, Axa) ve uluslararası denetim firmaları (PWC, Arthur Andersen, Ernst-Young) tarafından yerinde bir karar olarak belirtilmektedir.¹¹⁴

¹¹³ Draft Statement of Principles, md. 775. (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main09.pdf>), (Erişim Tarihi:21.10.2003)

¹¹⁴ Financial Accounting Standards Board; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl03.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003); Allianz, Axa, Fortis, Swiss Re vb., http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003); IOSCO, http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl135.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003); PriceWaterHouseCoopers, , http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi:16.10.2003); Arthur Andersen, http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl111.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

Sigorta sözleşmeleri üzerinde odaklanmanın yerinde bir karar olmakla birlikte, sigorta sözleşmelerini satan işletmelerin (sigorta işletmesi, banka, reasürans işletmesi) sahip oldukları bazı özelliklerin de göz önünde bulundurulması gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır.¹¹⁵ Bununla birlikte, sigorta işletmesi veya sigorta sözleşmesinden ziyade sigorta işletmesi tarafından yürütülen ve yönetim prosesi olarak tanımlanan sigorta (iş) faaliyeti üzerinde odaklanması gerektiği yönünde görüşler de bildirilmiştir.¹¹⁶

Avrupa Birliği'nde üye ülkeler arasında, IASB tarafından yürütülen çalışmaların sigorta sözleşmesi üzerinde mi yoksa sigorta işletmesi üzerinde mi odaklanması gerektiği hususunda bir birliktelik bulunmamakta, üye ülkelerin yaklaşımları şu şekilde oluşmaktadır.¹¹⁷

Sigorta Sözleşmesi Üzerinde Odaklanılmalı	Sigorta İşletmesi Üzerinde Odaklanılmalı
• İngiltere • İsveç • Hollanda • Danimarka	• İtalya • Fransa • Almanya • İspanya • Belçika • Portekiz • Avusturya

Sigorta sözleşmesi üzerinde odaklanması gerektiğini düşünen ülkeler, diğer finansal sektörler ile karşılaştırılabilirliğin artırılabilirliğini görüşünü savunmaktadır. Sigorta işletmesi üzerinde odaklanması gerektiğini ifade edenler ise, bunun sigorta işlemlerinin tüm yönleri ile muhasebeleştirilmesi açısından daha uygun bir yaklaşım olduğunu, sigorta

¹¹⁵ Ernst-Young International; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹¹⁶ The Japanese Institute of Certified Public Accountants; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl138.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹¹⁷ European Commission; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl68.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

sözleşmeleri tanımının sigorta şirketinin tüm faaliyetlerini kapsamakta yetersiz kaldığını belirtmektedirler.

Sigorta sözleşmeleri, IAS-32 ve IAS-39 standartlarında yer alan finansal araç tanımları içine girmekle birlikte¹¹⁸, finansal araçlardan ayıran bazı özelliklere sahip olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır.¹¹⁹

Bu hususa ilişkin olarak yapılan yorumlarda en ayrıntılı çalışma Avrupa Birliği tarafından gönderilmiştir. Sigorta sözleşmesinin finansal araç mı yoksa hizmet sözleşmesi mi olduğu hususunda birlikteki ülkeler arasındaki bir ortak düşünce bulunmamaktadır. Bazı üye ülkeler sigorta sözleşmelerini finansal araç olarak tanımlarken bazıları hizmet sözleşmesi olarak nitelendirmektedir.¹²⁰

Finansal Araç	Hizmet Sözleşmesi
• İngiltere • İsveç • Hollanda • Danimarka	• İtalya • Fransa • Almanya • İspanya • Belçika • Portekiz • Avusturya

Sigorta sözleşmelerinin esasen finansal araç olduğunu savunanlar, bugünün gelişmiş finansal piyasalarında sigorta sözleşmeleri ile aynı ekonomik sonuçları verebilen yapıda finansal araç geliştirmenin mümkün olduğunu belirtmektedirler. Hizmet sözleşmesi olduğunu savunanlar ise, sigortacılığı diğer işlerden ayıran; sigorta işletmesinin belli bir dönem süresince (genelde uzun dönem), risklere karşı koruma hizmeti sağlaması, sigorta sözleşmelerinin aktif bir ikincil piyasasının bulunmaması, sigorta işleminin genel olarak sigortalı ile sigorta işletmesi arasında bir işlem olması, yasal düzenlemelere göre risk transferlerinin gerçekleştirilebilmesi, sigorta

¹¹⁸ PriceWaterhouseCoopers; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹¹⁹ KPMG; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl87.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹²⁰ European Commission; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl68.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

işletmesinin yükümlülüklerinin genelde reasürans dışında bir piyasasının olmaması gibi özelliklere sahip olduğunu belirtmektedir. Bu özellikler nedeni ile sigorta sözleşmelerinin hizmet unsurunun ağır bastığını düşünenler onu daha çok hizmet sözleşmesi olarak nitelendirmektedir.¹²¹

Sigorta sözleşmesi hem bir nakit girişi (prim), hem de nakit çıkışı (tazminat ödemesi) meydana getirmekte, bu nedenle de finansal araç olarak nitelendirilmektedir. Sigorta sözleşmesinin düzenlenmesi öncesinde, sigorta işletmesinin uygun klotların seçimi, risk profilinin çıkarılması gibi bazı sigortacılık danışmanlığı faaliyetleri hizmet unsuru olarak görülebilir. Ancak, sigorta sözleşmesinin düzenlenmesinde sonra ortaya çıkan nakit akışları finansal varlık özelliği ile doğrudan ilişkili olmaktadır. Sigortaya konu olayın meydana gelmesi durumunda, oluşan hasarın tazmini için ödenen tutar, direkt sigortalıya yada sigortalının hasarını gideren hizmeti sunan başka bir tarafa yapılabilmektedir. Sigorta işletmesinin, sigortaya konu olayın yol açtığı hasarın tazminini, bizzat kendi faaliyeti ile hizmet şeklinde yerine getirmesi durumunda bir hizmet sözleşmesi özelliğinden bahsedilebilir. Bu açıdan alınan prim tutarı ile, gelecekteki muhtemel bir olayın meydana getireceği zararın tazmin edilmesinin gerektireceği nakit çıkışının karşılanabilmesi için yürütülen aktif yönetimi faaliyeti, finansal bir faaliyet olmaktadır.

Yürütülen projenin sigorta sözleşmesi üzerinde odaklanan ve sigorta sözleşmesini finansal araç olarak nitelendiren yapısı dışında, bazı kavramsal özelliklere de sahip olması gerektiği yönünde görüşler bulunmaktadır.

Bu görüşlere göre; yasal düzenleyicilerin gereksinmelerinin karşılanmasından ziyade, genel amaçlara yönelik ihtiyacı karşılayacak bir çalışmanın yürütülmesi gerekmektedir. Sigorta faaliyetlerini düzenleyen yasal düzenleyiciler, sigorta işletmelerinin muhasebe bilgilerine önemli derecede ihtiyaç duymaktadır. Ancak bu bilgiler, sigorta işletmeleri ile ilgili bulunan kredi kurumları, yatırımcılar ve diğer finansal bilgi kullanıcılarının talep ettikleri bilgiler ile farklı özelliklere sahiptir. Yasal düzenleyiciler kendileri için

¹²¹ European Commission ; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl68.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

gerekli olan bilgileri çeşitli düzenlemeler ile sigorta işletmesi tarafından düzenlenmesini sağlamaktadır. Ancak bu bilgiler, sermaye piyasalarında faydalı olacak bilgi niteliğinde olmamaktadır. Sigorta faaliyeti oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir, dolayısıyla daha kompleks bir muhasebe sistemi ile faydalı bilgi üretilmesine imkan sağlanmalıdır.¹²² Bununla birlikte, geliştirilen raporlama standardının sözleşme sahibinin haklarını koruma yönünde, sigorta işletmesinin yükümlülüklerini karşılayabilme durumunda odaklanması yanında, modelin yasal düzenleyici otoritenin beklentileri hususundaki durumları da içermesi gerekmektedir.¹²³

7.2. Kayıt Sistemi ve Değerlemeye Yönelik

Arthur Andersen denetim firmasına göre; günümüzde sigorta sözleşmeleri oldukça karmaşık bir yapıya kavuşmuştur. Dolayısıyla bu sözleşmeler için yürütülen muhasebe uygulamaları da karmaşık bir yapıya doğru gitmektedir.¹²⁴ Oluşturulacak finansal raporlama standardı içinde yer alan muhasebe uygulamaları bu karmaşık yapıyı olabildiğince kapsayacak şekilde geliştirilmelidir. Bu çalışmalar neticesinde mevcut kullanılan sistemlerin bir yana bırakılarak yeni bir sistemin oluşturulması söz konusu olmaktadır. Günümüzde bir çok sigorta işletmesi klasik tahakkuk yöntemini kullanmaktadırlar. Yorum mektuplarından IASB'nin yaptığı çalışmalara ilişkin olarak yapılan eleştirilere bakıldığında uluslararası alanda faaliyette bulunan büyük sigorta işletmelerinin mevcut sistemin devamından yana bir tutum içinde oldukları görülmekte iken, uluslararası kurum ve örgütler ile büyük denetim firmalarının yeni geliştirilen varlık ve yükümlülük yöntemine daha yakın durdukları görülmektedir.

Uluslararası alanda faaliyet gösteren ve büyük bir sigorta şirketi olan Allianz Group, sigorta sözleşmesinden elde edilen nihai karın, sigortaya konu olan olayın sözleşme dönemi içinde meydana gelmesine bağlı olduğunu, bu

¹²² Financial Accounting Standards Board; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl03.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹²³ International Associations of Insurance Supervisors; IAIS, http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl112.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹²⁴ Arthur Andersen; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl111.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

nedenle sadece klasik tahakkuk yönteminin sigorta sözleşmesinin özünü yansıtacak muhasebe yöntemi olduğunu belirtmektedir.¹²⁵ Ayrıca varlık yükümlülük ölçme yönteminde raporlanan işletme sonuçlarının klasik tahakkuk yönteminde raporlanan sonuçlardan daha değişken bir yapıda olacağı belirtilmektedir.¹²⁶

Bazı sigorta sözleşmelerinin hizmet sözleşmesi özelliklerine sahip olduğu ve diğer hizmet sözleşmelerine uygulanan muhasebe prensiplerinin bu sözleşmelere uygulanması gerektiği¹²⁷, ayrıca varlık yükümlülük ölçme yöntemi ile klasik tahakkuk yönteminin ortaklaşa olarak kullanılabileceği yönünde görüşler de bulunmaktadır.¹²⁸

FASB Kurulu, oluşturulacak sigorta sözleşmeleri standardının hazırlanmasında Finansal Tablolara İlişkin Genel İlkelerin temel alınmasının yerinde bir karar olduğunu belirtilmiştir. Genel ilkelerde yer alan tanımlamalar ile bağlantılı olarak geliştirilen varlık ve yükümlülük yönteminin daha anlaşılabilir ve daha şeffaf olacağına inanmaktadır. Yani FASB kurulu sigorta sözleşmeleri için IASB Finansal Tablolara İlişkin Genel İlkeleri ile tutarlı olan varlık ve yükümlülük ölçme yöntemini savunmaktadır.¹²⁹

KPMG Denetim firmasına göre; varlık ve yükümlülük yöntemi risk ve belirsizlik karşılıklarının ayrılmasında en uygun ve en güvenilir yöntemdir. Varlık ve yükümlülük yöntemi; kullanıcılara, yönetim fiyatlama kararları ile ilgili daha fazla ve daha zamanlı bilgi sağlamakta, ekonomik karar almada etkili olan kar ve zararın kayıt altına alınmasını ertelememekte ve oyalamamaktadır. Bu nedenle de varlık yükümlülük ölçme yöntemi yeni bir standardın oluşturulması çalışmalarında iyi bir başlangıçtır. Varlık yükümlülük yöntemi altında, uygun varsayımlar temelinde, indirgenmiş nakit akışları yönteminin kullanımı, aktif piyasanın olmadığı bir ortamda piyasa verilerine

¹²⁵ Allianz Group; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl68.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹²⁶ CICA; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl68.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹²⁷ KPMG; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl87.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹²⁸ Allianz, Axa, Fortis, Swiss Re vb.; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹²⁹ Financial Accounting Standards Board; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl03.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

ulaşmada zorluk çekmeksizin gerçeğe uygun değerin uygulanmasında bir olanak sağlayabilir. Ayrıca, finansal araçlar (sigorta sözleşmeleri dahil) açısından keyfi uygulamalar nedeniyle tutarlı değerlendirme modellerine ihtiyaç olduğu kesindir. Bazı ülkelerde bazı muhasebe yöntemleri geliştirilmiştir. Bunlara örnek olarak, ilişkilendirilmiş varlık değeri ve Kanada hayat güvence muhasebe uygulamasıdır. Bunlar klasik tahakkuk yöntemi yerine gelecekteki nakit akışları temelinde geliştirilmiş uygulamalar olup, kullanıcılara faydalı ve anlamlı bilgi sunmak amacı ile geliştirilmesi düşünülen gerçeğe uygun değer yaklaşımı için temel oluşturacak niteliktedir.¹³⁰

Yine büyük bir denetim firması olan Arthur Andersen'e göre ; bir çok ulusal muhasebe uygulamaları geniş ölçüde klasik tahakkuk yöntemi çevresinde yoğunlaşmış iken, bu ulusal muhasebe uygulamalarını yönlendiren kurum ve kuruluşlar gerçeğe uygun değer yaklaşımına doğru yönelmişlerdir. Gerçeğe uygun değer yaklaşımı çıkarılacak bir finansal raporlama standardı için en uygun yöntemdir. Denetim firması olarak, bir çok işletme için kayıt altına alma işlemlerinde önemli değişim yaratmasına rağmen, genel olarak gerçeğe uygun değer yaklaşımını desteklemektedir.¹³¹

Diğer bir denetim firması olan PriceWaterHouseCoopers (PWC) ise; sigorta sözleşmelerinin hizmet sözleşmesi değil de finansal araç olarak nitelendirilmesinin, varlık yükümlülük değerlendirme yöntemini ortaya çıkardığını ifade etmektedir. Sigorta sözleşmelerinin finansal araç olması nedeniyle, varlık ve yükümlülük ölçme yönteminin uygun bir yaklaşım olduğunu belirtmektedir.

PWC'a göre; sigorta sözleşmesi hizmet sözleşmesi olarak kabul edilirse, IAS-18 ile tutarlı olan klasik tahakkuk yöntemi uygun bir yöntem olmaktadır. Finansal unsur ve hizmet unsuru birlikte sigorta sözleşmesinde yer alıyor ise, bu durumda öğeler ayrılarak, hizmet unsuru için klasik tahakkuk yöntemi, finansal unsur için varlık yükümlülük ölçme yöntemi kullanılabilir. Sigorta sözleşmeleri genelde finansal araç tanımı kapsamı içine girmekle birlikte, bazen hem finansal hem hizmet unsurlarını bünyesinde

¹³⁰ KPMG; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl87.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹³¹ Arthur Andersen; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl111.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

barındırır. Sigorta işletmeleri genelde tazminat taleplerini karşılar ve sorunun giderilmesinde sigortalıya yardım eder. Aynı zamanda sigortalı olayın teminat altına alınması ile ilgili uygun tutarın belirlenmesinde ve uygun klotların seçiminde sözleşmenin yapılması öncesinde danışmanlık hizmeti yerine getirir. Ancak bir sigorta sözleşmesinin ana elementi hizmetten ziyade finansal bir özellik taşır. Dolayısı ile sigorta sözleşmeleri için uygun muhasebe yöntemi varlık ve yükümlülük ölçüm yöntemi olmaktadır. Varlık ve yükümlülük çerçevesi içinde, işin başında karın kayıt edilmesinde bir sakınca yoktur. Ancak, sigorta işletmelerinin bakış açısından çoğu genel sigorta sözleşmelerinde, sözleşmenin başlangıcındaki risk ve belirsizlik karşılık tutarı, satış anında kar yada zarar oluşturmayacak bir tutardır. Kar sadece, sigorta işletmesi riskten kurtulduğu zaman meydana gelir. Dolayısı ile satış anında kar yada zarar yazılması uygun olmayabilir.¹³²

IASB çalışmasında yer alan sigorta muhasebe yöntemi içinde felaket ve dengeleme karşılıklarının yükümlülük tanımı içerisine girmediği için yer almaması, varlık yükümlülük ölçme yönteminde poliçe edinim maliyetlerinin ertelenmemesi ve sigorta yükümlülüklerinin defter değerlerindeki her türlü değişimin oluştukları anda kayıt altına alınması hususları doğru bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir.¹³³

Tüm bunların dışında; farklı sigorta sözleşme türleri için farklı muhasebe uygulamalarına gerek bulunmadığı, reasürans işletmelerinde ayrı bir muhasebe uygulamasına gerek olmadığı IASB'nin çalışmaları ile paralel olarak ifade edilmektedir.¹³⁴ Ancak standardın reasürans işletmeleri için nasıl uygulanacağı hususunda bir rehberlik çalışmasına gerek duyulabileceği, bu rehberlik çalışmasının çok karmaşık nitelikte olan sözleşmelerin açıklanması

¹³² PriceWaterhouseCoopers; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹³³ Arthur Andersen; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl111.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003), Ernst-Young International, http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹³⁴ Ernst-Young International; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

ve uygulanmasına yönelik olması gerektiği yönünde görüşler bulunmaktadır.¹³⁵

Değerleme ve Gerçeğe Uygun Değer uygulamasına ilişkin olarak; IASB, muhasebe uygulamalarında gerçeğe uygun değer ile değerlendirme hususundaki eğilimini sigorta sözleşmelerine ilişkin finansal raporlama standardı çalışmalarında da devam ettirmektedir. IAS-39 standardı ile çoğu finansal varlığın gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmesinin öngörülmesi, sigorta işletmeleri açısından sigorta sözleşmelerinden kaynaklanmayan diğer finansal varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmesi durumunu ortaya çıkartmış, bununla birlikte sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan varlık ve yükümlülüklerinde gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmesini gündeme getirmiştir. IASB'nin bu yöndeki çalışmalarına bazı kesimler destek vermekte, bazıları ise bu yöntemin sakıncalarını ifade etmektedir. Kurulun, değerlendirme çalışmalarına ilişkin olarak, yapılan eleştirilere bakıldığında uluslararası alanda faaliyette bulunan büyük sigorta işletmelerinin gerçeğe uygun değer ile sigorta yükümlülüklerinin değerlendirilmesi olayını desteklemedikleri görülmektedir.

Allianz, Axa, Fortis, Swiss Re gibi büyük sigorta işletmelerinin oluşturduğu komite; bütün finansal araçların gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmesi hususunda güçlü bir ilerleme bulunduğunu ve gerçeğe uygun değer faydalı bir bilgi sağladığını belirtmektedir. Ancak, sigorta sözleşmeleri için bu değerlendirme yönteminin uygun olmadığı kanaatindedirler. Bunun nedeni olarak, sigorta sözleşmeleri için gerçeğe uygun değer piyasa fiyatı olmadığını, gelecekteki nakit akışlarının tahmini ve şimdiki değer tekniği kullanımı ile hesap edilmesini göstermektedirler. Gerçeğe uygun değer hesaplamaları pazar odaklı bazı veriler ile yönetim tarafından kullanılan bazı varsayımlar ile belirlendiğini, tam anlamıyla bir piyasa fiyatını yansıtmadığını, zaten sigorta sözleşmelerine ilişkin yükümlülükler için aktif ve ikincil piyasanın olmaması bunu imkansız hale getirdiğini, sigorta sözleşmeleri için

¹³⁵ Arthur Andersen; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl111.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

gerçeğe uygun değerin sadece tahmin edilmiş değer olduğunu iddia etmektedirler.¹³⁶ Sigorta sözleşmesi yapıldığında, şayet risk ve belirsizlik karşılıkları doğru bir şekilde tahmin edilemiyor ise, karın kayıt altına alınmasının ertelenmesi gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır.¹³⁷ Aslında sigortanın özünde zaten risk, belirsizlik ve tahmin gibi pek de somut olmayan kavramlar bulunmaktadır. Dolayısıyla sigorta yükümlülüklerinin tahmin yolu ile belirlenmesi işin özünü yansıtmaması bakımından gerçekçi bir yaklaşım olabilir ve bu hususa çok da çekinceli yaklaşılmamalıdır.

Bu firmalara göre; gerçeğe uygun değer yatırımcılar açısından anahtar bilgi sağlamaktadır. Ancak sigorta işletmelerinin sahip olduğu yatırımlardaki değişikliklerin raporlanması gibi, sigorta yükümlülüklerindeki gerçeğe uygun değer raporlaması kabul edilemez. Çünkü, (i) bu elde tutulan varlık ve yükümlülükler işlem amacı (alım-satım amacı) ile elde tutulmamaktadır, (ii) sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerlerinin belirlenmesinde gerçekçi bir model, bulunmamaktadır (iii) gerçeğe uygun değer temelinde yürütülen muhasebe uygulaması yıldan yıla daha büyük hayali oynaklıklara neden olmaktadır. Bu hayali oynaklıklar sigorta işletmeleri açısından sermaye maliyetine neden olmakta ve diğer endüstriler ile karşılaştırıldığında dezavantajlı sonuçlara yol açmaktadır.¹³⁸

Gerçeğe uygun değer kullanımının, piyasa verilerine ulaşmadaki varsayım ve beklentiler nedeni ile daha fazla belirsizlik ve subjektif yargıya yol açacağı, aktif bir piyasanın bulunduğu ve bulunmadığı ortamlar için gerçeğe uygun değer hesap edilmesine ilişkin olarak pratik uygulamalar ile ilgili daha fazla çalışmalar yapılması gerektiği yönünde görüşlerde bulunmaktadır.¹³⁹

Sigorta yükümlülükleri için aktif bir piyasanın bulunmaması gerçeğe uygun değerde değerlendirme önünde bir engel oluşturmakla birlikte, sigorta

¹³⁶ Allianz, Axa, Fortis, Swiss Re vb.; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹³⁷ KPMG; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl87.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹³⁸ Allianz, Axa, Fortis, Swiss Re vb.; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹³⁹ KPMG; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl87.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

faaliyetlerinin finansal sonuçlarını açık ve karşılaştırılabilir hale getirmede umut verici bir uygulama olacağına inanan kesimler bulunmaktadır.¹⁴⁰ Ayrıca diğer finansal araçlar için gerçeğe uygun değer kullanılması durumuna, sigorta sözleşmelerinin de dahil edilmesi gerekmektedir.¹⁴¹

Arthur Andersen; düzenlenecek bir finansal raporlama standardı için gerçeğe uygun değer ölçümü yaklaşımının en iyi yararı sağlayacak bir yaklaşım olduğunu belirtmektedir. Şirket, IASB'nin benimsediği tüm sigorta yükümlülüklerinin iskonto edilmesi yaklaşımını doğru bulmaktadır. Gerçeğe uygun değerde tüm sigorta yükümlülükleri iskonto edilerek bugünkü değerde raporlanmalıdır.¹⁴²

Diğer bir denetim firması olan PWC; finansal varlıklar konusunda ortak çalışma grubu ile yapılan gerçeğe uygun değer ölçüm faaliyetlerini desteklemektedir. Sigorta işletmesinin varlık ve yükümlülüklerinin ölçülmesinde tutarlılık olması gerektiğini, bu tutarlılığın doğru raporlamanın özünü oluşturduğunu belirtmektedir.

Şirketin görüşüne göre; sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerde değerlendirilmesi temel bazı değişikliklere yol açacaktır. Aktif , derin ve likit bir piyasanın mevcut olmaması bu değerlemenin yapılmasını güçleştirmektedir. Bu durum sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerinin tespit edilerek iskonto edilmesini olanaksız hale getirmektedir. Sadece özel bazı prensipler ve hesaplama tekniklerinin geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Burada önemli olan husus önerilen her bir yöntem objektif bazı unsurlar içermelidir. Bu öneriler finansal tablo kullanıcılarına yararlı bilgiler sağlama hususunda yeterli sonuçlar sağlamalıdır. Ayrıca varlık ve yükümlülük yönteminde, diğer finansal varlıklardan doğan varlık ve yükümlülükler ile sigorta sözleşmelerinden doğan varlık ve yükümlülüklerin değerlemesi de tutarlı olmalıdır.¹⁴³

¹⁴⁰ IOSCO; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl135.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹⁴¹ Ernst-Young International; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹⁴² Arthur Andersen; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl111.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹⁴³ Pricewaterhousecoopers; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

Gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmesi hususu AB üye ülkeleri arasında da tartışmalara yol açmıştır. Birliğin bazı üyeleri güvenilir biçimde uygulanamayacağı düşüncesi ile gerçeğe uygun değer karşısında yer alırken, diğerleri, ölçüm problemlerinin üstesinden gelinebileceğini belirterek gerçeğe uygun değeri savunmaktadır. Bazı üye ülkelerde klasik tahakkuk yönteminin sigorta sözleşmeleri için daha uygun olduğunu savunmaktadır.¹⁴⁴

Varlık Yükümlülük Ölçme Yöntemini Savunanlar	Klasik Tahakkuk Yöntemini Savunanlar
• İngiltere • İsveç • Hollanda • Danimarka	• İtalya • Fransa • Almanya • İspanya • Belçika

Varlık ve yükümlülük ölçme yöntemini savunanlar, bu yöntemin şeffaf ve karşılaştırılabilir finansal tablolara olanak sağlayacağını, böylece finansal tabloların değerinin artacağını düşünmektedir. Klasik tahakkuk yöntemini savunanlar ise; aktif, derin ve likit bir piyasanın sigorta yükümlülükleri için söz konusu olmamasının, hesaplamaların tahmini yöntemlerle yapılmasının finansal tablolarda değişkenliği artırarak şeffaflığı azaltacağını savunmaktadır.

IASB tarafından yürütülen bu projenin en önemli konusu değerlendirme metodunun dikkatli bir şekilde belirlenmesidir. Bu şekilde bir belirleme ile, işletmelerin bireysel olarak hesaplarını manüple etmeleri önlenecek, bütün dünyada karşılaştırmaya olanak sağlayacak tutarlı bir şekilde uygulanması sağlanacaktır. Sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerinde değerlendirilmesinde kullanılacak metodun tespit edilmesi heyecanla

¹⁴⁴ European Commission ; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl68.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

beklenmektedir. Böylece, güvenilir, objektif, tutarlı ve faydalı varsayımların yapılması olanaklı hale gelecektir.¹⁴⁵

Tarımsal ürünlere ilişkin standart oluşturulması aşamasında da gerçeğe uygun değere yönelik eleştirilere rağmen bu yöntemin standartta kabul edildiği göz önüne alındığında, yapılan bu eleştirilere rağmen standardın ikinci kısmında gerçeğe uygun değerın kabul edileceği beklenmektedir.

7.3. Finansal Raporlamaya Yönelik

Çalışmalarda yer alan finansal raporlamaya ilişkin olarak, gerek finansal tablolarda yer alan bilgilerin nitelikleri ve gerekse bunların sunulmuş formatlarına ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır.

Arthur Andersen firması; gerçeğe uygun değer yaklaşımı uygulanmaksızın çıkarılan finansal tabloların gerçeği yansıtamayacağını, dolayısı ile varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değer ile raporlanmasının finansal tabloların kalitesini artıracak olduğunu belirtmektedir.¹⁴⁶

Benzer şekilde Ernst-Young firması; diğer finansal araçlar için uygulanan muhasebe prensipleri ile tutarlı bir şekilde uygulanacak olan gerçeğe uygun değerle değerlendirme yaklaşımının anlamlı sonuçlar sağlayacağını ifade etmektedir. Ancak, bu yaklaşımın sigorta işletmesinin performans raporlamasının oldukça değişken olmasına neden olabileceğini de belirtmektedir. Çünkü, piyasa fiyatlarındaki değişkenlik ve bir dönemden diğerine ekonomideki ve varsayımlardaki değişiklikler bu değişkenliğin temelini oluşturmaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek için sadece kayıt ve değerlendirme hususunda değil performans raporlaması konusunda da geniş kapsamlı bir çalışma oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.¹⁴⁷

PWC göre ise; finansal tablolar, işletmenin finansal pozisyonu, performansı ve finansal pozisyonunda meydana gelen değişimler hakkında,

¹⁴⁵ International Associations of Insurance Supervisors; IAIS, http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl112.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹⁴⁶ Arthur Andersen; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl111.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹⁴⁷ Ernst-Young International; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

geniş kullanıcı kitlelerine ekonomik karar almada faydalı bilgiler sağlamalıdır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için ölçme ve değerlendirme yöntemi IASB'nin Finansal Tablolar Genel Prensipleri altında geliştirilmelidir.¹⁴⁸ KPMG firması ise; ifa edilmiş tazminat taleplerinin sonuçlarının açıklanmasının kullanıcıların ihtiyaç duydukları bilgilerin sağlanması açısından son derece önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Bu şekildeki bir açıklamanın bir zorunluluk olarak yerine getirilmesinin ve son 10 yıl bilgilerinin açıklanmasının uygun olacağını düşünmektedir.¹⁴⁹

Finansal tablolar çok fazla detay açıklamayı içermemelidir.¹⁵⁰ Ayrıca reasürans işlemleri mahsup edilmeksizin finansal tablolarda yer almalıdır¹⁵¹ şeklinde görüşler yanında, sigorta işletmelerinin finansal raporlama modellerini değiştirmek zorunda olmadığı¹⁵² ya da sigorta işletmeleri için bilanço, gelir tablosu ve nakit akış tablosunda özel raporlama formatları gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır.¹⁵³

Kısaca, önerilen finansal raporlamaya ilişkin olarak, dikkate değer bazı itirazlar bulunmaktadır. Şöyle ki;

- Gelir tablosuna yansıtılan varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerinde değişiklik olması durumunda, şu anda önerilen performans raporlamasının yeterli olmadığı,
- Gerçeğe uygun değer adaptasyonunun çok fazla subjektif olması, daha az güvenilir finansal tablolara yol açacağı şüphesi,
- Sigortacılığın uzun süreli bir iş olarak görülmesi, bu nedenle de kısa vadeli varsayımlarda ki değişimlerin, uzun vadeli performans ölçümü ile ilgili olmaması gerektiği hakkında bazı eleştiriler bulunmaktadır.¹⁵⁴

¹⁴⁸ Pricewaterhousecoopers; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹⁴⁹ KPMG; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl87.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹⁵⁰ International Associations of Insurance Supervisors; IAIS, http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl112.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹⁵¹ Ernst-Young International; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹⁵² Arthur Andersen; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl111.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹⁵³ Ernst-Young International; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹⁵⁴ Hitesh PATEL; a.g.e., (Erişim Tarihi: 28/10/2002)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİGORTA İŞLETMELERİNDE GERÇEĞE UYGUN DEĞER YAKLAŞIMININ KULLANILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu kısımda, mevcut sigorta muhasebesi uygulamalarının sakıncalı kısımlarına değinilerek yeni bir uygulamayı gerektiren nedenler ortaya konulacak, sigorta muhasebesinde radikal değışiklikleri içeren gerçeğe uygun değer yaklaşımının gelişimi, avantaj ve dezavantajları incelenerek, sigorta muhasebesinde uygulama özellikleri ve örnekleri açıklanacaktır.

1.Genel Sigorta Muhasebesindeki Mevcut Uygulamaların Dezavantajları ve Yeni Uygulamayı Gerektiren Nedenler

Uluslararası alanda sigorta muhasebesi uygulamalarında, bazı özellikli durumlar ve poliçelerdeki istisnalar dışında genel olarak, Periyodik (Dönemsel) yöntem içerisinde, aktiflerde maliyet bedeli ile cari değeri ifade eden piyasa fiyatından küçük olanını, pasifte de itfa değerini değerlemeye esas alan ve dönemseliği temel varsayım olarak kabul eden klasik tahakkuk yöntemi uygulanmaktadır.

Bu yöntemde, poliçenin muhasebeleştirilmesinde, genellikle bilinmeyen ve tahmini zor giderlerin, gelirlerle eşleştirilmesi amaçlanmaktadır. Klasik tahakkuk yönteminde uygulanan muhasebe prosedüründe sigorta işletmesi, sigorta sözleşmesi altındaki teminat başladığında, kazanılmamış primler için bir yükümlölük tutarını kayıt altına almakta, sözleşme süresince, kazanılmamış prim yükümlölükleri azaltılarak, prim kazançları gelir olarak kayıt edilmektedir. Bazı özellikli poliçelerde, kazanılmamış prim yükümlölükleri, süresi dolmamış riskin bugünkü değerinden az olabilmekte, bu gibi durumlarda sigorta işletmesi, prim eksikliği için ek karşılık ayırmaktadır.

Mevcut uygulanan klasik tahakkuk yöntemi; sigorta sektöründe satış işleminin, ürünün gerçekleştirilmesi öncesinde meydana gelmesi özelliğini iyi

bir şekilde yansıtmaktadır. Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinde belirtilen bazı kalemlerin de (dengeleme karşılıkları, katastrofik karşılıklar, poliçe edinim maliyetleri) hesaplara dahil edilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca bu yöntem başta ABD olmak üzere bir çok ülkede uygulama altyapısını oluşturmaktadır.¹ Ancak, genel olarak uygulanan klasik tahakkuk yöntemi tarihi maliyet sistemini ve pasifte de tarihi verilerle itfa değerini esas aldığından, bazı avantaj ve dezavantajları içermektedir.

Geleneksel tarihi maliyet yönteminde varlıklar, işlem tarihindeki katlanılmış fiili veya onlara yüklenilmiş toplam maliyet esasına göre, yükümlülükler ise itfa değerlerine göre gösterilir. Bu maliyet yönteminin en önemli özelliklerinden birisi, satın alma işleminden sonra varlıkların değerinde oluşan değişimleri değer düşme durumları dışında göz önüne almamasıdır. Geleneksel tarihi maliyet yönteminin yararları ve sakıncaları aşağıdaki biçimde özetlenebilir;²

Yararları;

- Tarihi maliyetler fiili işlemlere dayandırıldığından "objektiflik" ilkesi sağlanabilir. Başka bir ifadeyle kişisel eğilimlerin etkisinde kalmadan değerlendirme yapılabilir.
- Diğer değerlendirme yöntemlerine göre daha basittir. Uygulanmasında zorluklarla karşılaşmaz ve finansal tablolar ile muhasebe kayıtları arasında kolaylıkla uyum sağlanır.
- Değerlemenin anlaşılması kolaydır. Muhasebeciler ve ilgililer bu yönteme genel olarak aşinadırlar.

Sakıncaları;

- Geleneksel tarihi maliyet yöntemi işletmenin yönetimi için yararlı, sağlıklı raporlar vermemektedir. Çünkü bu yöntem, yalnızca nominal sermayeyi korumayı hedef almakta, fakat belirli bir dönem içerisinde kullanılan sermayenin cari değerini korumamaktadır.

¹ European Commission; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/ins_cl134.pdf) (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

² Nalan AKDOĞAN: Enflasyon Muhasebesi, Kuramsal Yaklaşımlar ve Türkiye Uygulaması, 2.Baskı, Gazi Büro, (Ankara, 2004), 33-34.

- Finansal tabloların bir amacı da, geleceğe ilişkin öngörülerin yapılmasında gerekli bilgileri sağlamaktır. Oysa geleneksel tarihi maliyetlere göre düzenlenmiş finansal tablolar geçmiş, güncelliğini yitirmiş verileri yansıttığından bu konuda pek yararlı olmamaktadır.

Kısaca; aktifte tarihi maliyetlere ve pasifte tarihi verilerle itfa değerlerine dayalı uygulama, dönem karının ölçülmesinde üstünlük sağlamakta ancak, bilançonun aktifi ve pasifi işletmenin bilanço tarihindeki “gerçeğe uygun değerini” göstermekten uzaklaşmaktadır.

Sigorta işletmelerinin finansal tablolarının hazırlanmasında tarihi maliyet yöntemine başvurulması nedeni ile, sigorta ve diğer finansal sektörlerin global hal alması ve karmaşık olan sigorta ürününün özelliğinin ortaya çıkardığı muhasebe değişimlerinin çıkardığı sorunları karşılamada yetersiz kalmaktadır. Bunun neticesinde, hem global bakış açısı ve hem de yasal düzenlemeler tarafından yönlendirilen muhasebe mesleği, finansal piyasadaki uygulamalar için, alternatif muhasebe sistemlerini incelemek zorunda bırakılmıştır.³

Yasal düzenlemelerin ve mevcut muhasebe sistemlerinin bazı yetersizlikleri, sigorta işletmelerinin muhasebe manüplasyonları yapmalarına ve düşük seviyede sermaye yeterlilik oranına sahip olmalarına neden olmaktadır. Mevcut uygulamada finansal tabloların değeri, beklenen maliyetlerden ziyade tarihi maliyetlerden oluşmakta ve etkilenmektedir. Birçok durumda, finansal bilgi kullanıcıları finansal tablolardan işletmenin ekonomik durumu ve performansı hakkında karşılaştırmaya müsait değerli bilgilere kolay bir biçimde ulaşamamaktadır.⁴

Finansal piyasalarda sigorta işletmelerinin de büyük oranda işlem görmesi, finans sektörü düzenleyicilerinin, düzenlemelere sigorta işletmelerini de dahil etmelerine neden olmuştur. Dolayısı ile sigorta işletmeleri de finans sektöründe faaliyette bulunan diğer işletmeler gibi, aynı düzenlemelere göre

³ Morris W.CHAMBERS: a.g.e., (Erişim Tarihi: 28/10/2002)

⁴ Sam GUTTERMAN: “The Coming Revolution in Insurance Accounting”, North American Actuarial Journal; (Schaumburg, Jan 2002), 1-6.

hareket etmek durumundadır. Bunun sonucunda sigorta işletmesinin sahip olduğu yatırımları, sigorta işlemi dışında ortaya çıkan finansal varlık ve yükümlülükleri gerçeğe uygun değerde raporlanmakta (IAS-32 ve 39), sigorta sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülükleri ise mevcut uygulamada bu husus dışında bırakılmaktadır. Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerde raporlanmaması, buna karşın diğer finansal varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerde raporlanması, dengesiz bir durum ortaya çıkarmaktadır. Dolayısı ile klasik tahakkuk yöntemi, tarihi maliyet sistemi uygulamasıyla tutarlı bir uygulamanın gerçekleştirilmesini önlemektedir. Ayrıca bu yöntem değerlemedeki farklılık nedeni ile özkaynakların gerçekçi bir şekilde raporlanmasını, işletmenin tüm varlık ve yükümlülüklerinin tutarlı bir şekilde raporlanmasını da önlemektedir. Bunun yerine tüm varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerde raporlanması, işletmenin özkaynaklarını da gerçekçi bir şekilde yansıtacaktır. Gerçeğe uygun değerde raporlanmış varlıklar ile, gerçeğe uygun değerde raporlanmış yükümlülükler arasındaki fark gerçeğe uygun değerde özkaynakların raporlanmasına olanak sağlayacaktır.

Dönemsellik ilkesi gereği ilgili dönemde elde edilen prim ile, o dönem içinde verilen güvencenin maliyeti (risk bedeli) karşılaştırılarak sonuçların belirlenmesi gerekmektedir. Bu dönemsellik kavramının bir gereğidir. Mevcut muhasebe sistemi bunu tam olarak sağlamaktan yoksundur. Ayrıca mevcut uygulanan yöntemde kullanılan finansal raporlama formatı, bilgi kullanıcıları açısından; gerek işletme yönetici ve sahipleri ve gerekse mevcut ve muhtemel yatırımcılar açısından gerekli ve faydalı bilgiyi sağlayamamaktadır.

Mevcut muhasebe sisteminin yetersizliği özellikle çok sayıdaki yeni ve karmaşık varlıkların değerlemesinin nasıl yapılacağına tespitinde de kendini göstermektedir.⁵ Modern değerlendirme tekniklerinin gelişme göstermesi ve bunların finansal işlemlerde kullanılma olasılığı artış göstermiştir. Mevcut düzenleyici otoriteler bunların kullanılması yönünde bir talepte bulunmamaktadır. Ancak bu yöntemler beklenen amaçlara ulaşmada

⁵ Morris W.CHAMBERS: a.g.e., (Erişim Tarihi: 28/10/2002)

gerçekçi ve yararlı araçlar konumundadır. Opsiyon fiyatlama modelleri ve diğer matematiksel teknikler birçok finansal değerlendirme konularında kullanılmaktadır. Dolayısı ile sigorta sözleşmelerine uygulanma durumu ele alınarak incelenmelidir. Modern fiyatlama teorileri sigorta işletmesinin yükümlülükleri hakkında daha faydalı ve anlaşılabilir bilgi sağlamaları nedeniyle sigorta sektörüne adapte edilmeli ve düzenleyici otoriteler de yükümlülük ölçümlerinde bu yöntemlerden istifade etmelidir. Muhasebenin, her şeyden önce aynı zamanda bir değerlendirme ve ölçüm bilimi olduğu da unutulmamalıdır.⁶ Sigorta muhasebesine ilişkin yapılacak değişiklikler sigorta işletmelerinin sahip olduğu temel varlık ve yükümlülüklerin değerlemesini etkilediği gibi, düzenleyici otoriteler tarafından istenen minimum sermaye yeterliliğini de etkileyecektir.⁷

Finansal bilgi kullanıcılarının değişik gruplardan oluşması, bilgi ihtiyaçlarının da çeşitlenmesine ve yasal düzenleyici otorite ve genel kabul görmüş ulusal muhasebe uygulamalarının bu bilgi ihtiyaçlarına cevap veremez konuma gelmesine neden olmuştur. Bu nedenle gerek yasal düzenleyici otoriteler ve gerekse ulusal muhasebe uygulamaları bu istekler doğrultusunda kendini yeniden gözden geçirmek ve istekler doğrultusunda kendini yenilemek durumundadır.

Muhasebe bilimi dinamik bir yapıya sahiptir. Finansal faaliyetlerin çeşitlenmesi ve değişik yapıya kavuşması, muhasebe uygulamalarının da değişiklik göstererek kendini yenilemesi ihtiyacını ortaya çıkarmakta ve bu paralelde muhasebe bilimi de kendini bu ihtiyaçlara cevap verebilmek için yenilemektedir.

Uluslararası finansal arenada meydana gelen gelişme ve ilerlemeler direkt olarak sigorta işletmelerini dolayısı ile sigorta muhasebesinden beklenen fonksiyonları etkilemektedir. Bu gelişmeler;⁸

- Finansal tabloların daha şeffaf olma ihtiyacı,

⁶ Wayne S, Upton Jr: "The Future of Financial Reporting", (www.soa.org/library/monographs/other/m-as99-1_XV.pdf) (Erişim Tarihi: 05.11.2002)

⁷ Sam GUTTERMAN: a.g.e., 1.

⁸ A.g.e., 1-6.

- Risk ve risk yönetimi üzerinde odaklanma,
- Sermaye piyasalarının ihtiyaçlarına uygun olma,
- Finansal teori ve uygulamalarındaki gelişmeler,
- İş dünyasının global bir yapıya kavuşması,
- Muhasebe işlemlerinin, gelir tablosundan ziyade bilançoda odaklanması ihtiyacı,
- Uluslararası planda muhasebe standartlarının uyumlaştırılması,
- Düzenleyici otoritenin bilgi gereksinimleri ile finansal piyasanın bilgi gereksinimlerinin benzerlik göstermesi olarak sıralanabilir.

Aşağıda sıralanan değişimlerin gerektirdiği ihtiyaçların karşılanmasında mevcut uygulanan sigorta muhasebe sistemi yeterli olamamaktadır.

Finansal Tabloların Şeffaflığı; Bir çok yatırımcı ve finansal analist sigorta işletmelerinin finansal tablolarını tam olarak algılayamamaktadır. Sigorta ürününün ve bunlara ait risklerin karmaşık olması nedeniyle, finansal faaliyetlere ilişkin sunum ve açıklamaların anlaşılabilir ve güvenilir bir şekilde yapılması gerekmektedir.

Risk ve Risk Yönetimi; Risk ve risk yönetiminde meydana gelen odaklanmalar finans işletmelerinin bu konudaki çalışmalarını hızlandırmıştır. İçsel risk modelleri, varlık ve yükümlülüklerin yönetiminde kullanılmaktadır. Aktüeryal modeller, varlık yeterlilik tespitleri ve nakit akış testleri değişik senaryolar altında incelenerek yürütülmekte ve işletme riskinin yönetilmesinde ve değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Bankalar piyasa riskini çok sık bir şekilde VAR (Value at Risk) modeli kullanarak ölçmekte iken sigorta işletmeleri riski yıllık bazda bazı aktüeryal hesaplama modelleri ile belirlemektedir. Bu alandaki gelişme ve ilerlemeler sigorta muhasebesini de etkilemektedir.

Sermaye Piyasaları; Sigorta işletmeleri sermaye piyasalarına girerek, piyasanın en önemli unsurları arasında yer almıştır. Bir çok uluslararası sigorta işletmesi değişik ülkelerde sermaye piyasalarında faaliyet göstermektedir. Dolayısıyla uluslararası alanda finansal sonuçların karşılaştırılmasına olanak sağlayan ve anlaşılabilir nitelikte bir uygulama ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Finansal Teori ve Uygulamalar; Finansal teori 1960 yıllarda Black & Scholes'un "Finansal Varlık ve Yükümlülüklerin Değerlemesi ve Opsiyon Fiyatlama Modeli" nden bu yana çok büyük gelişmeler göstermiştir. Aktüeryal hesaplamalar bir çok pratik uygulama açısından gelişme göstermiştir ve gelişmeler devam etmektedir. Gerçeğe uygun değer uygulaması bu gelişmeler olmadan mümkün olmamaktadır.

Bilançoda Odaklanma; Günümüzde muhasebe uygulamaları hususundaki çalışmalarda genel yönelişin bilanço üzerinde odaklandığı görülmektedir. Uzun bir süredir, tarihi maliyet ve klasik tahakkuk yöntemi değerlendirme hususunda kullanılan başlıca yöntem olmuştur. Tarihi maliyet yöntemi sigorta işletmeleri açısından güvenilir ve ihtiyaca uygun değildir. Sadece pratik bir uygulama olmaktadır. Gerçeğe uygun değerde odaklanma finansal tabloların unsurlarına geleceğe yönelik bir bakış açısı sunmaktadır. Mevcut yasal düzenleyici otoritelerin uygulamalarında da, sigorta işletmelerinin sigorta yükümlülüklerinin değerlendirilmesinde gerçeğe uygun değer yönteminin kullanılmasına olanak sağlanabilir.

Sektörlerin Globalleşmesi; Diğer sektörlerde olduğu gibi globalleşme sigorta sektörünü de etkilemiş ve sigorta işletmelerinin global alanda faaliyette bulunmalarına yol açmıştır. Uluslararası alanda yapılacak finansal raporlama ek maliyetlere neden olmakta ve tek bir raporlama standardı ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Finansal Sektörün ve Yasal Düzenleyicilerin Yakınlaşması; Geçmişte bir çok ülkede, sigorta ve finans işletmeleri birbirinden ayrı düşünülmekteydi. Ancak son yıllarda, sigorta işletmelerinin sunmuş oldukları bazı ürünler ile bazı finans işletmelerinin ürünleri benzerlik göstermektedir. Bazı sigorta işletmeleri sundukları ürünler arasında yatırım özellikli ürünler dikkati çekmektedir. Finansal sektörlerin yakınlaşması finans sektörünün düzenleyicilerinin düzenlemelere sigorta işletmelerini de dahil etmelerine neden olmuştur. Dolayısı ile sigorta işletmeleri finans sektöründe faaliyette bulunan işletmelere benzer şekilde aynı düzenlemelere göre de hareket etmek durumundadır.

Bu eğilimler gerçeğe uygun değer yaklaşımının uygulanmasına doğru hızlı bir ivmeye neden olmaktadır. Ulusal ve uluslararası alanda sigorta muhasebesine ve minimum sermaye yeterliliği ve yükümlülükleri karşılama gücüne ilişkin bir muhasebe standardının oluşumuna yönelik çalışmalara hız vermiştir. Ulusal bir muhasebe standardının olmayışı ve uygulamaların yasal düzenleyici otorite tarafından yönlendirildiği bir ortamda diğer finansal bilgi kullanıcıların ihtiyacını karşılayacak finansal bilgilerin üretilmesi mümkün olmamaktadır.

Mevcut uygulanan klasik tahakkuk yönteminin yetersizliği ve yeni bir yönteme duyulan ihtiyaç nedenleri maddeler halinde ise şu şekilde sıralanabilir;

- a- Klasik tahakkuk yöntemi IAS-1 ve genel ilkeler ile uyumlu değildir. Varlık ve yükümlülük tanımına uymayan kalemlerin bilançoya alınmasına neden olmaktadır.
- b- Kazanılmamış prim olarak ayrılan karşılıklar, poliçe altındaki risklere ait kalan kısmı doğru bir biçimde yansıtmamaktadır. Risk, alınan primin döneme düşen kısmı ile ölçülmektedir. Oysa riskin meydana gelme sıklığı ve şiddetinin primle bir bağlantısı yoktur. Risk alınan primler değil de, istatistiki ve matematiksel yöntemlerle ölçülürse çok daha isabetli sonuçlar alınabilir.

- c- Tarihi maliyet yöntemine göre oluşturulan finansal tablolar sigorta işletmelerinin mevcut finansal durumu hakkında gerçekçi bilgi sağlamamaktadır.
- d- Sigorta işletmeleri için önemli olan poliçelerden kaynaklanan yükümlülükler ile bu yükümlülüklerin karşılanması için kullanılabilecek varlıkların doğru bir şekilde raporlanmasıdır. Mevcut yöntem bu durumu sağlayamamaktadır.
- e- Mevcut raporlama sistemi yeni alınan işler ile önceki dönemde alınan işlerin performansını doğru bir şekilde yansıtmamaktadır. Sigorta faaliyetinden kaynaklanan faaliyetler ile diğer faaliyetlerden sağlanan gelirleri doğru bir şekilde yansıtmamaktadır.
- f- Yasal düzenleyici otoritelerin istekleri doğrultusunda yürütülen muhasebe uygulamaları diğer finansal bilgi kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır.
- g- Sigorta sözleşmesinden elde edilen kar bir anlamda poliçeden kaynaklanan tazminat ödeme riskinden kurtulma bedelini de ifade etmektedir. Mevcut uygulama bu durumu tam olarak yansıtamamaktadır. Sigorta primi; kar + tahmini tazminat maliyeti + poliçe edinim maliyeti denklemiyle basitçe belirlenmektedir. Dolayısı ile sigorta primi ile tahmini maliyet ödemeleri ve edinim maliyetleri arasındaki fark karı vermektedir. Şayet tahmin edilen tazminat maliyeti gerçekleşmez ise bu tutarda kar olarak dönemlere yayılmaktadır. Yapılan sigorta sözleşmesinde güvence altına alınan olay oluşmaz ise kar rakamı alınan prim ile poliçe edinim maliyeti arasındaki fark olmakta ve tahmini maliyeti de kapsamaktadır.
- h- Finansal araçlar açısından, sigorta sözleşmeleri de dahil olmak üzere muhasebe arbitrajlarını önlemek açısından daha tutarlı değerlendirme modellerine ihtiyaç duyulmaktadır.
- i- Sigorta sözleşmelerinin finansal araç niteliğinde olmaları bunlarında varlık ve yükümlülüğünün gerçeğe uygun değerde değerlemesini gerektirmektedir. Mevcut muhasebe sistemi buna izin vermemektedir.

- j- Değişik ülkelerdeki değişik uygulamalar uluslararası alanda karşılaştırılabilirliği imkansız hale getirmektedir. Bu nedenle tek bir uygulama gerekmektedir.
- k- IASB tarafından yayımlanan son standartlara (IAS-41,IFRS-2,3,4,5) bakıldığında gerçeğe uygun değer ile değerlendirme hususunda belirgin bir ilerleme söz konusudur. Bu husus sigorta standardı çalışmalarında da temel oluşturmaktadır.

Özetle, geleneksel tarihi maliyetler ve dönemsellik yaklaşımıyla yapılan bir yükümlülük değerlemesi, sigorta işletmeleri açısından işletme yöneticileri ve ilgililerin gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle söz konusu değerlendirme yöntemleri yerine geçebilecek başka değerlendirme yöntemlerine gerek duyulmaktadır. Bu şekilde finansal tabloların geleceğe yönelik öngörülerin yapılmasına olanak sağlama özelliği de sağlanmış olacaktır.

2.Gerçeğe Uygun Değerle Değerleme ve Sigorta İşletmelerinde Uygulanması

Geçmiş işlemler ve tarihi maliyet sistemi mevcut muhasebe uygulamalarının temelinde yer almaktadır. Muhasebe işlemleri ve finansal raporlamada, sadece geçmiş ile ilgili olayların ele alınması zayıf bir yön olarak belirtilebilir. IASB'nin çerçeve çalışmasına bakıldığında varlıklar ve yükümlülükler ile ilgili olarak "gelecekteki ekonomik fayda" ve "beklenen nakit çıkışı" ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. Aslında gelecekteki işlemler, kayıt ve değerlemenin özünü oluşturur.⁹ Muhasebenin bugün için geldiği noktada da, son çıkan uluslararası finansal raporlama standartları ve üzerinde çalışılan projelere bakıldığında tarihi maliyet ve geçmiş olaylar yerine, gelecekteki olaylar ve piyasa fiyatı (gerçeğe uygun değer) üzerinde bir odaklanma gözlenmektedir.

⁹ Draft Statement of Principles, md. 213, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main03.pdf>)
(Erişim Tarihi: 21.10.2003)

2.1.Genel Olarak Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı

Değerleme, finansal tablo kalemlerinin, finansal tablolarda raporlanacak parasal tutarlarının belirlenmesini ifade etmektedir. Muhasebe de öngörülen değerleme ölçüleri; tarihi maliyet, cari maliyet, gerçekleşebilir değer olarak sıralanmaktadır. İşletmeler günümüzde aksi belirtilmedikçe değerleme ölçüsü olarak tarihi maliyeti esas almaktadırlar. Tarihi maliyet yönteminin bazı durumlarda yetersiz kalması yeni değerleme ölçülerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu değerleme ölçülerinden birisi de gerçeğe uygun değer yöntemidir.

2.1.1. Gerçeğe Uygun Değer Kavramının Ortaya Çıkışı

Gerçeğe uygun değer 1980'li yıllarda ABD'de Saving-Loans krizi ile ortaya çıkmıştır. Bu tarihte bankalar için finansal varlıkların piyasa fiyatı ile değerlemeye tabi tutulması söz konusu değildi. Bunun neticesinde bankalar, finansal varlıkların satışı yolu ile bilançolarını manüple edebiliyorlardı. Bankalar bu varlıklarını piyasa fiyatı ile satıp, (ki piyasa fiyatı defter değerinden oldukça fazla tutardaydı), raporlanacak öz kaynaklarını şişirdiler. Sonucunda da bilançolarının kalitesi bozuldu. Bu durum, finansal varlıkların piyasa fiyatı ile elde tutulmasını önledi, finansal tablolar, finansal varlıkların alım ve satımı yolu ile manüple edilmiş oldu.¹⁰ Bu krizle anlaşıldı ki; şayet muhasebedeki raporlama piyasa fiyatına dayandırılmaz ise, finansal sonuçlar kolay bir şekilde alım ve satım yolu ile manüple edilebilmektedir.¹¹ 1990 yılların sonlarında Asya'da patlak veren finansal kriz de, daha şeffaf finansal bilgi ihtiyacını bir kez daha gözler önüne sermiştir. Bu krizden sonra dünyanın değişik bölgelerinde faaliyet gösteren finans işletmelerinin finansal başarısızları nedeniyle, mevcut ve muhtemel yatırımcıların, bu işletmelerin

¹⁰ Casualty Actuarial Society (CAS): Task Force on Fair Value Liabilities White Paper on Fair Valuing Property/Casualty Insurance Liabilities, (www.casact.org/research/tffvl/index.htm.pdf), (Erişim Tarihi: 27.02.2004), i.

¹¹ Ralph BLANCHARD: Fair Value White Paper Overview, (www.casact.org/coneduc/clrs/2000/handouts/blanchard.ppt), (Erişim Tarihi: 10.10.2002)

finansal varlıklarını sürdürebilme durumlarını daha iyi gözlemlenmesine olanak sağlayan düzenlemelere olan ihtiyacını artırmıştır.¹²

Bu krizlerden sonra FASB, finansal varlık ve yükümlülükler ile ilgili olarak Gerçeğe Uygun Değer kavramını geliştirme yoluna gitmiştir. FASB, piyasa fiyatı temelinde düzenlenecek bilançoların, bankaların finansal güçsüzlüklerini ortaya koyabileceğini belirlemiş ve bütün bankaların finansal varlıklarını piyasa fiyatı ile belirleyip rapor etmesini önermiştir. Bununla ilgili olarak da ticari portföyde yer alan varlıklar için piyasa fiyatı muhasebesini gerekli kılmıştır. Bu karar, finansal varlık ve yükümlülükler için gerçeğe uygun değerle değerlendirme tartışmalarına yol açan ilk uygulama olarak kabul edilebilir.¹³

Finansal krizler ve finansal tabloların manüple edilmesi yanında, finansal tablo kullanıcılarının sayısının ve niteliklerinin de artış göstermesi gerçeğe uygun değer kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Finansal tablo kullanıcılarının taleplerindeki değişimler, değerlendirme esaslarındaki eğilim ve etkileşimleri belirlemiştir. Tarihsel süreç içerisinde sermaye piyasalarının gelişmesiyle, “bilgiye doğrudan ulaşma şansı bulunmayan” yaygın bir pay sahipleri kitlesi ve “gerçeğe uygun bilgi” açıklama kaygısı ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım, değerlendirme kavramlarında da “gerçeğe uygun değer” olabildiğince tercih edilmesine neden olmuştur.¹⁴

“Gerçeğe Uygun Değer açıklama kaygısının, güçlü sermaye paylarına sahip olan, yaygın pay sahipleri kitlesinin bulunduğu, büyük ve bağımsız bir dış denetleme mesleğinin bulunduğu ve son olarak da vergi ve muhasebe kurallarının ayrıldığı anglo-sakson ülkelerinde ortaya çıktığı görülmektedir. Devlet, bankalar, aileler ve sermaye piyasası yoluyla yaygın pay sahipleri firmalara özkaynak temin ederek sahiplik konumunda bulunabilmektedirler. Bu noktada yaygın pay sahiplerini diğerlerinden ayıran en önemli özellik doğrudan bilgiye ulaşamamalarıdır. Bu kitle için finansal raporlama yoluyla

¹² Sam GUTTERMAN: a.g.e., 1-6.

¹³ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 5.

¹⁴ Necdet ŞENSOY: “Değerleme Esaslarında Eğilim ve Etkileşimler”, Türkiye XXII. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, (Antalya, 2003), 21.

bilgi almaktan başka çare yoktur ve yaygın pay sahipliğinin erken ortaya çıktığı ve ağırlıkta olduğu anglo-sakson ülkelerde finansal tablolardaki bilgilerin içeriğini belirlemek ve de bunların doğruluğunu güvence altına almak çok önemli olmuştur. Aynı ülkelerin hukuk sistemlerinde finansal raporlama kurallarını da içerecek ayrıntıda düzenlemeler bulunmadığı için muhasebe meslek örgütleri bu işleri üstlenmiş ve güçlenmişlerdir. Bilgiye doğrudan ulaşmaansı bulunmayan yaygın pay sahiplerinin talebi firmaların açıklayacakları bilgilerin gerçeğe uygun olmasıdır.

Kıta avrupası ülkelerde ise ağırlıklı olarak devlet (Fransa örneği) veya bankalar (Almanya örneği) firmalara özkaynak sağladıkları için bunların doğrudan bilgi edinme şansları vardır. Bu ülkelerin hukuk sistemlerinde de finansal raporlama kurallarını da içerecek şekilde ayrıntılı kurallar bulunmaktadır. Bunun sonucunda da bağımsız dış denetim gereği ve finansal tabloların içeriğini belirleme ihtiyacı duyulmamış, muhasebe meslek örgütleri daha geç ortaya çıkmış ve anglo-sakson ülkelerdeki kadar güçlü olamamışlardır.

Sonuç olarak kıta avrupasında tarihsel süreç içerisinde eğilimin doğruluk ve yasallık yönünde, anglo-sakson ülkelerde ise gerçeğe uygun değeri açıklama ilkesi yönünde olduğu söylenebilir. Ancak son yıllarda artık kıta avrupası ülkelerde de sermaye piyasaları gelişmekte olduğundan gerçeğe uygun değer açıklama kaygısı ağırlık kazanmıştır.”¹⁵

Son zamanlarda finansal varlıkların raporlamasında muhasebe standartlarını oluşturan kurumlar, gerçeğe uygun değere başvurulmasını artan bir şekilde desteklemektedir. 14 Aralık 2000 tarihinde Birleşik Çalışma Grubu standart komisyonu (JWG) çıkarmış olduğu “Finansal Araçlar ve Benzer Varlıklar İçin Muhasebe” standardında gerçeğe uygun değer yaklaşımını savunmaktadır.¹⁶

AB Sigorta Komisyonu da son teklifinde gerçeğe uygun değer yaklaşımının kullanılmasına üye ülkelerce izin verilmesi yada bazı işletmeler için gerekli tutulmasını gündeme getirmiştir. Sigorta işletmeleri için

¹⁵ Necdet ŞENSOY: a.g.e., 23-24.

¹⁶ Morris W.CHAMBERS: a.g.e., (Erişim Tarihi: 28/10/2003)

yatırımların değeri hesaplanmasında cari değerlerin kullanılmasına izin verildiği belirtilmiştir.¹⁷

2.1.2. Tanımı ve Özellikleri

Halen yürürlükte bulunan IAS ve IFRS standartlarının bir çoğu içerisinde gerçeğe uygun değer tanımına rastlamak mümkündür. Gerçeğe uygun değer, her bir standart içinde aynı şekilde ve tekrar tekrar tanımlanarak yer almaktadır.

Standartlarda genel olarak gerçeğe uygun değer; “bilgili ve istekli taraflar arasında yakın bir piyasada oluşan, belirli bir borcun ödenmesine, bir varlığın satılmasına esas olacak değer” olarak tanımlanmıştır. Sigorta yükümlülükleri açısından gerçeğe uygun değer, gelecekteki tazminat ödemelerinin bugünkü değeri olarak ifade edilebilir. Bir başka ifadeyle, ödenecek tazminat yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değeri; sigorta işletmesinin üzerine almış olduğu bu yükümlülükler için bilanço tarihinde ödemek zorunda kalacağı tutardır.

Genel olarak gerçeğe uygun değer; etkin bir piyasa mevcut ise burada oluşan piyasa fiyatıdır. Şayet etkin bir piyasa mevcut değil ise, tahmini piyasa fiyatı gerçeğe uygun değeri yansıtmaktadır. Kısaca gerçeğe uygun değer;¹⁸

- a- Şayet etkin bir piyasa söz konusu ise, bu piyasada oluşan piyasa fiyatıdır,
- b- Etkin bir piyasa söz konusu değil ise, tahmini piyasa fiyatıdır.

“Daha eski ve geleneksel bir muhasebe ilkesi olan “ihtiyatlılık” açısından bakıldığında, gerçeğe uygun değer yaklaşımı tutuculuğun karşılığı bir yaklaşımdır. Gerçeğe uygun değer, “doğru olan” ve “yasal olan” değer kavramlarının ötesinde bir yaklaşımdır. Doğru ve yasalara uygun olarak açıklanan değer gerçeğe uygun değer olmayabilir.”¹⁹

¹⁷ European Commission; (http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl134.pdf) (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

¹⁸ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e. , (Erişim Tarihi: 27.02.2004) , 3.

¹⁹ Necdet ŞENSOY: a.g.e., 22.

Gerçeğe uygun değer, niteliksel bir değerdir. Gerçeğe uygun değer ne olması gerektiğini ideal olarak tanımlamakta, kullanılan değerleme ölçüsü ise buna farklı derecelerde yaklaşabilmektedir. Sonuç olarak gerçeğe uygun değer bir şemsiye değer olduğu söylenebilir.²⁰

Gerçeğe uygun değer her bir varlık ve yükümlülüğe uygulanırken, daha çok finansal varlık ve yükümlülükler için söz konusu olmaktadır. IFRS-32 ve 39'a göre;²¹ finansal varlık; a) işletme faaliyetinden kaynaklanan ve spekülasyon gelir amaçlı olmayan alacaklar, b) vadeye bağlı gelir amaçlı finansal varlıklar, c) spekülasyon gelir amaçlı finansal varlıklar, d) satılabilir diğer finansal varlıklar olarak belirtilirken, finansal yükümlülük; a) karşı tarafa nakit veya diğer finansal araç ödeme yükümlülüğünü ifade etmektedir.

Ülkemiz muhasebe düzenlemeleri açısından gerçeğe uygun değer hususuna bakıldığında şu şekilde bir tablo karşımıza çıkmaktadır.

Vergi Usul Kanunu içerisinde vergi matrahının belirlenmesi için varlıkların değerlendirilmesinde kullanılan çok çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Üç temel ölçek içerisinde bu değerlendirme türleri şu şekilde oluşmaktadır;²²

- a- Rayiç Bedel : Borsa Rayici, Vergi Değeri, Emsal Bedel,
- b- Maliyet Bedeli: Alış Bedeli, Alış Emsal Bedeli,
- c- İtibari Değer: Tasarruf Değeri, Mukayyet Değeri.

Yukarıda yapılan sınıflandırmaya göre gerçeğe uygun değer kapsamına giren rayiç bedel Vergi Usul Kanunu içinde yer almaktadır.²³

T.T.K.'da muhasebe açısından sıkı bir şekilde ihtiyatlılık ilkesine bağlı kalındığı görülmektedir. T.T.K. henüz gerçeğe uygun değer kavramını benimsememiştir. Bunun nedeni olarak da "sahipler" değil, "borç verenler" bakış açısını taşıması gösterilebilir. Sahipler ve potansiyel yatırımcılar bakış açısının T.T.K'nda değil, Sermaye Piyasası Kanun ve Düzenlemelerinde yer almasını beklemek daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.²⁴

²⁰ Necdet ŞENSOY: a.g.e., 38.

²¹ Remzi ÖRTEN, İpek ÖRTEN: Türev Finansal Araçlar ve Muhasebe Uygulamaları, Gazi Kitabevi, (Ankara 2001), 4-5.

²² Necdet ŞENSOY: a.g.e., 41'den naklen, Ümit ATAMAN, Muhasebede Dönemsonu İşlemleri, M.Ü, Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları No:462/695, (İstanbul-1994),19-20.

²³ Necdet ŞENSOY: a.g.e., 41.

²⁴ A.g.e., 39.

Gerçektende Sermaye Piyasası Muhasebe Standartlarının değişik kısımlarında gerçeğe uygun değer tanımına ve uygulamalarına yer verilmektedir.

Sermaye Piyasası Kurulunun Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkındaki Seri XI, No 25 tebliğinin değişik kısımlarında gerçeğe uygun değere ilişkin tanımlar yer almaktadır. Bu tebliğin 156. maddesine göre gerçeğe uygun değer; *“bilgili ve istekli taraflar arasında herhangi bir ilişkiden etkilenmeyecek şartlar altında bir varlığın el değiştirebileceği fiyatı veya yükümlülüklerin yerine getirilmesinde esas teşkil edecek meblağı”* ifade etmektedir. *“Ancak gerçeğe uygun değer, işletmenin herhangi bir tasfiye sürecine girme, faaliyetlerinde önemli bir kısıntıya gitme veya ters pozisyon sağlayan bir işlem gerçekleştirme niyet veya ihtiyacında olmaksızın işletmenin sürekliliği kavramı altında faaliyet gösterdiği varsayımına dayanmaktadır. Bu nedenle, işletmenin gerçekleştirmek istemediği bir işlem, tasfiye veya satış nedeniyle elde edeceği veya ödeyeceği bir tutarı ifade etmemektedir.”*

Ulusal muhasebe standartları içerisinde de gerçeğe uygun değer tanımlarına rastlamak mümkündür. Bu tanımlara bakıldığında gerçeğe uygun değer, IAS ve IFRS'lerde olduğu gibi; *“karşılıklı pazarlık ortamında, muvazaalı bir işlem olmaksızın, bilgili bir alıcı ile bilgili bir satıcı arasında bir varlığın el değiştirmesi veya bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutardır”* şeklinde tanımlanmaktadır.

Gerçeğe uygun değer, hantal bir yapıya sahip olan yasal düzenlemeler (V.U.K ve T.T.K) den ziyade, daha dinamik bir yapıya sahip muhasebe standartları ve sermaye piyasası standart düzenlemelerinde ele alınması yerinde bir uygulama olmaktadır.

2.1.3. Sahip Olduğu Avantaj ve Dezavantajlar

Genel olarak gerçeğe uygun değer uygulaması bazı avantaj ve dezavantajları içermektedir. Şöyle ki;

Gerçeğe uygun değer, mevcut piyasa koşullarından etkilendiğinden değişik zamanlarda elde edilen varlıklar ile ödenecek yükümlülüklerin karşılaştırılarak ekonomik durumun daha gerçekçi yansıtılmasına olanak sağlamaktadır.²⁵ Bu nedenle, değerlendirme olarak gerçeğe uygun değer kullanımı yatırımcılar açısından en güvenilir değerlendirme ölçütü olmaktadır.

Gerçeğe uygun değer yaklaşımı, bir taraftan finansal tablo düzenleyicilerine tekdüze kurallara uymak yerine kendi yargılarını kullanma olanağı sağlarken, diğer taraftan yöneticiler ve denetçiler içinde sıkıntılı bir gereklilik olmaktadır. Ayrıca gerçeğe uygun değerın tam belirgin bir kavram olmaması muhasebe yöneticilerine tanınan esnekliğin kötüye kullanılmasına da yol açabilmektedir.²⁶ Ölçümü zor olduğundan güvenilir bir gerçeğe uygun değer uyarlaması çok zor olabilmektedir. Büyük oranda tahmin güvenine dayandığından finansal raporlama altında oldukça büyük oranda tahminler yatmaktadır. Bunun neticesinde tahmin hataları ve manüplasyon riski de taşımaktadır. Gerçeğe uygun değerın muhasebe sisteminde uygulanması ve uygulamanın devam ettirilmesi, zaman ve kaynak bakımından maliyetli de olmaktadır.²⁷

Sigorta sektörüne uygulanması açısından ise; bu uygulamayla, sigorta işletmelerinin yükümlülük değerlemesiyle varlıkların değerlemesi arasında tutarlılık sağlanmaktadır. Bu tutarlılık, raporlanan kar ve özkaynakların aniden değişiklik göstermesini (oynaklığını) önleyecektir. Ayrıca bu uygulama diğer finansal yükümlülükler ile sigorta yükümlülüklerinin de tutarlı bir şekilde

²⁵ The Bond Market Association International Swap-Derivatives Association Securities Industry Association: "Explanation and Benefits of Fair Value Accounting", (http://www.isda.org/speeches/pdf/FV101_2.pdf) (Erişim Tarihi: 09.03.2004)

²⁶ Necdet ŞENSOY: "Değerleme Esaslarında Eğilim ve Etkileşimler", Türkiye XXII. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, 21-25 Mayıs 2003, Belek Antalya, s.22' den naklen "Nobes, CHRISTOPHER – Parker ROBERT, "Comparative International Accounting", 7.ed.Prentice Hall, London 2002."

²⁷ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 10.

değerlemeye tabi tutulmasına olanak sağlamaktadır. Genel bakış açısından, sigorta dışı finansal yükümlülükler, sigorta yükümlülüklerine benzemektedir ve bu nedenle her ikisi de benzer şekilde değerlemeye tabi tutulmalıdır. Böylece bilanço tutarlılığı ve güvenilirliği artmaktadır.²⁸

Gerçeğe uygun değer tahmininde kullanılacak varsayımların, işletmeden işletmeye önemli farklılıklar göstermesi durumunda sağlanmak istenen tutarlılık tehlikeye düşebilecektir. Ayrıca diğer hiçbir sektörün sigorta riskinin transferini yapmaması bu riskler için gözlenebilir bir piyasa değerinin bulunmaması nedeni ile gerçeğe uygun değer tespiti zor olabilmektedir. Gerçeğe uygun değer tahmininde kullanılacak varsayımların işletmeye bırakılması işletmenin gelirlerini dönemler itibari ile manüple etme ihtimalini de içermektedir.²⁹ Aktif bir piyasası olmayan sigorta yükümlülükleri için gerçeğe uygun değerle değerlendirme yaklaşımı daha önce hiç kullanılmamıştır. Uygulamada bazı belirsizlikler ortaya çıkabilecektir.³⁰ Ancak uygulamanın ilerleyen aşamalarında karşılaşılan sorunların tespiti ve giderilmesi ile akıcı bir sistem uygulaması sağlanabilir.

2.2. Sigorta İşletmelerinde Uygulanması

Önceki kısımda da belirtildiği üzere, mevcut sigorta muhasebesi uygulamalarındaki eksiklikler ve günümüzde muhasebe uygulamalarının gerçeğe uygun değere doğru bir ivme kazanması, sigorta işletmelerinin ve dolayısıyla sigorta muhasebesinin sahip olduğu eksiklikleri giderme yolunda bu gelişmelere kayıtsız kalmamasını gerektirmektedir. IAS ve IFRS standartlarına göre tüm finansal araçların gerçeğe uygun değerle değerlendirilmesi, direkt olarak sigorta işletmelerini de etkilemektedir. Şöyle ki; diğer sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler finansal araçlar için gerçeğe uygun değer uygulamasını kullanmaktayken, sigorta işletmelerinin bu

²⁸ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 10.

²⁹ International Association of Insurance Commissioners (NAIC-USA); http://www.iasc.org.uk/docs/ins/ins_cl51.pdf (Erişim Tarihi: 03.07.2002)

³⁰ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 10.

durumda kapsam dışı bırakılmaması gerekmektedir. Ayrıca sigorta işletmesinin diğer finansal varlık ve yükümlülükleri için gerçeğe uygun değer yaklaşımını kullanması, sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan varlık ve yükümlülüklerin de gerçeğe uygun değerde değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Sigorta muhasebesinde gerçeğe uygun değer yaklaşımı uygulamasında özellikli hususlar şu şekilde oluşmaktadır;

- Elde edilen prim tutarı meydana geldiği anda gelir yazılmakta ve ertelenmemektedir.
- Tazminat yükümlülükleri süresi dolmamış risk karşılıkları şeklinde indirgeme temelinde gerçeğe uygun değerle değerlendirilmekte ve poliçe satışı esnasında elde edilen prim ile karşılaştırılmak üzere ilk hasar kayıtlaması şeklinde kayıt altına alınmaktadır.
- Sigorta sözleşmeleri sonucu meydana gelen varlıklar ve yükümlülükler gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmekte ve gerçeğe uygun değerdeki tüm hareketler gelir tablosunda gösterilmektedir.
- IASB'nin çerçeve çalışmasında belirtilen varlık ve yükümlülük tanımı kapsamı içine girmeyen poliçe edinim maliyetleri hemen gider olarak kayıt edilmekte ve aktifleştirilerek ertelenmesi söz konusu olmamaktadır.
- Yine çerçeve çalışmada belirtilen varlık ve yükümlülük tanımı kapsamı içine girmeyen felaket (katastrofik) karşılıkları ve dengeleme karşılıkları ayrılmamakta ve bilançoya alınmamaktadır.
- Poliçenin özelliğine göre yapılan reasürans ve koasürans işlemleri kendi özel hususları çerçevesinde yürütülmektedir.

Bu uygulamalar ile finansal raporlamada ön koşul olan, sigorta işletmesinin varlıkları ve yükümlülükleri arasındaki değerlendirme tutarlılığı sağlanmakta, gerçeğe uygun değerdeki tüm hareketlerin gelir tablosunda

kaydedilmesi ve tüm finansal araçların gerçeğe uygun değerde raporlanması (kaydedilmesi) konusunda kapsamlı bir yaklaşım benimsenmiş olmaktadır.

Bu değerlendirme yaklaşımının sigorta muhasebesinde kullanımıyla, yatırım ve işletme kararlarının alınmasında, riskin ölçülmesi ve yönetilmesinde, karşılık tutarlarının ayrılması hususlarında faydalı bilgiler sağlanmaktadır.³¹

Sigorta işi risk kabulünü gerektirmektedir. Finansal tablo içerisinde riskin raporlanması da bu uygulamanın temelini oluşturmaktadır. Bu uygulama ile risk ve belirsizlik karşılıklarının ayrılması ve bu tutarların işletmeler arasında karşılaştırılabilirliği sağlamak için açıklanması sayesinde muhasebede tutarlılık ve şeffaflık sağlanmış olacaktır.³²

Bu uygulama, nakit giriş ve çıkışlarının ertelenmesinden ziyade, sigorta sözleşmelerinden doğan varlık ve yükümlülüklerin ayrı biçimde değerlemesi ve kayıtlamasını gerektirmektedir. Bu uygulama altında, sigorta sözleşmelerinden doğan varlık ve yükümlülükler gerçeğe uygun değer ile ölçülmektedir. Şayet pazar temelli bilgilere ulaşılamaz ise, işletmeye ilişkin özel belirli varsayımlar ve bilgiler, gerçeğe uygun değer belirlenmesinde kullanılabilir.³³

Uluslararası kurum, kuruluş ve organizasyonların sigorta muhasebesinde gerçeğe uygun değer yaklaşımının kullanılmasına yönelik değişik görüşleri bulunmaktadır. Bankacılık sektörü ortak çalışma grupları gerçeğe uygun değer yaklaşımının genel anlamda uygun olmadığı görüşündedir. Sigorta birlikleri ise bu hususta ikiye ayrılmış durumdadır. Bir kısmı; sigorta muhasebesi açısından gerçeğe uygun değer yaklaşımının uygun olmadığı, bunun yerine belirgin ve özel bazı düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu yönünde görüş bildirmekte iken, bazıları ise; gerçeğe uygun değer yaklaşımının sigorta muhasebesi için kabul edilebileceği, uygun olduğu, ancak bazı belirli düzenlemeler gerektirdiği yönünde görüş belirtmektedir.

³¹ The Bond Market Association International Swap-Derivatives Association Securities Industry Association: a.g.e., (Erişim Tarihi: 09.03.2004)

³² Hitesh PATEL: a.g.e., (Erişim Tarihi: 28/10/2002)

³³ <http://www.iasplus.com/iasplus/iasp0307ed5.pdf> (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

Uluslararası muhasebe standartları düzenleyicileri açısından ise, gerçeğe uygun değer yaklaşımı sigorta muhasebesi açısından hiçbir istisna içermeksizin uygulanabilecektir. Değişik kurum, kuruluş ve organizasyonlar açısından sigorta muhasebesinde gerçeğe uygun değerın uygulanmasına ilişkin bu görüşler bir tablo halinde şu şekilde verilebilir.

Tablo -8 : Değişik Kurum ve Organizasyonların Gerçeğe Uygun Değer Hakkındaki Görüşleri
GERÇEĞE UYGUN DEĞER YAKLAŞIMI

S i G O R T A M U H A S E B E S İ		GERÇEĞE UYGUN DEĞER YAKLAŞIMINA GENEL BAKIŞLARIN SINIFLANDIRILMASI	DÜZENLEMELER ve ORGANİZASYONLAR
Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı Uygun Değil		Bankacılık Sektörü Ortak Çalışma Grupları (A.B.D., Avusturalya, Kanada, Japonya, İngiltere, Fransa, Hollanda, Almanya)	
Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı sigorta için uygun değil. Belirgin ve özel düzenlemelere ihtiyaç vardır.		• NAIC (A.B.D.) • BAV (Almanya) • CCA (Fransa)	- GDV (Almanya) - ACLI (A.B.D.) - LIAJ (Japonya)
Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı kabul edilebilir ve uygundur. Fakat, bazı belirgin düzenlemeler gerekmektedir.		• OSFI (Kanada) • FSA (İngiltere) • APRA (Avustralya)	- ABI (İngiltere)
Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı hiçbir istisna içermeksizin uygulanabilir.		• IASB • ASB (İngiltere) • AIMR (A.B.D.) • FASB (A.B.D.)	

Kaynak: www.insurance-finance.com (Erişim Tarihi: 06.04.2003)

3. Gerçeğe Uygun Değerle Değerleme Uygulaması

Sigorta işletmeleri güven esasına dayalı finansal faaliyetlerde bulunmaları nedeni ile büyük ölçüde yasal düzenlemeler ile yönlendirilmektedir. Düzenleyici otoritelerin amacı, sigortalıların menfaatlerinin korunması olduğundan, sigorta işletmelerinin varlık ve yükümlülüklerini değerlerken aşırı muhafazakar değerlendirme esaslarına tabi tutuldukları görülmektedir. Ancak bu değerlendirme esasları günümüz koşullarında kendini yenilemekte ve ihtiyaçlar doğrultusunda gelişme göstermektedir.

IASB şimdilik, güvenilir, tarafsız ve doğrulanabilen bir esasta sigorta sözleşmelerinin meydana getirdiği varlıklar ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerini tahmin etmenin zor olduğunu kabul etmektedir.³⁴ Uzun dönemli ve piyasası olmayan yükümlülüklerin aktif ve likit piyasada işlem gören varlıklara göre daha zor değerlendirildiği ancak, bu güçlüklerin mevcut modern ölçme teknikleri ile çözülebileceğini belirtmektedir.

3.1. Varlıkların Değerlemesi

Sigorta işletmesinin sahip olduğu tüm varlıklar ilgili IAS ve IFRS standartları kapsamında ele alınarak değerlemeye tabi tutulur. Bu hususa ilişkin olarak performans raporlaması kısmındaki bilanço formatında ilgili kalemlerin ele alınacağı IAS ve IFRS standartları belirtilmiştir. Konumuz açısından özellik gösteren sigorta işletmesinin finansal varlıkları da IAS-32 ve 39 nolu standartlar çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu standartlara göre finansal varlıkların değerlendirilmesi ile ilgili olarak, finansal varlıklar dört

³⁴ Draft Statement of Principles, md. 558, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>)
(Erişim Tarihi: 21.10.2003)

kategoriye ayrılmış ve üç farklı muhasebe uygulaması getirilmiştir. Bu kategoriler ve muhasebe uygulamaları şu şekilde oluşmaktadır;³⁵

- 1- Alım satım amaçlı finansal varlıklar, gerçeğe uygun değerle değerlemeye tabi tutulmakta ve değerleme farkları gelir tablosu unsuru olarak raporlanmaktadır.
- 2- Satılmaya hazır finansal varlıklar, gerçeğe uygun değerle değerlemeye tabi tutulmakta ve değerleme farkları özkaynak unsuru olarak raporlanmaktadır.
- 3- İşletme kaynaklı kredi ve alacaklar, amorti edilmiş maliyet bedeli ile değerlemeye tabi tutulmaktadır.
- 4- Vadeye kadar elde tutulacak varlıklar, amorti edilmiş maliyet bedeli ile değerlemeye tabi tutulmaktadır.

Sigorta işletmeleri 1. ve 2. grupta yer alan finansal varlıklarını gerçeğe uygun değerle değerlemek ve değerleme farklarını birinci grup için gelir tablosu, ikinci grup için özkaynak unsuru olarak kayıtlamak durumundadır. Böylece yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerle değerlendirilmesi neticesinde oluşacak değerleme farklarının gelir tablosu unsuru olarak kayıtlanması hususu ile tutarlı bir muhasebe politikası benimsenmiş olmaktadır.

3.2.Yükümlülüklerin Değerlemesi ve Değerleme İlkeleri

Sigorta yükümlülükleri ile ilgili olarak derin ve likit bir piyasanın bulunmaması, gerçeğe uygun değerle içsel varsayımlar kullanılarak tespit edilmesini zorunlu kılmaktadır. Sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerle belirlenmesinde, piyasadaki verilere ulaşmadaki zorluklar nedeni ile, genelde nakit akış modelleri temelinde tahmin kullanımı gerekmektedir.³⁶

³⁵ Basis for Conclusion on IFRS 4 Insurance Contracts, md. BC166.

³⁶ PriceWaterhouseCoopers; (http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf), (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

Reasürans işlemleri için bir ikincil piyasa tanımlaması yapılabilmeyle birlikte bu piyasanın da konservasyonu aşan bir risk için olduğu gerçeği göz önüne alındığında, bu piyasanın da gerçeğe uygun değerin tahmininde gerçekçi veriler sağlayamayacağı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerinin tespitinde tahmin modelleri kullanılmaktadır.³⁷

Sigorta yükümlülüklerinin değerlemesinde gelecekteki giren ve çıkan nakit akış tahminleri esnasında mecburen geleceğe ilişkin varsayımlar yapılmaktadır.³⁸

Sigorta işletmesi gelecekteki olaylar ile ilgili yaptığı varsayımlar esnasında;

- Tazminat taleplerini, (meydana gelmiş ancak henüz bildirilmemiş olanlar dahil olmak üzere)
- Nihayetinde ödenecek tazminat tutarlarında ekonomik konjonktürün etkisini,
- Tazminat ödeme sürecinde oluşan giderleri, (Eksper ücretleri vb..)
- Yasal düzenlemelerde oluşabilecek muhtemel değişiklikleri,
- Tazmin edilen olaydan arta kalan unsurun işletmeye kalan tutarını (sovtaj geliri) hesaba katmak durumundadır.³⁹

Belirlenen kalemlerin varsayımları ile ilgili olarak her bir unsuru değerlendiren direkt bir yaklaşım veya bunları bir bütün olarak ele alan dolaylı bir yaklaşımla tahmin yapılabilir.

Dolaylı yaklaşımda tazminat talepleri ile ilgili yükümlülüklerde, eğer bu talepler o gün için kesinleşmiş olsa idi, sigorta işletmesinin ödeyeceği miktar ne olurdu olgusuna dayalı olarak bir değerlendirme yapılır. Belirgin unsurlar tek

³⁷ Casualty Actuarial Society (CAS): a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), i.

³⁸ Draft Statement of Principles, md. 180, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main03.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

³⁹ Draft Statement of Principles, md. 212, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main03.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

tek ele alınarak değerlendirme sürecine katılmaz. Bu görüşü savunanlar bu yaklaşımı bir anlamda dolaylı indirim olarak nitelendirmektedir ve (1) enflasyonun etkisini içeren gelecekteki talepleri karşılamının toplam maliyetinin tahmininin; ve (2) uygun bir faiz oranında sonuç tahmininde indirgeme yapılmasının, yaklaşık olarak aynı değerlendirme tutarını vereceğini iddia etmektedirler.⁴⁰ Ancak, aynen makul prim tutarının belirlenmesi sürecinde olduğu gibi her bir belirgin unsuru ayrı ayrı değerleyen, direkt bir yaklaşımın kullanılması daha gerçekçi sonuçlar verecektir.

IASB'de, direkt yaklaşımın dolaylı yaklaşımdan daha iyi olduğunu düşünmekte ve nakit akışlarının belirlenmesinde bu tutarların indirgenmesini istemektedir. Direkt yöntem daha fazla saydamlık sağlamakta ve daha anlaşılır tahminler içermektedir.⁴¹

3.2.1.Genel Değerleme İlkeleri

Belirtildiği üzere, sigorta işletmelerinin poliçelerden doğan yükümlülüklerinin ikincil ve aktif bir piyasası bulunmamaktadır. Dolayısıyla aktif bir piyasası olmayan varlık ve yükümlülükler için kullanılan değerlendirme teknikleri, sigorta sözleşmelerine uygulanacak değerlendirme ilkelerine genel bir çerçeve oluşturmaktadır. Sermaye Piyasası Kurulu, Sermaye Piyasasında Kullanılacak Muhasebe Standartları Hakkındaki Seri:XII, 25 nolu tebliğinin onbirinci kısımdaki finansal araçlara ait gerçeğe uygun değerlemede değerlemeye ilişkin ilkelerin 266. maddesinin c bendine göre bu genel değerlendirme ilkesi şu şekilde oluşmaktadır;

“Gerçeğe uygun değer herhangi bir şekilde belirlenemiyorsa, işletmeler gerçeğe uygun değeri tahmin etmek üzere bir değerlendirme tekniği kullanır. Değerleme tekniği kullanılmasının amacı, değerlendirme gününde serbest piyasa koşullarında gerçekleşecek olan bir işlemin fiyatının

⁴⁰ Draft Statement of Principles, md. 194-195, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main03.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁴¹ Draft Statement of Principles, md. 199, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main03.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

belirlenmesidir. Bundan dolayı kullanılacak değerleme tekniği; piyasa katılımcılarının fiyat belirlenirken dikkate aldıkları faktörlerin tümünü içermeli ve finansal araçların fiyatlanmasında kullanılan genel kabul görmüş yöntemler ile tutarlı olmalıdır. İşletmelerce uygun değerleme teknikleri belirlenir ve gerçek işlemlere ilişkin fiyatlar kullanılarak geçerlilikleri test edilir(Örnek; değerlemeye konu olan bir finansal aracın serbest piyasa koşullarında alım-satımı yapıldığında, değerleme tekniğinin alınan veya ödenen bedelin gerçeğe uygun değerine eşit bir tutarla sonuçlanması beklenir). Finansal piyasalarda iyi tasarlanmış değerleme tekniklerinin; büyük ölçüde aynı nitelikli diğer bir finansal aracın cari piyasa değerine yapılan referansı, iskonto edilmiş nakit akımları analizini ve opsiyon fiyatlama modellerini içermesi şarttır”.

Sigorta sözleşmelerinde gerçeğe uygun değer yaklaşımı uygulamasında, IAS-37’de açıklanan değerleme (ölçüm) yaklaşımı da çoğu sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerini tahmin etmek için genel bir yaklaşım sağlamaktadır. Çünkü, çoğu sigorta yükümlülüklerinin genel bir özelliği olan belirsiz nakit akışları IAS-37’nin kapsamında ele alınmıştır.⁴²

3.2.2.Özel Değerleme İlkeler

Bu genel çerçeveler yanında, sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan özellikli hususlara ilişkin bazı ilave ilkelerde belirlenmelidir. Bu ilkeler şu şekilde oluşturulabilir.

3.2.2.1.İşletmenin Özel Değerinin Kullanılması

Sigorta işletmesinin yükümlülükleri hakkında, işletmenin tahminleri bazen tek elde edilebilen bilgi olmaktadır. FASB’ın “Muhasebe

⁴² Draft Statement of Principles, md. 566, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

Değerlemesinde Nakit Akışlarının Kullanımı ve Bugünkü Değer” standardının 26. paragrafında bu husus ele alınmaktadır. Şöyle ki; ⁴³

“Bugünkü değer değerlemesi olarak, gerçeğe uygun değer uygulamasının benimsenmesi, işletmenin beklentilerine (tahminlerine) dayalı bilgi ve varsayımların kullanımlarını engellemez. Muhasebe ölçümlerinde nakit akışlarını kullanan bir işletmenin sıklıkla bir varlık veya yükümlülüğün gerçeğe uygun değerinin ölçülmesinde piyasa katılımcılarının (oyuncularının) kullanacağı varsayımlar hakkında ya çok az bilgisi vardır veya bilgisi yoktur. Bu durumlarda işletme (varlık) nakit akış tahminlerini geliştirmede masraf ve çaba gerekmeksizin elde edilebilen bilgileri mecburen kullanmak zorundadır. Piyasa katılımcılarının farklı varsayımlar kullandığını gösteren aksine veriler olmadıkça bir işletmenin (tüzel kişiliğin) olası nakit akışları hakkında kendi varsayımlarını kullanması gerçeğe uygun değer tahmini ile uyumludur. Eğer bu tür veriler varsa, kuruluş piyasa bilgilerini içerecek şekilde kendi varsayımlarını ayarlamalıdır.”

IAS-39 nolu standardın 101. maddesine göre ise; yayınlanmış piyasa fiyatının bulunmaması durumunda – ki bu husus sigorta sözleşmelerinin ana karakteristiğidir-, iskonto edilmiş nakit akış analizi, opsiyon fiyatlandırma modeli gibi teknikler kullanılarak gerçeğe uygun değer tahmin edilebilir.

Yukarıdaki durumlar tam olarak sigorta işletmelerinin sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan gelecekteki nakit akışlarının tahmini konusunda bilgiler içermektedir. Bu doğrultuda sigorta işletmelerinde gerçeğe uygun değer belirlenmesinde işletmenin kendi iç varsayımlarının kullanılması gerçeğe uygun değerlemenin özünde bir eksikliğe neden olmamaktadır.

Sigorta işletmesinin yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerlerinin tespitindeki amaç, bu yükümlülüklerin bir başka kesime transferi için geçerli olan tutarın değil, bu yükümlülüklerin ifası için ödenecek tutarın belirlenmesidir. Bir başka ifadeyle, sigorta yükümlülüklerinin bilanço

⁴³ Draft Statement of Principles, md. 567, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

tarihindeki gerçeğe uygun değeri, itfa edilecek tutarı ifade etmekte, üçüncü tarafa yükümlülük devrine ilişkin oluşacak tutarı ifade etmemektedir. Bu nedenle, bu değerlemede yönetici beklentileri ve varsayımları da önem kazanmaktadır.

3.2.2.2. Tek Tek yada Toplu Olarak Poliçe Değerlemesi

Sigorta işletmeleri varlık ve yükümlülükleri bireysel sözleşmelerden kaynaklanmakla birlikte, benzer sigorta sözleşmelerinin bir grup halinde ifade edilmesi de mümkün olmaktadır. Böyle bir durumda, kayıt ve değerlemede acaba tek tek sözleşmeler mi ele alınmalıdır yoksa bir grup olarak mı ele alınmalıdır sorusu da gündeme gelmektedir. Grup sözleşmeler temel olarak aynı sözleşme şartlarına sahip olan ve yine temel olarak aynı varsayımlara dayalı olarak fiyatlandırılan, belirli bir dönemde aynı şekilde sözleşmeleri ifade etmektedir. Bunlar için, sigorta sözleşmesi fiyatlaması, risk çeşitlendirmesi ve yönetimi bir grup halinde yapılmaktadır. Bu grup için yapılacak bir yükümlülük değerlemesi, bireysel bazda yapılacak yükümlülük değerlemesinin toplamına eşit olacaktır. Ancak bazen bu tutarlar farklı olabilir.⁴⁴

IAS-37'nin 24. maddesinde şu şekilde bir hüküm bulunmaktadır. "Benzer yükümlülükler bulunduğunda (örneğin; ürün garantileri veya benzer poliçeler) bunları karşılamak için gerekli nakit çıkışları, yükümlülük sınıfı bir bütün olarak düşünülmektedir." Bu bağlamda, sigorta sözleşmelerinde herhangi bir gerçeğe uygun değer uygulaması tek tek sigorta sözleşmelerinden ziyade, temelde aynı şartlara sahip olan ve aynı varsayımlara dayalı olarak değer biçilen sigorta sözleşme grubuna dayalı olmalıdır. Ancak, benzer olmayan sigorta riskleri (örneğin; konut ve denizdeki

⁴⁴ Draft Statement of Principles, md. 183, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main03.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁴⁵ Draft Statement of Principles, md. 185, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main03.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

malların riskleri veya mesleki sorumluluk ve oto sigorta riskleri) birleştirilmemelidir.⁴⁶

3.2.2.3. Gelecekteki Sözleşmeleri (Yenilemeleri) İçerme Durumu

İlgili bir diğer sorunda değerlemenin, hem mevcut sözleşmeleri ve hem de gelecekteki sözleşme yenilenmesini mi kapsayacağı, yoksa sadece raporlama döneminde mevcut olan sözleşmeleri mi kapsamı gerektiği hususudur.

Sigorta sözleşmelerinin yenileme durumlarının değerlemede ele alınması yani bir anlamda gelecekteki poliçelerin muhasebesi, geçmişteki hadiselerin sonucu olarak bir kaynak veya mevcut yükümlülük gerektiren, varlık ve yükümlülük çerçeve tanımları ile uyumlu olmayacaktır.⁴⁷ Dolayısıyla, sadece mevcut sözleşmeleri kapsayan bir değerlendirme yapılır.⁴⁸ Yani; sigorta varlıkları ve yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değeri sigorta sözleşmesinde kesin ifade edilen finansal yükümlülüklerin değerini temsil etmeli ve finansal tablolar da kayıt kriterlerini karşılamayacak yenileme primleri gibi soyut varlıkları içermemelidir.⁴⁹

3.2.2.4. Prim yada Tazminat Bedelinin Kullanılması

Sigorta sözleşmelerinin gerçeğe uygun değerin tespitinde giriş değerlerinin yani prim bedelinin mi, yoksa çıkış değerlerinin yani tazminat tutarlarının mı kullanılacağı hususunda IASB, IAS-37'deki hükümlere ve önceki tespitlerine göre çıkış değerinin gerçeğe uygun değer tanımı ile

⁴⁶ Draft Statement of Principles, md. 580, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁴⁷ Draft Statement of Principles, md. 188-189, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main03.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁴⁸ Draft Statement of Principles, md. 190-191, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main03.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁴⁹ Draft Statement of Principles, md. 576, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

uyumlu olduğunu düşünmektedir.⁵⁰ Bu bağlamda yükümlülüklerin değerlemesinde, prim tutarlarının ertelenerek karşılık ayrılması yöntemi yerine, tahmini olarak belirlenen tazminat maliyetlerinin kullanılması öngörülmektedir.

3.2.2.5.Diğer Hususlar

İlk hasar kayıtlaması neticesinde; sigorta sözleşmelerinin satışından elde edilecek belirgin bir kazanç tutarı gerçeğe uygun değer tahminindeki kusurlu varsayımların bir göstergesi olabilir. Özellikle, belirgin ve yüksek bir kazanç, başka bir sigorta işletmesinin söz konusu yükümlülüklerin bedelini belirlemede isteyebileceği risk priminin miktarını, sigorta işletmesinin uygun şekilde belirleyemediğine işaret edebilir.⁵¹

Risk ayarlaması ve gelecekteki nakit akışlarının tahmin edilmesinde piyasa temelli verilerin kullanılması önerilmektedir. Ancak bunun mümkün olmaması durumunda birimin özel değerinin kullanımına yönelik eğilimler, geleneksel muhasebe yöntemine doğru bir yönelişe yol açmamalıdır.⁵²

Gerçeğe uygun değerde değerlendirme işlemlerinde, işletmeler değerlemenin güvenilirliği açısından sağlam bir iç kontrol sistemine sahip olmalıdır. Değerleme modelleri, iç kontrol sisteminin bir parçası olarak piyasa koşullarını yansıtmaları açısından değerlendirilmeli ve belirlenen bu gerçeğe uygun değer tutarı yetkili onay olmadan değiştirilmemelidir. Buna ilaveten yapılan tahminlerin uygunluğu bakımından zaman içinde gerçekleşen sonuçlar ile karşılaştırılması yapılmalıdır.⁵³

⁵⁰ Draft Statement of Principles, md. 596, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁵¹ Draft Statement of Principles, md. 597, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁵² Financial Accounting Standards Board; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl03.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

⁵³ The Bond Market Association International Swap-Derivatives Association Securities Industry Association: a.g.e., (Erişim Tarihi: 09.03.2004)

3.3. Yükümlülüklerin Gerçeğe Uygun Değere İndirgenmesinde Özellikli Hususlar

Gerçeğe uygun değerin belirlenmesi esnasında; şayet etkin bir piyasanın varlığı söz konusu değil ise, tahmini piyasa fiyatı, benzer varlık ve yükümlülüklerin piyasa fiyatı baz alınarak belirlenmektedir. Şayet yeterli derecede benzer varlık ve yükümlülük de söz konusu değilse, gelecekteki nakit akışlarının bugünkü değeri esas alınarak piyasa fiyatı tahmin edilebilir. Bu nakit akışları, şayet piyasa verileri bu uygulamalar için ulaşılabilir nitelikte ise, tahminlerin içerdiği riske, pazar dalgalanmasına ve benzer faktörlerin etkisine göre ayarlanmaktadır.⁵⁴ Sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerinde değerlendirilmesi de, belirsizlik ve risk için açık düzenlemeler ile iyi tahmin edilmiş gelecek nakit çıkışlarının bugüne indirgenmesi temeline dayanmakta, varsayımlar raporlama tarihinde güncellenmektedir.⁵⁵ Sigorta yükümlülüklerinin değerlemeye tabi tutulmasında, riskin dahil edilmesi durumu, ilgili varlıkların ve yatırımlarının getirilerinin etkisi, sigorta işletmesinin kredibilitesi ve indirgeme oranının belirlenmesi hususları da dikkate alınmaktadır.

3.3.1. Belirsizliğe İlişkin Risk Priminin Dikkate Alınması

Sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan varlık ve yükümlülüklerin değerlemeye tabi tutulması risk ve belirsizlikten etkilenmektedir.

Dolayısıyla, bir sigorta işletmesinin yükümlülüğünün tahmini gerçeğe uygun değeri, gelecekteki tahmini nakit akışının özünde bulunan belirsizliği karşılamak için risk primini de içermelidir. Bu prim tahmininin zor olabileceği açıktır. Ancak, risk ayarının hariç tutulması, farklı risk profilleri ile farklı

⁵⁴ FASB ; " Reporting Instruments and Certain Released Assets and Liabilities at Fair Value" ,56.

⁵⁵ Hitesh PATEL: a.g.e., (Erişim Tarihi: 28/10/2002)

yükümlülükleri aynı şekilde gösterecek değerlendirmelere yol açabilir.⁵⁶ Ancak riske ilişkin gerekli ayarı belirlemenin kaçınılmaz olarak subjektif (tarafı) olacağı da açıktır.⁵⁷

FASB ve IASB tarafından bu güne kadar yapılan çalışmaların çoğu, maddi ve tahmin edilebilir olduğunda, bu tür riskin tahminlere dahil edilmesini zorunlu kılmaktadır ve bunun piyasa bilgilerinden "tahmin edilebileceğini" belirtmektedir. Çoğu sigorta yükümlülüğü için faal piyasa olmaması nedeni ile, gerçeğe uygun değere ilişkin piyasa risk primi konusunda doğrudan bir bilgi yoktur ve dolayısıyla piyasa risk priminin tahmine dayalı bir şekilde elde edilmesi gerekmektedir.⁵⁸

Risk ayarlama yöntemleri (metodolojisi) içerisinde kullanılacak veriler ve varsayımlar için iki seçenek bulunmaktadır. Bunlar sektör çapında olanlar veya şirkete özgü olanlar şeklinde ifade edilebilir. Sektör verilerinin daha fazla güvenilir olması ve şirkete özgü verilerin daha fazla uygulanabilir olması arasındaki dengeye önem verilmelidir. Endüstri (sektör) çapında veriler daha uyumlu ve güvenilir sonuçlar sağlamaktadır. Ancak, endüstri verilerini vurgulayan riskler ve değerlendirilen şirkete özgü riskler arasındaki önemli farklılıklar da bulunabilir. Şirkete özgü veriler değer verilen risklerin temel özelliğini daha fazla yansıtacaktır ancak burada da verilerin hacmi ve değişebilirliği dikkate alınmalıdır. Eğer şirkete özgü veriler çok az veya çok değişken ise risk ayarlamasında kullanılamayabilir.⁵⁹

IASB'nin görüşüne göre piyasa beklentilerine dayalı bir değerlendirme, varlık ve yükümlülük ölçüm yaklaşımına göre uygun olmaktadır. Ancak piyasa beklentilerinin her zaman doğrudan gözlemlenemeyeceği de bir gerçektir. Bu tür durumlarda, sigorta işletmesinin kendi tahminlerini yapması gerekecektir. Burada önemli olan nokta, tahminlerin sigorta işletmesinin

⁵⁶ Draft Statement of Principles, md. 619, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁵⁷ Draft Statement of Principles, md. 243-245, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main03.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁵⁸ Casualty Actuarial Society (CAS): a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 63-64.

⁵⁹ Casualty Actuarial Society (CAS): a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 65.

kendine özgü olan ve piyasa tarafından düşünülmeyecek faktörler yerine piyasa tarafından düşünülebilecek nitelikteki faktörleri içermesi gerektiğidir.⁶⁰

3.3.2. Yatırımların Getirisinin Dikkate Alınması

Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerin değerlemesinde sigorta işletmesinin bu yükümlülükleri karşılamak için elinde bulundurduğu varlıklara ilişkin bazı hususların da göz önünde bulundurulması gerekebilir.

Bazı argümanlar, bir sigorta işletmesinin yükümlülüklerini ölçmenin bu yükümlülüklerle bağlantılı varlıkların özelliklerini yansıtması gerektiğini ifade etmektedir. Örneğin, varlıklar gerçeğe uygun değerde rapor edilmişse, o zaman varlıkların gerçeğe uygun değerindeki değişimlere yükümlülüklerin değerlemesindeki orantılı değişiklikler eşlik etmelidir. Bu görüşe göre, sigorta işletmesinin yükümlülükleri, bir tüzel kişiliğin mevcut piyasa işlemleri içindeki ödeşme durumundan ziyade yükümlülüklerini karşılamayı umduğu varlıklara ilişkin beklentilerini yansıtmalıdır. Finansal tablo kullanıcıları piyasadaki geçici değişikliklerden ziyade bir tüzel varlığın kendi varlıkları ve yükümlülüklerini nasıl yönetmeyi planladığı ile daha fazla ilgilidir. Sigorta işletmesi yükümlülüklerini karşılamak için varlıklarını kullanacağı için, değerlemenin varlıkların değerlemesinde söz konusu olan faiz oranları konusunda da aynı varsayımları içermesi gerekmektedir. Bu durum tüzel kişiliğin yükümlülüklerine kaynak sağlamak için aldığı / almayı düşündüğü yatırım kararlarını da içermektedir.⁶¹ Bir başka ifadeyle, sigorta yükümlülüğü ve dolayısıyla sigorta teknik karşılıkları belirlenirken, ileride doğacak nakit akışlarının (çıkışlarının) tahmini yapıldıktan sonra, bu nakit çıkışlarını bugünkü değere indirgemede kullanılacak iskonto oranının, karşılığa konu olan risk nedeniyle tahsil edilen primin, finansal piyasada değerlendirildiği

⁶⁰ Draft Statement of Principles, md. 210-211, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main03.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

⁶¹ Draft Statement of Principles, md. 178-179, (<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main02.pdf>) (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

varlığa ilişkin ortalama beklenen getiri oranı olması yönünde görüşler bulunmaktadır.

Bu görüşe karşılık olarak, muhasebe açısından gelecekteki varlıkların getirisinin, IASB'nin çerçeve çalışmasında yapılan varlık tanımına karşılık gelmediği, dolayısı ile sigorta yükümlülükleri için gerçeğe uygun değerle değerlendirilmesi esnasında, sigorta varlıklarından beklenen getirinin hesaba katılmaması gerektiği şeklinde görüşler bulunmaktadır.⁶² Ayrıca bu oranın sigorta yükümlülüklerinin tahmini nakit akışlarının içinde yer alan risk ve belirsizlik ile ilişkili olmadığı ve kullanılamayacağı yönünde görüşler de bulunmaktadır.⁶³

3.3.3. İşletmenin Kredibilite Derecesinin Dikkate Alınması

Yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerinin tespit edilmesi esnasında, dikkate alınması gereken oldukça çelişkili bir ayarlama da, söz konusu işletmenin sahip olduğu kredi değerliliği etkisidir. Bu etki altında, borçlunun mali durumu ne kadar zayıf olursa, yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değeri o kadar küçük olacaktır. Bu ayarlama finansal olarak zayıf bir şirketin, finansal olarak kuvvetli bir şirkete kıyasla yükümlülüklerini daha az bir tutarda karşılayabileceğini gösterecektir.⁶⁴ Bir başka ifadeyle, kredibilitesi zayıf olan şirketin kullanacağı iskonto oranı yüksek olacağı için yükümlülüklerin gerçeğe uygun değeri düşük, kredibilitesi iyi olanın iskonto oranı düşük olacağından, yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değeri yüksek olacaktır.

⁶² Financial Accounting Standards Board; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl03.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003), Arthur Andersen, http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl111.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

⁶³ Financial Accounting Standards Board; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl03.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003), Arthur Andersen, http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl111.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

⁶⁴ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 79.

Aslında bir işletmenin kredi durumunun (ve kredi durumundaki değişmelerin) yükümlülüklerin ölçülmesindeki rolüne ilişkin konular sigorta yükümlülüklerini değerlemeye tabi tutulmasının ötesine taşmaktadır.

Ancak yinede işletmenin ödemekle yükümlü olduğu yükümlülükleri ifade eden kredibilite durumu ile sigorta yükümlülüklerin ölçümü çok ilişkili kavramlardır. Sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerde değerlendirilmesi işletmenin kredibilite durumundan etkilenmektedir ve ölçümde mutlaka dikkate alınmalıdır⁶⁵ şeklinde görüşler de bulunmaktadır.

Zaten bir sigorta işletmesinin temel ürünü ödeme taahhüdüdür. Nakit bedel karşılığında bir sigorta şirketi belirlenen bir acil durumda ödeme yapmak için bir teminat satar. Eğer bir sigorta işletmesi zayıflayan kredi durumu nedeni ile ilk baştaki vaatten daha az bir teminatı ödemeye teşebbüs ederse, aslında kendi imtiyazını zedelemiş olur. Gerçekte, sektörde devam eden bir işletme olmaya çalışan sıkıntıdaki bir şirket imtiyazını (güvenilirliğini) muhafaza etmek için tam tutarı ödemek amacı ile elinden geleni yapacaktır. O zaman, gerçeğe uygun değer yükümlülüklerinin tahmininde kredi durumun yansıtılması süreklilik kavramının zedelenmesi anlamına gelir ve sadece biten bir iş için tasfiye işlemine ilişkindir. Bu durumda tarafların uzlaşacakları herhangi bir tutarda zaten gerçeğe uygun değer tanımını karşılamayacaktır.

Eğer yükümlülüklerin değerlendirilmesinde işletmenin kredi değerliliği yansıtılırsa, o zaman yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerini artıran mevcut kredi durumu poliçe karlarında bir azalmaya neden olabilir. Benzer şekilde, kredi durumunda bir düşüşe neden olan sonuçlar prim karlarının artması ile sonuçlanabilir. Ayrıca kredi durumu genelde, sigorta dallarının değil şirketin genelinin bir özelliğidir. Bu nedenle, sigorta branşlarına yönelik olarak belirlenecek gerçeğe uygun değer tespitlerinde ayrı ayrı kredi değerlemesi zor olacaktır.⁶⁶

⁶⁵ Financial Accounting Standards Board; http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl03.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003), Arthur Andersen, http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl111.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

⁶⁶ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 81.

3.4. İndirgeme Oranının Tespitinde Alternatif Modeller

Sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerle değerlendirilmesi esnasında kullanılacak olan indirgeme oranlarının tespiti için kullanılan modeller, mevcut uygulamalarda bazen prim tutarının hesap edilmesinde de kullanılmaktadır. Belirlenen prim tutarı bir anlamda sigorta yükümlülüklerinin o anki piyasa fiyatını yansıtmaktadır. Dolayısıyla ilk kayıt esnasında ilgili prim tutarından yükümlülükle ilgili olmayan kalemler (örneğin; giderler, kar) indirilerek bir anlamda yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerleri belirlenmiş olur yönünde görüşler de bulunmaktadır.⁶⁷ Bu hususu daha iyi anlayabilmek için, sigortada makul prim tutarının nasıl tespit edildiğinin ve tespitteki oranların kısaca incelenmesi gerekmektedir.

3.4.1. Makul Prim Tespitindeki Oranın Esas Alınması

Sigortacılıkta prim hesaplaması aktüerler tarafından yapılmaktadır. Dolayısı ile sigorta sektöründe “sigorta işletmelerinin karları aktüerlerin elleri arasındadır” şeklinde bir ifade yer almaktadır. Prim hesaplaması sigorta işletmelerinin en hassas konusudur. Aktüerlerin hesapladığı prim tutarı; oluşacak hasarı ve diğer masrafları karşılamalı, belirli bir kazanç da sağlamalıdır. Ancak prim çok yüksek tutarda hesap edilirse, rekabet dezavantajı ile karşılaşılabilir.⁶⁸ Genel sigorta primleri genellikle düzenleyici otorite tarafından belirlenmekte iken, son zamanlarda serbest tarifeyle geçişle birlikte sektörde rekabet çok daha yoğun yaşanmaktadır. Bu rekabet ortamında sigorta işletmeleri yasal düzenlemeler içerisinde makul bir kar sağlamak için uğraşmaktadır.

⁶⁷ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 81.iii.

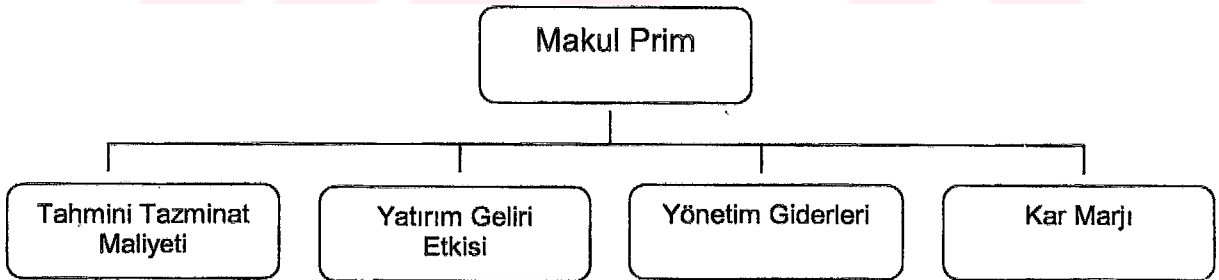
⁶⁸ George E. REJDA: Principles of Risk Management and Insurance, Sixth Edition, (Addison – Wesley, 1998,) 527.

Literatürde prim hesaplaması için temel de iki kategoriden bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki düzenleyici otorite amaçları, diğeri sigorta işletmesinin amaçlarıdır.⁶⁹

Düzenleyici otoritenin amacı kamu yararının korunmasıdır. Primin aşırı olmadan yeterli tutarda tespit edilmesini ve aynı özellikteki poliçelerin benzer fiyatla fiyatlanmasını ister. Yeterli prim tutarının belirlenmesinden kasıt; teminat altına alınan olay meydana geldiğinde oluşacak tüm zararları karşılayacak nitelikte olmasıdır. Şayet prim bu tutarda belirlenemez ise oluşan zararlar karşılanamaz ve bunun sonucunda da poliçe sahipleri ve dolayısıyla sigorta sektörü zarar görür.

İşletme açısından; belirlenecek prim tutarı poliçe sahiplerinin beklentilerini karşılamalı ve mevcut koşulları yansıtır bir özellik taşımalıdır. Örneğin; bir şehirdeki büyüme oranı arttığında oluşan trafik yoğunluğunda da bir artış oluşacak dolayısıyla da trafik kazalarının sıklığı artacaktır. Böyle bir durum da prim hesaplamalarında dikkate alınmalıdır.

Makul prim tutarı, muhtemel tazminat maliyetlerini ve yönetim giderlerini karşılayarak belirli bir miktar kar sağlayan tutar olarak ifade edilir. Makul primin bileşenleri şu şekilde oluşur.

Bu bileşenlerden tahmini tazminat maliyetleri en önemli ve en kapsamlı kalemi oluşturur. Bu tutarın tahmin edilmesi bir örnek yardımıyla homojen ve homojen olmayan sigorta teminat alıcı grupları açısından ayrı ayrı şu şekilde yapılmaktadır.⁷⁰

⁶⁹ George E. REJDA : a.g.e., 528.

⁷⁰ Scott E. HARRINGTON, Gregory R. NIEHAUS: Risk Management – Insurance, Second Edition, McGrawHill, (2003), 134-136.

Benzer özellik gösteren gruplar açısından durum incelendiğinde; sigorta teminatı almak isteyen büyük bir grup bulunduğu varsayımı altında, her bir teminat alıcısı 1.000 YTL'lik hasar ile ilgili olarak 0.15 oranında bu hasarla karşılaşma ihtimaline sahiptir. 0.85 oranında da bu hasar ile karşılaşmayacağı tahmin edilmektedir. Bu gibi bir durumu yansıtan sigorta teminatı alan grup homojen grup olarak adlandırılır. Bu durumda sigorta işletmesi her bir birey için ne kadarlık bir prim tutarı belirlemelidir ? Elbetteki bu tutar şayet teminat altına alınan olay meydana gelir ise bu hasarı karşılayacak derecede olmalıdır. Poliçe tazminat ödemesi teminat satın alanların meydana gelen hasar tutarlarının toplamından oluşacaktır. Her bir birey için tahmini tazminat ödemeleri bireyler için tahmini kayba maruz kalma oranları ile hesap edilir. Yani; $1.000 \times 0.15 = 150$ YTL olarak hesaplanır. Gerçekleşen tazminat ödemeleri tahmin edilen tutarlardan farklı olacaktır. Ancak, büyük sayılar kanunu gereğince, büyük oranda teminat satın alan grup için meydana gelen tazminat tutarı 150 YTL civarında olacaktır.

Bu durumda şayet sigorta işletmesi her bir birey için 150 YTL tutarında bir prim belirler ise, tazminatın ortaya çıkması durumunda tazminatı ödeyebilecek bir birikime sahip olacaktır. Şayet birey başına olaya maruz kalma olasılığı 0.15 den 0.20'ye yükselir ise, ortalama tazminat maliyeti 200 YTL olacaktır. Bu durumda sigorta işletmesi prim tutarını 150 YTL'den 200 YTL'ye yükseltecektir.

Benzer özellik göstermeyen gruplar açısından; bir önceki örnek ile ilgili olarak sunulan sigorta teminatını alan x ve w adlı iki ana grup olduğu varsayımı altında, bu gruplara ilişkin hasar ile karşılaşma ihtimalleri ve kayıp tutarları ile beklenen tazminat ödemeleri şu şekilde oluşmaktadır.

Grup	HASARA UĞRAMA OLASILIĞI	HASARA UĞRAMAMA OLASILIĞI	KARŞILAŞILACAK HASARIN BÜYÜKLÜĞÜ (YTL)	BEKLENEN TAZMİNAT TUTARI (YTL)
X	0.10	0.90	1.000	100
W	0.20	0.80	1.000	200

Beklenen tazminat tutarları X grubu için 100 YTL, W grubu için 200 YTL olarak hesap edilmiştir. Burada da büyük sayılar kanunu gereği yeterli miktarda sigortalı bulunduğu ve gerçekleşecek hasar tutarının bu kanun gereği ortalama belirlenen tutara yakın olacağı göz önünde bulundurulmaktadır. Bu durumda prim hesaplamasında nasıl bir yöntem izlenecektir? Şayet her iki grup içinde 150 YTL'lik bir prim tutarı hesap edilirse, X grubundan 50 YTL kar elde edilirken W grubundan yine aynı tutarda 50 YTL zarar edilecektir. Ortalama olarak bu durum başa baş noktasını ifade edecektir. Ayrıca meydana gelme olasılığı açısından da W grubu %20 ihtimalle diğer gruptan daha fazla zararlarla karşılaşma ihtimaline sahiptir. Dolayısı ile 150 YTL bir prim tutarı, W grubunun zararlarla karşılaşma ihtimali fazla olduğundan ileride sigorta işletmesini zarara uğratabilecektir.

Ancak W grubuna herhangi bir teminat satışı yapılmayarak (sigortalanmayarak), sadece X grubuna 130 YTL prim tutarından teminat satışı yapılabilir. Böylece her bir bireyden 30 YTL kar sağlanmış olmakla birlikte meydana gelebilecek hasarlar ile ilgili olarak da yeterli güvence sağlanmış olacaktır.

Görüldüğü üzere, sigorta işletmesi perspektifinden, yüksek ve düşük risk derecesine sahip alıcılar tespit edilmelidir. Bu sayede yüksek kazançlar sağlanabilir. Aksi takdirde grupların yanlış ve kötü seçilmesi neticesinde sigorta işletmeleri zarar edebilecektir. Sigorta talebinde bulunanların düşük prim ile geniş bir teminat alma istekleri her zaman bulunacaktır. Ancak bu durum yanlış prim tutarı hesaplanmasına yol açmamalıdır. Uygulamada beklenen tazminat maliyetlerinin belirlenmesinde sigorta işletmelerinin değişik teminat talep eden gruplar için risk durumlarına göre değişik prim hesap etmelerine risk sınıflaması adı verilmektedir.

Okyanus denizciliğine ilişkin faaliyetlerinde olduğu gibi oldukça değişik olayların sigortalanması durumunda, risk sınıflaması yapılamadığı ve güvenilir hasar istatistiklerine ulaşamadığı için, olaya özgü özel bir fiyatlama stratejisi de seçilebilir. Değişik özelliklerde deniz araçları, bölgelerin farklı özellikleri, kargo taşımacılığına ilişkin özellikli hususlar ve suların tehlike dereceleri gibi olayın özelliklerine göre ayrı ayrı fiyatlama yapılır. Burada bir

genelleme söz konusu olmaz. Örneğin hayat sigortasında da, yaş, cinsiyet, sigara içme durumuna göre bir sınıflama yapılır. Burada sigara içenler için ayrı bir sınıflama altında değerlendirilerek prim hesaplamalarında ele alınırken, sigara içmeyenler de ayrı bir sınıf olarak prim hesaplamalarında ele alınır.⁷¹

Burada prim hesaplamaları esnasında hasar oranı üzerinden bir değerlendirme de yapılır. Gerçekleşen hasar oranı ile beklenen hasar oranı karşılaştırılarak prim ayarlanır. Gerçekleşen hasar oranı, ödenen tazminat maliyetleri ile poliçe edinim maliyetleri toplamının elde edilen prim tutarına oranlanması ile bulunur. Beklenen hasar oranı ise belirlenen prim tutarı içerisinde ödenmesi tahmin edilen tazminat oranını ifade eder. Primin bu oranlar yardımı ile düzenlenmesi şu şekilde yapılır. Dönemde ödenen tazminat maliyeti ve poliçe edinim maliyetleri tutarı 800.000 TL ve kazanılmış prim tutarı 1.000.000 TL olsun. Gerçekleşen tazminat oranı $[800.000 / 1.000.000] = 0.80$ 'dir. Önceden belirlenmiş olan tahmini tazminat oranı ise 0.70'dir. Bu durumda yeni dönemde hesap edilecek prim tutarı bir öncekine göre;⁷²

$$\text{Oran Değişimi} = \frac{\text{Gerçekleşen Tazminat Oranı}}{\text{Beklenen Tazminat Oranı}}$$

denklemini üzerinden, $0.80 / 0.70 = \%14.3$ oranında artırılır. Bu şekilde genel anlamda bir prim ayarlaması yanında, bireysel olarak poliçelerin geçmiş yıllardaki tazminat seyirlerine göre bir ayarlama da yapılabilmektedir.

Sigorta güvencesi satın alan bireyin daha önceden hasarsızlık oranı da prim hesaplamalarında dikkate alınır. İlgili teminat sınıfında benzerlerine göre daha az hasara maruz kalan veya hiç hasara maruz kalmayanlar için prim hesaplamalarında bir güvenilirlik indirimi yapılır. Örneğin; kasko sigortasında yıllık prim tutarı 30.000 YTL ve beklenen tazminat tutarı oranı $\%30$ 'dur. Son üç yıllık periyotta şayet gerçekleşen hasar oranı $\%20$ ise, buna

⁷¹ George E.REJDA: a.g.e., 529.

⁷² A.g.e., 530.

bağlı olarak bu bireye verilen güvenilirlik derecesi %20.9 olduğunda, bu bireye ilişkin prim tenzilatı ; ⁷³

Geçmişe İlişkin Gerçekleşen Tazminat Oranı	
İndirim =	$\frac{\text{Geçmişe İlişkin Gerçekleşen Tazminat Oranı}}{\text{Beklenen Tazminat Oranı}} \times \text{Güvenilirlik Derecesi}$

denklemini üzerinden, $[(0.20 - 0.30) / 0.30] \times 0.29 = -\%9.7$ oranında indirim yapılır.

Sigorta prim hesaplamasında temel prensip olarak makul prim tutarı, sigorta işletmesinin prim tutarlarından yatırım geliri elde edebilme kabiliyetine de bağlı olmaktadır. Diğer taraftan prim tutarı paranın zaman değerinden de etkilenmektedir. Tazminat ödemelerinin zamanlaması ve bu ödeme öncesinde sigorta işletmesinin yatırımlardan gelir elde edebilme durumu prim hesaplamalarını direkt etkilemektedir. Genellikle poliçe satıldığında primler hemen tahsil edilmekte buna karşın tazminat ödemeleri ilgili dönem içinde veya dönem sonunda gerçekleşmektedir. Poliçenin satılma zamanı ile tazminatın ödenme zamanı arasındaki zaman farkı yatırım getirisi sağlamak açısından son derece önemlidir. Örneğin, işletme t_0 noktasında poliçe satmıştır ve bir yılın sonunda 100 YTL tazminat ödemesi tahmin etmektedir. Yönetim maliyetleri ve kar marjı bir an için ihmal edildiğinde sigorta işletmesinin bir yıl sonunda bu tutarı ödeyebilmek için bu gün için ne kadar birikim yapması gerekmektedir? Bu sorunun çözümü amacı ile P toplanması gereken prim tutarını r ise yıllık faiz oranını temsil eder ise, birinci yılın sonunda ilgili denklem şu şekilde oluşacaktır.⁷⁴

$$P + rP = P(1 + r)$$

⁷³ George E. REJDA : a.g.e., 531.

⁷⁴ Scott E. HARRINGTON, Gregory R. NIEHAUS: a.g.e., 143-144.

Bu denklem yıl sonunda ödenmesi gerekli olan 100 YTL'ye eşit olmak durumundadır. Bu nedenle de denklem; $P (1 + r) = 100$ şeklini alır. Denklemin her iki tarafı $(1 + r)$ oranına bölüldüğünde; $P = 100 / (1 + r)$ olur.

Faiz oranı olarak %10 alındığında $P = 90.91$ YTL, faiz oranı %5 alındığında $P = 95.24$ YTL olur. Yüksek faiz oranı belirlendiğinde ise P daha düşük bir tutar olmaktadır.

Tek bir dönem değil de iki yıl sonunda tazminat ödemesi durumu olduğunda ilgili denklem aşamalar halinde şu şekilde oluşacaktır.

$$P (1 + r) + rP (1 + r) = 100$$

Denklemin her iki tarafı $(1 + r)$ ye bölüldüğünde; $P + rP = 100 / (1 + r)$ ve sonucunda $P = 100 / (1 + r)^2$ olur. Şayet faiz oranı %10 olarak belirlenirse, $P = 82.64$, % 5 olarak belirlenirse $P = 90.71$ YTL olarak hesap edilir. Dönemin uzunluğuna bağlı olarak paranın zaman değeri hesaplamaları da yeniden yapılır.

Primin son jki ögesini oluşturan yönetim giderleri ve kar marjının ilavesi de işletme politikası gereği belirli oranlar üzerinden hesap edilmektedir.

Bu incelemelerin ardından bir makul prim tutarının hesap edilmesi bir örnek yardımı ile şu şekilde açıklanabilir.⁷⁵

Tahmini tazminat; % 10 olasılıkla 10.000 YTL, %90 olasılıkla 0 YTL olarak tahmin edilmektedir. Tazminat ödemelerinin yıl sonunda yapılacağı da tahmin edilmektedir. Faiz oranı %10'dur. Yönetim maliyetleri beklenen tazminat maliyetinin %20'si, kar marjı da yine beklenen tazminat maliyetlerinin % 5'i olarak belirlenmiştir. Bu veriler altında ilgili prim tutarı aşamalar itibarı ile şu şekilde hesaplanır;

1-Tahmini beklenen tazminat maliyeti = $10.000 \text{ YTL} \times 0.10 = 1.000 \text{ YTL}$

2-Beklenen nakit akışının iskonto edilmesi = $1.000 \text{ YTL} / 1 + 0.10 = 909 \text{ YTL}$

3-Yönetim Giderleri = $1.000 \times 0.20 = 200 \text{ YTL}$

4-Kar marjı = $1.000 \times 0.05 = 50 \text{ YTL}$

5-Makul prim tutarı = $909 + 200 + 50 = 1.159 \text{ YTL}$ olmaktadır.

⁷⁵ Scott E. HARRINGTON, Gregory R. NIEHAUS: a.g.e., 147-148.

Her bir poliçe sahibi 1.159 YTL prim ödeyerek sigortaya konu olaya ilişkin teminat satın alacaklardır. Bu tutardan 200 YTL'lik kısım yönetim gideri olarak hemen harcanacaktır. Ayrıca 50 YTL'lik kar marjı da çıkarıldıktan sonra sigorta işletmesi kalan 909 YTL'yi %10 üzerinden yatırıma yönlendirdiğinde dönem sonunda 1.000 YTL'yi ödeyebilecek bir birikime sahip olacaktır.

Görüldüğü üzere prim tutarının tahmin edilmesinde bir anlamda tazminat maliyetinin indirgenmesi söz konusu olmaktadır. Grup poliçeleri açısından uygun primin ilk tespitinde yükümlülük şeklinde nitelendirilemeyen prim bileşenleri (komisyonlar, genel giderler, kar) makul primin hesap edilen tutarından indirilir. Bunun sonucunda oluşan prim tutarı, bir anlamda yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerini yansıtmaktadır. Böylece yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerleri ve bunlara ilişkin beklenen tazminat ödemeleri belirlenebilir.

Gerçeğe uygun değer tahminleri beklenen tazminat ödemeleri, paranın zaman değeri ve risk ayarlamalarından etkilenmektedir. Beklenen nakit akışları ve risksiz faiz oranı doğrudan belirlenebilirken, risk ayarlaması için bazı temel tekniklerin kullanılması gerekmektedir. Sigorta işletmesinin sahip olduğu sigorta yükümlülüklerine ilişkin risk hesaplamaları esnasında sigorta işletmesinin sahip olduğu kredi riski kastedilmemektedir. Kredi riski yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerinin tespit edilmesinde ele alınması gereken daha geniş kapsamlı bir incelemeyi gerektiren bir unsurdur. Burada ele alınan risk kavramında, sistematik risk yerine sistematik olmayan risk üzerinde odaklanılmaktadır.⁷⁶

Genelde fiyatlamada kullanılan ve risk ayarlamasını da içeren gerçeğe uygun değer yaklaşımındaki indirgeme oranının tespitinde kullanılabilecek modeller şu şekilde sıralanabilir;

- Sermaye Varlıklarını Fiyatlama Modeli,
- İçsel Getiri Oranı,

⁷⁶ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 18.69.

- Tek Dönemde Risk Uyarlı İndirgeme Oranı,
- Reasürans İşlemlerinden Tespit Yöntemi,

Bu modeller yanında, risk ayarlamasının dahil edilememesi durumunda,

- Risksiz Faiz Oranının Kullanılması,
- Aktif (Yatırım) Getiri Oranının Kullanılması durumları da mümkün olmaktadır.

3.4.2. Sermaye Varlıkları Değerleme Modelinin (CAPM) Kullanılması

"Kısaca, sermaye varlıkları değerlendirme modeli (Capital Asset Pricing Model – CAPM) hisse senedinin fiyatının ve özsermaye maliyetinin belirlenmesinde kullanılan bir modeldir."⁷⁷

CAPM modelinde yatırımcının beklediği getiri oranı $r = r_f + \beta (r_m - r_f)$ olarak ifade edilmektedir. Eşitlikteki r_f risksiz getiri oranı, r_m pazarın getiri oranı, β ele alınan hisse senedinin pazara duyarlılığını gösteren beta sayısı ve r 'de ilgili hisse senedinin CAPM'e göre beklenen getiri oranıdır.

CAPM riskli varlıkların beklenen getirilerindeki dengeli bir öngörü seti olarak ifade edilebilir. CAPM diğer risk ve getiri modelleriyle karşılaştırıldığında hala standart bir model olarak varlığını sürdürmektedir. Kendi başına model, basit olmasının avantajına sahiptir. Model aynı zamanda çok güçlü test edilebilir sonuçlar ortaya koymaktadır.⁷⁸

Sigortacılık açısından CAPM, genelde yeni poliçenin fiyatlanmasında (prim tutarının belirlenmesinde) risk ayarlamalı prim tutarının belirlenmesi için kullanılmakla birlikte, **risk ayarlamalı iskonto oranının belirlenmesinde** ve dolayısıyla sigorta yükümlülüklerinin indirgenmesinde de kullanılabilir. Yani; sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan yükümlülüklerin bugünkü değere indirgenmesinde kullanılacak risk uyarlı oran CAPM yardımıyla belirlenebilir. Hesaplamada kullanılan denklem ve parametreler şu şekilde oluşmaktadır.⁷⁹

⁷⁷ M.Kamil ERCAN, M.Başaran ÖZTÜRK, Kartal DEMİRGÜNEŞ: Değere Dayalı Yönetim ve Entelektüel Sermaye, Gazi Kitabevi, (Ankara, 2003), 44.

⁷⁸ Ali Osman GÜRBÜZ, Yakup ERGİNCAN: Şirket Değerlemesi Klasik ve Modern Yaklaşımlar, Literatür Yayınları, (İstanbul, 2004), 43-54.

⁷⁹ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 23.

$$r_y = r_f + \beta_y (r_m - r_f)$$

r_y = risk ayarlamalı oran

r_f = risksiz faiz oranı

β_y = Yükümlülük betası

r_m = pazarın getiri oranı

CAPM yaklaşımını sigorta yükümlülüklerinin değerlemesine uygulayabilmek için CAPM'de belirleyici olan üç faktörü tahmin etmek gerekir. Bunlar risksiz faiz oranı, piyasa risk primi ve sistematik riski ifade eden beta katsayısıdır.⁸⁰

CAPM'de kullanılan risk primi (pazarın getiri oranı – risksiz faiz oranı) genellikle tarihi verilere dayalı olarak hesap edilir. Burada prim, hisse senedi ortalama getirisi ile hesaplama dönemi boyunca risksiz menkul kıymetlerin ortalama getirisi arasındaki fark olarak tanımlanır.⁸¹ Risksiz faiz oranına ait bilgiler piyasadan rahatlıkla sağlanabilir.

Beta katsayısı ile ilgili olarak ise şunlar söylenebilir;

"Bir şirketin karlarındaki değişkenlik iki bileşenden oluşmaktadır. Sistematik risk sektörden ve içinde bulunulan ekonomiden kaynaklanan riski ifade ederken, sistematik olmayan risk şirkete özgü faktörlere bağlı riski ifade eder. Sistematik faktör bir şirketin karlarının, ekonomideki diğer şirketlerin karlarından etkilenme derecesini ölçmektedir. Bunun ampirik ölçüsü **muhasebe betası** olarak adlandırılan β_{karlar} 'dır ve bu değer regresyon denkleminde belirli bir dönemde şirketin karları (bağımlı değişken) iken, aynı dönemde piyasa karlarının oluşturduğu endeksin (bağımsız değişken) katsayısı şeklinde hesaplanmaktadır. Regresyon denkleminde kar olarak,

⁸⁰ Aykan ÜREten, M.Kamil ERCAN: Firma Değerinin Tespiti ve Yönetimi, Gazi Kitabevi, (Ankara, 2000), 67.

⁸¹ Ali Osman GÜRBÜZ, Yakup ERGİNCAN: a.g.e., 77.

faaliyet karları kullanılırsa, hesaplanan β_{karlar} katsayısı faaliyet veya iş riskinin sistematik bileşenini ölçer.”⁸²

Sigortacılık açısından **sözleşme betası**, sözleşme geliri ile piyasa getirileri arasındaki kovaryans olarak belirlenir. Bu sözleşmenin sistematik riskinin bir göstergesidir. Genelde β negatif olarak düşünülür. Aksi takdirde, risksiz faiz oranından daha düşük bir oran belirlenmiş olur ve bu durum mantığa aykırı bir koşulu ortaya çıkarır.⁸³

Özkaynak betası ise, işletmenin hisse senedi getirileri ile bütün pazarın getirileri arasındaki kovaryans olarak ifade edilebilir. “Beta katsayısının tahmin edilmesi şirket hisse senetlerinin piyasada işlem görüp görmemesine bağlı olarak değişmektedir. Eğer, şirketin hisse senetleri borsada işlem görüyorsa, beta katsayısını kendimiz hesaplayabileceğimiz gibi, güvenilir kuruluşlar tarafından hesaplanan beta katsayıları da kullanılabilir. Eğer, firmanın hisse senedi piyasada işlem görmüyorsa, uygulanacak tek yöntem, piyasada işlem gören finansal yapı olarak da benzer firmaların beta katsayılarını kullanmaktır.”⁸⁴

Varlık betası da, sigorta işletmesinin sahip olduğu yatırım portföyünden elde edilebilir. Her bir varlık kategorisi için örneğin hazine bonoları, hisse senetleri ve gayrimenkul yatırımları için ayrı ayrı betalar hesap edilerek, ağırlıklı ortalamaları ile genel bir varlık betasına ulaşmak mümkündür.

⁸² Ali Osman GÜRBÜZ, Yakup ERGİNCAN: a.g.e., 79.

⁸³ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., , (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 23.

⁸⁴ Aykan ÜRETEN, M.Kamil ERCAN: a.g.e., 69.

Sigorta sözleşmelerine CAPM'in uygulanmasında ilk olarak β_s (sözleşme kazancı betasının) ve β_y (yükümlülük betasının) hesaplanması gerekmektedir. Buna ilişkin denklem şu şekilde oluşur.⁸⁵

$$\beta_s = \frac{\beta_e - (k \cdot s + 1) \beta_a}{s}$$

$$\beta_y = \beta_s \times \text{Yükümlülük süresi}$$

β_e sigorta işletmesinin özkaynak betası

β_a sigorta işletmesinin varlıklarının betası

β_s sigorta işletmesi sözleşme kazancı betası

β_y sigorta işletmesi yükümlülük betası

k büyüme katsayısı (Belirlenen süre içerisinde ortalama tazminat ödemeleri ile elde edilen primler arasındaki farkı yansıtır)

s sektöre ilişkin kaldırma oranı

Uygulamaya ilişkin şu şekilde bir örnek verilebilir.⁸⁶

Varsayımsal Veriler :

$$\beta_e = 1.0$$

$$\beta_a = 0.15$$

$$k = 2$$

$$s = 2$$

$$\beta_s = \frac{\beta_e - (k \cdot s + 1) \beta_a}{s}$$

$$= \frac{1 - (2 \cdot 2 + 1) \cdot 0.15}{2} = 0.125$$

⁸⁵ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 2.

⁸⁶ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 3.

Denklemden sözleşme karı betası 0.125 olarak belirlenmiş olur. Yükümlülüklerin süresinin ortalama 2 yıl olduğu varsayımı altında bu yükümlülüklerin betası ise şu şekilde bulunur.

$$\beta_y = -k * \beta_s = -2 * 0.125 = -0.25$$

Son olarak risk ayarlı indirgeme oranı tespiti için risksiz faiz oranı ile piyasa risk primine ihtiyaç duyulmaktadır. Risksiz faiz oranının $r_f = 0.06$ ve risk priminin 0.09 olduğu varsayımı altında risk ayarlı indirgeme oranı şu şekilde hesap edilir.

$$r = r_f + \beta_y (r_m - r_f) = 0.06 + (-0.25 * 0.09) = 0.06 - 0.0225 = 0.0375$$

CAPM neticesinde sigorta yükümlülüklerinin indirgenmesinde kullanılacak ve risk ayarlamasını da içeren iskonto oranı 0.0375 olarak bulunmaktadır.

Bu model finans literatüründe yaygın bir şekilde kullanıldığından sigorta yükümlülüklerinin değerlemesinde de kullanılabilir. Ancak finans alanında CAPM üzerinde halen tartışılmakta olan bazı hususların bulunması da bu modelin dezavantajını oluşturmaktadır.

3.4.3. İçsel Getiri Oranı (IRR) Modelinin Kullanılması

Bu model direkt olarak risk marjının hesaplanmasında kullanılan bir model olmamakla birlikte, sigorta yükümlülüklerine ilişkin hesaplamanın yapılabilmesi için düzenlenebilir. Modelin temelinde sermaye bütçelemesi yatmaktadır.⁸⁷ Model özellikle yasal düzenleyici otoritenin sermaye tahsisine

⁸⁷Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 26'dan naklen; J.David CUMMINS : "Multi-Period Discounted Cash Flow Ratemaking Models in Property-Liability Insurance", Journal of Risk and Insurance, Volume 57:1 (March 1990), 79-109.

ilişkin düzenlemelerini dikkate alarak, sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerde değerlemeye tabi tutulması üzerinde odaklanabilir.

Modelde her bir dönemde kullanılacak girdiler ve bunlara ilişkin açıklamalar şu şekilde oluşmaktadır;⁸⁸

- Nakit Akış Tahminleri, (prim, tazminat ödemesi, giderler)
- Tahsis edilmesi gereken sermaye tutarı,
- Beklenen özsermaye getiri oranı,
- Son olarak bu değerlerin tahmini ile oluşan dönemsel bilançonun düzenlenmesi.

Nakit Akış Tahminleri (prim, tazminat ödemesi, vb.) ve nakit akışlarından elde edilecek yatırım getirileri, sigorta işletmesinin içsel varsayımları ile tespit edilmektedir.

Sermaye tutarının tespitinde, uygulamadaki sermaye tahsis kuralları göz önünde bulundurulmaktadır. İlk sermaye tahsisinin ardından sermayeye olan artı ve eksi yöndeki nakit akışları bağlamında sermaye tutarı her bir dönemde yeniden değerlendirilerek sermaye tahsis varsayımları sürdürülmektedir.

Öz sermayeye olan nakit akışlarının oluşturduğu içsel getiri oranını (IRR), özsermaye getiri oranına (ROE) eşit kılan risk ayarlı indirgeme oranı ile iskonto edilen tazminat maliyeti, makul prim tutarının tespiti esnasında kullanılmakta ve makul prim tutarı belirlenen tazminat tutarı ilave edilerek tahmin edilmektedir.

Bu modelde özsermaye getiri oranının (ROE) belirlenmesinde değişik modeller kullanılabilir. Özellikle sigorta işletmesinin tarihi verilerinden hareketle sahip olduğu özsermaye getiri oranı hesap edilebilmektedir.⁸⁹

⁸⁸ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 27.

⁸⁹ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 27'den naklen; R. ROTH : "Analysis of Surplus and Rates Return Using Leverage Ratios", Casualty Actuarial Society Discussion Paper Program – Insurer Financial Solvency, Volume 1., (1992), 439-464.

Tahsis edilecek sermaye tutarı ise işletmenin ve yasal düzenleyici otoritenin belirlediği kriterler ölçüsünde tespit edilmektedir.

Tüm bu tahmini değerlerle oluşan bilanço kalemleri gerçeğe uygun değer ile ifade edilmektedir. Bu nedenle de, sigorta yükümlülükleri her bir değerlendirme tarihinde, risk ayarlı faiz oranı kullanılarak hesap edilmelidir. Modelde uygulanacak risk oranı, iç verim oranını (IRR), özsermaye getirisine (ROE) eşit kılacak şekilde bir ayarlama olmaktadır. Aşağıdaki örnekte tespit edilen özsermaye getirisini iç verim oranına eşitleyen oran olan risk ayarlamalı yükümlülük indirgeme oranı, Exel'de⁹⁰ kısa bir makro yazılımı ile tespit edilmiştir. Bu hususa ilişkin yapılan örnekte kullanılan makro yazılımı EK-4'de sunulmuştur.

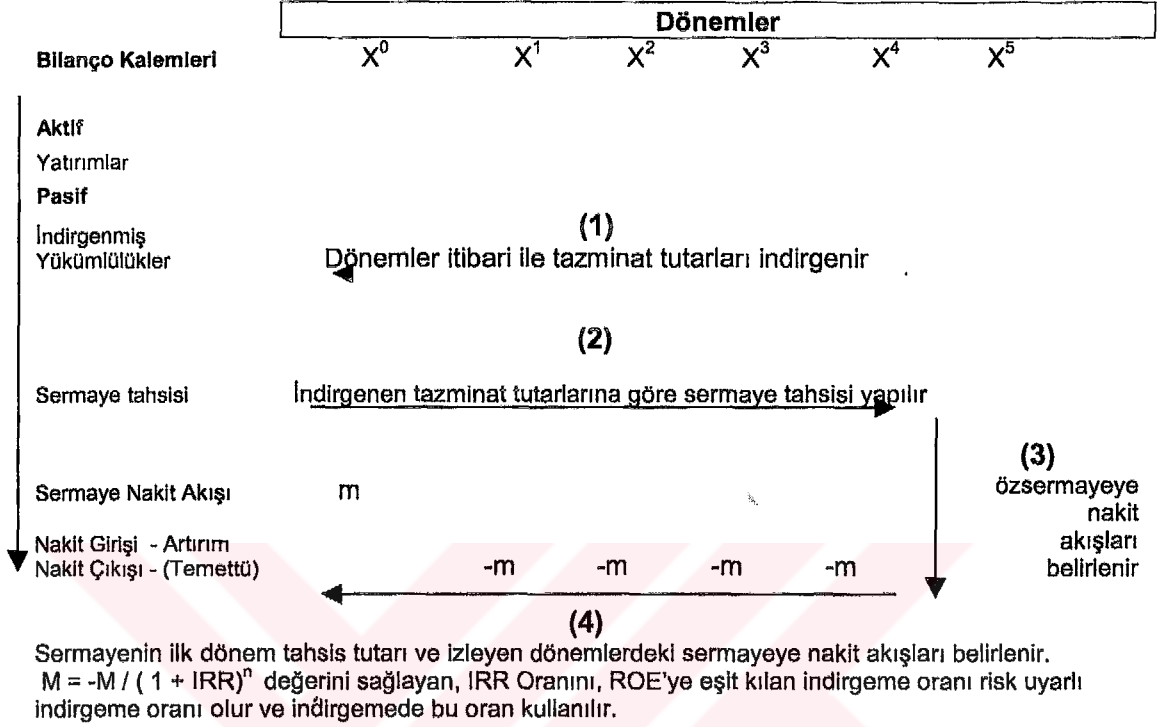
IRR modeli kullanılarak tazminat indirgeme oranının tespit edilmesine ilişkin olarak aşağıda bir uygulama örneği yapılmıştır. Uygulama aşamaları şu şekilde oluşmaktadır;

1. Yıllar itibari ile belirlenen tazminat ödemeleri değişik iskonto oranları yardımı ile indirgemeye tabi tutulur.
2. İndirgemenmiş tutarı belirlenen tazminat maliyetlerinin gerektirdiği özsermaye tahsis tutarı belirlenir. (Burada işletmenin kendi varsayımları veya düzenleyici otoritenin belirlediği esaslar dikkate alınır)
3. Özsermayeye olan tahmini nakit akışları tespit edilir.
4. Tahsis edilmiş sermayeye olan nakit giriş ve çıkışlarını oluşturan özsermayeye nakit akışlarını, ilk dönemde ayrılan sermaye tutarına eşitleyen iç verim oranını, işletmenin beklediği özsermaye getiri oranına eşit kılan tazminat indirgeme oranı, risk uyarlı indirgeme oranı olarak belirlenmiş olur. Bu orandan da risksiz faiz oranı çıkarıldığında risk primi tutarı tespit edilebilir.

Uygulama aşamaları bir şekil yardımı ile de aşağıdaki gibi açıklanabilir.

⁹⁰ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 4.

Şekil-6: İçsel Getiri Oranı Modeli Uygulama Aşamaları

Örnek işletmemize ilişkin olarak belirlenen sabit veriler aşağıdaki gibidir. Burada işletmenin tazminat maliyeti tahminleri de dönemler itibari ile yer almaktadır. Görüleceği üzere işletmenin sermaye tahsis yöntemi de gerçeğe uygun değerde değerlendirilmiş yükümlülüklerin %50'si olarak belirlenmiştir. Ayrıca işletmenin özkaynak betası ve yatırımlardan beklenen getirisi de piyasa verilerinden elde edilmiştir.

Sabit Veriler		Tahmini Tazminat Tutarı	
Risksiz Faiz Oranı	0.050	x0	-
Beklenen Yatırım Getirisi	0.070	x1	700.000
Özkaynak Betası	0.700	x2	500.000
Pazar Risk Primi	0.075	x3	300.000
Sermaye/Yükümlülük Oranı	0.500	x4	100.000
Temettü (sermaye tahsis/2)	0.50	Toplam	1,600.000

Bu veriler ışığında işletmenin ROE oranı yaklaşık %10 olarak hesaplanır;

$$ROE = \text{Risksiz Faiz Oranı} + (\text{Özkaynak Betası} \times \text{Risk Primi})$$

$$0.10 = 0.050 + (0.700 \times 0.075)$$

Sonrasında Excel ortamında hazırlanan bir tablo ve makro yazılımı sayesinde yukarıda döngüsü verilen model uygulaması sonucunda sermayeye nakit akışlarının içsel getiri oranını (IRR), özsermaye getiri oranına (ROE) eşitleyen iskonto oranı tekrar tekrar yapılan hesaplamalar neticesinde %21 olarak tespit edilmiştir.

	X0	X1	X2	X3	X4
Pasif					
İndirgenmemiş Yükümlülük	1.600	700	500	300	100
İndirgenmiş Yükümlülük	1136.012	674.5746	316.2352	82.64463	
Sermaye	568.006	687.2873	408.1176	191.3223	50
Temettü (Nakit çıkışı)		343.6436	204.0588	95.66116	25
Sermaye nakit akışı	S0	S1	S2	S3	S4
	568.006	(343.6436)	(204.0588)	(95.66116)	(25)
Excel hesaplama sonucu	S0				
	569				

Yukarıdaki tablonun bir açıklaması yapılırsa, sermaye tahsis oranına göre her bir yükümlülük indirgeme hesaplaması sonucunda oluşan sermaye tahsisleri ve bunların %50'sinin dağıtılacağı varsayımı altında nakit akış hareketleri belirlenmiştir.

$$568.006 = \frac{343.6436}{(1 + irr)} + \frac{204.0588}{(1 + irr)^2} + \frac{95.66116}{(1 + irr)^3} + \frac{25}{(1 + irr)^4}$$

Bu nakit akışlarını sıfırlayan IRR oranı 0.10 olarak hesap edilir.

Dönem	İskonto Oranı 0.1	Nakit Akış	İndirgenmiş Tutar
s1	0.909	343	312
s2	0.8264	204	169
s3	0.7513	96	72
s4	0.683	25	17
Toplam			569

Bu oranda işletmenin ROE oranını ifade etmektedir. Dolayısı ile bu durumda amaçlanan $IRR=ROE=0.10$ durumunu gerçekleştirmektedir. Bu durumun gerçekleşmesini sağlayan yükümlülükleri indirgeme oranı ise 0.21'dir. Bu orana göre dönemler itibari ile yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerleri risk primini de içerecek şekilde aşağıdaki gibi oluşmaktadır.

	X0	X1	X2	X3	X4
Pasif					
Tarihi Değerde Yükümlülükler	1.600	700	500	300	100
Gerçeğe Uygun Değerde Yükümlülükler	1136.012	674.5746	316.2352	82.64463	0

Burada belirtilen tazminat yükümlülüklerinin indirgenmesi, sonrasında sermaye tahsis kurallarına göre sermayenin tahsis edilmesi ve sonrasında ilk dönemde ayrılan sermaye tahsis temelinde dönemsel olarak sermayeye olan nakit akışlarının indirgenmesi döngüsü exel'de bir makro yazılımı sayesinde birçok kez hesaplatılır. Bu hesaplamalar neticesinde sermayeye nakit akışlarının IRR'sini, beklenen ROE'ye eşit kılan tazminat indirgeme oranı risk bazlı indirgeme oranı olarak tazminat yükümlülüklerinin indirgenmesinde ve bu yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerlerinin belirlenmesinde kullanılır.

Bu model dönem içinde elde edilen prim geliri, yatırım getirisi oranlarının ilave edilmesi ile daha kompleks bir yapıya kavuşturulabilir. Bu durumda bile modelin işleyiş kuralları yukarıdaki gibi olacaktır. Bu model düzenleyici otoritenin sermaye tahsisine ilişkin düzenlemeler temelinde daha da geliştirilebilir bir nitelik taşımaktadır.

3.4.4. Tek Dönem Risk Ayarlamalı İskonto Oranı (RAD) Modelinin Kullanılması

Bu model içsel getiri oranı modelinin sahip olduğu bazı özellikleri içermekle birlikte, özünde risk ayarlamalı iskonto modelidir. Bu modelde; gerekli olan özsermaye getiri oranı (ROE), beklenen yatırım getirisi, gelir

vergisi oranı ve sermaye yükümlülük oranları arasındaki ilişkiler yardımı ile, risk ayarlamalı iskonto oranı tahmini yapılır. Burada içsel getiri oranı modelinde olduğu gibi elektronik tablo programlarında (örneğin excel) bir türetme işlemi söz konusu olmadığından daha basit bir modeldir. Tek bir dönem söz konusu olduğu için risk ayarlaması tek bir formül yardımı ile hesap edilmektedir. Modelin girdileri şu şekilde oluşmaktadır;⁹¹

- Gerekli sermaye tutarı
- Nakit akışlarında yatırım getirisi
- Riskiz faiz oranı
- Gelir vergisi oranı
- Gerekli özkaynak getirisi

Gerekli sermaye tutarı yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerleri ve yasal düzenleyici otoritenin istekleri ile tutarlı bir şekilde hesap edilmektedir.

Bu modelde tek dönemde sigorta yükümlülüklerinin değerlemesinde risk ayarlamasının etkili bir şekilde yapılması mümkündür. Örneğin;⁹²

- İşletme sermaye tahsisi, yükümlülük tutarının % 50'si olarak ayrılmakta,
- Özsermaye getiri oranı (ROE) %13
- Beklenen yatırım getirisi (EIR) %7
- Risksiz faiz oranı (RFR)%6
- Gelir vergisi oranı %0
- Başlangıçta yükümlülüklerin gerçeğe uygun değeri 100 TL varsayımı altında risk ayarlaması şu şekilde yapılır.

Risk Ayarlaması	= [Sermaye yeterliliği x (ROE – EIR)] + RFR – EIR
0.02	= [0.5 x (0.13 – 0.07)] + 0.06 – 0.07

⁹¹Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 28-29.

⁹²Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 29-30.

Risk ayarlaması tespitinden sonra risk ayarlamalı iskonto oranı risksiz faiz oranından bulunan risk ayarlaması indirilerek belirlenir.

Risk Ayarlı İskonto Oranı = Risksiz Faiz Oranı – Risk Ayarlaması			
0.04	=	0.06	- 0.02

Örneğin başlangıcında, işletmenin sahip olacağı minimum pasif toplamı 100 TL yükümlülük, artı 50 TL' lik gerekli sermayeden yani 150 TL'den oluşacaktır. Bu tutara eşit olan aktif, dönem sonunda %7 oranındaki beklenen aktif getirisi sonucunda $(150 \times 1.07 = 160.50)$ TL'ye ulaşacaktır. Yükümlülüğün beklenen değeri ise risk ayarlamalı oran ile (100×0.04) 104 TL ye ulaşacaktır. Bu durumda özkaynak tutarı $160.50 - 104 = 56.50$ TL olacaktır. Dikkat edilirse bu tutar gerekli görülen %13'lük özsermaye getiri oranına eşittir $(56.5 / 50 = 1.13)$. Bu şekildeki bir uygulama ile yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerinde değerlendirilmesi ve bunlara ilişkin özsermaye yeterlilik tutarlarının da doğru bir şekilde hesap edilmesi sağlanmış olacaktır.

Gelir vergisinin uygulamadaki etkisi dikkate alındığında ilgili formül geliştirilerek şu şekilde uygulanabilir.⁹³

$$Z = c \left\{ \frac{R - r_f}{1 - t} \right\} - (r_A - r_f) \left\{ 1 + c \frac{(1 + r_f)}{1 + r_f(1 - t)} \right\}$$

Bu denklemdaki parametreler;

Z = risksiz faiz oranı için risk ayarlaması

c = gerçeğe uygun değerdeki yükümlülük için sermaye oranı

R = Sermayeye getiri oranı

⁹³ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 7.

r_A = Varlıkların beklenen getiri oranı

r_f = Risksiz faiz oranı

t = gelir vergisi oranını ifade etmektedir.

Uygulaması kolay olan bu model oldukça şeffaftır. Güvenilir ve sağlam sonuçlar veren bu yöntem uygun risk ayarlamasını vermektedir. Ancak özellikli sigorta ürünlerinin karmaşık yapılarında yer alan risk ayarlamaları için yeterli olamamaktadır.

3.4.5. Diğer Aktüeryal Modellerin Kullanılması

İncelenen bu modellere ilaveten, Poliçe Verileri Temelli Model, Risk Yükleme Temelli Aktüeryal Dağıtım Modeli, Piyasa Verilerinin Direkt Tahmin Modeli, Dağıtım Dönüşüm Modeli gibi "değişik modeller"⁹⁴ de risk ayarlaması açısından kullanılabilecek modellerdir. Ancak yapıları itibari çok karmaşık olan bu modellerin pratik olarak uygulanması çok zordur. Bu modeller üzerinde kolay ve anlaşılabilir bir uygulama modelinin geliştirilmesi konusunda aktüerya mesleğine oldukça önemli görevler düşmektedir.

3.4.6. Reasürans Piyasa Oranlarının Kullanılması

Sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerinin belirlenmesinde, reasürans piyasası diğer modeller içindeki en direkt uygulama olarak ifade edilebilir. Reasürans piyasasındaki fiyatlama yapısı ilgili yükümlülüklerin değerlemesinde bir bakış açısı sağlayacaktır. Ancak direkt olarak reasürans işlemi fiyatının veya oranının yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerini yansıttığını düşünmek yanlış bir yaklaşım olacaktır. Reasürans işlemi

⁹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız, Casualty Actuarial Society (CAS) Task Force on Fair Value Liabilities White Paper on Fair Valuing Property/Casualty Insurance Liabilities, (www.casact.org/research/tffvl/index.htm.pdf), 31-45.

neticesinde oluşan fiyata veya orana bazı düzenleme ve ayarlamaların yapılması gerekecektir. Örneğin reasürans işletmesinin vermiş olduğu reasürans fiyatı, onun sahip olduğu yükümlülüklerin tutarına bağlı olacaktır.⁹⁵

Reasürans piyasası sigorta yükümlülükleri için likit bir piyasa olabilecek nitelikte görülebilir. Ayrıca bir çok sigorta işletmesinin sahip oldukları risk profilinin belirlenmesi açısından bu piyasa bazı önemli veriler de sağlayabilir. Ancak, bu piyasada işlem gören tutarlar tüm sigorta sektörünü temsil edememektedir. Sadece sigorta işletmelerinin konservasyonlarını aşan kısmını ifade etmekte yani sadece ilgili yükümlülüklerin sadece belli bir kısmının işlem gördüğü piyasayı ifade etmektedir. Aynı şekilde reasürans işletmelerinin kendi konservasyonlarını aşan kısmı yeniden reasüransa tabi tutma durumları da sözkonusu olabilmektedir. Ayrıca dönemler itibari ile yükümlülüklerin değerlendirilmesi esnasında her bir dönem için gerekli olan bilgilerin reasürans piyasasından hemen elde edilmesi de mümkün olmamaktadır.

3.4.7. Risksiz Faiz Oranının Kullanılması

FASB'ın "Muhasebede Değerlemede, Nakit Akışlarının Kullanımı ve Bugünkü Değer" isimli 7 numaralı standardının 62. paragrafında; ⁹⁶

"Keyfî bir risk ayarlaması veya piyasa bilgilerine kıyaslama ile değerlendirilemeyecek bir risk ayarlaması ölçümde gerekçesiz bir ön yargı arz eder. Çoğu durumda piyasa risk priminin güvenilir tahmini elde edilemez, bu durumda, beklenen nakit akışlarının bugünkü değeri, risksiz faiz oranı kullanılarak indirilir, bu uygulama bu gibi durumlarda yapılabilecek en ulaşılabilir gerçeğe uygun değer tahminidir" şeklinde bir ifade yer almaktadır.

Çoğu sigorta yükümlülüğü için faal bir piyasanın bulunmaması nedeni ile, gerçeğe uygun değere ilişkin piyasa risk primi konusunda doğrudan bilgi

⁹⁵ Casualty Actuarial Society (CAS): a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 40.

⁹⁶ Casualty Actuarial Society (CAS) : a.g.e., (Erişim Tarihi: 27.02.2004), 64.

yoktur. Piyasa risk priminin tahmin edilmesi gerekecektir. Bunun bazı işletmeler açısından keyfi uygulamalara bile neden olması mümkündür. Dolayısı ile risksiz faiz oranının sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerlerinin tespitinde kullanılması bu durumu ortadan kaldıracaktır.

Geçen kısımlarda incelenen risk ayarlamalı iskonto tespit modellerinin her birinde avantaj ve dezavantajlı unsurlar bulunmaktadır. Dolayısı ile tüm durumlar için tek bir modelin uygun olmadığı açıktır. Her bir modelin bir yükümlülüğün gerçeğe uygun değerinin miktarını belirlemede kullanılabilir bir teknik olarak az veya çok uygun hale getirebilecek kuvvetli ve zayıf yönleri vardır. Bu hususa ilişkin olarak daha geniş ve kapsamlı çalışmaların aktüerler tarafından yapılarak daha pratik ve daha etkili bir modelin, belki bu modellerin yeniden uyarlanması ile mümkün olacağı düşünülmektedir.

Bu nedenle çalışmanın izleyen kısımlarında muhasebe ve finansal raporlama aşamasında sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerlerinin belirlenmesinde risksiz faiz oranından yararlanılacaktır.

3.4.8. Aktif (Yatırım) Getiri Oranının Kullanılması

Önceki kısımda belirtildiği gibi, sigorta prim hesaplamasında temel prensip olarak makul prim tutarı, sigorta işletmesinin prim tutarlarından yatırım geliri elde edebilme kabiliyetine bağlı olmaktadır. Tazminat ödemelerinin zamanlaması ve bu ödeme öncesinde sigorta işletmesinin yatırımlardan gelir elde edebilme durumu prim hesaplamalarını direkt etkilemektedir. Genellikle poliçe satıldığında primler hemen tahsil edilmekte buna karşın tazminat ödemeleri ilgili dönem içinde veya dönem sonunda gerçekleşmektedir. Poliçenin satılma zamanı ile tazminatın ödenme zamanı arasındaki zaman farkı yatırım getirisi sağlamak açısından son derece önemlidir. Elde edilen bu yatırım getirisi işletmenin ödeyeceği tazminat tutarının karşılanmasında kullanılacaktır.

Bir yanda sigorta priminin yatırıma dönüştürülmesi ve belirli bir gelir elde edilmesi, diğer taraftan sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun

değerinin tespit edilerek indirgenmesi hususu ele alındığında, bu yatırımlardan elde edilen getiri oranının indirgemedede kullanılması durumunu ortaya çıkarmaktadır. Diğer modellere bakıldığında bu modelin, uygulanmasının ve oran tespitinin oldukça kolay olması, tazminat tutarlarının ödenmesi amacı ile yatırıma yönlendirilen primlerin getiri oranlarının, yine o prim ile ilişkili bulunan sigorta yükümlülüklerinin indirgenmesinde kullanılmasının aralarındaki ilişkiyi direkt yansıtabilmesi açısından oldukça yararlı görülmektedir.

Bu özellikleri nedeni ile izleyen kısımlarda muhasebe ve finansal raporlama aşamasında sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerlerinin belirlenmesinde risksiz faiz oranı ile birlikte aktif getiri oranından da yararlanılacaktır.

4. Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı Uygulamasında Kayıt Sistemi ve Raporlama

Gerçeğe uygun değer kavram ve teknikleri yeni bir kavram olması nedeni ile zor algılanabilmektedir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi, değişik hususların örnekler yardımı ile ve a) değerlendirme, b) kayıt altına alma, c) raporlama akışı içerisinde incelenmesi ile mümkün olacaktır.

4.1.Varsayımsal Uygulama

Geçeğe uygun değer yaklaşımında kayıt sistemi ve raporlama açısından bu bölümün ilerleyen kısımlarında ele alınan tüm örnekler ve açıklamalar, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun düzenlediği örnek ve açıklamalardan uyarlanmıştır.⁹⁷ Örnek, genel sigorta sözleşmesi üretilen bir sigorta işletmesinin oldukça basitleştirilmiş verilerinden oluşmaktadır. Aşağıdaki varsayımlar aşağıda incelenen tüm örnekler için geçerlidir:

- (a) Sigorta işletmesi , 1. yılın ilk gününde 1,000 TL prim elde etmiştir.
- (b) İşletme, söz konusu prim tutarına 150 TL daha ekleyerek, yıllık yüzde 7 faiz oranı üzerinden getiri sağlayan ve vadesi 4 yıl olan bir bonoya yatırmıştır.
- (c) Sigorta işletmesi 4. yılın sonunda 1,150 TL tutarında poliçe tazminat ödemesi yapacağını tahmin etmektedir. Ancak en son ödenecek tazminat tutarının sigorta edilen olayların ciddiyetine ve sıklığına göre değişebileceğini de bilmektedir,
- (d) Piyasadaki risksiz faiz oranı yüzde 5'tir,

⁹⁷ <http://www.iasc.org.uk/docs/ins/appa3.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.06.2003)

- (e) Sigorta işletmesinin borçlanma oranı yüzde 5.5'tir,
- (f) 4 yıllık yatırım getirisi yıllar itibari gerçekleşmektedir;
- (g) Faiz oranları 4 yıllık süre boyunca değişmemektedir.
- (h) Yasal düzenleyici otorite, sigorta işletmesinin toplam tahmini sigorta yükümlülüğü kadar bir yatırıma (aktife) sahip olmasını gerekli kılmaktadır.

Uygulamalar esnasında, nakit akışında sadeliği sağlamak ve böylece de finansal tablolarda özellikli hususların daha kolay anlaşılmasını sağlamak amacıyla, işletmenin 10.000 TL nakit sermaye ile işlemlerine başladığı varsayılmıştır. Ayrıca hesaplamalar esnasında küsurat farkları yukarı doğru yuvarlanmıştır.

Geliştirilen örnek uygulamalar, finansal tablo unsurları ve değişik yöntemlere dayanarak uygulanan gerçeğe uygun değer yaklaşımına ilişkin sonuçlar arasındaki ilişkileri göstermek amacıyla düzenlenmiştir.

Bu aşamadaki uygulama örneği, yukarıda açıklanan poliçelerin muhasebesine ilişkin varsayıma dayanan durumu göstermektedir. Bu örnekte, sigorta işletmesinin poliçe ödemesine ilişkin tazminat yükümlülükleri, gelecekteki tahmini poliçe tazminat ödemelerinin iskonto edilmemiş tutarında kayıt edilmiştir.

A- Yevmiye Maddeleri

Dönemler itibariyle ilgili yevmiye maddeleri şu şekilde oluşur.

1.Yıl Dönem Başı:

.. / .. / .. NAKİT PRİM GELİRLERİ Primlerin tahsil edilmesi	1.000	1.000
.. / .. / .. YATIRIM NAKİT Prim gelirinden elde edilen tutara 150 TL eklenerek toplam tazminat ödemesine eşit tutarda yatırım alınması	1.150	1.150

Burada tahmini tazminat yükümlülüğüne (1.150 TL) eşit bir yatırım aracı satın alınarak, tazminatın ödenmesi güvence altına alınmış olmakta, düzenleyici otoritenin belirlediği yükümlülük karşılama kriteri yerine getirilmiş olmaktadır.

.. / .. / .. TAZMİNAT MALİYETİ ÖDENECEK TAZMİNATLAR Tazminat maliyetinin gelir tablosuna yansıtılması ve bilançoda yükümlülük olarak gösterilmesi	1,150	1.150
--	-------	-------

Tazminat maliyeti bilançoda bir yükümlülük olarak gösterilirken, dönemsellik kavramı gereği ilgili gider ve gelir olduğu anda gelir tablosuna yansıtılmakta ve 150 TL kar/zarar satış anında raporlanmaktadır.

1.Yıl Dönem Sonu:

NAKİT	.. / .. / ..	FAİZ GELİRLERİ	81	81
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)				

2. ve 3. Yıl Dönem Sonu:

NAKİT	.. / .. / ..	FAİZ GELİRLERİ	81	81
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)				

4.Yıl Dönem Sonu:

NAKİT	.. / .. / ..	FAİZ GELİRLERİ	81	81
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)				
NAKİT	.. / .. / ..	YATIRIM	1.150	1.150
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)				
ÖDENECEK TAZMİNATLAR	.. / .. / ..	NAKİT	1.150	1.150
Poliçe dönemi sonunda tazminatın ödenmesi				

4.yılın sonunda yatırım çözülmekte ve elde edilen nakit ile tazminat ödenmektedir. Dikkat edilirse burada tazminat maliyetinin poliçenin sonuna kadar ertelenmesi söz konusu olmamakta, satış anında poliçe karı kaydedilmektedir. İşlemler neticesinde finansal veriler şu şekilde oluşmaktadır.

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Nakit Akışı					
Dönem Başı	10.000	10.000	9.931	10.012	10.093
Alınan Primler	1,000	1,000	-	-	-
Yatırım Satışı / (Alışı)	(1,150)	(1,150)	-	-	1,150
Alınan Faizler		81	81	81	81
Tazminat Ödemesi	-	-	-	-	(1,150)
Dönem Sonu	<u>9.850</u>	<u>9.931</u>	<u>10.012</u>	<u>10.093</u>	<u>10.174</u>
Bilanço					
Aktif	11.000	11.081	11.162	11.243	10.174
Nakit	9.850	9.931	10.012	10.093	10.174
Yatırımlar	1,150	1,150	1,150	1,150	-
Pasif	11.000	11.081	11.162	11.243	10.174
Ödenmemiş Tazminatlar					
İçin Yükümlülük	1,150	1,150	1,150	1,150	-
Sermaye	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
G.Yıl Kar (Zararı)	-	-	(69)	12	93
Dönem Kar (Zararı)	<u>(150)</u>	<u>(69)</u>	<u>81</u>	<u>81</u>	<u>81</u>

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Gelir Tablosu (Performans Rapor.)					
Yeni Poliçeler					
Prim Gelirleri	1,000	1,000	-	-	-
Tazminat Maliyeti / Tazminat ögesi	(1,150)	(1,150)	-	-	-
Risk ve Bel.Karşılığı	-	-	-	-	-
Önceki Dön. Poliçeleri					
Tahmin ve Vars.Değişim	-	-	-	-	-
Risk Çözülmesi	-	-	-	-	-
Finansman ve Yatırım Faaliyetleri					
Faiz Gelirleri	-	81	81	81	81
Tazminat Maliyeti/ Faiz ögesi	-	-	-	-	-
Net Kazanç (Kayıp)	<u>(150)</u>	<u>(69)</u>	<u>81</u>	<u>81</u>	<u>81</u>
Örnek- Varsayım Esaslı Düzenleme					

4.2. Sigorta Yükümlülüklerinin Muhasebeleştirilmesi

Sigorta yükümlülüklerinin ne şekilde kayıt altına alınacağı belirlenmelidir. Sigorta yükümlülükleri; sigortaya konu olan olayın meydana gelmesi ile ortaya çıkabilecek tazminatlardan oluşmaktadır. Bu ödenecek tazminatlar içerisinde ;

- a- Poliçe sahipleri tarafından sigorta işletmesine ödenmek üzere bildirilmiş, ancak henüz ödenmemiş olanlar, (bildirilmiş tazminat talepleri),
- b- Ortaya çıkmış ancak henüz poliçe sahibi tarafından sigorta işletmesine rapor edilmemiş olanlar (IBNR) yer almaktadır.

Tahmini poliçe ödemelerinin temel alındığı yöntemler, finans ve aktüeryal hesaplamalar yolu ile tahmin modelleri, bir önceki bölümde ele alınmıştır. Bu bölümde sadece risksiz faiz oranı, aktif getiri oranı yardımı ile yapılan hesaplamalar ve kayıtlamalar ele alınacaktır. Ayrıca, daha çok hayat sigorta işletmelerinde kullanılmakla birlikte zaman zaman genel sigorta sözleşmelerinde de kullanılan ilişkilendirilmiş değer (embedded value) yöntemi de örnekler yardımı ile incelenmeye çalışılacaktır.

Sigorta yükümlülüklerinin muhasebeleştirilmesinde pasifte yükümlülük olarak yada aktifte ilişkilendirilmiş varlık değerinde izlenmesi durumları söz konusu olmaktadır.

4.2.1. Yükümlülük Olarak İzlenmesi

Sigorta işletmesinin, ödenecek tazminat talepleri ile ilgili yükümlülüğü kayıt altına alması ile ilgili olarak, ödenebilecek tazminat taleplerinin yükümlülük olarak pasif hesapta kayıt altına alınması esastır.

4.2.1.1. Risksiz Faiz Oranı Kullanımı

Bir önceki kısımda ele alınan, varsayıma dayanan (kuramsal) muhasebe uygulaması finansal tablo düzenleyicilerinin uyması gereken hususları ifade etmemektedir. Bu şekilde bir varsayıma dayanan örnek oluşturularak, ilerleyen kısımlarda ele alınacak uygulamalara bir zemin hazırlanması amaçlanmıştır. Oluşturulan bu örnek üzerinde, kullanılan yöntemlerin işleyişi ve finansal raporlamaya konu olan rakamlardaki değişikliklerin belirlenmesine çalışılacaktır.

Risksiz faiz oranıyla yükümlülük ölçümünde, sigorta işletmesinin tahmini yükümlülük tutarı, risksiz faiz oranında (yüzde 5) iskonto edilmiştir; yükümlülük değerlemesi (1,150) sigorta işletmesine ait aktiflerden bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Finansal raporlama amacıyla bu türden bir ölçme yöntemi benimsemek, yasal düzenleyici tarafından belirlenen sigorta işletmesinin sahip olması gereken aktif (yatırım) miktarını ve bunun sonucunda oluşan nakit akışlarını değiştirmemektedir. Dolayısıyla nakit akış tablosu, varsayıma dayalı olarak hazırlanan örnekteki ile aynı sonuçları vermektedir.

A- Değerleme

Risksiz %5 faiz oranı yardımı ile yükümlülük ölçümü yapıldığında ilgili dönemlerde tazminat yükümlülüğü şu şekilde oluşmaktadır

		İskonto oranı	Tazminat tutarı	İskonto edilmiş tazminat tutarı
4.dönem		1	1.150	1.150
3.dönem	$1/(1+0.05)^1$	0.9523	1.150	1.095
2.dönem	$1/(1+0.05)^2$	0.907	1.150	1.043
1.dönem	$1/(1+0.05)^3$	0.8638	1.150	993
1.dönem dönem başı	$1/(1+0.05)^4$	0.8227	1.150	946

B- Kayıtlama**1.Yıl Dönem Başı:**

NAKİT	.. / .. / ..	PRİM GELİRLERİ	1.000	1.000
Prim tahsili				
YATIRIM	.. / .. / ..	NAKİT	1.150	1.150
Prim gelirinden elde edilen tutara 150 TL eklenerek toplam tazminat ödemesine eşit tutarda yatırım alınması				
TAZMİNAT MALİYETİ	.. / .. / ..	ÖDENECEK TAZMİNATLAR	946	946
Tazminat ögesi				
Tazminat maliyetinin gelir tablosuna yansıtılması ve bilançoda yükümlük olarak gösterilmesi				

1.Yıl Dönem Sonu:

NAKİT	.. / .. / ..	FAİZ GELİRLERİ	81	81
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)				
TAZMİNAT MALİYETİ	.. / .. / ..	ÖDENECEK TAZMİNATLAR	47	47
Faiz ögesi				
Ödenecek tazminat yükümlülüğünün bilançoda Gerçeğe uygun değer ile gösterimi ve farkın gelir tablosuna yansıtılması (993-946)				

Ödenecek tazminat tutarının gerçeğe uygun değerinde bilançoda yükümlülük olarak gösterilmesi aşamasında indirgeme etkisi, ana tazminat ögesinden ayrı olarak farklı bir alt hesapta takip edilerek gelir tablosuna yansıtılır.

2.Yıl Dönem Sonu

NAKİT .. / .. / .. FAİZ GELİRLERİ 1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)	81	81
TAZMİNAT MALİYETİ .. / .. / .. Faiz ögesi Ödenecek tazminat yükümlülüğünün bilançoda Gerçeğe uygun değer ile gösterimi ve farkın gelir tablosuna yansıtılması (1.043-993)	50	50

3.Yıl Dönem Sonu

NAKİT .. / .. / .. FAİZ GELİRLERİ 1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)	81	81
TAZMİNAT MALİYETİ .. / .. / .. Faiz ögesi Ödenecek tazminat yükümlülüğünün bilançoda Gerçeğe uygun değer ile gösterimi ve farkın gelir tablosuna yansıtılması (1.095-1.043)	52	52

4.Yıl Dönem Sonu

NAKİT	.. / .. / ..	FAİZ GELİRLERİ	81	81
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)				
NAKİT	.. / .. / ..	YATIRIM	1.150	1.150
Yatırımın çözülmesi				
TAZMİNAT MALİYETİ	.. / .. / ..	ÖDENECEK TAZMİNATLAR	55	55
Faiz ögesi				
Ödenecek tazminat yükümlülüğünün bilançoda GUD ile gösterimi ve farkın gelir tablosuna yansıtılması (1.150-1.095)				
ÖDENECEK TAZMİNATLAR	.. / .. / ..	NAKİT	1.150	1.150
Police dönemi sonunda tazminatın ödenmesi				

C- Raporlama

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Nakit Akışı					
Dönem Başı	10.000	10.000	9.931	10.012	10.093
Alınan Primler	1,000	1,000	-	-	-
Yatırım Satışı / (Alışı)	(1,150)	(1,150)	-	-	1,150
Alınan Faizler	-	81	81	81	81
Tazminat Ödemesi	-	-	-	-	(1,150)
Dönem Sonu	9.850	9.931	10.012	10.093	10.174
Bilanço					
Aktif	11.000	11.081	11.162	11.243	10.174
Nakit	9.850	9.931	10.012	10.093	10.174
Yatırımlar	1,150	1,150	1,150	1,150	-
Pasif	11.000	11.081	11.162	11.243	10.174
Ödenmemiş Tazminatlar	-	-	-	-	-
İçin Yükümlülük	946	993	1,043	1,095	-
Sermaye	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
G.Yıl Kar (Zararı)	-	-	88	119	148
Dönem Kar (Zararı)	54	88	31	29	26

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Gelir Tablosu (Performans Raporı)					
Yeni Poliçeler					
Prım Gelirleri	1,000	1,000	-	-	-
Tazminat Maliyeti / Tazminat ögesi	(946)	(946)	-	-	-
Risk ve Bel.Karşılığı	-	-	-	-	-
Önceki Dön.Poliçeleri					
Tahmin ve Vars.Değişim	-	-	-	-	-
Risk Çözülmesi	-	-	-	-	-
Finansman ve Yatırım Faaliyetleri					
Faiz Gelirleri	-	81	81	81	81
Tazminat Maliyeti / Faiz ögesi	-	(47)	(50)	(52)	(55)
Net Kazanç (Kayıp)	54	88	31	29	26

Örnek - Risksiz Faiz Oranı ile Yükümlülük Ölçümü

Risksiz faiz oranı yardımı ile yükümlülük ölçümü sonucunda yıllar itibari ile işlemlere ilişkin kar rakamları, poliçenin gerçeğe uygun değerinin tespit edilmesi sonucunda oluşan maliyetin, poliçe prim gelirlerinin yatırıldığı yatırım kazancı ile karşılaştırılması neticesinde dönemlere yansıtılarak raporlanmış olmaktadır.

Burada satış anında hasılat gerçekleştirilmekte, sonrasında primlerden elde edilen yatırım kazancı ile, yükümlülüklerin tespit edildiği gerçeğe uygun değerdeki değişim farklarının arasındaki durumlara göre kar zarar tespit edilmektedir. Bu sayede bir anlamda yöneticilerin etkinliği de raporlamaya yansımaktadır. Şöyle ki; primin doğru yatırım alanlarına yönlendirilmesi, dönemin yükümlülüğün gerçeğe uygun değerindeki değişimini karşılayacak getirinin sağlanması, dönemi kar ile kapatmaya olanak sağlayacaktır. Ancak burada yükümlülüklerin risksiz faiz oranı ile değerlendirilmesi, buna karşın getirilerin piyasadaki getiri oranı ile kazanç sağlaması, yani bir anlamda faiz oranları arasındaki eşitsizlik sonuçların gerçekçi olmamasına yol açabilmektedir. Bu açıdan yükümlülük değerlendirilmesinde aktif getiri oranının kullanılması yönünde de eğilimler bulunmaktadır.

4.2.1.2. Aktif Getiri Oranı Kullanımı

Bu aşamada sigorta işletmesinin yükümlülük tutarı, yatırım yapılan aktiflerden elde edilecek tahmini getiri oranında (yüzde 7) iskonto edilmekte ve gerçeğe uygun değeri tespit edilmektedir. Pasif ölçümü sigortacıya ait aktiflerden elde edilecek getiri oranını da içermektedir. Finansal raporlama amacıyla bu türden bir ölçme yöntemi benimsemek, yasal düzenleyici otorite tarafından belirlenen, sigorta işletmesinin sahip olması gereken aktif (yatırım) miktarını ve bunun sonucunda oluşan nakit akışlarını değiştirmemektedir. Dolayısı ile nakit akış özeti önceki örneklerle aynı olmaktadır.

A- Değerleme

Aktif getirisi temelli ölçümde yükümlülükler %7 oranındaki aktif getirisi oranı ile iskonto edilmektedir. Yıllar itibari ile sonuçlar şu şekilde oluşmaktadır.

		İskonto oranı	Tazminat tutarı	İskonto edilmiş tazminat tutarı
4.dönem		1	1.150	1.150
3.dönem	$1/(1+0.07)^1$	0.9346	1.150	1.074
2.dönem	$1/(1+0.07)^2$	0.873	1.150	1.004
1.dönem	$1/(1+0.07)^3$	0.816	1.150	938
1.dönem dönem başı	$1/(1+0.07)^4$	0.763	1.150	877

B- Kayıtlama

Yıllara ilişkin yevmiye maddeleri aynı olmakla birlikte, özelliği hesapların büyük defter görüntüleri ve finansal veriler ise şu şekilde oluşmaktadır.

ÖDENECEK TAZMİNATLAR			TAZMİNAT MALİYETLERİ HESABI			
	877	1.yıl DB	1.yıl DB	877		
	61	1.yıl DS	1.yıl DS	61		
	66	2.yıl	2.yıl	66		
	70	3.yıl	3.yıl	70		
	76	4.yıl	4.yıl	76		
4.yıl	1.150	1.150		1.150	1.150	4.yıl

C-Raporlama

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Nakit Akışı					
Dönem Başı	10.000	10.000	9.931	10.012	10.093
Alınan Primler	1.000	1.000	-	-	-
Yatırım Satışı / (Alışı)	(1,150)	(1,150)	-	-	1,150
Alınan Faizler	-	81	81	81	81
Tazminat Ödemesi	-	-	-	-	(1,150)
Dönem Sonu	<u>9.850</u>	<u>9.931</u>	<u>10.012</u>	<u>10.093</u>	<u>10.174</u>
Bilanço					
Aktif	11.000	11.081	11.162	11.243	10.174
Nakit	9.850	9.931	10.012	10.093	10.174
Yatırımlar	1,150	1,150	1,150	1,150	-
Pasif	11.000	11.081	11.162	11.243	10.174
Ödenmemiş Tazminatlar	-	-	-	-	-
İçin Yükümlülük	877	938	1,004	1,074	-
Sermaye	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
G.Yıl Kar (Zararı)	-	-	143	158	169
Dönem Kar (Zararı)	<u>123</u>	<u>143</u>	<u>15</u>	<u>11</u>	<u>5</u>

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Gelir Tablosu (Performans Rapor.)					
Yeni Poliçeler					
Prim Gelirleri	1,000	1,000	-	-	-
Tazminat Maliyeti/ Tazminat ögesi	(877)	(877)	-	-	-
Risk ve Bel. Karşılığı	-	-	-	-	-
Önceki Dön.Poliçeleri					
Tahmin ve Vars. Değişim	-	-	-	-	-
Risk Çözülmesi	-	-	-	-	-
Finansman ve Yatırım Faaliyetleri					
Faiz Gelirleri	-	81	81	81	81
Tazminat Maliyeti/ Faiz ögesi	-	(61)	(66)	(70)	(76)
Net Kazanç (Kayıp)	<u>123</u>	<u>143</u>	<u>15</u>	<u>11</u>	<u>5</u>
Örnek– Aktif Temelli oranla Yükümlülük Ölçümü					

Görüleceği üzere, risksiz faiz oranı uygulaması ile karşılaştırıldığında, bu yöntemde ilk yıllarda daha yüksek tutarda bir karlılık sonucu verirken, 2. yıldan başlamak üzere daha az tutarda karlılık söz konusu olmaktadır. Ancak aktiflerin getirisi ile yükümlülüklerin indirgeme oranı aynı olmaktadır.

4.2.2. Yükümlülüklerin İlişkilendirilmiş Varlık Değerinde İzlenmesi

Burada, sigorta işletmesinin, ilişkilendirilmiş değer (embedded value) yaklaşımını benimsemesi durumu ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, günümüzde hayat sigorta işletmeleri için ek bilgi sunmak amacıyla kimi durumlarda kullanılmaktadır. **Genel sigorta işlemlerinde sözleşme değerlemesinde kullanımı pek yaygın değildir.** Ancak kullanımının neden hayat sigortası aktif ve pasiflerinin gerçeğe uygun değerini tahmin etmekle sınırlı olması gerektiğine dair kavramsal bir gerekçe de bulunmamaktadır. Bu yöntemde de sigorta işletmesi, yasal düzenleyici otorite tarafından talep edilen miktarda ölçülen bir yükümlülüğü kayıt etmektedir. Sigorta işletmesi ayrıca, gelecekteki kazanılabilir gelirin cari değerinde olan bir aktifi de kayıt etmektedir.⁹⁸

Örnek uygulamada, ilişkilendirilmiş değer aktifi, aktive dayalı iskonto oranı olan yüzde 7 oranı kullanılarak hesaplanmıştır. Daha önceki örneklerde olduğu gibi, finansal rapor amacıyla benimsenen muhasebe hesapları yasal otorite tarafından talep edilen miktarları değiştirmemektedir.

A- Değerleme

İlişkilendirilmiş değer yaklaşımı esnasında yararlanılan iskonto oranı % 7'dir. 81 TL tutarındaki yatırım faiz geliri dönem sonlarında oluştuğundan indirgeme oranı her yıl için $1/(1+0.07) = 0.9346$ olarak uygulanmaktadır. Gelecekte kazanılabilecek gelir tutarlarının oluşumu ve değerlemesi aşağıdaki gibi yapılır.

D.Başı	1.Yıl	2.Yıl	3.Yıl	4.Yıl
			76	81
		81	81	
	81	146		
81	212			
273				

⁹⁸ <http://www.iasc.org.uk/docs/ins/appa3.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.06.2003)

	Dönem yatırım geliri	İskonto oranı	İskonto edilmiş gelir tutarı
4.dönem			
3.dönem	81	0.934	76
2.dönem	81+76=157	0.934	146
1.dönem	81+146=227	0.934	212
1.dönem dönem başı	81+212=293	0.934	273

B- Kayıtlama

1.Yıl Dönem Başı

NAKİT	.. / .. / ..	PRİM GELİRLERİ	1.000	1.000
		Prim tahsili		
YATIRIM	.. / .. / ...	NAKİT	1.150	1.150
		Prim gelirinden elde edilen tutara 150 TL eklenerek toplam tazminat ödemesine eşit tutarda yatırım alınması		
TAZMİNAT MALİYETİ	.. / .. / ..	ÖDENECEK TAZMİNATLAR	1.150	1.150
		Tazminat ögesi		
		Tazminat maliyetinin gelir tablosuna yansıtılması ve bilançoda yükümlük olarak gösterilmesi		
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK	.. / .. / ..	İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK DEĞERİNDEKİ DEĞİŞİM	273	273
		Gelecekte kazanılacak 81 x 4= 324 TL tutarındaki gelirin GUD'nin ilişkilendirilmiş varlıkta izlenmesi		

* gelecekte kazanılabilecek olan gelirin, gerçeğe uygun değerde izlendiği hesap (81 x 4= 324)

** gelecekte kazanılabilecek olan gelirin, gerçeğe uygun değerdeki değişiminin izlendiği hesap (gelir tablosu hesabı)

1.Yıl Dönem Sonu:

NAKİT	.. / .. / ..	81	
FAİZ GELİRLERİ			81
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)			
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK DEĞ. DEĞİŞİM	.. / .. / ..	61	
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK			61
İlişkilendirilmiş varlık değer azalışı (273-212=61)			

2. Yıl Dönem Sonu:

NAKİT	.. / .. / ..	81	
FAİZ GELİRLERİ			81
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)			
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK DEĞ. DEĞİŞİM	.. / .. / ..	66	
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK			66
İlişkilendirilmiş varlık değer azalışı (212-146=66)			

3.Yıl Dönem Sonu:

NAKİT	.. / .. / ..	81	
FAİZ GELİRLERİ			81
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)			
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK DEĞ. DEĞİŞİM	.. / .. / ..	70	
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK			70
İlişkilendirilmiş varlık değer azalışı (146-76=70)			

4.Yıl Dönem Sonu:

NAKİT	.. / .. / ..	81	
	FAİZ GELİRLERİ		81
	1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)		
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK DEĞ. DEĞİŞİM	.. / .. / ..	76	
	İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK		76
	İlişkilendirilmiş varlık değer azalışı 76		
NAKİT	.. / .. / ..	1150	
	YATIRIMLAR		1150
	Yatırımın çözülmesi		
ÖDENECEK TAZMİNATLAR	.. / .. / ..	1150	
	NAKİT		1150
	Tazminat ödemesi		

Özellikli hesaba ilişkin büyük defter hesap görüntüleri ve finansal veriler aşağıdaki gibi oluşmaktadır

İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK HESABI	
273	61
	66
	70
	76
273	273

İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK DEĞER DEĞİŞİMİ	
61	273
66	
70	
76	
273	273

C-Raporlama

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Nakit Akışı					
Dönem Başı	10.000	10.000	9.931	10.012	10.093
Alınan Primler	1,000	1,000	-	-	-
Yatırım Satışı / (Alışı)	(1,150)	(1,150)	-	-	1,150
Alınan Faizler		81	81	81	81
Tazminat Ödemesi	-	-	-	-	(1,150)
Dönem Sonu	<u>9,850</u>	<u>9,931</u>	<u>10,012</u>	<u>10,093</u>	<u>10,174</u>
Bilanço					
Aktif	11,273	11,293	11,308	11,319	10,174
Nakit	9.850	9.931	10.012	10.093	10.174
Yatırımlar	1,150	1,150	1,150	1,150	-
İlişkilendirilmiş varlık değ.	273	212	146	76	-
Pasif	11,273	11,293	11,308	11,319	10,174
Ödenmemiş Tazminatlar İçin Yükümlülük (Düzenleme temelli)	1,150	1,150	1,150	1,150	-
Sermaye	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
G.Yıl Kar (Zararı)	-	-	143	158	169
Dönem Kar (Zararı)	<u>123</u>	<u>143</u>	<u>15</u>	<u>11</u>	<u>5</u>

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Gelir Tablosu (Performans Rapor.)					
Yeni Poliçeler					
Prim Gelirleri	1,000	1,000	-	-	-
Tazminat Maliyeti/ Tazminat ögesi	(1,150)	(1,150)	-	-	-
Risk ve Bel.Karşılığı	-	-	-	-	-
Önceki Dön.Poliçeleri					
Tahmin ve Var.Değişim	-	-	-	-	-
Risk Çözülmesi	-	-	-	-	-
Finansman ve Yatırım Faaliyetleri					
Faiz Gelirleri	-	81	81	81	81
İlişkilendirilmiş varlık değerindeki değişim artış, (azalış)	273	212	(66)	(70)	(76)
Tazminat Maliyeti / Faiz ögesi	-	-	-	-	-
Net Kazanç (Kayıp)	<u>123</u>	<u>143</u>	<u>15</u>	<u>11</u>	<u>5</u>
Örnek- İlişkilendirilmiş Değer Yaklaşımı					

Bu uygulamada, tazminat maliyetini ileride karşılanması amacı ile primlerin yatırıma dönüştürülmesi sonucu oluşan ilişkilendirilmiş varlıktaki yıllara göre oluşan değişimlerin takip edilmesi söz konusu olmaktadır. İlgili yükümlülük tutarı ve ona eşit tutardaki bir aktif yatırım bilançoda yer almaktadır. Bunun yanı sıra primlerin yatırıma dönüştürülmesi neticesinde oluşan gelecekteki getirilerin bugünkü değeri de bilançoda ilişkilendirilmiş varlık olarak izlenmektedir. Dönemler itibari ile ilişkilendirilmiş varlıktaki değer değişimleri gelir tablosuna yansıtılmaktadır. Böylece finansal tablolarda hem yükümlülük tutarı, hem ona ilişkin yatırım tutarı ve hem de bu yatırımdan elde edilecek getirilerin bugünkü değeri yer almış olmaktadır. Dönem sonlarında elde edilen yatırım getirileri de gelir tablosuna yansıtılmaktadır. Kısaca tazminat maliyeti bilançoda tarihi değer üzerinden gösterilirken bu kayıt sisteminde sadece ona ilişkin varlığın gerçeğe uygun değeri takip edilmeye çalışılmaktadır.

4.2.3. Uygulamaların Karşılaştırılması

Temel örnek ve diğer üç uygulamanın sonuçlarının karşılaştırılmasında şu durumlar ortaya çıkmaktadır.

İlgili dönemin 2. yıl dönem sonu rakamları baz alındığında net yükümlülük tutarının raporlanmasında, risk ayarlarının eklenmesinden önce, yükümlülük olarak izlenmesi yaklaşımı ve ilişkilendirilmiş varlık değerinde izlenmesi yaklaşımının aynı net pasif ve aynı gelir durumunu ortaya çıkardığı görülmektedir. Risk düzenlemesinin eklenmesinden önce, sigorta işletmesinin net pasiflerinin ölçümünde beklenen aktif getiri oranının ele alınması durumunda iki yöntem, kavramsal olarak eş yaklaşımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu yöntemler arasındaki fark; finansal tablolarda, tazminat yükümlülüğünün mü, yoksa bununla ilişkili bulunan varlığın getirisinin mi indirgemeye tabi tutulup raporlanması konusunda oluşmaktadır. Ancak hangi yöntem seçilirse seçilsin raporlanan sonuçlar gerek bilançoda ve gerekse gelir tablosunda değişmemektedir. Risksiz faiz oranı kullanımı ile uygulanan yöntemde ise daha yüksek tutarda bir

yükümlülük raporlanmaktadır, bir anlamda oldukça ihtiyatlı bir raporlama yapılmaktadır.

Yöntem	Temel Modeller			
	Düzenleyici Örnek	Yükümlülük Örnek	Yükümlülük Örnek	İlişkilendirilmiş Değer Örnek
Ölçümde kullanılan oran	-	%5 risksiz	%7 aktif temelli	%7 aktif temelli
Risk ayarlamasının dahil edilme durumu	yok	yok	yok	yok
2.Yıl Faaliyet Sonuçları				
Raporlanmış yükümlülük tutarı	(1,150)	(1,043)	(1,004)	(1,150)
İlişkilendirilmiş varlık değeri	-	-	-	146
Net Yükümlülük	<u>(1,150)</u>	<u>(1,043)</u>	<u>(1,004)</u>	<u>(1,004)</u>
Net kazanç (kayıp)	81	31	15	15

Yıllar itibari ile yöntemlerde raporlanan kar zarar tutarlarına bakıldığında ise; burada yer alan ilk dört adet örneğin karşılaştırılması neticesinde, gerçeğe uygun değer tahmin edilmesine ilişkin her üç yaklaşımın da, sigorta sözleşmelerinin satışından gelir sağladığı görülmektedir. Aktife dayalı iskonto oranını kullanan iki yaklaşım, 1. yılda daha çok tutarda ve dolayısıyla gelecek yıllarda daha az tutarda gelir sağlamakta ancak, beyan edilen gelirin toplam miktarı (174), kullanılan muhasebe yönteminden etkilenmemektedir.

Yöntem	Temel Modeller			
	Düzenleyici Örnek	Yükümlülük Örnek	Yükümlülük Örnek	İlişkilendirilmiş Değer Örnek
Ölçümde kullanılan oran	-	%5 risksiz	%7 aktif temelli	%7 aktif temelli
Risk ayarlamasının dahil edilme durumu	yok	yok	yok	yok
Raporlanan Net kazanç (kayıp)				
1.yıl sonu	(69)	88	143	143
2.yıl sonu	81	31	15	15
3.yıl sonu	81	29	11	11
4.yıl sonu	<u>81</u>	<u>26</u>	<u>5</u>	<u>5</u>
Toplam	<u>174</u>	<u>174</u>	<u>174</u>	<u>174</u>
Örnek -Yaklaşımların Karşılaştırılması				

Yöntemler arasındaki en önemli farklılık ise; sadece, ilişkilendirilmiş değer yönteminde sigorta işletmesinin, yasal düzenleyici otoritenin talep ettiği miktara dayanan yükümlülüğünü itfa değeri ile göstermesi ve yatırım tutarını gerçeğe uygun değerde bir aktif olarak kaydetmesidir.

4.3. Risk Ayarlamasında Muhasebe Uygulaması

Tahmini poliçe ödemeleri yardımı ile yükümlülük ölçümünün yapılması esnasında, risk ayarlamasının da hesaplamalara dahil edilmesi daha gerçekçi bir raporlamaya olanak sağlamaktadır. Gerçeğe uygun değer yaklaşımının gerçekçi bir şekilde uygulanması risk ayarlamalarının da dahil edilmesi ile mümkün olacaktır.

Gerçeğe uygun değer yaklaşımında, her dönem için yapılan yükümlülük ölçümü, poliçe üzerinden yapılacak tazminat ödemelerinin yanı sıra, indirgeme oranlarını (hesaplama tekniklerini) ve risk ayarlamalarına ilişkin cari varsayımları da yansıtmalıdır. Bu aşamada, riskin, zaman içerisinde oransal olarak faiz ayarlı bir bazda, poliçe tazminat ödeme yükümlülükleri ile ilişkili olarak tutarlı bir şekilde azaldığı varsayılmaktadır.

4.3.1.Yükümlülük Olarak İzlenmesi

Sigorta yükümlülüklerinin pasifte yükümlülük olarak kayıt altına alınması uygulamasında, gerçeğe uygun değer yaklaşımında risksiz faiz oranının ya da aktif getiri oranının kullanılması durumunda risk ayarlaması ayrıca hesaba katılmaktadır.

4.3.1.1. Risksiz Faiz Oranı Kullanımında Risk Priminin Dahil Edilmesi

Örnek uygulamaya ilişkin olarak sigorta işletmesinin yönetim kadrosu, risk için yapılan bir piyasa araştırması neticesinde, tahmini poliçe tazminat ödemelerinin 1,150 TL'den 1,200 TL'ye yükselteceğine dair riskli bir durum bulunduğunu tespit etmiş durumdadır.

Söz konusu riskin değeri, tahmini poliçe tazminat yükümlülüklerinin artırılması şeklinde ayarlanabileceği gibi, iskonto oranının değiştirilmesi şeklinde de ayarlanabilmektedir. Burada 50 TL tutarındaki risk değerinin, tazminat yükümlülüklerinin artırılması yolu ile finansal tablolara yansıtılması kararlaştırılmıştır.

A- Değerleme

Burada poliçe tazminat ödemelerinin 1.150 TL'den 1.200 TL'ye yükseleceğine dair bir risk söz konusu olmakta ve toplam tazminat ödemelerinde 50 TL artış olacağı düşünülmektedir. Bu aşamada riskin, poliçe yükümlülüğünün maliyeti olarak gelir tablosuna aktarılması oranında azaldığı düşüncesinden hareketle, risk tutarının her yıla eşit oranda yayıldığı varsayılmakta, dolayısı ile her bir yıl %25 oranında yıllara göre eşit oranda azaltılmaktadır. Sigorta tazminat yükümlülükleri ve taşıdıkları riskin değerlendirilmesi şu şekilde gerçekleştirilmektedir.

	GUD Yükümlülük Tutarı	Tahmin	Ek Tazminat Riski*	Risk hesaplaması
4.yıl	1.150	1.200	50	
3.yıl	1.095		11	$[21-(41*0.25)]$
2.yıl	1.043		21	$[31-(41*0.25)]$
1.yıl	993		31	$[41-(41*0.25)]$
1.yıl D.başı	946		41	$[50*0.8227] 1/ (1+0.05)^4$
Risksiz faiz oranı %5 ile yükümlülük ölçümü				

B- Kayıtlama

1.Yıl Dönem Başı:

NAKİT	.. / .. / ..	PRİM GELİRLERİ	1.000	1.000
	Prım tahsili			

* Rakamlar yuvarlanmıştır

YATIRIM	.. / .. / ...	NAKİT	1.150	1.150
Prim gelirinden elde edilen tutara 150 TL eklenerek toplam tazminat ödemesine eşit tutarda yatırım alınması				
TAZMİNAT MALİYETİ	.. / .. / ..	ÖDENECEK TAZMİNATLAR	946	946
Tazminat ögesi				
Tazminat maliyetinin gelir tablosuna yansıtılması ve bilançoda yükümlük olarak gösterilmesi				
TAZMİNAT MALİYETİ	.. / .. / ..	RİSK KARŞILIĞI	41	41
Risk Karşılığı				
D.Başı risk karşılığının gerçeğe uygun değerinin Finansal Tablolara aktarılması				

1.Yıl Dönem Sonu:

NAKİT	.. / .. / ..	FAİZ GELİRLERİ	81	81
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)				
TAZMİNAT MALİYETİ	.. / .. / ..	ÖDENECEK TAZMİNATLAR	47	47
Faiz ögesi				
(993-946=47) Tazminat yükümlülüğünün GUD tespiti				
RİSK KARŞILIĞI	.. / .. / ..	TAZMİNAT MALİYETİ	10	10
Konusu Kalmamış Risk Karşılığı				
(41-31=10) konusu kalmamış risk karşılığı kısmının gelir tablosuna intikali				

2.Yıl Dönem Sonu:

NAKİT	.. / .. / ..	81	81
FAİZ GELİRLERİ			
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)			
TAZMİNAT MALİYETİ	.. / .. / ..	50	50
Faiz ögesi			
ÖDENECEK TAZMİNATLAR			
(1.043-993=50)			
Tazminat yükümlülüğünün GUD tespiti			
RİSK KARŞILIĞI	.. / .. / ..	10	10
Konusu Kalmamış Risk Karşılığı			
TAZMİNAT MALİYETİ			
Konusu Kalmamış Risk Karşılığı			
(31-21=10) Konusu kalmamış risk karşılığı kısmının gelir tablosuna intikali			

3.Yıl Dönem Sonu:

NAKİT	.. / .. / ..	81	81
FAİZ GELİRLERİ			
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)			
TAZMİNAT MALİYETİ	.. / .. / ..	52	52
Faiz ögesi			
ÖDENECEK TAZMİNATLAR			
(1.095-1.043=50) Tazminat yükümlülüğünün GUD tespiti			
RİSK KARŞILIĞI	.. / .. / ..	10	10
Konusu Kalmamış Risk Karşılığı			
TAZMİNAT MALİYETİ			
Konusu Kalmamış Risk Karşılığı			
(21-11=10) Konusu kalmamış risk karşılığı kısmının gelir tablosuna intikali			

4.Yıl Dönem Sonu:

.. / .. / .. NAKİT FAİZ GELİRLERİ 1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)	81	81
.. / .. / .. TAZMİNAT MALİYETİ Faiz ögesi ÖDENECEK TAZMİNATLAR (1.150-1.095=55) Tazminat yükümlülüğünün GUD tespiti	55	55
.. / .. / .. RISK KARŞILIĞI Konusu Kalmamış Risk Karşılığı TAZMİNAT MALİYETİ Konusu Kalmamış Risk Karşılığı (11) Konusu kalmamış risk karşılığı kısmının gelir tablosuna intikali	11	11

Kayıtlar neticesinde özellikli hesaplara ilişkin büyük defter hesap görüntüleri ve finansal veriler şu şekilde oluşmaktadır.

RİSK KARŞILIĞI	
10	41
10	
10	
11	
41	41

TAZMİNAT MALİYETİ	
Tazminat Ögesi	
946	

TAZMİNAT MALİYETİ	
Risk Ögesi	
41	10
	10
	10
	11
41	41

TAZMİNAT MALİYETİ	
Faiz Ögesi	
47	
50	
52	
55	
204	

ÖDENECEK TAZMİNAT YÜKÜMLÜLÜĞÜ	
	946
	47
	50
	52
	55
1150	1150

C- Raporlama

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Nakit Akışı					
Dönem Başı	10.000	10.000	9.931	10.012	10.093
Alınan Primler	1.000	1.000	-	-	-
Yatırım Satışı / (Alışı)	(1.150)	(1.150)	-	-	1.150
Alınan Faizler		81	81	81	81
Tazminat Ödemesi	-	-	-	-	(1.150)
Dönem Sonu	9.850	9.931	10.012	10.093	10.174
Bilanço					
Aktif	11.000	11.081	11.162	11.243	10.174
Nakit	9.850	9.931	10.012	10.093	10.174
Yatırımlar	1.150	1.150	1.150	1.150	-
Pasif	11.000	11.081	11.162	11.243	10.174
Ödenmemiş Tazminatlar İçin Yükümlülük Tutarı	946	993	1.043	1.095	-
Risk Karşılığı	41	31	21	11	-
Sermaye	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
G.Yıl Kar (Zararı)	-	-	57	98	137
Dönem Kar (Zararı)	13	57	41	39	37

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Gelir Tablosu (Performans Rapor)					
Yeni Poliçeler					
Prim Gelirleri	1,000	1,000	-	-	-
Tazminat Maliyeti/ Tazminat ögesi	(946)	(946)	-	-	-
Risk ve Bel. Karşılığı	(41)	(31)	-	-	-
Önceki Dön.Poliçeleri					
Tahmin ve Var.Değişim	-	-	-	-	-
Risk Çözülmesi	-	-	10	10	11
Finansman ve Yatırım Faaliyetleri					
Faiz Gelirleri	-	81	81	81	81
Tazminat Maliyeti / Faiz ögesi	-	(47)	(50)	(52)	(55)
Net Kazanç (Kayıp)	13	57	41	39	37
Örnek - Risksiz faiz oranı kullanımıyla risk için ayarlama ölçümü dahil yükümlülük ölçümü					

4.3.1.2. Aktif Getiri Oranı Kullanımında Risk Priminin Dahil Edilmesi

A- Değerleme

Bu durumda, sigorta işletmesi 50 TL olan aynı risk ayarlamasını tahmini poliçe ödemeleri hesaplamalarına katarak söz konusu ayarlamanın gerçeğe uygun değerini, aktife dayalı iskonto oranı olan yüzde 7 oranı üzerinden hesap edecektir.

Bir önceki örnekte yapılan hesaplamalar aynen yapılmaktadır. Ancak burada gerçeğe uygun değer tespitinde, örnekte belirtilen %7 aktif getiri oranı kullanılarak hesaplamalar yapılmakta, her yıl için risk azalımı şu şekilde oluşmaktadır:

$50 \times 0.763 = 38$ $38 \times 0.25 = 9.5$ TL her yıl risk azalım tutarı

	GUD Yüklümlülük Tutarı	Tahmin	Ek Tazminat Riski*	Risk hesaplaması
4.yıl	1.150	1.200	50	
3.yıl	1.074		10	$[20 - (38 \times 0.25)]$
2.yıl	1.004		20	$[29 - (38 \times 0.25)]$
1.yıl	938		29	$[38 - (38 \times 0.25)]$
1.yıl dönem başı	877		38	$[50 \times 0.763 \text{ } 1/(1+0.07)^4]$
Faiz oranı %7 ile yüklümlülük ölçümü				

B- Yevmiye Maddeleri

Yevmiye maddeleri bir önceki örnekteki gibi aynen yapılmakta, yevmiye maddelerinin sadece tutarları değişmektedir. Bazı hesapların büyük defter görüntüleri şu şekilde oluşmaktadır.

ÖDENECEK TAZMİNAT YÜKÜMLÜLÜĞÜ		RİSK KARŞILIĞI	
	877	9	38
	61	9	
	66	10	
	70	10	
	76		
	1.150	38	38

* Rakamlar yuvarlanmıştır

C- Raporlama

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Nakit Akışı					
Dönem Başı	10.000	10.000	9.931	10.012	10.093
Alınan Primler	1.000	1.000	-	-	-
Yatırım Satışı / (Alışı)	(1,150)	(1,150)	-	-	1,150
Alınan Faizler		81	81	81	81
Tazminat Ödemesi	-	-	-	-	(1,150)
Dönem Sonu	9.850	9.931	10.012	10.093	10.174
Bilanço					
Aktif	11.000	11.081	11.162	11.243	10.174
Nakit	9.850	9.931	10.012	10.093	10.174
Yatırımlar	1,150	1,150	1,150	1,150	-
Pasif	11.000	11.081	11.162	11.243	10.174
Ödenmemiş Tazminatlar					
İçin Yükümlülük	877	938	1,004	1,074	-
Risk Karşılığı	38	29	20	10	
Sermaye	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
G.Yıl Kar (Zararı)	-	-	114	138	159
Dönem Kar (Zararı)	85	114	24	21	15

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Gelir Tablosu (Performans Raporı)					
Yeni Poliçeler					
Prim Gelirleri	1,000	1,000	-	-	-
Tazminat Maliyeti/ Tazminat ögesi	(877)	(877)	-	-	-
Risk ve Bel.Karşılığı	(38)	(29)	-	-	-
Önceki Dön.Poliçeleri					
Tahmin ve Vars. Değişim	-	-	-	-	-
Risk Çözülmesi	-	-	9	10	10
Finansman ve Yatırım Faaliyetleri					
Faiz Gelirleri	-	81	81	81	81
Tazminat Maliyeti/ Faiz ögesi	-	(61)	(66)	(70)	(76)
Net Kazanç (Kayıp)	85	114	24	21	15
Örnek- Varlık temelli oran kullanımı ile risk için ayarlama dahil yükümlülük ölçümü					

4.3.2. Yükümlülüklerin İlişkilendirilmiş Varlık Değerinde İzlenmesi

Bu yöntemde risk ayarlaması, iskonto oranının değiştirilmesi yolu ile yapılarak, yatırım getirilerinin risk durumu düzenlemeye tabi tutulacaktır. Sigorta işletmesi, ilişkilendirilmiş aktif ölçmek için kullanılan faiz oranını yüzde 7'den yüzde 10'a getirerek risk için ayarlama yapmaktadır.

A- Değerleme

İlişkilendirilmiş değer yaklaşımı esnasında yararlanılan risk bazlı iskonto oranı % 10'dur. Bu aşamada 81 TL tutarındaki yatırım faiz geliri dönem sonlarında olduğundan indirgeme oranı her yıl için $1/(1+0.10) = 0.909$ olarak uygulanmaktadır.

D.Başı	1.Yıl	2.Yıl	3.Yıl	4.Yıl
	81	81	81	81
			74	
		141		
	201			
256				

	Dönem yatırım geliri	İskonto oranı	İskonto edilmiş gelir tutarı
4.dönem			
3.dönem	81	0.909	74
2.dönem	81+74=155	0.909	141
1.dönem	81+141=222	0.909	201
1.dönem D. Başı	81+201=282	0.909	256

B- Yevmiye Maddeleri

1.Yıl Dönem Başı:

NAKİT	.. / .. / ..	PRİM GELİRLERİ	1.000	1.000
	Prım üretimi			

YATIRIM NAKİT Prim gelirinden elde edilen tutara 150 TL eklenerek toplam tazminat ödemesine eşit tutarda yatırım alınması	1.150	1.150
TAZMINAT MALİYETİ Tazminat ögesi ÖDENECEK TAZMİNATLAR Tazminat maliyetinin gelir tablosuna yansıtılması ve bilançoda yükümlülük olarak gösterilmesi	1.150	1.150
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK* İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK DEĞ. DEĞİŞİM** Gelecekte kazanılacak $81 \times 4 = 324$ TL tutarındaki gelirin gerçeğe uygun değerinin ilişkilendirilmiş varlıkta izlenmesi	256	256

1.Yıl Dönem Sonu

NAKİT FAİZ GELİRLERİ 1.150×0.07 (yatırım getirisinin kaydı)	81	81
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK DEĞ. DEĞİŞİM İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK İlişkilendirilmiş varlık değer azalışı ($256 - 201 = 55$)	55	55

* gelecekte kazanılabilecek olan gelirin, cari değer tutarında izlendiği hesap ($81 \times 4 = 324$)
 ** gelecekte kazanılabilecek olan gelirin, cari değer tutarındaki değişimin izlendiği hesap (Gelir Tablosu hesabı)

2. Yıl Dönem Sonu

NAKİT	.. / .. / ..	FAİZ GELİRLERİ	81	81
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)				
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK DEĞ. DEĞİŞİM	.. / .. / ..	İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK	60	60
İlişkilelendirilmiş varlık değer azalışı (201-141=60)				

3.Yıl Dönem Sonu

NAKİT	.. / .. / ..	FAİZ GELİRLERİ	81	81
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)				
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK DEĞ. DEĞİŞİM	.. / .. / ..	İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK	67	67
İlişkilelendirilmiş varlık değer azalışı (141-74=67)				

4.Yıl Dönem Sonu

NAKİT	.. / .. / ..	FAİZ GELİRLERİ	81	81
1.150 x 0.07 (yatırım getirisinin kaydı)				
İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK DEĞ. DEĞİŞİM	.. / .. / ..	İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK	74	74
İlişkilelendirilmiş varlık değer azalışı 74				

NAKİT	.. / .. / ..	1.150	
	YATIRIMLAR		1.150
	Yatırımın çözülmesi		
ÖDENECEK TAZMİNATLAR	.. / .. / ..	1.150	
	NAKİT		1.150
	Tazminat ödemesi		

Özellikli hesaplara ilişkin büyük defterler ve özet finansal veriler şu şekilde oluşmaktadır

İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VARLIK		İLİŞKİLENDİRİLMİŞ VAR.DEĞERİNDEKİ DEĞİŞİM	
256	55	55	256
	60	60	
	67	67	
	74	74	
256	256	256	256

C- Raporlama

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Nakit Akışı					
Dönem Başı	10.000	10.000	9.931	10.012	10.093
Alınan Primler	1.000	1.000	-	-	-
Yatırım Satışı / (Alışı)	(1.150)	(1.150)	-	-	1.150
Alınan Faizler		81	81	81	81
Tazminat Ödemesi	-	-	-	-	(1.150)
Dönem Sonu	9.850	9.931	10.012	10.093	10.174
Bilanço					
Aktif	11.256	11.282	11.303	11.317	10.174
Nakit	9.850	9.931	10.012	10.093	10.174
Yatırımlar	1.150	1.150	1.150	1.150	-
İlişkilelendirilmiş Varlık Değ.	256	201	141	74	-
Pasif	11.256	11.282	11.303	11.317	10.174
Ödenmemiş Tazminatlar İçin Yükümlülük (Düzenleme Temelli)	1.150	1.150	1.150	1.150	-
Sermaye	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
G.Yıl Kar (Zararı)	-	-	132	153	167
Dönem Kar (Zararı)	106	132	21	14	7

	1. Yıl D.Başı	1. Yıl D.Sonu	2. Yıl D.Sonu	3. Yıl D.Sonu	4. Yıl D.Sonu
Gelir Tablosu (Performans Rapor.)					
Yeni Poliçeler					
Prim Gelirleri	1,000	1,000	-	-	-
Tazminat Maliyeti/ Tazminat ögesi	(1,150)	(1,150)	-	-	-
Risk ve Bel. Karşılığı	-	-	-	-	-
Önceki Dön.Poliçeleri					
Tahmin ve Vars.Değişim	-	-	-	-	-
Risk Çözülmesi					
Finansman ve Yatırım Faaliyetleri					
Faiz Gelirleri	-	81	81	81	81
İlişkilendirilmiş Varlık Değerindeki Değişim artış (azalış)	256	201	(60)	(67)	(74)
Tazminat Maliyeti/ Faiz ögesi	-	-	-	-	-
Net Kazanç (Kayıp)	106	132	21	14	7
Örnek- İlişkilendirilmiş Değer Yaklaşımı, Risk ayarlama ölçümü dahil					

4.3.3. Uygulamaların Karşılaştırılması

Farklı yaklaşımların risk düzenlemesini de içerecek biçimde yapılan gerçeğe uygun değerle değerlendirme sonuçlarının ikinci yıl verileri baz alınarak karşılaştırılması yapıldığında, sonuçların aynı olmadığı görülmektedir. Aradaki fark, risk ayarlamasına yönelik yaklaşım farklılığından kaynaklanmaktadır. Aktif bazlı iskonto oranı ve risksiz faiz oranı uygulamalarında risk ayarlamasının tamamı, gelecekte yapılacak tahmini poliçe ödemelerine yansıtılmaktadır. Diğer yaklaşımda ise ayarlama, ilişkilendirilmiş aktif değerini ölçmek için kullanılan iskonto oranına yapılmaktadır. Burada risk ayarlamasının tutar cinsinden değil de oran cinsinden yapılması, söz konusu iki yaklaşımın aynı sonucu vermesini olanaksız kılmaktadır. Söz konusu iki yaklaşım, farklı raporlamalara neden olmaktadır.

Yöntem	Risk için Ayarlama Dahil			
	Düzenleyici Örnek	Yükümlülük Örnek	Yükümlülük Örnek	İlişkilendirilmiş Değer Örnek
Ölçümde kullanılan oran	-	%5 risksiz	%7 varlık temelli	%7 varlık temelli
Risk ayarlamasının dahil edildiği element	-	Tazminat Tahmini	Tazminat Tahmini	Faiz oranı
2.Yıl Faaliyet Sonuçları				
Raporlanmış yükümlülük tutarı	(1,150)	(1,064)	(1,024)	(1,150)
İlişkilendirilmiş varlık değeri	-	-	-	141
Net Yükümlülük	(1,150)	(1,064)	(1,024)	(1,009)
Ayarlama öncesi net gelir	81	31	15	15
Net yükümlülük ölçümü için risk ayarlaması	-	10	9	6
Net kazanç (kayıp)	81	41	24	21
Raporlanan Net kazanç (kayıp)				
1.yıl sonu	(69)	57	114	132
2.yıl sonu	81	41	24	21
3.yıl sonu	81	39	21	14
4.yıl sonu	81	37	15	7
Toplam	174	174	174	174
Örnek :- Risk Ayarlamasının Eklenmesi				

Risk ayarlamasının iki türlü yapıldığını gösterebilmek amacıyla yöntem farklılığına gidilmiştir. Bu şekilde bir uygulama yapılmamış olsaydı, yine sonuçlar bakımından risksiz faiz oranındaki uygulamanın ihtiyatlı bir yaklaşım olduğu, ilişkilendirilmiş değer yöntemi ile aktif getiri oranı uygulamasının aynı sonuçlara yol açtığı görülecektir. Tahmini poliçe ödemelerine yapılan risk ayarısıyla ilgili düzenlenen diğer iki örnek ile ilişkilendirilmiş değer yönteminin yaklaşık olarak aynı tutarlarla sonuçlanacak şekilde ayarlanabilmesi için, ortalama olarak yüzde 16 oranında risk ayarlı iskonto oranı kullanılması gerekecektir.

Burada dikkati çeken bir husus da, dönemler itibari ile raporlanan kazanç ve kayıp tutarları toplam olarak her bir yöntem için aynı sonucu

vermesidir. Gelir tablosunun sadece gerçeğe uygun değerdeki değişimlerin izlendiği bir tablo olması bu sonucu ortaya çıkarmaktadır.

Burada sadece riskin hesaplamalara nasıl dahil edileceği ve hesaplarda nasıl izlenerek, finansal tablolara nasıl yansıtılacağı incelenmiştir. En uygun risk priminin hesaplanması, yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerinin en doğru şekilde belirlenmesi, değişik finans ve aktüeryal hesaplamalar ile yapılabilmektedir. Bu husustaki ayrıntılı bilgi önceki kısımda ele alınarak değerlendirilmiştir.

5.Genel Örnek Uygulaması

Bu aşamada, genel bir örnek üzerinde, kasko ve inşaat sigortası hizmeti veren bir sigorta işletmesinin, 4 yıla ilişkin sigortacılık faaliyetlerinin muhasebe uygulamaları, klasik tahakkuk yöntemi ve gerçeğe uygun değer yaklaşımı açısından incelenerek, değerlendirilecektir.

5.1. İşletmeye İlişkin Genel Bilgiler

Uygulamaya konu olan sigorta işletmesi, hayat dışı (elemanter) branşta faaliyet göstermektedir. İlgili işletmenin poliçe satışı direkt satış yoluyla gerçekleşmektedir. Sigorta işletmesinin uygulamadaki poliçeleri için sigortacı riskini azaltmaya yönelik bir politikası bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle teminat altına alınan risk tutarı, işletmenin konservasyon haddi içerisinde yer almaktadır.

Örneğe konu olan işletmede sadece kasko ve inşaat branşlarında poliçeler düzenlenmiştir. Sigorta işletmesinin faaliyetlerini düzenleyen yasal otorite, sermaye yeterliliği konusunda, alınan prim tutarı kadar bir aktifin elde bulundurulmasını zorunlu tutmaktadır. Ayrıca uygulamada, poliçelerin özelliklerine göre ayrılması gereken vergi ve kesintiler, konunun özünden kopmamak amacıyla ihmal edilmiştir.

Gerçeğe uygun değer uygulamasında, sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerinin tespiti için kullanılan yöntemle ilişkin olarak aktif getiri oranında değerlendirme yapılmıştır. Dönemler itibariyle sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerlerinin, aktüerlerin yaptığı hesaplamalar neticesinde ulaşılan tutarlar olduğu varsayılmıştır.

5.2. İşletmede Gerçekleşen Muhasebe İşlemleri

Sigorta işletmesi tarafından, 01.06.2002 Tarihinde 5.000 YTL tutarındaki bir yıllık kasko poliçesi peşin bedelle ve direkt olarak satılmıştır. Prim tutarının hesaplanması esnasında poliçe süresi içerisinde 4.000 YTL

tutarında tazminat ödemesi yapılabileceği aktüeryal hesaplamalar neticesinde tespit edilmiştir. İlgili poliçe dönemi içerisinde kasko poliçesine ilişkin gerçekleşen faaliyetler aşağıdaki gibidir.

2002 Yılı içerisinde gerçekleşen işlemler;

- 01.06.2002 tarihinde, poliçe üretimi esnasında 500 YTL tutarında çeşitli poliçe edinim masrafları yapılmıştır.
- 01.06.2002 tarihinde, alınan prim bedeliyle yıllık %10 getiri oranına sahip bir yatırım aracı satın alınmıştır.
- 31.09.2002 tarihinde 1.000 YTL tutarında bir hasarın meydana geldiği ancak henüz işletmeye bildirilmediği (IBNR) tespit edilmiştir.
- Poliçe sahibi tarafından 31.12.2002 tarihinde 1.500 YTL'lik bir tazminat talebi gerçekleşmiş, yapılan incelemeler neticesinde ilgili tutarın ödenmesine karar verilmiş ve tutar nakten ödenmiştir.
- Dönem sonu itibari ile Sigorta Teknik Karşılıklarının hesaplanması sonucunda Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı olarak 750 YTL, poliçenin kalan 5 aylık süresi için Kazanılmamış Primler Karşılığı olarak 2.083 YTL teknik karşılık ayrılmıştır.

2003 yılı içerisinde gerçekleşen işlemler;

- 01.04.2003 tarihinde kasko poliçesi sahipleri tarafından 500 YTL tutarında tazminat talebinde bulunulmuş ve tutar nakten ödenmiştir.
- Kasko poliçesine ilişkin olarak poliçe bitim tarihi olan 31.05.2003 tarihine kadar başka herhangi bir tazminat talebi gerçekleşmemiştir.
- 01.06.2003 Tarihinde poliçe süresi iki yıl olan bir inşaat poliçesi düzenlenmiştir. Karşılığında 20.000 YTL tutarında peşin prim tahsilatı yapılmıştır. Prim tutarının hesaplanması esnasında poliçe süresi içerisinde 30.000 YTL tutarında tazminat ödemesi yapılacağı aktüeryal hesaplamalar neticesinde tespit edilmiştir

- İlgili inşaat poliçesi için 1.800 YTL tutarında çeşitli poliçe edinim masrafı yapılmış ve tutarı peşin ödenmiştir.
- İnşaat poliçesine ilişkin olarak tahsil edilen prim tutarıyla aynı tarihte 6 aylık %10 getiri oranına sahip bir yatırım aracı satın alınmıştır.
- 01.12.2003 tarihinde 1.500 YTL tutarında bir hasarın meydana geldiği ancak henüz işletmeye bildirilmediği (IBNR) tespit edilmiştir.
- Dönem sonu itibari ile Sigorta Teknik Karşılıklarının hesaplanması sonucunda Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı olarak 1.500 YTL, poliçenin kalan 17 aylık süresi için Kazanılmamış Primler Karşılığı olarak 14.166 YTL teknik karşılık ayrılmıştır.

2004 yılı içerisinde gerçekleşen işlemler;

- 01.04.2004 tarihinde 2.000 YTL'lik bir tazminat talebi gerçekleşmiş, yapılan incelemeler neticesinde ilgili tutarın ödenmesine karar verilmiş ve tutar nakten ödenmiştir.
- 10.12.2004 tarihinde 500 YTL tutarında bir hasarın meydana geldiği ancak henüz işletmeye bildirilmediği (IBNR) tespit edilmiştir.
- Dönem sonu itibari ile Sigorta Teknik Karşılıklarının hesaplanması sonucunda Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı olarak 500 YTL, poliçenin kalan 5 aylık süresine isabət eden Kazanılmamış Primler Karşılığı için, 4.167 YTL teknik karşılık ayrılmıştır.

2005 yılı içerisinde gerçekleşen işlemler;

- Poliçe sahibi tarafından 10.05.2005 tarihinde 500 YTL'lik bir tazminat talebi daha gerçekleşmiş, yapılan incelemeler neticesinde ilgili tutarın ödenmesine karar verilmiş ve tutar nakten ödenmiştir.
- İnşaat poliçesine ilişkin olarak poliçe bitim tarihi olan 31.05.2005 tarihine kadar başka herhangi bir tazminat talebi gerçekleşmemiştir.

5.3. Klasik Tahakkuk Yöntemi Uygulaması

2002 Yılındaki Yevmiye Kayıtları;

1	01/06/02	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR	5.000	5.000
		TEKNİK KAR / ZARAR 00.Alınan primler 00.01. Kasko Sigortası Prim üretimi		
2	01/06/02	TEKNİK KAR / ZARAR 05. Poliçe Edinim Maliyeti Poliçe edinim maliyetleri	500	500
		NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR		
3	01/06/02	YATIRIMLAR Prim gelirlerinin yatırıma yönlendirilmesi	5.000	5.000
		NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR		
4	31/09/02	TEKNİK KAR / ZARAR 03.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 03.02.Raporlanmayan 03.02.01. Kasko Sigortası TEKNİK KARŞILIKLAR 02. Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 02.02 Raporlanmayan (IBNR) 02.02.01. Kasko Sigortası Poliçe sahipleri tarafından bildirilen IBNR için karşılık ayrılması	1.000	1.000

5	31/12/02	TEKNİK KAR / ZARAR 01.Tazminat Maliyeti 01.01. Kasko Sigortası TEKNİK KARŞILIKLAR 02. Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 02.02 Raporlanmayan (IBNR) 02.02.01. Kasko Sigortası NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Tazminat ödemesi	500 1.000 1.500	
6	31/12/02	TEKNİK KAR / ZARAR 03.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 03.01. Tahakkuk Eden 03.01.01. Kasko Sigortası TEKNİK KARŞILIKLAR 02.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 02.01. Tahakkuk Eden 02.01.01. Kasko Sigortası Teknik karşılık ayrılması	750 750	
7	31/12/02	TEKNİK KAR / ZARAR 02.Kazanılmamış Primler Karşılığı 02.01. Kasko Sigortası TEKNİK KARŞILIKLAR 01.Kazanılmamış Primler Karşılığı 01.01. Kasko Sigortası Teknik karşılık ayrılması	2.083 2.083	
8	31/12/02	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR YATIRIM GELİRLERİ Yatırım Geliri $[5.000 \times 7 \times 10]/1200$	292 292	

2003 Yılı Yevmiye Kayıtları;

1	01/01/03	TEKNİK KARŞILIKLAR 02. Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 02.01.Tahakkuk Eden 02.01.01.Kasko Sigortası TEKNİK KAR ZARAR 04. Devreden Teknik Karş. 04.02. Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 04.02.01.Tahakkuk Eden 04.02.01.01.Kasko Sig. Teknik karşılıkların devri	750	750
2	01/01/03	TEKNİK KARŞILIKLAR 01.Kazanılmamış Primler Karşılığı 01.01. Kasko Sigortası TEKNİK KAR ZARAR 04. Devreden Teknik Karş. 04.01.Kazanılmamış Primler Karşılığı 04.01.01. Kasko Sig. Teknik karşılıkların devri	2.083	2.083
3	01/04/03	TEKNİK KAR / ZARAR 01. Tazminat Maliyetleri 01.01.Kasko Sigortası NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Tazminat ödemesi	500	500
4	01/06/03	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR YATIRIMLAR YATIRIM GELİRLERİ Yatırım Geliri $[5.000 \times 5 \times 10] / 1200$	5.208	5.000 208
5	01/06/03	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR TEKNİK KAR / ZARAR 00.Alınan Primler 00.02.İnşaat Sigortası Prim üretimi	20.000	20.000

6	01/06/03	TEKNİK KAR / ZARAR 05.Poliçe Edinim Maliyeti	1.800	
		NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Poliçe edinim maliyetleri		1.800
7	01/06/03	YATIRIMLAR	20.000	
		NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Prim gelirlerinin yatırıma yönlendirilmesi		20.000
8	01/12/03	TEKNİK KAR / ZARAR 03.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 03.02. Raporlanmayan 03.02.02. İnşaat Sigortası	1.500	
		TEKNİK KARŞILIKLAR 02. Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 02.02 Raporlanmayan (IBNR) 02.02.02 İnşaat Sigortası Poliçe sahipleri tarafından bildirilen IBNR için karşılık ayrılması		1.500
9	31/12/03	TEKNİK KAR / ZARAR 03.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 03.01.Tahakkuk Eden 03.01.02. İnşaat Sigortası	1.500	
		TEKNİK KARŞILIKLAR 02.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 02.01.Tahakkuk Eden 02.01.02. İnşaat Sigortası Teknik karşılık ayrılması		1.500

10	31/12/03	TEKNİK KAR / ZARAR 02.Kazanılmamış Primler Karşılığı 02.02. İnşaat Sigortası TEKNİK KARŞILIKLAR 01.Kazanılmamış Primler Karşılığı 01.02. İnşaat Sigortası Teknik karşılık ayrılması	14.166	14.166
11	31/12/03	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR YATIRIM GELİRLERİ Yatırım Geliri [20.000 x 6 x 10]/1200	1.000	1.000

2004 Yılındaki Yevmiye Kayıtları;

1	01/01/04	TEKNİK KARŞILIKLAR 02.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 02.01.Tahakkuk Eden 02.01.02. İnşaat Sigortası TEKNİK KAR / ZARAR 04. Devreden Teknik Karş. 04.02.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 04.02.01.Tahakkuk Eden 04.02.01.02. İnşaat Sig. Teknik karşılıkların devri	1.500	1.500
2	01/01/04	TEKNİK KARŞILIKLAR 01.Kazanılmamış Primler Karşılığı 01.02. İnşaat Sigortası TEKNİK KAR / ZARAR 04. Devreden Teknik Karş. 04.01.Kazanılmamış Primler Karşılığı 04.01.02. İnşaat Sig. Teknik karşılıkların devri	14.166	14.166

3	01/01/04	TEKNİK KARŞILIKLAR 02. Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 02.02.Raporlanmayan 02.02.02. İnşaat Sig.	1.500	
		TEKNİK KAR / ZARAR 04. Devreden Teknik Karş. 04.02. Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 04.02.02.Raporlanmayan 04.02.02.02.İnşaat Sig. Teknik karşılıkların devri		1.500
4	01/04/04	TEKNİK KAR / ZARAR 01.Tazminat Maliyeti 01.02. İnşaat Sigortası	2.000	
		NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Tazminat ödemesi		2.000
5	31/06/04	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR	1.000	
		YATIRIM GELİRLERİ Yatırım Geliri $[20.000 \times 6 \times 10]/1200$		1.000
6	10/12/04	TEKNİK KAR / ZARAR 03.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 03.02. Raporlanmayan 03.02.02. İnşaat Sigortası	500	
		TEKNİK KARŞILIKLAR 02.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 02.02 Raporlanmayan (IBNR) 02.02.02. İnşaat Sigortası Police sahipleri tarafından bildirilen IBNR için karşılık ayrılması		500

7	31/12/04	TEKNİK KAR / ZARAR 03.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 03.01.Tahakkuk Eden 03.01.02. İnşaat Sigortası TEKNİK KARŞILIKLAR 02.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 02.01.Tahakkuk Eden 02.01.02. İnşaat Sigortası Teknik karşılık ayrılması	500	500
8	31/12/04	TEKNİK KAR / ZARAR 02.Kazanılmamış Primler Karşılığı 02.02. İnşaat Sigortası TEKNİK KARŞILIKLAR 01.Kazanılmamış Primler Karşılığı 01.02. İnşaat Sigortası Teknik karşılık ayrılması	4.167	4.167
9	31/12/04	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR YATIRIM GELİRLERİ Yatırım Geliri [20.000 x 6 x 10]/1200	1.000	1.000

2005 Yılındaki Yevmiye Kayıtları;

1	01/01/05	TEKNİK KARŞILIKLAR 02.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 02.01.Tahakkuk Eden 02.01.02. İnşaat Sigortası TEKNİK KAR / ZARAR 04. Devreden Teknik Karş. 04.02. Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 04.02.01.Tahakkuk Eden 04.02.01.02. İnşaat Sig. Teknik karşılıkların iptali	500	500
---	----------	---	-----	-----

2	01/01/05	TEKNİK KARŞILIKLAR 01.Kazanılmamış Primler Karşılığı 01.02. İnşaat Sigortası TEKNİK KAR / ZARAR 04. Devreden Teknik Karş. 04.01. Kazanılmamış Primler Karşılığı 04.01.02. İnşaat Sig. Teknik karşılıkların iptali	4.167	4.167
3	01/01/05	TEKNİK KARŞILIKLAR 02.Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 02.02.Raporlanmayan 02.02.02. İnşaat Sigortası TEKNİK KAR / ZARAR 04. Devreden Teknik Karş. 04.02. Muallak Hasar ve Tazminat Karşılığı 04.02.02.Raporlanmayan 04.02.02.02. İnşaat Sig. Teknik karşılıkların iptali	500	500
4	10/05/05	TEKNİK KAR / ZARAR 01. Tazminat Maliyeti 01.02.İnşaat Sigortası NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Tazminat ödemesi	500	500
5	31/06/05	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR YATIRIMLAR YATIRIM GELİRLERİ Yatırım Geliri $[20.000 \times 6 \times 10]/1200$	21.000	20.000 1.000

Büyük Defterler;**2002 Yılı**

NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR HESABI		
Devir	10.000*	500
	5.000	5.000
	292	1.500
	15.292	7.000

YATIRIM HESABI	
5.000	

TEKNİK KARŞILIKLAR HESABI	
1.000	1.000
	750
	2.083
1.000	3.833

TEKNİK KAR ZARAR HESABI	
500	5.000
1.000	
500	
750	
2.083	
4.833	5.000

YATIRIM GELİRLERİ HESABI	
	292

2003 Yılı

NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR HESABI		
Devir	8.292	500
	5.208	1.800
	20.000	20.000
	1.000	
	34.500	22.300

YATIRIM HESABI	
5.000	5.000
20.000	
25.000	5.000

* Sermaye karşılığı dönem başı nakit mevcudu

TEKNİK KARŞILIKLAR HESABI		
750	2.833	Devir
2.083	1.500	
	1.500	
	14.166	
2.833	19.999	

TEKNİK KAR ZARAR HESABI	
500	750
1.800	2.083
1.500	20.000
1.500	
14.166	
19.466	22.833

YATIRIM GELİRLERİ HESABI	
	208
	1.000
	1.208

2004 Yılı

NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR HESABI		
Devir	12.200	2.000
	1.000	
	1.000	
	14.200	2.000

YATIRIM HESABI	
20.000	

TEKNİK KARŞILIKLAR HESABI		
1.500	17.166	Devir
1.500	500	
14.166	500	
	4.167	
17.166	22.333	

TEKNİK KAR ZARAR HESABI	
500	1.500
500	14.166
2.000	1.500
4.167	
7.167	17.166

YATIRIM GELİRLERİ HESABI	
	1.000
	1.000
	2.000

2005 Yılı

NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR HESABI		
Devir	12.200	500
	21.000	
	33.200	500

YATIRIM HESABI	
20.000	20.000

TEKNİK KARŞILIKLAR HESABI		
500	5.167	Devir
500		
4.167		
5.167	5.167	

TEKNİK KAR ZARAR HESABI	
500	500
	4.167
	500
500	5.167

YATIRIM GELİRLERİ HESABI	
	1.000

ÖZET FİNANSAL TABLOLAR

	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005
Nakit Akışı				
Dönem Başı	10.000	8.292	12.200	12.200
Alınan Primler	5.000	20.000	-	-
Yatırım Satışı	-	5.000	-	20.000
Yatırım (Alışı)	(5.000)	(20.000)	-	-
Yatırım Geliri	292	1.208	2.000	1.000
Tazminat Ödemesi	(1.500)	(500)	(2.000)	-
Edinim Maliyeti	(500)	(1.800)	-	(500)
Dönem Sonu	8.292	12.200	12.200	32.700
Bilanço				
Aktif	13.292	32.200	32.200	32.700
Nakit ve Benzeri Var.	8.292	12.200	12.200	32.700
Yatırımlar	5.000	20.000	20.000	-
Pasif	13.292	32.200	32.200	32.700
Teknik Karşılıklar	2.833	17.166	5.167	-
Kaz.Primler Karş.	2.083	14.166	4.167	-
Muallak Hasar ve Tazminat Karş.	750	3.000	1.000	-
-Tahakkuk Eden	750	1.500	500	-
-Raporlanmamış(IBNR)	-	1.500	500	-
Geçmiş Yıl Karı	-	459	5.034	17.033
Dönem Karı	459	4.575	11.999	5.667
Sermaye	10.000	10.000	10.000	10.000

Gelir Tablosu	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005
Teknik Kar Zarar				
Prim Gelirleri	5.000	20.000	-	-
Police Edinim Maliyeti	(500)	(1.800)	-	-
Net Prim	4.500	18.200	-	-
Tazminat Maliyeti	(500)	(500)	(2.000)	(500)
Teknik Karşılıklar (Net)	(3.833)	(14.333)	11.999	5.167
Dönemde Ayrılan(-)	(3.833)	(17.166)	(5.167)	-
Kaz.Primler Karş.	(2.083)	(14.166)	(4.167)	-
Muallak Has. Karş.	(1.750)	(3.000)	(1.000)	-
Tahakkuk Eden	(750)	(1.500)	(500)	
Raporlanmayan	(1.000)	(1.500)	(500)	
Önceki Dönem İptali (+)	-	2.833	17.166	5.167
Kaz.Primler Karş.	-	2.083	14.166	4.167
Muallak Has.Karş.	-	750	3.000	1.000
Tahakkuk Eden	-	750	1.500	500
Raporlanmayan	-	-	1.500	500
Teknik Kar Zarar	167	3.367	9.999	4.667
Yatırım Gelirleri	292	1.208	2.000	1.000
Dönem Kar Zararı	459	4.575	11.999	5.667

İşletmede her iki poliçeden elde edilen kar şu şekilde oluşmaktadır.

	Kasko Poliçesi	İnşaat Poliçesi	Toplam
Prim Tutarı	5,000	20,000	25,000
Police Edinim Maliyeti	(500)	(1,800)	(2,300)
31.11.2002 Tarihli Tazminat Ödemesi	(1,500)	-	(1,500)
01.04.2003 Tarihli Tazminat Ödemesi	(500)	-	(500)
01.04.2004 Tarihli Tazminat Ödemesi	-	(2,000)	(2,000)
10.05.2005 Tarihli Tazminat Ödemesi	-	(500)	(500)
Police Karı	2,500	15,700	18,200
Yatırım Kazancı	500	4,000	4,500
Toplam Kar	3,000	19,700	22,700

Klasik tahakkuk yöntemi uygulamasında yıllar itibari ile bu 22.700 TL'lik kar rakamının şu şekilde raporlandığı görülmektedir.

	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005
Dönem Kar Zararı	459	4.575	11.999	5.667

Poliçeden elde edilen kar yıllar itibari ile yukarıdaki gibi raporlanırken, işletmenin gelir tablosunda ilgili dönemde yeni aldığı poliçe işleri ile önceki dönemlere ilişkin olarak yürüttüğü faaliyetler açık bir şekilde görülememektedir.

Burada yer alan karşılıklardan Kazanılmamış Primler Karşılığı primler üzerinden ayrılırken, Muallak Hasar ve Tazminat karşılığı önceki yıllardaki verilerden hareketle varsayımsal olarak hesap edilmektedir. Primler üzerinden karşılık ayırmak gerçeğe uygun değerle değerlendirme yaklaşımını benimseyenlere göre doğru bir uygulama değildir. Kazanılmamış prim şeklinde, prim gelirlerinin ertelenmesi yoluyla sigorta yükümlülükleri için karşılık ayırma işlemi, aslında Vergi Usul Kanunu'nda (V.U.K.Md.287) belirtilen hasılatın (gelirin) zaman esasına göre ayrıştırılması işlemidir. Dolayısıyla kazanılmamış prim olarak ayrılan bu karşılık tutarının, poliçe altındaki riskleri tam olarak yansıtıp yansıtmadığı hususunda kuşklar bulunmaktadır. Bu şekildeki bir uygulamayla da, sigorta işletmelerinin bilançolarının en önemli kalemi olan poliçelerden kaynaklanan yükümlülük tutarlarının, gerçekçi bir şekilde bilançoda raporlanması mümkün olmayabilmektedir.

5.4. Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı Uygulaması

Klasik tahakkuk yöntemi yerine gerçeğe uygun değer yaklaşımının uygulanabilmesi için, aktüeryal hesaplamalar sonucunda bulunan sigorta yükümlülüklerinden, Kasko sigortasının satış tarihindeki (01.06.2002) ve İnşaat sigortasının satış tarihindeki (31.06.2005) gerçeğe uygun değerlerinin hesap edilmesi gerekir. Ayrıca yine aktüeryal hesaplamalar yardımıyla her dönem sonunda yeniden sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değer hesaplaması yapılmalıdır. Örnek uygulamada, yapılan çalışmalar neticesinde kasko poliçesinden kaynaklanan sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değeriyle, inşaat poliçesinin yıllar itibari ile gerçeğe uygun değer tutarlarının aşağıdaki gibi hesaplanmış olduğu varsayılmıştır.

Dönemler itibari ile yükümlülüklerin gerçeğe uygun değer hesaplama sonuçları

	2002/6	2002/12	2003/6	2003/12	2004/6	2004/12	2005/6
Kasko Sigortası	3.636	3.800	4.000	-	-	-	-
İnşaat Sigortası	-	-	19.000	22.000	25.500	28.000	30.000

2002 Yılındaki Yevmiye Kayıtları;

1	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR	01/06/02	POLİÇE GELİRLERİ 01.Alınan primler 01.01.Kasko Sigortası Prim üretimi	5.000	5.000
2	POLİÇE EDİNİM MALİYETLERİ 01.Poliçe Edinim Maliyeti	01/06/02	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Poliçe edinim maliyetleri	500	500
3	YATIRIMLAR	01/06/02	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Prim gelirlerini yatırıma yönlendirilmesi	5.000	5.000

4	01/06/02	TAZMİNAT MALİYETLERİ 01.Tazminat Ögesi 01.01. Kasko Sigortası ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 01. Kasko Sigortası Police satışı esnasındaki tazminat maliyetleri [4.000 X (1/1+0.10)]	3.636	3.636
5	31/09/02	ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 01. Kasko Sigortası MUALLAK HASARLAR KARŞILIĞI 01.İhbar edilmemiş tazminatlar (IBNR) 01.01.Kasko Sigortası İhbar edilmemiş tazminatlar	1.000	1.000
6	31/12/02	ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 01.Kasko Sigortası MUALLAK HASARLAR KARŞILIĞI 01.İhbar edilmemiş tazminatlar (IBNR) 01.01. Kasko Sigortası NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Tazminat ödemesi	500 1.000	1.500
7	31/12/02	ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 01.Kasko Sigortası MUALLAK HASARLAR KARŞILIĞI 01. İhbar edilmemiş tazminatlar (IBNR) 01.01. Kasko Sigortası İhbar edilmemiş tazminatlar	750	750
8	31/12/02	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR YATIRIM GELİRLERİ Yatırım geliri [5.000 x 7 x 10] / 1200	292	292

9	31/12/02	TAZMİNAT MALİYETLERİ 02. Faiz Ögesi 02.01.Kasko Sigortası Dönem sonu GUD değerlemesi (3.800 – 2.136)	1.664	1.664
		ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 01.Kasko Sigortası		

2003 Yılındaki Yevmiye Kayıtları;

1	01/04/03	ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 01.Kasko Sigortası Tazminat Ödemesi	500	500
		NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR		
2	31/05/03	ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 01.Kasko Sigortası Poliçe süresinin sona ermesi	3.300	3.300
		SÜRESİ BİTMİŞ POLİÇE RİSK KARŞILIKLARI 01.Kasko Sigortası		
3	01/06/03	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Yatırım Geliri [5.000 x 5 x 10]/12	5.208	5.000 208
		YATIRIMLAR YATIRIM GELİRLERİ		
4	01/06/03	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR İnşaat Sigortası Prim üretimi	20.000	20.000
		POLİÇE GELİRLERİ 01.Alınan primler 01.02.İnşaat Sigortası		

5	01/06/03	POLİÇE EDİNİM MALİYETLERİ 01.Poliçe Edinim Maliyeti	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Poliçe edinim maliyetleri	1.800	1.800
6	01/06/03	YATIRIMLAR Prim gelirlerinin yatırıma yönlendirilmesi	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR	20.000	20.000
7	01/06/03	TAZMİNAT MALİYETLERİ 01.Tazminat Ögesi 01.02. İnşaat Sigortası	ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 02. İnşaat Sigortası Poliçe satışı esnasındaki tazminat maliyeti	19.000	19.000
8	01/12/03	ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 02. İnşaat Sigortası	MUALLAK HASARLAR KARŞILIĞI 01.İhbar edilmemiş tazminatlar (IBNR) 01.02.İnşaat Sigortası İhbar edilmemiş tazminatlar	1.500	1.500
9	31/12/03	TAZMİNAT MALİYETLERİ 02.Faiz Ögesi 02.02.İnşaat Sigortası	ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 02.İnşaat Sigortası Dönem sonu GUD değerlemesi (22.000 – 19.000)	3.000	3.000
10	31/12/03	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Yatırım Geliri [20.000 x 6 x 10] /1200	YATIRIM GELİRLERİ	1.000	1.000

2004 Yılındaki Yevmiye Kayıtları;

1	01/04/04	ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 02.İnşaat Sigortası MUALLAK HASARLAR KARŞILIĞI 01.İhbar edilmemiş tazminatlar (IBNR) 01.02.İnşaat Sigortası	500 1.500	2.000
		NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Tazminat ödemesi		
2	31/12/04	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Yatırım Geliri	1.000	1.000
		YATIRIM GELİRLERİ		
3	10/12/04	ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 02.İnşaat Sigortası	500	500
		MUALLAK HASARLAR KARŞILIĞI 01.İhbar edilmemiş tazminatlar (IBNR) 01.02.İnşaat Sigortası İhbar edilmemiş tazminatlar		
4	31/12/04	TAZMİNAT MALİYETLERİ 02.Faiz Ögesi 02.02.İnşaat Sigortası	8.000	8.000
		ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 02.İnşaat Sigortası Dönem sonu GUD değerlemesi (28.000 – 20.000)		
5	31/12/04	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Yatırım Geliri	1.000	1.000
		YATIRIM GELİRLERİ		

2005 Yılındaki Yevmiye Kayıtları;

1	10/05/05	MUALLAK HASARLAR KARŞILIĞI 01.İhbar edilmemiş tazminatlar (IBNR) 01.02.İnşaat Sigortası	500	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Tazminat ödemesi	500
2	31/06/05	ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. 02. İnşaat Sigortası MUALLAK HASARLAR KARŞILIĞI 01.İhbar edilmemiş tazminatlar (IBNR) 01.02.İnşaat Sigortası	26.750	SÜRESİ BİTMİŞ POLİÇE RİSK KARŞILIKLARI 02.İnşaat Sigortası Poliçe süresinin sona ermesi	27.500
3	31/06/05	NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR Yatırımın çözülmesi	21.000	YATIRIMLAR YATIRIM GELİRLERİ	20.000 1.000

Büyük Defterler;

2002 Yılı

NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR HESABI	
5.000	500
292	5.000
	1.500
5.292	7.000

YATIRIM HESABI	
5.000	

ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ.HESABI	
1.000	3.636
750	1.664
500	
2.250	5.300

MUALLAK HASARLAR KARŞILIĞI HESABI	
1.000	1.000
	750
1.000	1.750

POLİÇE GELİRLERİ	
	5.000

POLİÇE EDİNİM MALİYETLERİ	
500	

TAZMİNAT MALİYETİ Tazminat Ögesi	
3.636	

TAZMİNAT MALİYETİ Faiz Ögesi	
1.664	

YATIRIM GELİRLERİ	
	292

2003 Yılı

NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR HESABI	
5.208	500
20.000	20.000
1.000	1.800
26.208	22.300

YATIRIM HESABI	
20.000	5.000
5.000	
25.000	5.000

ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. HESABI	
500	3.050
3.300	19.000
1.500	3.000
5.300	25.050

MUALLAK HASARLAR KARŞILIĞI HESABI	
	750
	1.500
	2.250

POLİÇE GELİRLERİ	
	20.000

POLİÇE EDİNİM MALİYETLERİ	
1.800	

TAZMİNAT MALİYETİ Tazminat Ögesi	
19.000	

TAZMİNAT MALİYETİ Faiz Ögesi	
3.000	

YATIRIM GELİRLERİ	
	208
	1.000
	1.208

SÜRESİ BİTMİŞ POLİÇE RİSK KARŞILIKLARI	
	3.300

2004 Yılı

NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR HESABI	
1.000	2.000
1.000	
2.000	2.000

YATIRIM HESABI	
20.000	

ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. HESABI	
500	19.750
500	8.000
1.000	27.750

MUALLAK HASARLAR KARŞILIĞI HESABI	
1.500	2.250
	500
1.500	2.750

TAZMİNAT MALİYETİ Tazminat Ögesi	
-	-

TAZMİNAT MALİYETİ Faiz Ögesi	
8.000	

YATIRIM GELİRLERİ	
	1.000
	1.000
	2.000

2005 Yılı

NAKİT VE BENZERİ VARLIKLAR HESABI	
21.000	500
21.000	500

YATIRIM HESABI	
20.000	20.000
20.000	20.000

ÖDENECEK TAZMİNATLAR KARŞ. HESABI	
26.750	26.750
26.750	26.750

MUALLAK HASARLAR KARŞILIĞI HESABI	
500	1.250
750	
1.250	1.250

YATIRIM GELİRLERİ	
	1.000

SÜRESİ BİTMİŞ POLİÇE RİSK KARŞILIKLARI	
	27.500

ÖZET FİNANSAL TABLOLAR

	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005
Nakit Akışı				
Dönem Başı	10.000	8.292	12.200	12.200
Alınan Primler	5.000	20.000	-	-
Yatırım Satışı	-	5.000	-	20.000
Yatırım (Alışı)	(5.000)	(20.000)	-	-
Yatırım Geliri	292	1.208	2.000	1.000
Tazminat Ödemesi	(1.500)	(500)	(2.000)	-
Edinim Maliyeti	(500)	(1.800)	-	(500)
Dönem Sonu	8.292	12.200	12.200	32.700
Bilanço				
Aktif	13.292	32.200	32.200	32.700
Nakit	8.292	12.200	12.200	32.700
Yatırımlar	5.000	20.000	20.000	-
Pasif	13.292	32.200	32.200	32.700
Ödenecek Tazminatlar Karşılığı	3.050	19.750	26.750	-
Muallak Hasarlar Karşılığı (IBNR)	750	2.250	1.250	-
Geçmiş Yıl Kar (Zararı)		(508)	200	(5.800)
Dönem Kar (Zararı)	(508)	708	(6.000)	28.500
Sermaye	10.000	10.000	10.000	10.000

Gelir Tablosu (Performans Raporlaması)				
	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005
Yeni Poliçeler	864	(800)	-	
Prim Gelirleri	5.000	20.000	-	
Poliçe Edinim Maliyeti	(500)	(1.800)	-	
Tazminat Maliyeti/ Tazminat ögesi	(3.636)	(19.000)	-	
Risk ve Belirsizlik Karşılığı	-	-	-	
Önceki Dönem Poliçeleri	-	3.300	-	27.500
Tahmin ve Varsayım Değişimi	-	-	-	-
Süresi Bitmiş Poliçe Risk Karşılığı	-	3.300	-	27.500
Finansman ve Yatırım Faaliyetleri	(1.372)	(1.792)	(6.000)	1.000
Yatırım Gelirleri	292	1.208	2.000	1.000
Tazminat Maliyeti/ Faiz ögesi	(1.664)	(3.000)	(8.000)	-
Net Kazanç (Kayıp)	(508)	708	(6.000)	28.500

Bu yaklaşımda ilk yıl prim gelirleri ile tazminat maliyetleri erteleme yapılmaksızın, poliçe satışı anında karşılaştırılarak kar zarar tespiti yapılmıştır. İzleyen dönemlerde sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerleri bilançoya yansıtılmıştır. Yapılan bu işlemler neticesinde yıllar itibari ile kar (zarar) sonuçları yukarıdaki gibi gerçekleşmiş ve toplam olarak 22.700 YTL tutarındaki kümülatif poliçe karı ilgili dönemlerde raporlanmıştır.

Bu yaklaşımdaki performans raporlamasıyla, işletme performansının ölçülmesine de imkan sağlanmıştır. Yatırımlar neticesinde ne kadarlık getiri

sağlandığı ve bunların yükümlülüklerin ifa edilmesindeki etkisi gözler önüne serilmiştir. Sigorta işletmeleri için son derece önemli olan sigorta yükümlülüklerinin en gerçekçi şekilde bilançoda gösterilmesi sağlanırken, gelir tablosunda da yeni alınan işler ile devreden işlerdeki performans durumları ayrı ayrı raporlanmıştır. Bu yöntemde gelir tablosu yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerde raporlanabilmesi açısından, bu değerlerdeki değişimi yansıtan bir yapıya bürünmektedir.

Uygulama sonucunda, poliçelerin gerçeğe uygun değerdeki yükümlülük tutarları yıllar itibari ile şu şekilde raporlanmıştır.

	Kasko	İnşaat			
	2002	2003	2004	2005	
Ödenmemiş Tazminat Yükümlülüğü	3.050	19.750	26.750	-	
Muallak Hasarlar , Karşılığı (IBNR)	750	2.250	1.250	-	
TOPLAM	3.800	22.000	28.000	-	

Görüleceği üzere dönem sonları itibariyle aktüeryal hesaplar neticesinde ulaşılan sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerleri bilançoda raporlanmış olmaktadır. Bu yükümlülük tutarları gerek finansal bilgi kullanıcıları ve gerekse yasal düzenleyici otorite için son derece önemlidir. Yürütülen bu yöntem bu yükümlülük tutarlarının gerçeğe uygun değerde raporlanmasını sağlamaktadır. Zaman içinde kar rakamının dağılımı ve raporlanan bilginin içeriği değişmektedir.

Ayrıca, varlıkları gerçeğe uygun değerle değerlendirilen sigorta işletmelerinin, yükümlülükleri de bu yöntemle gerçeğe uygun değerle değerlendirilmekte, böylece özkaynakların da gerçek değerde raporlanmasına imkan sağlanmakta, muhasebedeki tutarlılık ilkesi de bu uygulamayla gerçekleştirilmiş olmaktadır.

SONUÇ

İnsanoğlu tarih boyunca kendi can ve mal güvenliğini tehdit eden risklere karşı bir güvence arayışı içinde olmuştur. Sigorta, insanoğlunun bu güvence arayışı neticesinde ortaya çıkmış bir kavramdır. Sigortanın amacı, insanoğlunun can ve mal güvenliğini tehdit eden risklerin zararlı etkilerine karşı bir güvence sağlamaktır. Sigortanın temelinde güven olgusu yatmaktadır. Bu güven, riskin toplum arasında dağıtımı ile sağlanmaktadır.

Sigorta işletmeleri faaliyette bulundukları sektörde istihdam olanağı sağlamakla kalmayıp, ticaretin gelişmesine ve sosyo-ekonomik kayıpların tahribatlarını azaltarak ekonomik hayata katkıda bulunmakta, vergi kaynağı oluşturmakta, elde etmiş oldukları fonları yatırım araçlarıyla ülke ekonomisine aktararak finansal piyasaların gelişmesini sağlamaktadır. Gelişmiş bazı ülkelerde büyük sigorta işletmeleri sahip oldukları bu fonların büyüklüğü ile, ekonomik yapı içerisinde bankalardan daha önemli yer edinmişlerdir.

Sigorta sektörünün hem bireye hem de topluma sağlamış olduğu yararların farkına varan gelişmiş ülkelerde, sigorta prim üretiminin Gayri Safi Milli Hasılaya (GSMH) oranı oldukça yüksektir. Gelişmiş ülkelerde bu oranın genelde %5'lerin üstünde olduğu düşünüldüğünde, ülkemizde son zamanlarda sigortacılıkta yaşanan gelişmelere rağmen, sektörde hala önemli bir potansiyelin atıl bir şekilde durduğu söylenebilir.

Sigorta işletmelerinin sunduğu "sigorta güvencesi"nin; stoklanamaması, niteliklerinin müşterinin istekleri doğrultusunda değişmesi, önce satışının yapılması ve müşterinin satın aldığı faydayı daha sonra kullanması gibi özelliklerinden dolayı sigorta sektörü, diğer sektörlerden farklı

bir faaliyet alanıdır. Bu farklılık direkt olarak sigorta işletmelerindeki muhasebe uygulamalarını da farklılaştırmıştır. Güven esasına dayalı olarak faaliyetlerini yürüten sigorta işletmelerinin muhasebe uygulamaları, halen büyük ölçüde ihtiyatlılık ilkesi temelinde, yasal düzenleyici otoriteler tarafından yönlendirilmektedir.

Sigorta muhasebesini diğer muhasebe uygulamalarından ayıran en önemli özellik “Sigorta Teknik İhtiyatları” uygulamasıdır. Gelirlerin ilgili oldukları dönemle ilişkilendirilmesine yönelik işlemlerde yapılan düzeltmelerin tamamı “Sigorta Teknik İhtiyatları” olarak nitelendirilmektedir. Söz konusu tutarlar net dönem karından ayrılmadığına göre “Sigorta Teknik İhtiyatlar”ı kavramı doğru bir ifade olmamaktadır. Çünkü bu karşılıklardan “Kazanılmamış Prim Karşılıkları” prim üzerinden, yani hesap üzerinden ayrılırken, “Muallak Hasar ve Tazminat Karşılıkları” ile “İkramiye ve İndirim Karşılıkları” da kar. üzerinden ayrılmamaktadır. Dolayısıyla bu kalemler için “Sigorta Teknik Karşılıkları” ifadesinin kullanılması daha uygun olacaktır.

Kazanılmamış Prim Karşılıkları, gün esasına göre primler üzerinden hesap edilmekte, bir anlamda reeskont uygulaması şeklinde bir işlem yapılmaktadır. Ancak bir yükümlülük tutarının tespiti için bir gelir kaleminin kullanılması doğru bir yaklaşım değildir. Kazanılmamış prim olarak ayrılan bu karşılık poliçe altındaki riskleri tam olarak yansıtamaz. Muallak Hasar ve Tazminat Karşılıkları da, geçmiş yıl tazminat ödeme verilerinden hareketle olasılık hesaplamaları ile belirlenmektedir. Ancak bu uygulamalar, sigorta işletmeleri için bilançonun en önemli kalemi olan, sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan sigorta yükümlülüklerinin gerçekçi bir şekilde raporlanmasını sağlamamaktadır.

Sigorta muhasebesi uygulamalarında dönemsel, açık yıl ve sıfır bakiye yöntemleri bulunmaktadır. Genelde periyodik yöntem uygulaması söz konusu olmakla birlikte, L’loyds ve Kooperatif şeklinde faaliyet gösteren bazı sigorta işletmelerinde açık yıl veya sıfır bakiye yöntemi uygulanmaktadır. Yine

dünyadaki bazı sigorta işletmelerinde, bir kısım sigorta sözleşmeleri için sıfır bakiye, bir kısım sigorta sözleşmeleri için de açık yıl yönteminin uygulandığına da rastlanmaktadır.

Uluslararası ticaretin gelişmesinde çok önemli katkısı bulunan sigorta sektörü küresel bir nitelik kazanmıştır. Sigorta işletmeleri üzerlerine almış oldukları riskleri uluslararası piyasada reasürans ve koasürans yolu ile dağıtma imkanına sahiptir. Ayrıca bir çok büyük sigorta işletmesi sadece ulusal bazda faaliyette bulunmamakta, uluslararası işlemler de gerçekleştirmektedir. Bu durum sigorta işletmelerinin finansal sonuçları ile yakından ilgilenen finansal bilgi kullanıcılarının karşılaştırılabilir, anlaşılabilir ve güvenilebilir bilgi ihtiyaçlarının artmasına neden olmuştur.

Yasal düzenleyici otoriteler ile diğer finansal bilgi kullanıcılarının finansal bilgi ihtiyaçları örtüşmemektedir. Uluslararası alanda sigorta muhasebesine ilişkin olarak genel bir uygulamanın olmadığı, faaliyetlerin yasal düzenleyici otoriteler tarafından yönlendirildiği bilgisinden hareketle; karşılaştırılabilir, açık ve güvenilir bilgi ihtiyacının mevcut uygulamalar yoluyla karşılanamadığı kabul edilmektedir.

Bu anlayışla yürütülen ülkemiz sigorta muhasebesi uygulamasında da, kullanılan finansal raporlama formatı, gerek işletme yönetici ve sahipleri ve gerekse mevcut/muhtemel yatırımcılar açısından gerekli bilgiyi tam olarak sağlayamamaktadır.

Sigortacılık Genel Müdürlüğü 01.01.2005 Tarihinden geçerli olmak üzere "Sigortacılık Muhasebe Sistemi Yönetmeliği" ve "1 Nolu Sigortacılık Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliği" yayınlamıştır. Ülkemizde uygulanan sigorta muhasebesine önemli değişiklikler getiren bu düzenlemelerin en belirgin özelliği, sigorta işletmelerinin bilanço ve gelir tablolarını diğer sektörlerin finansal tablolarına yakınlaştırmasıdır. Bu düzenlemeler içinde Sigorta Finansal Raporlama Standartlarının (SFRS) da

yayınlanacağı belirtilmiş ve ilk olarak “SFRS – 1 Mali Tabloların Sunumu Standardı” yayınlanmıştır.

Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde ülkemizin, IAS ve IFRS'lere uyum taahhüdü bulunmaktadır. Halihazırda Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) çokgeninde yapılan standart düzenlemelerine bir yenisinin eklenmesi kanaatimizce doğru değildir. Uluslararası alanda bir çok ülkede IAS ve IFRS'lere yakınsama çalışmalarının yapıldığı bir ortamda, Sigortacılık Genel Müdürlüğü’nün kendine ait standart belirleme yaklaşımı, mevcut yakınsama çalışmalarının tersi yönünde bir çabadan ibarettir.

Sigorta muhasebesine ilişkin bir ulusal muhasebe standardının olmadığı, yasal düzenleyici otoritelerin yönlendirdiği ülkemiz uygulamalarında da, Avrupa Birliği’ne uyumun sağlanması açısından, 2005 yılından itibaren Avrupa Birliği’nin de uygulamaya karar verdiği IAS ve IFRS’lerin ve IFRS çalışmalarının incelenmesi gerekmektedir. Sigorta sektörü açısından IFRS’ler içerisinde “IFRS-4 Sigorta Sözleşmeleri” standardı bulunmaktadır. Ancak bu standart genel bir çerçeve çizmekle birlikte, sigorta muhasebesine ilişkin detaylı açıklamalar içermemektedir. Ancak standart kurulu IFRS-4 standardının devamı şeklinde, sigorta sözleşmelerinin kayıt, değerlendirme ve raporlanmasına ilişkin yeni bir standart çalışmasına da devam etmektedir.

Mevcut sigorta muhasebe sistemleri birçok ülkede bir çok uygulama biçimi ile karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca; değişik ülkelerde uygulanan sigorta sözleşmelerindeki değişik türler, bu ülkelerdeki yasal düzenlemelerdeki farklılıklar, vergi düzenlemelerindeki ve poliçe sahibinin haklarının korunmasındaki farklı uygulamalar, zaten karmaşık olan yapıyı daha da karmaşık bir hale getirmektedir. IFRS-4 Sigorta Sözleşmeleri standardının devamı şeklinde çıkarılacak olan yeni standardın, tüm bu farklı uygulamalara ilaveten, sigorta işletmelerinin sahip olduğu finansal tabloların anlaşılması ve yorumlanmasında ilave bir karmaşıklık getirmemelidir. Anlaşılabilir, amaca

uygun ve uygulanabilir bir standart konumunda olmalıdır. Ekonomik karar alma sürecinde etkin, anlaşılabilir, faydalı finansal bilgilere olanak sağlayan finansal tabloları, finansal bilgi kullanıcılarına sunan bir nitelikte hazırlanmalıdır.

Bununla birlikte sigorta işletmelerinin finansal tablolarını diğer sektörlerle karşılaştırılabilir ve daha anlaşılabilir bir niteliğe büründürürken, aynı zaman da sigortacılığın kendine has niteliklerini de yansıtmalıdır. Farklı ülkelerde faaliyet gösteren sigorta işletmelerinin finansal tabloları arasında, hatta diğer sektörler ile bu sigorta sektörü arasında şeffaf ve tutarlı bir şekilde karşılaştırmaya olanak sağlayan bir standart oluşturulmalıdır. Yeni standardın, yükümlülük ve varlıkların değerlemesinde aktüerlik mesleğine olan ihtiyacı artıracığı da aşikardır.

Sigorta muhasebe sisteminden beklenti, ihtiyaca uygun, güvenilir, anlaşılabilir, yeterli ve karşılaştırılabilir bilgi sağlamasıdır. Bu standart çalışması, poliçe sahibinin haklarını gözetken ve sigorta işletmesinin herhangi bir zamanda yükümlülüklerini karşılayabilme yeteneğine odaklanan bir amaca da hizmet etmelidir.

Günümüzde finansal bilgi kullanıcıları tarihi maliyetler yanında varlık ve yükümlülüklerin piyasa değerleri hakkında da bilgi sahibi olmak istemektedirler. Bu ihtiyacın karşılanması amacıyla, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (IASB) son dönemlerde çıkardığı standartlarda gerçeğe uygun değere ilişkin açıklamalara yer verdiği görülmektedir. Bununla birlikte, gerçeğe uygun değer teorik altyapısıyla ilgili IASB'in kapsamlı ve düzenli bir çalışma yapmadığı bilinmektedir. Bu nedenle IASB'in değişik muhasebe standartlarında belirttiği gerçeğe uygun değer kavramları birbirlerine benzemekle birlikte, bu kavramlar arasında tam bir bütünlük de yoktur.

Sigorta işletmelerinin finansal tabloları ile ilgilenenler açısından en önemli bilanço kalemlerinden birisi de, sigorta güvence maliyetini yansıtan sigorta yükümlülükleridir. Bu tutarın bilançoda gerçekçi bir biçimde sunulmasıyla, sigorta işletmeleri açısından rekabette son derece önemli olan finansal yapının da daha gerçekçi bir şekilde yansıtılması sağlanacaktır. Sigorta işletmelerinin güçlü bir özkaynak yapısına sahip olup olmadığı hakkındaki bilgi, gerçeğe uygun değerde raporlanan varlık ve yükümlülükler sayesinde ortaya çıkacaktır. Finansal varlıklar piyasa fiyatı (gerçeğe uygun değer) ile değerlendirilmekte iken yükümlülükler gerçeğe uygun değerde değerlendirilmez ise, özkaynaklar gerçekçi bir tutarda raporlanmamış olacaktır. Gerçeğe uygun değerde raporlanmış varlıklar ile, gerçeğe uygun değerde raporlanmış yükümlülükler arasındaki fark gerçeğe uygun değerde özkaynakların raporlanmasını sağlar. Bu bağlamda sigorta işletmelerine ilişkin hazırlanacak finansal tablolarda sigorta sözleşmesinden ortaya çıkan yükümlülüklerin, buna bağlı varlıkların ve bunların neticesinde oluşan öz kaynakların gerçekçi bir şekilde raporlanması gerekmektedir. Bu ise, belirtilen kalemlerin gerçeğe uygun bir şekilde değerlemesi ve kayıt altına alınması ile mümkün olmaktadır.

Mevcut uygulanan ve “erteleme ve karşılaştırma yöntemi” olarak da ifade edilen klasik tahakkuk yöntemi yaklaşımında sigorta yükümlülüklerine ilişkin olarak teknik karşılıklar hesap edilmektedir. Bunlardan kazanılmamış primler karşılığı, ilgili olduğu dönemlere kadar primler ertelenerek ve “kazanılmamış primler” olarak ele alınarak belirlenmekte ve bilançoda gösterilmektedir. Muallak hasar ve tazminat karşılıkları ise önceki yıllardaki verilerden hareketle olasılık hesaplamaları neticesinde belirlenmektedir. Buna ilişkin meydana gelmiş ancak henüz raporlanmamış tutarlar da tahminler yoluyla belirlenmektedir.

Gerçeğe uygun değer yaklaşımında ise; sigorta işletmesi, primleri satış anında gelir olarak kayıt eder ve süresi dolmamış riskler için tek bir karşılık ayırır. Bu karşılık tutarı süresi dolmamış risklerin bugünkü değerini

ifade etmektedir. Meydana gelmiş ancak henüz raporlanmamış tazminat ödemeleri, süresi dolmamış risk karşılıklarından ayrılarak ayrı bir şekilde bilançoda gösterilir. Bu yaklaşımda, prim ertelemesinden ziyade sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin bilançoda gerçekçi bir şekilde sunulması amaçlanır.

Gerçeğe uygun değer yaklaşımı, sigorta işletmesinin sigorta işlemi dışında ortaya çıkan finansal varlık ve yükümlülüklerini gerçeğe uygun değerde raporlarken, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerini de gerçeğe uygun değerde raporlanması gerekliliğinin bir sonucudur. Sigorta işletmesinin varlıkları ve yükümlülükleri arasındaki işlem (değerleme) tutarlılığı raporlamada ön koşuldur. Bu nedenle sigorta sözleşmeleri sonucu meydana gelen varlıklar ve yükümlülükler gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmeli ve gerçeğe uygun değerdeki tüm hareketleri gelir tablosunda rapor edilmelidir.

Bu işlem, muhasebenin tutarlılık ilkesinin bir gereği olarak yerine getirilmelidir. Bu şekildeki bir uygulama, raporlanan sonuçların daha gerçekçi ve anlaşılabilir olmasına olanak sağlayacaktır. Bilgi kullanıcıları açısından bu şekilde, gerçeğe uygun değerde raporlanmış finansal sonuçlar daha anlamlı, anlaşılabilir ve karar almada yararlı sonuçlar sunacaktır. Finansal tabloların gerçek durumu yansıtmalarını sağlayacaktır.

Bununla birlikte sigorta işletmesinin finansal varlıkları ve yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerlerindeki hareketler tutarlı bir şekilde rapor edilmelidir. Örneğin varlıkların gerçeğe uygun değerlerindeki bazı oynamalar dönem net karı veya zararı dışında tutulursa ve özkaynak unsuru olarak rapor edilirse, yükümlülüklerdeki ona paralel hareketler de aynı şekilde rapor edilmelidir.

Ayrıca, dönemsellik ilkesi gereği ilgili dönemde elde edilen prim ile , o dönem içinde verilen güvencenin maliyeti (risk bedeli) karşılaştırılarak

sonuçların belirlenmesi gerekir. Bu işlem prim üretimi / poliçe satışı anında yapılabilir. Bunun satış anında yapılamaması için bir neden yoktur. Döneme ait olan tazminat güvencesi maliyet olarak belirlenmeli ve prim ile karşılaştırılmalıdır. Bütün bir dönemi ilgilendiren güvence maliyeti (risk) söz konusudur. Dolayısıyla prim alındığında bunun ilgili dönemdeki risk maliyeti, yani güvence maliyeti ile karşılaştırılması gerekir.

Devam eden süreçte sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerde raporlanması, dolayısıyla ilerideki her dönemde ödeneceği beklenen tazminatların bugünkü değere indirgenerek bilançoda gösterilmesi sağlanabilir. Ayrıca bir poliçe geliri ile güvence maliyetinin karşılaştırılması, dönemler bazında daha gerçekçi olarak yerine getirilebilir. Gerçeğe uygun değer yaklaşımının varlık ve yükümlülük üzerinde odaklanması sonucunda, gerçeğe uygun değerde oluşan gelir tablosu, geleneksel gelir tablosundan farklı bir yapıya sahip olur.

Gerçeğe uygun değer yaklaşımında kayıt sistemi iki açıdan ele alınabilir. Bunlardan ilki; prim gelirlerinin yatırıma yönlendirilmesi neticesinde oluşan varlığın ve bu varlıktan gelecekte kazanılacak gelirin gerçeğe uygun değerde, yükümlülükle ilişkilendirilmiş varlık olarak bilançonun aktifinde sunulması, tazminat yükümlülüğünün ise itfa değeri ile pasifte gösterilmesi şeklidir. Diğer bir uygulama ise; tazminat yükümlülüğünün bilançoda gerçeğe uygun değer ile gösterilmesi, prim gelirlerinin yatırıldığı varlıkların da gerçeğe uygun değerde raporlanmasıdır.

Bu ikisi arasındaki fark; yatırım gelirinden sağlanacak gelecekteki nakit akışlarının ya da tespit edilen tazminat maliyetinin indirgemeye tabi tutulması tercihindir. Ortaya çıkmaktadır. Yükümlülük tutarının bilançonun pasifinde gerçeğe uygun değerde gösterilmesi en uygun olanıdır.

Muhasebede değerlendirme, raporlama tarihinde tespit edildiği için, gerçeğe uygun değer tespit işlemi her raporlama döneminde ayrı ayrı

yapılmalıdır. Böylece tazminat ödemesi, poliçe süresi sonunda değil de dönem içerisinde olsa bile raporlama tarihindeki gerçeğe uygun değeri etkilemez. Çünkü her dönem için ayrı ayrı değerlendirilerek tazminat yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değeri tespit edilir.

Piyasada fiyatı bulunmayan sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerleri sigorta işletmesinin kendi özel nakit akış varsayımlarından yararlanarak, tahmin modelleri yardımı ile belirlenir. Bu şekilde işletmenin özel tahminleri yardımıyla gerçeğe uygun değer tespitini yapması FASB'ın belirttiği gibi gerçeğe uygun değer uygulamasının ruhuna da aykırı değildir.

İkincil ve aktif bir piyasası olmayan sigorta sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüğün gerçeğe uygun değer üzerinden değerlendirilmesinin ve bunun sonucunda muhtemel olarak gerçekleşmemiş bir karı kayıt altına alıp raporlamanın ihtiyatlılıktan sapma yaratmaması, tespit işleminin mevcut bilgilere dayanılarak, dikkatle yapılmasına bağlıdır. Bu husus sadece sigorta işletmeleri için değil, gerçeğe uygun değerde değerlendirilen tüm varlıklar için de geçerli olan bir husustur.

Bu nedenle muhasebede değerlendirme uygulaması olarak gerçeğe uygun değer kullanılması, daha fazla araştırma ve uygulama konularının incelenmesini, daha uygulanabilir değerlendirme modellerinin belirlenmesini gerektirecektir. Uygulanacak muhasebe kayıt ve raporlama yöntemlerinin etkinliği doğrudan gerçeğe uygun değer isabetli bir şekilde tespit edilmesine bağlıdır. Bu nedenle değerlendirme işleminin daha gerçekçi ve daha yararlı bir şekilde nasıl yapılabileceği ve bu konuda nasıl bir standardizasyon sağlanabileceği üzerinde çalışılmalar yoğun bir şekilde devam etmelidir. Modern finans tekniklerinden yararlanarak bu konunun da standart bir hale getirilmesi mümkün olacaktır. Sigorta yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerlerinin belirlenmesinde bir bakış açısı sağlamakla birlikte aktüer mesleğinin bu konular üzerinde daha fazla çalışma yapması gerekmektedir.

Gerçeğe uygun değere ilişkin tahmin işleminde modern finans tekniklerinden (CAPM vb...) yararlanılabilir. Bu hususa ilişkin yapılacak çalışmalarda aktüerlere büyük görevler düşmektedir. Objektif bir değerlendirme uygulamasının olmaması gerçeğe uygun değerın uygulanmasını geciktirecektir. Özellikle gerçeğe uygun değer tahmin modellerinde objektif ve standart uygulamalara ihtiyaç vardır. İncelenen modellerin faydaları bulunmakla birlikte tamamında bazı dezavantajlar bulunmaktadır.

Belirtilen tüm bu hususlara ilave olarak, sigorta işletmelerinin ve yöneticilerinin performansını yansıtmaları açısından ve anlaşılabilirliği sağlaması bakımından da, gelir tablosunda sigorta işletmesinin faaliyetlerinin, dönem içinde yeni alınan işler, önceki döneme ait işler ve yatırım faaliyetleri şeklinde ayrılması son derece yararlı olacaktır. Böylece işletmenin ilgili dönemde prim üretme kapasitesi gözlenirken, önceki dönem işlemlerine ilişkin olarak tahmin ve varsayımlardaki değişimler ile süresi dolan işlere ilişkin sonuçlar daha kolay bir şekilde analiz edilebilir. Ayrıca yatırım faaliyetleri ana başlığı altında da prim gelirlerinin yatırıma yönlendirilmesi sonucu elde edilen yatırım geliri ile tazminat ödemelerinin karşılanıp karşılanmadığı da kolayca analiz edilebilir. Yatırım gelirlerinin muhtemel tazminat ödemelerini karşılayabilmesi genel sigortacılıkta beklenen bir husus olmakla birlikte bunun her zaman için gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Bu hususun tespit edilmesi belirtilen yaklaşım sayesinde mümkün olmaktadır.

Sonuç olarak; gerçeğe uygun değer yaklaşımının sigorta sektörüne uygulanmasında başlangıçta bazı problemler ile karşılaşılabilir. Ancak başlangıçta karşılaşılan bu problemler uygulamanın daha iyi anlaşılması ve yeni değerlendirme modellerinin geliştirilmesi ile zamanla giderilecektir. Gerçeğe uygun değerle değerlendirme şimdilik bir çok düzenleyici otorite tarafından genel sigorta açısından bir gereksinim olarak belirtilmemiştir. Dolayısıyla şu ana kadar aktüerya grubu, yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerlerinin belirlenmesi hususunda etkili bir destek sağlamamıştır. Ancak prim hesaplamasında kullanılan bazı modeller üzerinde küçük değişiklikler

yapılarak yükümlölüklerin gerçeğe uygun değerleri pratik olarak belirlenebilir. Yeni standardın gereksinimleri doğrultusunda yükümlölüklerin gerçeğe uygun değerlemesine ilişkin olarak yeterli, etkili ve uygulanabilir bir model ancak bu konuya özel aktüeryal uygulamalar yardımı ile geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

AKAY, Hüseyin. **Hayat Sigorta Şirketlerinde Hesap İşleri Düzeni**, Türkmen Kitabevi, (İstanbul, 2001)

AKDOĞAN, Nalan. "Avrupa Birliğine Üye Ülkeler Arasında Finansal Raporlama Uygulamalarında Uluslararası Standartlara Geçiş, Dördüncü ve Yedinci Yönerge Muhasebe Standartları'nın IAS'e Yakınlaştırma Çalışmaları", **Prof.Dr. Yüksel Koş Yalkın'a Armağan**, SBF Yayın No: 590, TÜRMOB Yayın No:221, (Ankara, 2003)

AKDOĞAN, Nalan. **Enflasyon Muhasebesi, Kuramsal Yaklaşımlar ve Türkiye Uygulaması**, 2.Baskı, Gazi Büro, (Ankara, 2004)

AKMUT, Özdemir. **Hayat Sigortası: Teori ve Türkiye'deki Uygulama**, SBF Yayınları, (Ankara, 1980)

AKTUĞLU, Mehmet Ali. **İhtisas Muhasebeleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Yayın No: 6, (İzmir, 1984)

ALANYA, Çetin. **Reasürans Notları**, (İstanbul, 1993)

ALGÜNEY, Melih. **Avrupa Birliği Normları ve Türk Denetim Yasası Açısından Mali Analizler, Karşılıklar ve Raşyolar**, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları, No: 56, (İstanbul,2000)

ALGÜNEY, Melih. **Sigorta Muhasebesi Uygulamaları**, (İstanbul, 1998)

Allianz Group: http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl68.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

Allianz, Axa, Fortis, Swiss Re vb,: http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

ARSLANHAN, Nuray. "Sigorta Teknik İhtiyatları", **Vergi Sorunları Dergisi**, (Eylöl, 1996)

Arthur Andersen: http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl111.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

BERK, Niyazi. **Sigortacılıkta Fon Yönetimi**, (İstanbul, 2001)

BICKELHAUPT, David L. **General Insurance**, Irwin Inc., (1979)

BIGOT, Jean. "Traite de Droit des Assurances", Paris, Çev. Gül METEZADE, "Avrupa Birliği'nde Yükümlölük Karşılama Yeterliliği Garanti Fonu", **Birlik'ten Dergisi**, Sayı 10, (Ekim 2000), (www.tsrbs.org.tr/private/trk/sayi91/incele94.htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

BLANCHARD, Ralph. **Fair Value White Paper Overview**, (www.casact.org/coneduc/clrs/2000/handouts/blanchard.ppt), (Erişim Tarihi: 10.10.2002)

BOZER, Ali. **Sigorta Hukuku**, (Ankara, 1998)

CANDAR, Sanem. **Sigorta Muhasebesi ve Mali Tablolarının Diğer Sektörlerden Farklılaşması ve Analizi**, Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, (Kasım, 2001)

Casualty Actuarial Society (CAS). **Task Force on Fair Value Liabilities White Paper on Fair Valuing Property/Casualty Insurance Liabilities**, (www.casact.org/research/tffvl/indexhtm.pdf), (Erişim Tarihi: 27.02.2004)

CHAMBERS, Morris W. "The Impending Revolution in Insurance Accounting", **1st Contractual Savings Conference**, Washington D.C. (May 2, 2002) (www.worldbank.org/wbi/banking/insurance/contractual/pdf) , (Erişim Tarihi: 06/03/2003)

CICA: http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl68.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

ÇALDAĞ, Yurdakul. **Sigorta İşletmeleri ve Muhasebesinin İncelenmesi**, ALTIA Yayınları, Yayın No:125, (Ankara, 1979)

ÇELİK, Orhan. "Muhasebe Kuramı ve Uygulamaları Açısından Muhasebe Bilgilerinin Niteliğı", **Prof Dr. Yüksel Koç YALKIN'a Armağan**, SBF Yayın No: 590, TÜRMOB Yayın No:221, (Ankara, 2003)

ÇİLSAL, Burcu. "Avrupa Birliğı Sigortacılık Mevzuatı", **Birlik'ten Dergisi**, Sayı:22, (Ekim 2001), (www.tsrsb.org.tr/private/trk/sayi22/ince221/htm)

ÇUHACI, Y.Kemal. "Sigorta Tanımları", **Birlik'ten Dergisi**, Sayı: 1, (Ocak, 2000), (www.tsrsb.org.tr/private/trk/sayi1/tanim.html), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

-----: **Birlik'ten Dergisi**, Sayı: 2, (Şubat, 2000), (www.tsrsb.org.tr/private/trk/sayi2/tanitim2.htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

-----: **Birlik'ten Dergisi**, Sayı: 4, (Nisan, 2000), (www.tsrsb.org.tr/private/trk/sayi4/tanitim4.htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

-----: **Birlik'ten Dergisi**, Sayı: 5, (Mayıs, 2000), (www.tsrsb.org.tr/private/trk/sayi5/tanitim5.htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

Deloitte Touche Tohmatsu: **Global Executive Briefing**, August 2003 (<http://www.iasplus.com/dttpubs/ed5briefglobal.pdf>), (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

Deloitte Touche Tohmatsu: **ED 5, Insurance Contracts, Detailed Summary**, (<http://www.iasplus.com/iasplus/iasp0307ed5.pdf>), (Erişim Tarihi: 21/10/2003)

Deloitte Touche Tohmatsu: **Futuristic Presentation of the Balance Sheet of an Insurance Group under Future IAS**, (<http://www.iasplus.com/resource/insa5a.pdf>), (Erişim Tarihi: 17/6/2002)

Deloitte Touche Tohmatsu: **Future International Accounting Standard on Insurance Contracts**, (<http://www.iasplus.com/resource/insa4a.pdf>), (Erişim Tarihi: 17/06/2002).

Deloitte Touche Tohmatsu: **General Overview on Performance Reporting Issues by Insurance Groups**, (<http://www.iasplus.com/resource/insa5pdf>), (Erişim Tarihi: 17/6/2002)

Draft Statement of Principles of Insurance Standard

DUMAN, şebnem. **Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar**, Bilaraş, (İstanbul, 1990)

DURUSOY, Refik Yaşar. "Sigortacılık Sektöründe Ortaya Çıkan Vergisel Sorunlar", **Vergi Dünyası**, Sayı:165, (Mayıs, 1995)

E.REJDA, George. **Principles of Risk Management and Insurance**, Sixth Edition, (Addison – Wesley, 1998)

ERCAN, M.Kamil. ÖZTÜRK, M.Başaran. DEMİRGÜNEŞ, Kartal. **Değere Dayalı Yönetim ve Entelektüel Sermaye**, Gazi Kitabevi, (Ankara, 2003)

Ernst-Young International: http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

ESENKAYA, İbrahim Erdem. **Sigorta Şirketlerinde Mali Denetim Türkiye Avrupa Topluluğu Karşılaştırması**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (İstanbul, 2000)

ESENKAYA, İbrahim Erdem. "Sigorta Şirketleri Bakımından Muhasebe Temel Kavramlarının ve Muhasebe Politikalarının Türkiye ve Avrupa Topluluğu Arasında Karşılaştırılması", **Birlik'ten Dergisi**, Sayı:20, (Ağustos, 2001) (www.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayi20/ince201/htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

European Commission: http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl68.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

EYÜBOĞLU, Eryaşar. "Sigortacılığa Genel Bir Bakış", **Mükellefin Dergisi**, Sayı 60, (Aralık 1990)

FASB : " Reporting Instruments and Certain Released Assets and Liabilities at Fair Value"

Financial Accounting Standards Board:

http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl03.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

GREENE, Mark R. **Risk And Insurance**, 4th Edition, South Western Publishing Co., (1977)

GUTTERMAN, Sam. "The Coming Revolution in Insurance Accounting", **North American Actuarial Journal**, (Schaumburg, Jan 2002)

GÜRBÜZ, Ali Osman. ERGİNCAN, Yakup. **Şirket Değerlemesi Klasik ve Modern Yaklaşımlar**, Literatür Yayınları, (İstanbul, 2004)

GÜVEL, Enver Alper. GÜVEL, Afıtap Öndaş. **Sigortacılık**, Seçkin Yayınları, (Ankara, 2002)

Güven Sigorta, Sigorta Eğitim Rehberi, (2001)

HARRINGTON, Scott E., NIEHAUS, Gregory R. **Risk Management – Insurance**, Second Edition, McGrawHill, (2003)

IAS: "Insurance Core Principles", Çev. Bora GÜRER, **Birlik'ten Dergisi**, Sayı:26, (Mart-Nisan 2002), (www.tsrsb.org.tr/private/trk/sayi26/ince26/htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

IFRS-4, Insurance Contracts, Basis for Conclusion,

IFRS-4, Insurance Contracts, Guidance Implementing,

International Association of Insurance Commissioners (NAIC-USA): http://www.iasc.org.uk/docs/ins/ins_cl51.pdf (Erişim Tarihi: 03.07.2002)

International Associations of Insurance Supervisors, IAIS: http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl112.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

IOSCO: http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl135.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

KARAYALÇIN, Yaşar. **Risk-Sigorta-Risk Yönetimi**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No:156, (Ankara, 1984)

KAVAL, Hasan. "Karşılıklarla İlgili Mevzuat ve Standart Genel Hesap Planı'nda Karşılıkların Düzenlenmesi", **Uygulamalı Mevzuat Dergisi**, (Ankara, 1990)

KILIÇKAPLAN, Serdar. "Sigortacılıkta Kullanılan Bazı Temel Kavram ve Tanımlar Üzerine", **Gazi Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt:5, Sayı:1-2, (Ankara, 1989)

KILIÇKAPLAN, Serdar. "Sigortanın Yapısı ve Sigortacılıkta Riskin Dağıtımı", **Gazi Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt:4, Sayı: 1-2, (Ankara, 1988)

KOÇAK, Recep. **Tekdüzen Hesap Planı Açıklamalı Sigorta Muhasebesi**, (İstanbul, 2000)

KPMG: http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl87.pdf, (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

MAGEE, John H., SERBEIN, Oscar N. **Property and Liability Insurance**, Irwin Series, (1967)

MOORE, Bruce. **International Accounting Standards for Insurance: A Work in Progress**, (<http://www.casact.org/pubs/actrev/nov97/intrnat.htm>), (Erişim Tarihi: 03.07.2002)

NOMER, Cahit. "Sektör Gözüyle", **Birlik'ten Dergisi**, Sayı:25, (Ocak-Şubat 2002), (www.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayi25/bskocs02/htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

NOMER, Cahit. **Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans**, (İstanbul, 1977)

OECD: Aspects Fondamentaux, "Des Assurances", Çev. Gül METAZADE, "Avrupa Birliği'nde Teknik Karşılıklar", **Birlik'ten Dergisi**, Sayı:11, (Kasım, 2000) (www.tsrbsb.org.tr/private/trk/sayi92/inceks92.htm), (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

Options in European Insurance Accounting Rules: (<http://www.kpmg.de/library/english-language-publications/satellit/options>), (Erişim Tarihi: 03.07.2002)

ÖNAL, Yıldırım B., MARDAN, Canan. "Türk Sigortacılık Sektöründe Pazarlama Sorunları – Bu Sorunların Sektörün Finansal Yapısı Üzerine Etkileri ve Çözüm Önerileri", **Sigortacılık Sektörü Bilimsel Çalışma Yarışması**, Milli Reasürans Türk A.Ş., (İstanbul, 1997)

ÖRTEN, Remzi. ÖRTEN, İpek. **Türev Finansal Araçlar ve Muhasebe Uygulamaları**, Gazi Kitabevi, (Ankara, 2001)

ÖZKAN, Mehmet. **Sigorta İşlemleri ve Muhasebesi**, Bilim Teknik Yayınevi, (İstanbul, 1998)

ÖZKÖK, Servet. "Avrupa Birliği'ne Üye Ülkeler Arasında Muhasebe Standartlarını Uyumlaştırma Çalışmaları", **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, Yıl:1, Sayı:2, (Ekim, 2000)

PATEL, Hitesh. **What's Ahead for Insurance Accounting**, (www.wtexec.com/finance/IFI/ifiarticles/insacct.htm) (Erişim Tarihi: 28.10.2002)

PEKİNER, Kamuran. **Sigorta İşletmeciliği Prensipleri – Hesap Bünyesi**, Formül Matbaası, (1981)

POROY, Aylin. "Uluslararası Muhasebe Standardı 39 -1-", **MUFAD**, Sayı: 6, İstanbul, (Nisan, 2000)

POROY, Aylin. "Uluslararası Muhasebe Standardı 39 -2-", **MUFAD**, Sayı: 7, İstanbul, (Temmuz, 2000)

Price Water House Coopers: **Insurance Contract Phase I: A bridge to an uncertain future**, August 2003, (<http://www.pwcglobal.com/images/gx/eng/fs/insu/ias/072903ifrs.pdf>), (Erişim Tarihi:11/03/2004)

Price Water House Coopers: **Revolution in Reporting – Insurance analysts' perspectives on development in IFRS**, May 2003, (<http://www.pwcglobal.com/images/gx/fs/insu/revolutioninreporting.pdf>), (Erişim Tarihi: 11/03/2004)

Price Water House Coopers: **The Interim Solution – Insurance Accounting for 2005**, October2002, (<http://www.pwcglobal.com/images/gx/eng/fs/insu/ias/101702iasinterim.pdf>), (Erişim Tarihi:11/03/2004)

Price Water House Coopers:http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl66.pdf, (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

SAĞLAM, Necdet. **Sigorta İşletmelerinde Mali Tabloların Hazırlanması ve Avrupa Birliği'ne Uyum**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Eskişehir, 1996)

SERGİCİ, Erdoğan. "Solvency: Yükümlülük Karşılama Yeterliliği 2", **Sigorta ve Pazarlama Makaleler**, (İstanbul,2001)

SERİCİ, Erdoğan. **Sigorta ve Pazarlama- Makaleler**, Can Matbaası, (İstanbul, 2001)

SEVİLENGÜL, Orhan. **Tekdüzen Muhasebe Sistemi ile Uyumlu Genel Muhasebe**, 9. Baskı, Gazi Kitabevi, (Ankara, 2000)

SOON, Tham Chee. **Are You Ready For an Insurance Accounting Standard**, **Asia Insurance Review**, October 2002, (http://www.ey.com/Global/content.nsf/singapore/GFS_Article) (Erişim Tarihi: 06.03.2003)

ŞENSOY, Necdet. "Değerleme Esaslarında Eğilim ve Etkileşimler", **Türkiye XXII. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu**, (Antalya, 2003)

TEMİZER, Uygur. **Sigorta Muhasebesinde Karşılıklar**, G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Ankara, 1987)

The Bond Market Association International Swap-Derivatives Association Securities Industry Association: **Explanation and Benefits of Fair Value Accounting**, (http://www.isda.org/speeches/pdf/FV101_2.pdf) (Erişim Tarihi: 09.03.2004)

The Japanese Institute of Certified Public Accountants: (http://www.iasc.org.uk/docs/ins/in_cl138.pdf) (Erişim Tarihi: 16.10.2003)

TİRYAKİ, Tercan. "NAIC, Riske Dayalı Sermaye Sisteminde Teknik Riskin Hesaplanması", **Active Dergisi**, Yıl:7, Sayı:37, (Temmuz-Ağustos 2004)

UNCTAD: "Review of Critical Areas With Regard to Insurance Legislation, Regulation and Supervision" Geneva 1995, Çev. Bora GÜRER, **Birlik'ten Dergisi**, Sayı:6, (Haziran 2000), www.tsrbs.org.tr/private/trk/sayi6/incele63.htm, (Erişim Tarihi: 20.04.2002)

ÜLGER, Ahmet. **Özel Sigortacılık Mevzuatı**, Yasa Yayınları, (İstanbul,1997)

ÜRETEN, Aykan. ERCAN, M.Kamil. **Firma Değerinin Tespiti ve Yönetimi**, Gazi Kitabevi, (Ankara, 2000)

ÜSTÜNDAĞ, Saim. "Global Muhasebe Standartlarına Doğru", **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Yıl:5, Sayı:28, (Ocak-Şubat, 2003)

ÜSTÜNDAĞ, Saim. "Muhasebe Standartları Oluşturma Süreci", **Muhasebe ve Denetime Bakış**, Yıl:1, Sayı:1, (Nisan, 2000)

VAUGHAN, Emmett J., VAUGHAN, Therese M. **Fundamental of Risk and Insurance**, Eight Edition, John Wiley Sons Co., (1999)

WAYNE, S., UPTON, Jr. **The Future of Financial Reporting**, (www.soa.org/library/monographs/ other/m-as99-1_XV.pdf), (Erişim Tarihi: 05.11.2002)

YELMENOĞLU, İbrahim. "Sigorta Murakebe Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanunu Açısından Sigorta Teknik İhtiyatları", **Vergi Dünyası**, Sayı: 190, (Haziran 1997)

http://www.iasb.org/uploaded_files/documents

<http://www.iasplus.com/iasplus/iasp0307ed5.pdf>), (Erişim Tarihi: 21.10.2003)

<http://www.iasplus.com/agenda/insure.htm>, (Erişim Tarihi: 09/03/2004)

<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/appa1.pdf>, (Erişim Tarihi: 09/06/2003)

<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/appa2/pdf> , (Erişim Tarihi: 09/06/2003)

<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/appa3.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.06.2003)

<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main02.pdf>, (Erişim Tarihi : 21/10/2003)

<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main03.pdf>, (Erişim Tarihi : 21/10/2003)

<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main04.pdf>, (Erişim Tarihi : 21/10/2003)

<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main06.pdf>, (Erişim Tarihi : 21/10/2003)

<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main07.pdf>, (Erişim Tarihi : 21/10/2003)

<http://www.iasc.org.uk/docs/ins/main09.pdf>, (Erişim Tarihi : 21/10/2003)

<http://www.insurance-finance.com/insurance.htm> (Erişim Tarihi: 20/03/2003)

<http://www.iasplus.com> (Erişim Tarihi: 06/03/2003)

<http://www.sigortacılık.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: 03.09.2004)

<http://www.güvensigorta.com>, (Erişim Tarihi: 10.3.2003)

http://tsrsb.org.tr/private/trk/sayi_32.tanimlar.htm, (Erişim Tarihi:24.1.2005)

<http://www.hazine.gov.tr/sdk2003/doc/rapor3.pdf>, (Erişim Tarihi:24.1.2005)

Kanun ve düzenlemeler

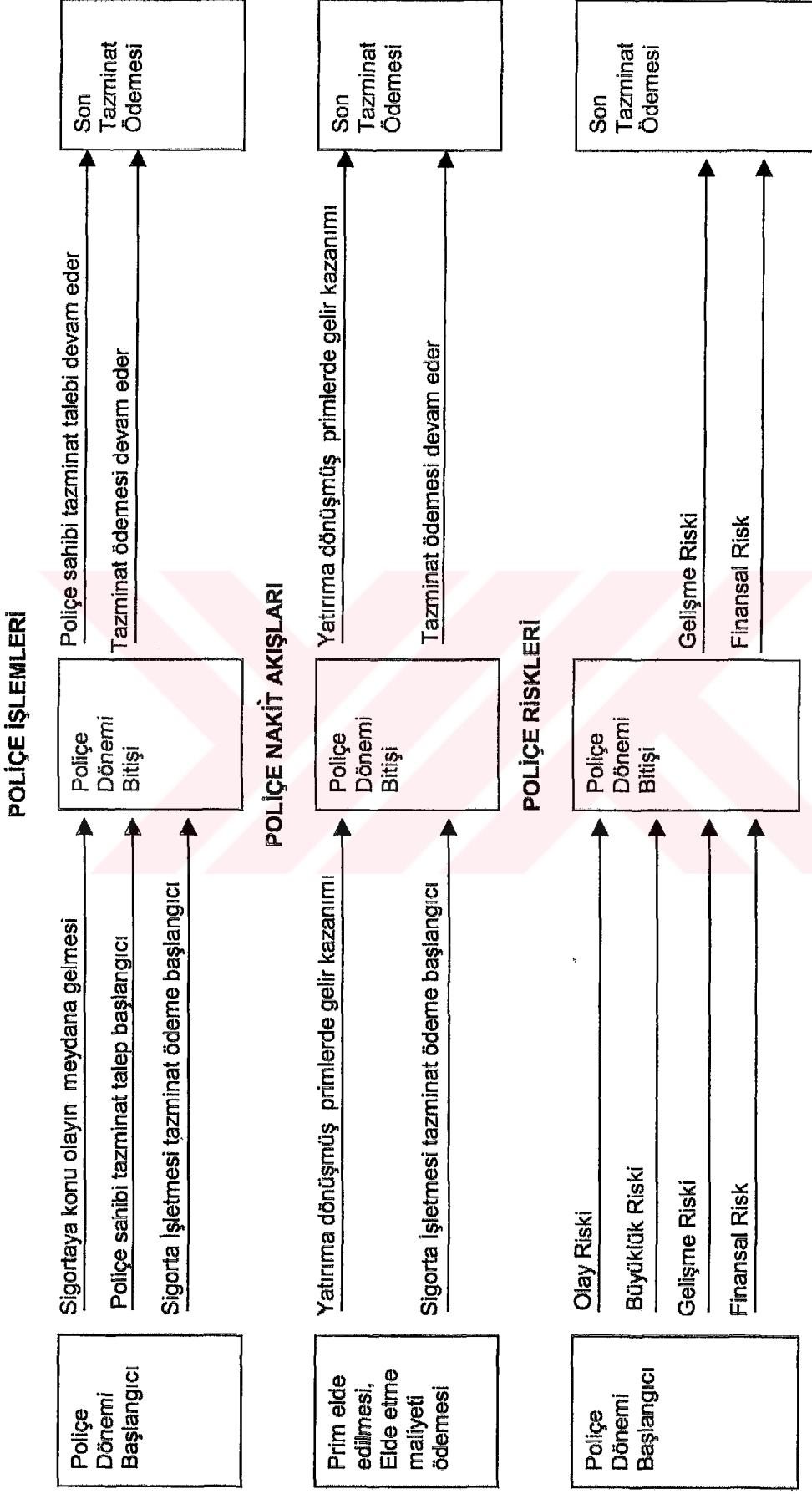
- 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanunu,
- 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu,
- 22 Haziran 1994 Sayı: 21968 "7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname"
- 26 Aralık 1994 Tarih, 22153 Sayılı " Sigorta ve Reasürans şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği"
- Sigorta ve Reasürans şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelikler; 14.7.1994 tarih 22343 sayılı, 14.3.1997 tarih 22933 sayılı, 16.1.1998 tarih 23232 sayılı, 24.9.1998 tarih 23473 sayılı ve 22.1.2004 tarih 25359 sayılı Resmi Gazeteler.
- 15 Haziran 1995 Tarih, 22314 Sayılı "Sigorta İhtisas Komiteleri Yönetmeliği"
- 14 Aralık 1994 tarih, 22141 Sayılı "Sigorta Acenteleri Yönetmeliği"
- 26 Aralık 1994 Tarih, 22153 Sayılı "Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği"
- 11 Mayıs 1992 Tarih, 21225 Sayılı " Sigorta Ekspertleri Yönetmeliği"
- SPK Seri:XI, No:25, Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ
- Sigortacılık Genel Müdürlüğü, Sigortacılık Muhasebe Sistemi

- T.C.Hazine Müsteşarlığı, Birlik Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Teknik Karşılıklarına İlişkin Genelge, 10.12.2004, 75762 Sayı
- Sigortacılık Denetleme Kurulu, 2003 yılı Türkiye’de Sigorta ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor
- Sigortacılık Sektör İstatistikleri

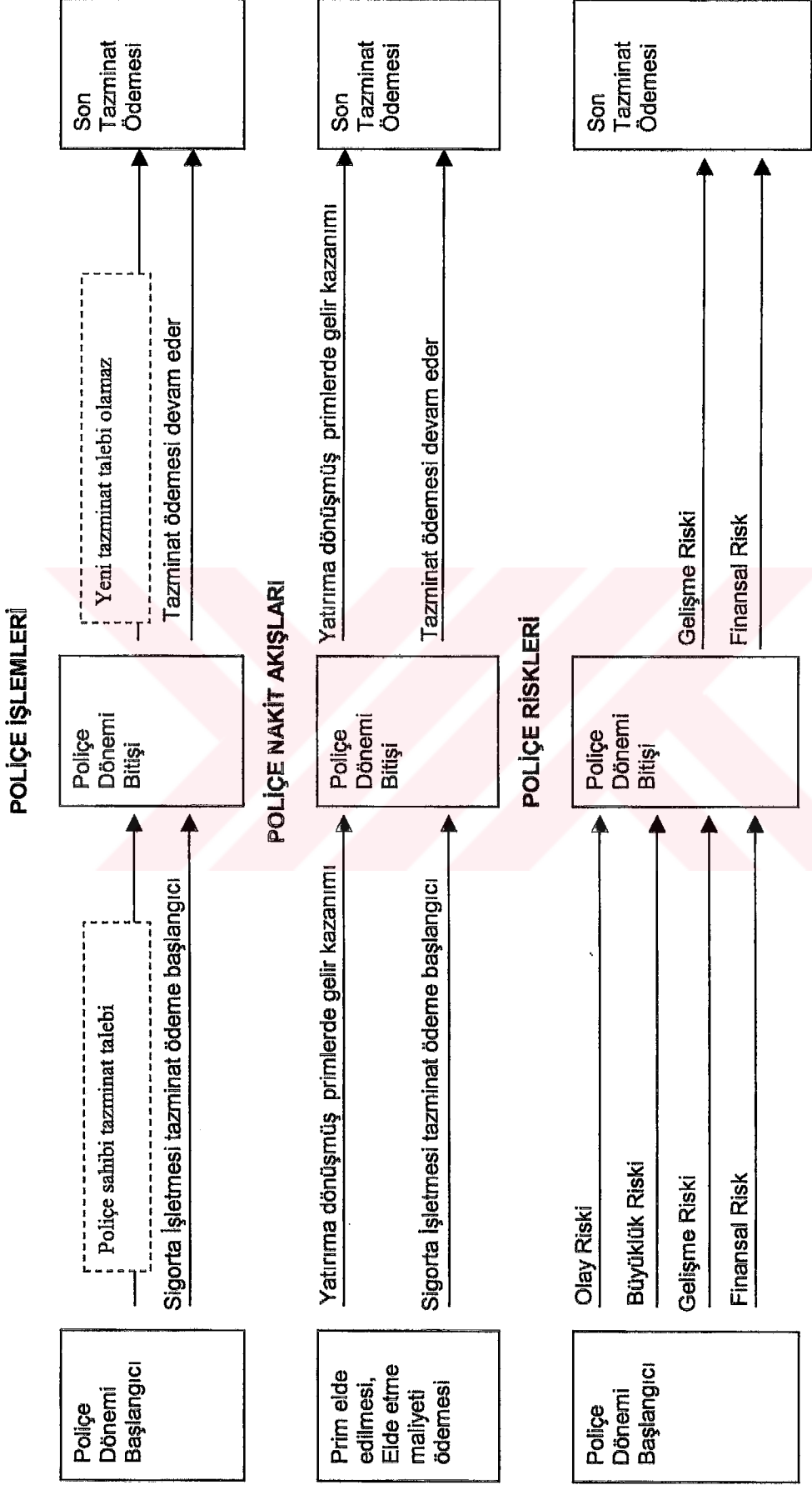

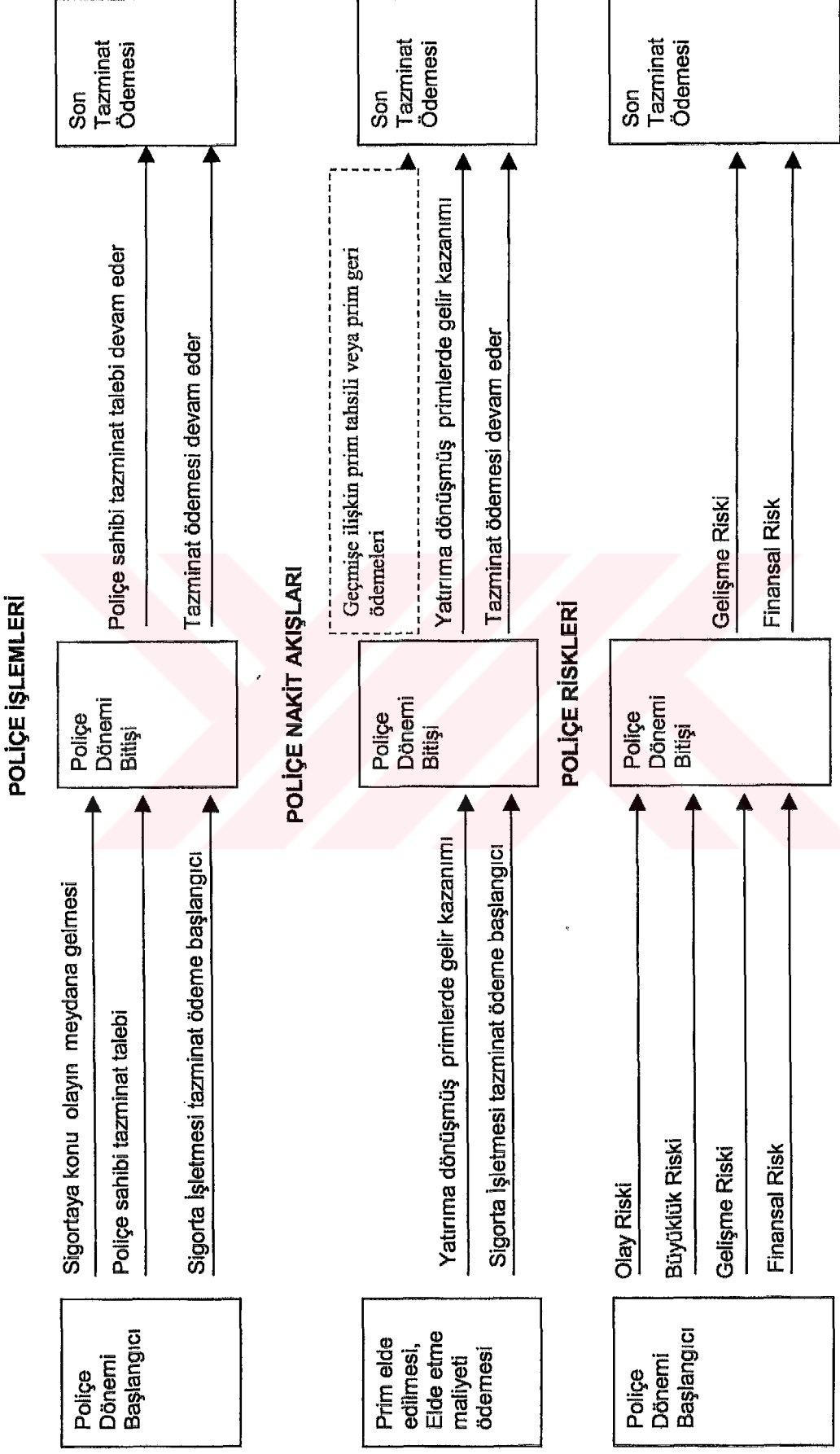
EKLER

Şekil 1 - Meydana Gelme Temelli Poliçelerde Genel Sigorta Döngüsü

Şekil 2- Tazminat Temelli Poliçelerde Genel Sigorta Döngüsü

şekil 3- Geçmiş Dönük Fiyatlı Polİçelerde Genel Sigorta Döngüsü

EK-4 -

Sermaye Tahsisi Gereksinimine Göre Tazminat İndirgeme Oranının (ROE = IRR sağlayan indirgeme oranı) Tespiti İçin Kullanılan Makro Yazılım

Private Sub hesapla_Click()

h = InputBox("Ölçüm Hassaslığını Giriniz" & vbNewLine & " Gireceğiniz Değer 1 ile 4 Arasında Olmalıdır", "ÖLÇÜM HASSASLIK DEĞERİ")

If h > 4 Then

q = MsgBox("Girilen Değer 4'den Büyüktür." & vbNewLine & "Hesaplama Duracaktır", vbCritical + vbOKOnly, "HATA")

Exit Sub

Else:

End If

x4 = Sheets("Sayfa1").Range("G3").Value

x3 = Sheets("Sayfa1").Range("F3").Value

x2 = Sheets("Sayfa1").Range("E3").Value

x1 = Sheets("Sayfa1").Range("D3").Value

For r = 1 To 100

 oran = (r / 100)

 Sheets("Sayfa1").Range("F4").Value = (x4 / (1 + oran))

 Sheets("Sayfa1").Range("E4").Value = (x3 + Sheets("Sayfa1").Range("F4").Value) / (1 + oran)

 Sheets("Sayfa1").Range("D4").Value = (x2 + Sheets("Sayfa1").Range("E4").Value) / (1 + oran)

 Sheets("Sayfa1").Range("C4").Value = (x1 + Sheets("Sayfa1").Range("D4").Value) / (1 + oran)

s4 = Sheets("Sayfa1").Range("G9").Value

s3 = Sheets("Sayfa1").Range("F9").Value

s2 = Sheets("Sayfa1").Range("E9").Value

s1 = Sheets("Sayfa1").Range("D9").Value

ROE = Sheets("Sayfa1").Range("A9").Value

 Sheets("Sayfa1").Range("C10").Value = (s1 / (1 + ROE)) + (s2 / ((1 + ROE) ^ 2)) + (s3 / ((1 + ROE) ^ 3)) + (s4 / ((1 + ROE) ^ 4))

 s0 = Left(Sheets("Sayfa1").Range("C10").Value, h)

 K = Left(Sheets("Sayfa1").Range("C9").Value, h)

 'q = MsgBox(orand)

 'q = MsgBox(s0)

 'q1 = MsgBox(K)

 oran = r / 100

 If (s0 - K) = 1 Or (K - s0) = 1 Then

 q = MsgBox("Bulunan İskonto Oranı = " & oran, vbInformation + vbOKOnly, "ARANAN İSKONTO ORANI")

 Exit Sub

 Else:

 'q = MsgBox("İskonto Oranı = " & r, vbInformation + vbOKOnly, "İSKONTO ORANI")

 End If

Next r

 'q = MsgBox("Bulunan İskonto Oranı = " & r, vbInformation + vbOKOnly, "ARANAN İSKONTO ORANI")

End Sub

ÖZET

Çalışmada, elemanter branşta faaliyette bulunan sigorta işletmelerinde yürütülen muhasebe uygulamalarında, gerçeğe uygun değer yaklaşımının kullanılması ve sonuçlarının raporlanması hususu ele alınarak incelenmiştir.

Birinci bölümde; sigorta ve sigorta işletmeleri hakkında temel kavramlar açıklanarak, ülkemizdeki sigorta sektörünün ve sigorta işletmelerinin genel durumu hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde; sigorta muhasebesinin diğer muhasebe branşlarından farklılığı ortaya konularak, sigorta muhasebesi yöntemleri ele alınmıştır. Ayrıca ulusal ve uluslararası muhasebe düzenlemelerinde sigorta muhasebesinin konumu belirtilmiş, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (IASB) sigorta sektörüne ilişkin olarak yayınladığı Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarından (IFRS) "IFRS-4 Sigorta Sözleşmeleri" standardı incelenmiştir. Ayrıca kurulun IFRS-4 standardının devamı şeklinde sigorta sözleşmelerinin kayıt, değerlendirme ve raporlamasına ilişkin yürüttüğü yeni standart çalışması da incelenmiştir. Bu çalışmalara ilişkin olarak gelen yorum mektupları, Avrupa Birliği, sigorta ve sigorta muhasebesine ilişkin faaliyette bulunan kurum ve kuruluşlar (IOSCO, FASB, vb...), büyük sigorta şirketleri (AXA, Swiss Re, vb...), ve büyük denetim şirketleri (KPMG, Deloitte Touche Tohmatsu, Arthur Andersen, vb...) perspektifinden incelenerek, yapılan eleştiriler ve sunulan görüşler ortaya konulmuştur.

Son bölümde; mevcut sigorta muhasebesi uygulamalarının eksiklikleri ortaya konularak yeni uygulamayı gerektiren nedenler açıklanmıştır. Sigorta muhasebesinde yeni bir yaklaşım olarak kullanılacak olan gerçeğe uygun değer yaklaşımı hakkında kısa bilgiler verilerek, bu yaklaşımın sigorta muhasebesi uygulamasındaki kullanım özellikleri belirtilmiş ve uygulama örnekleri yapılmıştır. Son olarak, klasik tahakkuk yöntemi ve gerçeğe uygun değer yaklaşımı genel bir örneğe uygulanarak değerlendirilmiştir.

Çalışma neticesinde kısaca şu hususlar tespit edilmiştir; Uluslararası alanda sigorta muhasebesi uygulama ve düzenlemelerinde bir birliktelik bulunmamaktadır. Mevcut uygulanan sigorta muhasebesi yöntemlerinde

sigorta yükümlölüklerinin değlerlemesi yasal düzenleyici otoriteler tarafından belirlenen esaslar dahilinde yapılmaktadır. Ancak bu şekilde yapılan uygulama finansal piyasalardaki mevcut ve muhtemel yatırımcılar ile sigortalanacak olan kesimlerin ihtiyaç duydukları karşılaştırılabilir nitelikte, şeffaf ve güvenilir bilgileri sağlayamamaktadır. Primler üzerinden ve geçmiş yıl verilerinden hareketle ayrılmış bulunan sigorta teknik karşılıkları, poliçe altındaki riskleri tam olarak yansıtamamaktadır.

Ayrıca sigorta işletmeleri finansal varlıklarını IAS ve IFRS standartlarının belirttiğı şekilde gerçeğe uygun değerde raporlamakta iken, sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan yükümlölüklerini tarihi verilerle belirlediğı itfa bedeli ile raporlamakta, bu husus değlerlemede bir farklılığı ortaya çıkarmakta, özkaynakların gerçekçi bir şekilde raporlanmasına imkan vermemektedir.

Dolayısıyla sigorta yükümlölüklerinin, poliçe altındaki riskleri yansıtacak şekilde, ilgili finansal varlıklarla tutarlı bir şekilde raporlanmasına olanak sağlayacak yeni bir uygulamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Gerçeğe uygun değeri yaklaşımı bu ihtiyaca cevap verebilecek niteliktedir. Aktüeryal hesaplamalar neticesinde dönemler itibari ile belirlenen sigorta yükümlölüklerinin gerçeğe uygun değeri ile raporlanmasına ilişkin olarak yeni bir muhasebe uygulaması gerçekleştirilebilir. Gerçeğe uygun değeri yaklaşımının temel taşlarından birisini aktüeryal hesaplamalar oluşturmakta ve bu konuda aktüerlere de büyük görevler düşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sigorta, Sigorta Muhasebesi, Gerçeğe Uygun Değeri

ABSTRACT

In this study, application and reporting of fair value approach on accounting practices of insurance companies that sell non-life insurance contracts is examined.

In chapter one, information about general situation of Turkish insurance sector and insurance companies is given by explaining basic concepts of insurance and nature of insurance companies.

In chapter two, information on methods of insurance accounting is given by discussing accounting difference between insurance companies and other companies. In this part of the study how national and international accounting regulations treat subject of insurance accounting is explained and International Accounting Standards Board (IASB)'s "International Financial Reporting Standard (IFRS) No:4: Insurance Contracts" and IASB's new standard draft for recording, valuation and reporting of insurance contracts is examined. In addition to these, comments and criticism coming from different parties such as European Union, insurance and insurance accounting organization (IOSCO, FASB, AXA, Swiss Re, etc), and audit firms (KPMG, Deloitte Touche Tohmatsu, Arthur Andersen, etc.) are mentioned.

In the last chapter of the study, deficiencies of current insurance accounting practices are put forth, and reasons for a new application are explained. Information is given about the fair value approach that is used in insurance accounting as a new approach and main features of this are introduced and samples of application are demonstrated. Finally, accrual method and fair value approach are evaluated by applying on sample case.

Major findings of the study are that, there is no uniformity in insurance accounting practices and regulations in international area. Currently in practiced insurance accounting procedures, evaluations of insurance liabilities are done according to the rules set by legal authorities. However, accrual approach is not able to provide comparable, transparent and reliable information demanded by current and prospective investors and target customers in financial markets.

Also, while insurance companies report their financial assets in fair value as required by IAS and IFRS standards, they report their liabilities arising out of the insurance contracts with the amortization value determined with historical data and this matter brings about a difference in valuation and does not enable reporting the equities in a realistic manner.

Therefore, there is a need for a new application that will enable constant reporting the insurance liabilities in a manner to reflect the risks under the policy with the related financial assets. Fair value approach is of a sufficient nature to meet this need. As a result of the actuarial calculations, it is possible to implement a new accounting application for reporting the insurance liabilities with their fair values. Actuarial calculations form one of the foundation stones of fair value approach and actuaries have important part in this respect.

Key Words: Insurance, Insurance Accounting, Fair Value